

అంధ భాగవతము -
విశిష్టాద్వైత పాలనము

డాక్టర్ తట్టా లక్ష్మీనరసింహాచార్యులు

[illegible]

ఆంధ్ర భాగవతము -

విశిష్టాద్వైతపాలనము

రెండవ భాగము

శ్లో॥ శ్రీయః కాంక్షాయ కల్యాణవిరయే విరయేఽర్హవామ్ ।
శ్రీవేంకటవివాసాయ శ్రీవివాసాయ మంగళమ్ ॥

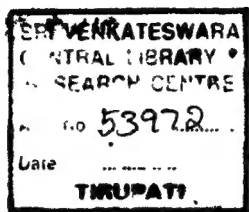
ఈ గ్రంథము తిరుమల తిరువతి దేవస్థానము వారి ఆధ్యాత్మిక గ్రంథ
ప్రచురణ కొనర్చు ఆర్థిక సహాయముచే ముద్రితము.

డాక్టర్ తట్టా లక్ష్మీనరసింహాచార్యులు

ప్రకటన ముద్రాపత్రము - 1998

ప్రతులు - 1000

మూల్యము - రూ. 75-00

ప్రకటన :

శ్రీమతి టి. వి. రామవమ్మ

శ్రీ విశ్వేశ్వర పీఠం

రంగస్వామి గారి ఆశ్రమం, రంగస్వామి పేరి

అగ్రహారము-కడప 175

(కృష్ణానది : తూర్పుగోదావరి)

ముద్రణ :

వాణి ప్రెస్

విజయవాడ-2

అంధభాగవతము - విశిష్టాద్వైతపాలనము

రెండవ భాగము

1. పోతన పరిష్కరణములు

1. అమూలకములు :

1. గ్రంథారంభమువనే పోతన యిష్టబీజతా ప్రార్థనము గావిండు సందర్భమున విశిష్టాద్వైత వ్యావరాయ ప్రసిద్ధమైన శ్రీమన్నారాయణ తత్త్వమును వివరించినాడు.

భాగవతానువాదమువే బ్రహ్మమన్మథమున బ్రహ్మవత్సమున నందాంగనా దీంధకుని వర్ణించినాడు. ఇట్లు వరబ్రహ్మమగు శ్రీకృష్ణునితో బ్రాథమమును బ్రారంభించి లక్ష్మీస్తుతితో ముగించి యున్నాడు. నడుమ శివుడు, బ్రహ్మ, వినాయకుడు, పరస్వతి,

స్తుతులున్నవి. శ్రీకృష్ణుని, శివుని, బ్రహ్మను స్తుతించిన వరుసలోనే లక్ష్మీ పార్వతీ వరప్రసాదం స్తుతులుంటుంటే సాధారణవద్దతి. కాని బోతన యట్లుగాక శ్రీకృష్ణునిస్తుతితో బ్రారంభించి లక్ష్మీస్తుతితో ముగించివారు.

ఇందులో విశిష్టాద్వైత సంప్రదాయపంథంధమగు వరమాత్మమెది అప్రంబ బ్రహ్మ వర్యంతము సకలజీవజాతేతన ప్రపంచము పర-బ్రహ్మమగు శ్రీమన్నారాయణునకు శరీరము. ఆయన శరీరం. అనగా నాత్మ. లక్ష్మీ యాయనతో నవపొయిని. అవ్యధక్ష్మిద్ధమను నేకత్వమును నారాయణతత్వ శ్రీతత్వములకు విశిష్టాద్వైతము చెప్పుచున్నది. కావున శ్రీకృష్ణునిస్తుతితో బ్రారంభించి లక్ష్మీస్తుతితో ముగించి బోతన శ్రీమన్నారాయణుని యేకత్వమును, ఒక బ్రహ్మాత్వమును వ్యక్తము చేసివారు. అనగా శ్రీకృష్ణ వరబ్రహ్మమును, నాయన దేహమగు దేవతాంతరులను, దదువరి-అతనితో నవ్యధక్ష్మిద్ధయగు లక్ష్మీదేవిని స్తుతించుటచే శ్రీమన్నారాయణుని యద్వితీయమును నేకైకమునగు దివ్యతత్వము చెప్పినట్లేనది.

భగవద్రామానుజులు శ్రీమన్నారాయణ తత్వమును వివరించుచు.

“తస్మాత్పర్యవ్య చిదదిద్వస్తునః పరమాత్మ శరీరతయా తత్త్వ-కారత్వా త్పరమాత్మని ముఖ్యతయా వర్తన్తే పర్యేకద్వావకాశ్యత్వాః”¹ అని సిద్ధాంతీకరించియున్నారు. దీని భావము—సకల చిదదిత్తులు పరమాత్మకు దేహము. కావున చిదదిత్తులను దెలుపు సర్వశబ్దముల బ్రహ్మమునకు వర్తించును.

అ పందర్యముననే నారాయణానువాక్యముల నుదాహరించి

శ్రీమన్నారాయణ పరబ్రహ్మము శివబ్రహ్మద్యనంత యావత్తులు
తలిగినదని భగవద్రామానుజులు వివరించియున్నారు. మరియు సీ
నందర్పముననే మహాభారతమున బ్రహ్మరుద్రవంశాద మట్టమునగల
శ్లోకముల నుదాహరించి రుద్రునియందును, బ్రహ్మయందు దదివిర
దేహులయందు నారాయణుడంతరాత్మయై నిలిచియున్నాడనియు,
నంతరాత్మగా నిల్చియున్న నారాయణునిచేత జావబడిన మార్గమున
బ్రహ్మరుద్రాదులు సృష్టిసంహరకార్యములు నెరవేర్చుచున్నారనియు
భగవద్రామానుజులు పేర్కొనియున్నారు.

కవున శ్రీకృష్ణ పరబ్రహ్మనుస్తుతించి, యాతని శరీరభూతులగు
శివబ్రహ్మల స్తుతించుట శ్రీమన్నారాయణస్తోత్రము తప్ప తదన్యం
కాదు. ఇక గదవట లక్ష్మీస్తవముసేయుట విశిష్టాద్వైతసంప్రదాయమే

“నిత్యైవై హ జగన్మాతా విష్ణోశ్శరణపాయినీ” (నిత్యయు,
జగములకు లిల్లియునగు శ్రీదేవి విష్ణువును విడచియుండునదికాదు.)
ఇత్యాదిగా విశిష్టాద్వైతులచే శ్రీశ్రీయజువతుల నిత్యసంబంధము చెప్ప
బడినది.

మతియు శ్రీతైవల్యము నర్థించి శ్రీకృష్ణ పరబ్రహ్మమును
గూర్చి చింతించువట్టన శ్రీస్తుతి తప్పనిసరియగు విషయము ఇందల
విశిష్టాద్వైత సంప్రదాయమిట్లు నిర్దేశించుచున్నది...

“లక్ష్మ్యనపా హృషీకేః దేవ్యా కారుణ్యరూపయా।

రక్తకన్కరై నిద్రానే వేదాంతేఽపి చ గీయతే॥”

1. అష్టశ్లోకీ.అంధ్రవాఖ్య పుట 82

2. ముముక్షువుడి-తిరుమస్త్ర ప్రకరణము పుట 84-85

(దయ్యే పృథ్వీనముగాగల శ్రీదేవిగోగూడియే వచ్చి క్షురుడు రక్షకుడగువాడని పర్వపితృధర్మములందును వేదాంతములందును చెప్పుచుచున్నాడు.)

“ఇత్థం వ్రవత్తి విద్యాయాం తత్తత్తంత్రామ సారతః
విభుః వత్సాగుద్యైశ్చ విశిష్టో విషయోక్తవః”

(వ్రవత్తివిద్యయందును వాయా మంత్రములందును చెప్పి యున్న వ్రవకారము శ్రీదేవిగోగు గూడియున్నట్టి వారాయుడై మా యొక్క కరదాగరికి విషయభూతుడు.)

“శేఖేయం వ వ ధర్మాత్మా సుహార్తమపి జీవతి
వ్యాపకవత్తి సంశ్లేషాదేక తత్వమివోదితా”²

(శ్రీశైవ్యుః వత్తులాకరిని విత్తచి మణియొకరు క్షణకాలమైనను నిలువజాలరు. కావున వీరులయులును నొకరితో నొకరు చేరియుండి యంతలను వ్యాపించియున్నందున నిర్దలును జేయుకొది యే తత్త్వమని చెప్పబడుచున్నారు.)

ఇట్టి సంవ్రవదాయసిద్ధములగు ననేకవాక్యములచే లక్ష్మీవారాయు డుల యేకత్వము వెల్లడియగుచున్నది.

పోతన కృత్యాది వద్యములలో దివ్యావతార విశిష్టడు లోక రక్షైకారంభకుడు, భక్తపాలన కళాసంరంభకుడు దానవభేది లోకపుష్టి కర్త నమస్త వరాధరములకు సాత్త్వికభూతుడగునగు వారాయుని, నాకని శరీరభూతులగు తదితర దేవతాగణమును, నాకనితో నిత్యా

1. రహస్యత్రయసారము పుట 342

2. రహస్యత్రయసారము పుట 348

నపాయినియగు శ్రీదేవిని వరుసగాస్తుతించి శ్రీమన్నారాయణకర్త
మునునాకలి విశిష్టాద్వైత కర్తవ్యమును వెల్లడించి తన వంశవ్రతాయ
వరిజ్ఞానమును, వత్సవంశవ్రతాయ వరాయణకర్తవ్యమును వెల్లడించి-
యున్నాడు.

పోతనామాత్యుని యీ నిర్వహణమునకు బ్రబలవ్యమాణము
శ్రీ వత్సవ్యులల తిరువాయ్మొళి దివ్యవ్రాంధమునుండి యిట్లు
వ్రాదర్శించవచ్చును. "తిరువాయ్మొళి" ద్విశీయశతకమునద్విశీయ
దశకమున శ్రీమన్నారాయణుని వరకర్తవ్యమును స్థాపించుచు- "వృషభ
వాహనుడైన రుద్రుని, బద్ధము నుండి పుట్టిన బ్రహ్మను, బద్ధమునుండి
పుట్టిన శ్రీమహాలక్ష్మిని సేజుగా లేకుండ తన మేనియందు దివ్యలారా-
ధించునట్లు ధరించువాడైన కల లోకములును, దన వరణములందడగు
నట్లు కొల్పకొనినందువలన వర్యేశ్వరునికంటె బరమైన సేతాక దైవ
మున్నదా?" అని శ్రీ వత్సవ్యులు వ్రాసించియున్నారు.

ఇందు స్పష్టముగ శ్రీమన్నారాయణుని దేహమునందే శంభుడు
బ్రహ్మ, లక్ష్మీయు నున్నట్లువ్రాసిన వ్రాసినది అదియే శ్రీమన్నా
రాయణ పారమ్యమునకు నిదర్శనమని నిశ్చయించినారు.

పోతన వరిగ నిదీ మార్గమున తన దైవస్తుతి ఘట్టమును నిర్వ
హించియున్నాడు.

మఱియు తిరువాయ్మొళి వత్సవ్యశతకమున అష్టమదశకమున
శ్రీవత్సవ్యులు "ఏకాళమ్" ఇత్యాది పాదకమున....

"వృషభమును వాహనముగాగల రుద్రుడును, వాల్మీకియును

కల నిశ్చయము, శ్రీదేవియు భాగిండుకాని యక్షతవలెవదగిన యద్వితీయమైన దీక్షము కలవాడు"1 అని శ్రీమన్నారాయణుని జేర్చొనియున్నారు. ఈ వర్ణనముగూత తున పోతన స్తుతివద్యముల మూలముల వ్యక్తముగావించిన వారాయణతత్వమునే వెల్లడింపునదై యున్నది.

మతియు వాల్మీకీవశకమున-అష్టమదశకముననే శ్రీనమ్మళ్ళారులు "జటతోగూడిన శిరస్సుకల రుద్రుడు ప్రత్యేకముగా నమరి యొక పార్వమువండు విత్యనివాసము చేయదగిన శరీరము కలవాడు"2 అని శ్రీమన్నారాయణుని వర్ణించియున్నారు.

ఈ నమ్మళ్ళారులు విశిష్టాద్వైత సంప్రదాయమున నత్యున్నత స్థానము నాక్రమించియున్న వన్నిద్దరాళ్ళారులలో వతిముఖ్యులు శ్రీ సైవ్యవసంప్రదాయమున నీ యాళ్ళారులు తక్కిన యాళ్ళారులకీ నాత్మస్థానీయులు, తక్కినవారు అవయవస్థానీయులు, అందుచే వీరి హక్కులు పరమచర్యకూలములుగా నేను గైకొని యువాహరించితిని.

2. ప్రథమస్కంధమున బరీక్షితు శమీకమహద్వయోద్ధతు వచ్చిన ముట్టమున శమీకుడు సమాధి నిష్ఠలోనుండి యా రాజు వలుకులు వినరాదాయెను. ఆ సందర్భమున శమీకుడు 'హరి చింతావరుడై'యుండినా దనునది పోతన కల్పనము. మూలమున శ్రీహరి ప్రసంగము కానరాదు.

మూలమున నీ సందర్భమున శమీకుని వర్ణనమిది....

1. తిరువాయ్మొళి 4.8-1

2. " 4.8-10

“వ్రతగుడ్డిఁడ్రియప్రాణ మనోబుద్ధి ముపాకరమ్!
స్థానత్రయా వరంప్రాప్తం బ్రహ్మభూత మితిక్రియామ్!
విప్రకిర్ణ జటాత్పన్నం రౌరవేదాశినేన వ!
విశవ్యత్తాన రుదశం నిధాభూత మయాచరే!”

■ క్లోకములయందు శమీకుని పొందింకా వ్రతక్తి వ్రతక్తము
కాలేదు.

కాని శ్రీమన్నారాయణ కథా వ్రవంచ విరచనాకుకూహణదై -
అ నారాయణ వరత్రహ్మముయొక్క గాఢము దప్ప “వేతొందు గాఢ
లలుకగనేలా”యని అద్దకంకయదైన పోతన తనవిశిష్టాద్వైతానురక్తియు
నిరంతర హరి దీంకాయత్తమగు చిత్తమువ్యక్తమగునట్లు మూలమున
లేని యిట్టి కల్పనమును జేసినాడు. ఇది మాత్రముననే పోతన తృప్తి
జెందరి శమీక పుత్రుడగు శృంగివే-“నమాది నిష్ఠుడై వీడడు లోని
చూడ్కలను విష్ణుని దక్క బడవ్రవంచమున్ జాడడు మధ్గురుండు”²
అని పలికించినాడు. ఇదియు నేమూలకమే. శమీకుడంతర్వృష్టిని
విష్ణుని దప్ప వేతొక దైవమును జాడడమ నీ యమూలకకల్పనమ.
గుడ శేవలము పోతనయొక్క నారాయణ ప్రియత్నమునే సూచించు
చున్నది

3. ద్వితీయ స్కంధమున వారదుడు బ్రహ్మకడకేగి వర.
మేక్వరునిగు డ్ది వ్రశ్శించితపుడు బ్రహ్మ తనను ■ తొందరిని
విష్ణుమాయ దెలిసిన వారిని మూలభాగవతమున తేర్కొనినట్లుండగా
పోతన మార్పుచేసి తన్నుగూర్చి-

1. శ్రీమద్భా 1-18-26, 27

2. అం.భా. 1-467

“నేను నీ బ్రహ్మత్వంబునం జెందు రాజనంబు విడిచి యమ్మ హక్కుని పొందారనిందముల క్రిందిపడినై శరణాగతత్వంబు భజించు నపుడు తెలియదు. రాజనగుణుండనై యున్నవేళం దెలియంకాల గావున శాస్త్రంబు ప్రవందివక నేనల భక్తిశ్ఛానయోగంబున పేవింతుగ (2-293) ■ వలికినట్లుగా వ్రాసియున్నాడు. ■ వాక్యములు విశిష్టాద్వైత దర్శన ప్రభావముచే బోతనచే జీర్ణబడినవి. ఇట్టి భావములు భాగవతమున వెక్కు తావులందు ప్రవందివబడియున్నను నీ సందర్భమున మాత్రము బోతన కల్పనమే.

భగవద్రామానుజులకు బరమగురువులు-శ్రీవైష్ణవసంప్రదాయమున బరమ ప్రామాణికులునగు శ్రీయామనాచార్యులవారు తమ స్తోతరత్నమున....

“నధర్మ నిష్ఠాస్మి ■ దాత్మవేదీ
■ భక్తిమాన్ త్వత్పరచారవిందే!
అశింశనోఽన్యగతి శ్శరణ్య
స్తవ్యాద మూలం శరణం ప్రవద్యే!”

(నేను ధర్మనిష్ఠ కలవాడనుగాను. గత్యంతరము కలవాడను గాను. ఆత్మశ్ఛానము కలవాడనుగాను. అశింశనుడను. రక్షకా! ■ పాదములనే శరణము బొద్దుచున్నాను) అని యిట్టి శరణాగతిస్వరూపమును వెల్లడించియున్నారు. శరణాగతియే విశిష్టాద్వైతసిద్ధాంతము లోకమునకు విశిష్టముగా నందించిన మహాతత్త్వము.

ఇట్టి శరణాగతి తత్త్వమును బోతన యమూలకమగు ■ కల్పవముచే లోకమునకు జాతినాడు.

రహస్యత్రయముగా త్రివైష్ణవులు వారిలో మంత్రార్థమును ద్వయముత్తార్థము వివరించుచుండగా నాద్వయ మంత్రార్థమును జరమల్లోకము వ్యాఖ్యానించుచున్నది. అట్టి వరమ ప్రతిపాద్యము కరణాగతి. అట్టి విశిష్టాద్వైత సిద్ధాంత ప్రసిద్ధమైన కరణాగతత్వంబున భజించునపుడు బ్రహ్మ త్రివిష్టతత్వమును గ్రహింపగలదని నిబంధించి సంప్రదాయ విషయములందు దశకుగల తేత్త్రత్వమును వెల్లడించుకొనినాడు.

మూలమునలేని కల్పవమును గావించి యందు విశిష్టాద్వైత దర్శనమునకు బ్రాణవమానమైన “కరణాగతి”యొక్క ప్రవర్తనమును గొనివచ్చి పమృత్యంబులతో బోతన విశిష్టాద్వైతసిద్ధాంతమును క్లుప్తముగా వెల్లడినవాడనియు, దర్పిద్ధాంతమువల్ల నశురక్తి యతిమాత్రముగా గలవాడనియు నిశ్చయముగ జెప్పవచ్చును.

4. బ్రహ్మ తనస్సునకు మెచ్చి త్రిమర్నానాయకుడు పైకి శ్రమను జూపినాడు. ■ తందర్పమున మూలమునలేని భావముతో బోతన....

పలనొప్పుగా “వదైవం శిశవాత్పర

మ్మ”ని వట్టు రాజకీరావళియును

మహిమ “జగద్విష్టమయ మశింమ్మ”ని

చదివెడు కారిక నముదయంబు

నేపారగా “జితంతే పుండరీకాక్ష”

యీ లీలనాడు ఏకావళియును

లవిమీరగా “మంగళం మధుమాదన”

యమదు బల్కెడు మయూరావళియును

శ్రౌతత్వపట్టు ధేక్కాది కల్ప

అదియతః ప్రాయః మధువనిశాయములును

గర్భం యత్తిత్తి ఉత్పత్తిం గతాన

మహిమ ఇహోమమ పై నిర్వహితం (2-228)

అది యత్యమృతముగా పైమంత వర్ణములు గావించియున్నాడు. అందు “వర్తనాని శతతాత్పరమ్” అగర్భిష్టమయే మతింమ్ ఇత్యాది వాక్యములను నివర్తకాదుని శ్రీవిష్ణుశక్తితో బోధన చేసియుండునని తోచుచున్నది.

ఈ మట్టమున ద్రిశ్శాకు బలశ్రాశ్శాము వ్యలోకము జూపినాడని మూలమున మండితది. అది మాత్రమోకము “అపునరావృత్తి మార్గము” (2-228) అది యమూలకముగా చేర్చినదియున్నాడు. తదనంతరము శ్రీపై క్షుతమున గ్రీతిండు వా బర్వేశ్వరుడు “వదన్. పురుషుడనియు,” “బురుషోత్తమడనియు,” “బుండరీకాక్షుడనియు” తారాయణుడనియు, బోధన యమూలకముగనే వివరించియున్నాడు. తీనివలన శ్రీమన్నారాయణుడే వరప్రసాదముని బోధన తాత్పర్య మగుట వ్యక్తమగుచున్నది.

5. విదురుడుద్ధవుని జూచి ద్వారకావసరమునందలి వార్తలనుగు వందర్యమున....

“ధృతరాష్ట్రుడు వరకలబున బడు నాదైన దుఃఖమున ననఘాతా” (2-231) అని ధృతరాష్ట్రుని నిందించి మతియు....

“అదియునుంగాక వరమేళింతుండ పై నీ మనలబున దుఃఖం కర్తవ్యంబు గాదంతిని” (2-232) అని యారంభించినాడు. అ వాక్య మమూలకము. బోధనయే శ్రీకృష్ణపాఠమమ్యును జీవలక్షణమును వివరించదలచి తనకుగా దానే యీ వ్రక్తుమును పైచుకొనినాడు.

తమవరి మూలమున గొం యీ క్రింది శ్లోకము వ్రాసినదిగానూ....

“సోఽహం హరేర్వర్త్య విడంబనేన
దృశో నృణాం దాలయతో విధాతుః।
వాన్యోవత్క్యః వదపిం బ్రవీణా
శృరామి వశ్యస్ గతవిన్నయాఽశ్రుః”

■ శ్లోకమును బోతన యిట్లు వ్రాసినదిగానూ....

“నరలోక విడంబనమున
హరి వరమవరుండు మానవాకృతిలో ని
ద్దళబుట్టి యాత్మమాయో
స్ఫురన్ మోహింపజేయు భూజన కోటిన్” (3-68)

ఇట్లు వ్రాసినది చెనువెంటనే విదురుడు వలికినట్లుగా తెప్పిన వద్యము....

“కావున నమ్మహాత్ముని వికార విదూరుని వర్తమోహన మా
యావిల మానసుండ వగునపుడు సంస్కృతి దుఃఖినాడుని
ద్దేవుని సత్కృపామహిమ దీలినవేళ నులంకు నేనకా
దావిధిశంకర వ్రతృకులెవ్విరు మాయ దరించనేర్తురే” (3-69)

ఈ వద్యమూలకము. శ్రీకృష్ణ వరమాత్మ మాహాత్మ్యవ్రచోధ-
కము. దీనికి చెనువెంటనే .

“అయిన నమ్మహాత్ముని కడిదాకరరగితాతాంగ వలిబల్ల విశ్వాన
దీపాంకుర విరప భ్రమ ప్రదోహంధకారుండవగుటంజేసి మదీయలిత్రంబు
హరి వరాయత్తంబయిన కారణంబునకు దత్తంబు వశలంబు నిరీ-
క్షించుకు నుండుమును.” (3-70) ■ విదురుడు విష్ణుమాహాత్మ్యమును

వివరించుచు బలికినట్లు బోతన యమూలకముగా విశ్లేషించి ■■■ విష్ణు ప్రీతిని, దాని మూలమున దన విశిష్టాద్వైతామరత్నిని వ్యక్తీకరించి నట్లు తోచుచున్నది.

గి. తృతీయస్కందమున గర్భముడను ముని తనమ్మి నేసి విష్ణువు ప్రత్యక్షము కాగా మురిచిరిన పందర్భమున మూలమున....

“ఏకస్వయం యో జగతి స్పృశ్యయా

ద్వితీయ మాత్మన్యథి యోగమాయయా.

సృజ త్యదాపాసి పునర్లసిష్యసే

యథోర్ధవాభిర్భగవన్ పృశక్తివీః”

ఈ మూల శ్లోకమును బోతన యిట్లునువదించినాడు....

“అనఘా! యొక్కడవయ్యు వాత్మకృత మాయాకాతసత్త్వాదిశ

క్తి నికాయస్థితి నీ జగజ్జనన వృద్ధిక్షోభ హేతుప్రభా

■ నిరూపించగల దూర్ధవాళిగతి విశ్వస్తుత్య! పర్యేక! నీ

ఘనలీలా మహిమార్థవంశ గడవంగా వచ్చునేయేరికిన్ (2-755)

ఈ వద్యమునందలి ‘అనఘా!’ యను పరిబోధనము, మరియు “పర్యేక నీ ఘనలీలా మహిమార్థవంశ గడవంగా వచ్చునేయేరికిన్” అను వాక్యము రెండు సమూలకములు.

ఈరెండు కల్పనలతో నీవద్యమును శ్రీమన్నారాయణ పారమ్య ప్రబోధకముగా బోతన వివరించినాడు. అనిర్వచనీయమగు వద్వైత మాయయందు ప్రతిబింబితుడైన పగులబ్రహ్మము కాదీ వద్యమున వ్యవహరించిన మూర్తి. ఆత్మకృతమాయాకాతమైన జగత్తునకు వృష్టి

స్థితి సంహార హేతుభూతమైన ప్రణావము కలపాడు. కావుననే ౨౩౩
యొక్క యీ వద్యము శ్రీమన్నారాయణుని భువనీలామహిమార్ధవ
మాహాత్మ్యమును మూలమున లేకపోయినను వర్ణించుచున్నది.

“అనీహా” ౨౩౪ సంబోధనమువలన బరబ్రహ్మమునకు గల
“అవహతపావృత్త్యము” వ్యత్యాసానమైన శ్రీమన్నారాయణుని కల్యాణ
గుణభరితత్వము చెప్పినట్టినది.

ఇట్లే యనువాదవిరానము ౨౩౫ నిష్ఠప్రీతిని విశిష్టాద్వైతాను
రక్తిని ప్రస్తుతము గావించుచున్నది.

7. చతుర్థస్కంధమున దక్షాధ్వరధ్వంసమైన ఏములు సాక్షా-
త్కరించిన విష్ణువును వర్ణించుచు బోధన.... “ప్రవిమలాశ్మీయ దీహాః
ప్రథ సరోజభవ భవామర ముఖ్యులు మాన” - (4-182) అని
యములకముగా రచించెను. ప్రత్యక్షమైన విష్ణుదీపునియొక్క
ప్రవిమలమైన దీహమునుండి కలిగిన ప్రథమ బ్రహ్మశంకరాదులగు
తేనముఖ్యుల ప్రథమను మాపుచున్నవట. ఈ విషయము మూలమున
లేదు.

౧౮౩ తరువాత మూలమున “కత్తీజసావహతరుచః” అను వచన
సము కలదు. బోధన వానిని....

“అ నలివాయతాశ్రుని యనంత వేరాక్రమ దుర్నిరీక్ష ౩
బో నివాత వృద్ధీస్తులగుచున్” (4-188)

౨౩౬ యనువదించియున్నాడు. కావున నింతకు ముందు జూపి
వది స్వతంత్రమైనది. అందు శ్రీమన్నారాయణుని రూపముయొక్క

యజ్ఞసేవకము కర్మకమైనది. విశిష్టాద్వైతమత వక్తులమగు
పగుడవ్వమీ క్షతంత్ర కల్పకమునకును బ్రహ్మలకుగుడున్నది
ఎట్లనగా....

నమస్తాశ్చక్రయైతేకా నృత యత్ర వ్రతస్థితాః
తస్మిన్వరూపవైరూఢ్యం రూపసుఖ్యవ్యవేర్హవత్.

(6 రాజా: 2 శక్తులన్నియు దేవీయందు నిలిచియున్నచో
యది విశ్వరూపమునకుండు విభజనమగు విష్ణుపుయొక్క మతయొక
గొప్పరూపము.) ఇత్యాదిగా. శిశ్నులనీవ శ్రీమత్సారాయణ వర-
బ్రహ్మముయొక్క రూపవైలక్షణ్యము నీ “వ్రవిమలాక్ష్మీయ దేహా
వ్రత” అను పదమున దిశరించుచున్నది.

మతయుతభువార మూలమునగల “తత్త్వేనావహృతటవః”
అను పదమున కనుబాదమును తేయు సందర్భమునగూడ-
“అనంతవతాశ్రముడు” అనుదానిని మూలమున లేకుండ బోతనయే
కల్పించినాడు. “తత్త్వేనా” అనుదానిని “దుర్నిరీక్ష్యతేజము” అని
యనువదించినాడు. ఈ దుర్నిరీక్ష్యతేజము, వనంతవరాక్రమము
ననునవి శ్రీవిష్ణుదేవునకుగల విశిష్టాద్వైతమతవమ్మత పగుడలైక
వ్యవహమునకు దగియున్నవి.

“తేజో లలై శ్వర్య మహావదోధ
మనీర్యశక్త్యాది గుణైకరాశిః
వరా వరాణాం కలలా న యత్ర
క్షేత్రాయన్నన్తి వరావతేశాః”

1. విష్ణుపురాణము 8-7-78

2. " 8-5-85

ఇత్యాదులగు పంచదాయ త్రవోదకములగు ప్రామాణిక
శ్లోకములు తివరించిన కూర్గమున బోతక విష్ణుదేవుని తత్త్వమును
విశిష్టాద్వైత దర్శన వ్రదర్పితమైన సిద్ధాంతముల కనుకూలముగా
నిరూపించియున్నాడు.

8. దక్షాధ్వరమట్టమున దత్తుడు విష్ణువును స్తుతించిన సందర్భ
మున మూలమున గల శ్లోకమిది....

“ఉద్ధం వృధామ్యు నెకతాళిల బుద్ధ్యవస్థం
చిన్మాత్రమేక మతయం వ్రతిషిద్యమాయమ్।
తిస్థంస్తయైవ పుణ్యత్యముసేత్య తస్య
మాస్తే తవానవోరథ ఇతాత్మతంత్రజగః”

పోతన యీ శ్లోకము ~~తిరుమ~~ తిరుమ గమనించినచో నీతనికి
విశిష్టాద్వైత సిద్ధాంతమువల్ల గల మక్కువ వ్యక్తమగును.

“దేవా! నీవు స్వస్వరూపంబు నందున్నపుడు వరతంబులుగాని
రాగాద్యభిల బుద్ధ్యవస్థలచే విముక్తుండవును నద్వితీయుండవును
జీద్రూపకుండవును తయరహితుండవునునై మాయం దిరస్కరించి
మతియు నామాయ ననునరిందును నీలా మానుషరూపంబుల నంగీ
కరించి వృతంత్రుండవయును మాయావరతంత్రుడవై రాగాది
యుక్తులనుఁ బోలె రామకృష్ణాద్యవతారంబుల గానంబడుచుండవు.
గావున నీలోకంబులకు నీవ యీశ్వరుండవనియు నితరులై వ ప్రహ్లా
దుద్రాదులు భవన్నాయావిభూతులగుటచేసి లోకంబులకు నీశ్వరులు
గారనియును భేదదృష్టిగల నన్ను రక్షింపుము విశ్వకామలైన

పాలలో వడుండును, బ్రహ్మయ్య దిక్పారులును పకలవరావరణంకుపు
లును నీవ భవద్వ్యక్తికి కంటా జగంబున లేడు." (4-170)

ఈదక్షుని స్తుతిలో నమూనకముగా శ్రీమన్నారాయణనియొక్క
వరబ్రహ్మత్వము, నేతత్వమును తోతన ■■■ యనువాద వందర్శన-
మున తొందువరచియున్నాడు.

గి. ద్రువోపాఖ్యానమున గుజేరుడు వరమునిచ్చి యంతర్ధికు
డైన పిమ్మట ద్రువుడు తన వట్టిణమునకు తోయి తాగవత వర్తన
ముతో మెలగుచుండెనని చెప్పు వందర్శనమున మూలమున....

"సర్వాత్మ న్న క్షుణ్ణే నర్వే తీ వ్రాహ్మం భక్తి ముద్వహన్ |
దదర్శాత్మని భూతేషు తమేవావస్థితం విభుమ్ |"

అని యున్నది. అట్లుండగా తోతన దీనినిట్లనువదించినాడు.

....."సర్వోపాధి వర్జితదుత్తముడు
సర్వాత్మకుడగు జలజాతునందు ■
వ్రంతై వ్రవాహదావంబుడైన
భక్తి పలుపుచు నఖిల వ్రవంచమందు
వలర దనయెందు మన్న మాహాత్ము హరిని
జిదచిదావందమయుని లక్ష్మీవరులరమ
నీశ్వరేశ్వరు తొడగనె నిద్ధవరిత" (4-287)

■■■ యనువాదములో మూలములోలేని చిదచిదావందమయత్వమును
లక్ష్మీ వరత్వమును బ్రస్తావించబడినది. విశిష్టాద్వైత దర్శనమున
శ్రీమన్నారాయణుని బరబ్రహ్మముగా స్థాపించు ముఖ్యాంశములలో

■ దానంతరము-అక్షి విశ్వత్వము వను వానిని దరిగడంతును. తీవ్రమైన బ్రహ్మ రూపము తక్కి కూడ విశిష్టాద్వైతుల కుపాదేయము. ఈ విధముగ పరిష్కారమును చోతవ వంప్రదాయము నెఱిగియే చేపొడగని నాయునిప్రాయము.

10. గణేంద్ర మోక్షణ ముద్దమున మూలమున లేకపోయినను వైకుంఠపుర ప్రస్తావమును గావించినారు చోతవ. ఈ వలదర్శముననే దివ్యాయుధములను, విశ్వము ప్రదగు గడుదని, ముక్తి పుణ్యములుగా వైకుంఠమునుండియన్న యాదాల గోపాలమును, విశ్వానపాయని యగు శ్రీదేవిని పర్చించియున్నాడు. ఇదింతయు విశిష్టాద్వైత మతముననే పరమార్థముగా నస్పృహంబగులదు. అపరిచిత మిది--

"అలవై కుంఠపురంబులో సగిలలో నా మూలసాధులు
వల మందార వనాంత రామ్యత నరః ప్రారంభంబు కాలోపలో
త్పల వర్యంక రమానినోదియగు నావన్నప్రవన్నుండు వి
హ్మల నాగేంద్రము పాహి పాహి యనఁగుయ్యారిని పరలెట్టియై"

(8.95)

'పరికిం జెప్పుడు కంఠద్రవి యుగముం జేచోయి నులంపఁ దే
పరివారలను జేరఁ ద్రవగ వలం బన్నింపఁ దాల్చింపఁ
తర చిట్టిల్లిముఁ జక్క నొక్కఁడు వివాద ప్రోత్తిత శ్రీమదో
మ చేసంపంపైన పీఠంబు గొప్పాదాపవోత్సహయై"

(891)

చోతనామాత్యుని మానసాకాశమున మిదములైన దివ్యోహోహ్యుని పి రెయి పట్ట
ములు. ఈ పద్యములకు మూలమున -

"హరి రా రా పీఠ" (హరి యాదిర్పించెను) అనియు -

"చక్రాయుధో-భుగ మదాళు యతో గణేంద్రః."

[౮ గణేంద్రునిపై కావనకుఁజక్రాయుధుడు వేగముగా వెడలెను] అనియు
నుండగా పై రెండు పద్యములలోని లాపములను చోతవ కల్పించినాడు.

గణేంద్రుడు మొరఁబెట్టుకొను నమయమునకు వైకుంఠపురములో నంత
పురములో రమారమణితో నాయులుడు వివోదించుచున్నాఁడనియు, నట్టి రసవత్స
మయమున సైకము విహ్వల నాగేంద్రము మొక్క యార్తరాపమును విని 'అః నా'

త్వాహుమవ' సంపందితాః(ద) వి'తవ సావిప్రాయముగా నిర్దిష్టం కర్తవ్యం ద్యోగమున ప్రహరికీగల సంరంభమును వ్యవహరించును. గానివివాదు.

వైకుంఠపురము, లక్ష్మీ సాహచర్యము, నిత్యసూరులు నినియన్నియు విశిష్టాద్వైతము విత్యవస్తు వస్తుదాయముగా తానించును. ఈ సంప్రదాయము వ్రా రము నినియన్నియు వ్యవహారో విత్యములు శ్రీమన్నారాయణుఁ శ్రీ నిత్యవస్తు వస్తుదాయమునకు ద్రావ్యము, ప్రావకము, వారము నైవనాడు. వారాయణవర్ణము నకు "వారములకు అయినను" అను వ్యుత్పత్తి చెప్పి యా యర్థమును సానించుట విశిష్టాద్వైత సంప్రదాయము. వారములకుగా నానను లేనిది. అనగా నిత్యవస్తు వస్తుదాయము. ఇట్టి నిత్యవస్తువులును వారాయణుని స్థానమును వైకుంఠమును నీ సంప్రదాయమునఁబరమార్థములు¹

ఇట్టి సంప్రదాయ పారథమును వసుదాయుని² పోతన యములకముగా నీ పద్ధతియుఁ గానిది యున్నాఁడని తలఁచును.

దశవద్రామానుజులు తమ పితృంతమునఁ బరబ్రహ్మమును శ్రీమన్నారాయణు ఁ దివ్యస్థాన, దివ్యమంగళ విగ్రహ, దివ్యమహిమ, దివ్యాయుధములుకలవని బ్రతి స్మృతి పూజేతి వానముం నుండి యనేకములగు దృష్టాంతములను బ్రద ర్శించి నిరూపించి యున్నాడు.³ పోతన యా మార్గమునే యనుసరించి మూలమున లేని యా హృద్యానవద్యములగు వద్యములను వెలయుంచి యుండును.

నిర్వికేషము, చిన్మాత్రమే బ్రహ్మమును న ద్వైత పితృంతమునఁ బరబ్రహ్మము నకి "వలాదోవము" తలచుట వరమార్థము కాదు. విశిష్టాద్వైత సమ్యక్ము లగు దివ్యస్థానము, దివ్యమహిమ, దివ్యాయుధములను నిత్య సూరులను మాత్రమే గాక శ్రీమన్నారాయణ వరాయణులై వరమును సాయుజ్యమునుఁబొంది వరను పురుష నిత్యతైంకర్య భోగభాగములగు ముక్తపురుషులందరిని "వైకుంఠ పురంబునం గలుగు రాజుల గోపాలమున" పేర్కొని వారిసందఱను గొవివచ్చి గణేంద్రమోక్షణ మహాద్యక్షమును పోతన దర్శించఁజేసినాడు.

ఈ వందర్యమున గణేంద్రుఁడు నిర్మియండిన "వంశజాకరము—"
"వైకుంఠపురంబునుం బోలె కంఠత్రక కనురాలం కృతంబై" (8-188)యండిన

1. అష్టశ్లోకీ — అంద్రామ వాదము. పుట-34 - 38

2. పేదార్థ పరిగ్రహః

దని పోతన పేర్కొనుట తగవద్రామాదులలో క్త విశిష్టాద్వైత సిద్ధాంత మార్గమును యనుబాదములో ప్రతిపత్తింపఁ జేయవలయును వంకల్పము చేతనేయని నా యభిప్రాయము. కానిచో వమూలకముగా విశిష్టాద్వైతమునకుఁ బరమార్థముగా నవ్యయందు సంకములతో నీ వద్యములను వ్రాయవలసిన యుక్తర యుండదు.

11. గణేంద్ర మోక్షణ పుట్టమున గణేంద్రుడు పాపి పాపి దుష్కృతి నాడు. లతనిని రక్షించుటకు శ్రీహరియొక్కపాపినినాడు. ల కరణాగత క్రాంత సంరంధములో శ్రీకుచోపరిచేలాంబలమును వైతము వదలక కేగముగా వెడలునెడ దవ్వరివరిగా నాతని వెంటఁబోవుచున్న లక్ష్మీ తనలో దానిట్లు విలంబించినది—

“తన పేంచేయు వదలుఁ దేర్కొనఁడనాత జనాలనమర
విసెనో క్రుచ్చులు క్రుచ్చిలించిరో తిరులే పేదవనఁదంబులన్ .
దనుజాపికము దేవతానగరిపై దండెత్తెనో తత్తులం
గని దక్రాయఁడుఁడేది చూపుఁడని రిక్కారిందిరో దుర్దనుల్”

(8-100)

ఈ తర్కమును బట్టి శ్రీహరి కేగముగాఁ గాపాడుటకుఁ దొల్లి వరులిసిన వన్ని కేగములు కొన్ని వెల్లిరి చేయఁబడినవి. అవియన్నియు శ్రీమన్నారాయణుని యాయా దివ్యరీతి పుట్టములను జ్ఞప్తిఁజెచ్చువని. ద్రౌపదీ మావ వరిరక్షణము, సుత్సావతారము, నామనామకాః పుట్టము-స్వపించావిర్భావ పృథ్వింతము పై వద్యమున స్మరింపఁబడినవి. ఇది యమూలకముగాఁ పోతన కావించిన కల్పనము.

ఇట్లు ప్రస్తుత గణేంద్ర మోక్షణ పుట్టమున నీ యన్యవతాః ప్రసంగము చేయఁబడుటచే వింక్షణ విగ్రహాయుక్తుడగు వరపేక్షకుని వర్వకాది వందక ప్రకారమున నన్యతమగు వితవ వృధావ వైరవము ప్రకటింపఁబడినదైనది. దీని వంశ దుష్టరక్షణ, కష్టరక్షణ, ధర్మ సంస్థాపన సవతార ప్రయోజనములు స్ఫురించి వరబ్రహ్మమగు నారాయణుని వర్వ కత్తిత్వము-భక్తపాలన కళా వైరగ్యము వ్యభిజ్ఞువావములగును. దీనిచేఁబోతనకుగల విష్ణుప్రీతి-విశిష్టాద్వైతానురక్తి వ్యప్తములగుచున్నది.

12. శ్రీహరి గణేంద్రుని రక్షించినాడు. గణేంద్రుడు మార్వ జన్మమున నింద్రద్యుమ్నుఁడను రాజుయొకఁడు బుద్ధులముఁడు వైష్ణవ ముఖ్యుఁడునై

ప్రకముతో “వనిశేషముగా” వాదాయులుని బాటదేసినవాడనియు, పట్టివాని కగర్త్య
కావశ్యమున ■ రూషము కల్గివచ్చెను—“శాంతిచరణ సేవ కతమున వాకవిషయ
కదికముక్తి” — కలిగిభద్రనియు వివరింపఁబడితది.

మూలమున నింతమాత్రమే యుఁదగాఁ బోతవ యీ వందర్శమునఁ దన
యనిప్రాయము నిట్లు మూలమున లేకుంధ స్వయముగా వెల్లడించినాఁడు

“కర్మకల్మషుఁడగుడఁ గమలాజః గొల్పుచు
సుధయ నియత కృత్తి మంతెనేనిఁ
తెడును కర్మపైర్లు కిరిపై పైర్లునఁ
లరిలపైన విష్ణుభక్తి నెడదు” (8—)

“తెడుఁ గరుణ హతులు భవములుఁ
తెడిదురు నిజవధులు సుతులుఁ తెడుఁ తెనఁటులకుం
తెడకమునునట్టి గుణులకుఁ
తెడని వదార్థములు విష్ణుశేవానిరతుల్” (8—)

ఈ వద్యములందుఁ గర్మయోగముతో గూడిన భక్తియోగము వలనఁ గర్మ
బంధము కిరిపై మోక్షము కలుగునని విష్ణుశేవా నిరతులు కావ్యకములని పేర్కొని
పోతన యీ వందర్శమున విష్ణుపైర్లుకడత ప్రసంగములై ■ కత్తపహిత పుష్పపార్థము
లను వివరించియున్నాఁడు.

“వ్యజ్ఞానం ప్రావక్జ్ఞానం ప్రావ్యజ్ఞానం ముముక్షుః
జ్ఞానత్రయ ముపాదేయ మేతదవ్యం వ కించమ్”¹

■ వ్యవదాయ విదుల యనిప్రాయము- దీనిని ఇట్టి—

ముముక్షువగువాఁడు—
కత్తము (అనగా) జీవ పర స్వరూపము
పాతము (అనగా) మోక్షమును బొందుట క్రాత్రయింపఁదగు సుపాయము
పురుషార్థము (అనగా) పరము.

అను వీ మూడింటినిఁ దెలిసికొనవలయును.

పై వర్ణమునందు 1) 'చెడఃపనునట్టి గుణులను' అనునట్టి వర్ణమును
తక్కిచే సేయవలసిన వారాయునియొక్క వర్ణరూపమును వివరించి తత్త్వమును
జెప్పినారు.

2) కర్మకలత్రుడై కమలాశీ వర్పించుచు నుభయ బిందువుల
బ్రవర్తింపవలయునని కర్మయోగ మంగముగాఁ గల చక్రియోగము నుపాయముగా
వినిపినాఁడు. మఱియుఁ బ్రతినియైన విభుతక్తి చెడదనియుఁ జెరిగి వదార్థములు
విభుసేవా విరచులనియు నమ్మి నమ్మఁబడినాఁడు.

3) కర్మ శైలియమును జేర్చిని వలరూపమైన ముక్తిని సూచించినాఁడు.

■ విదముగాఁ దోతన విశిష్టాద్యైక సంప్రదాయము సమూలకముగా వివ
రించి యున్నాఁడు.

భగవద్రామానుజులు తమ సిద్ధాంతమున నీ విషయమునే—

“జీవ పరయారాత్మజ్ఞాన పూర్వక వర్తాశ్రమ భక్త్యేక నిర్వృత్త
పరమ పుష్పవరణ యుగళ ర్యావార్చనా ప్రణామాదిః అత్యర్థ
ప్రియః తత్పరిప్రాప్తిః”

అనుచు - జీవ పరస్వరూపములను తెలిపినాని వర్తాశ్రమారామలను నిర్విర్తిండుడు
శ్రీరన్నారాయణునిఁ బ్రణామాదులచే తక్కితో జేసిందినచో మోక్ష ప్రాప్తియగునని
వివరించియున్నాడు.

ఁ: విషయమును వరిగ నిదియే పరదలోఁ దోతన యమూలకముగా వ్యాఖ్యా
నించుట చూడగా నాతనికి రామానుజ సిద్ధాంత సంప్రదాయము లెప్పుగాఁ దెలియు
ననియు, నాతఁడీ సిద్ధాంతమువల్ల ■ కృష్ణుఁడనియుఁ జెప్పక తప్పుదు

13. చక్రమ వర్ణమునఁ గంఠుని పైరాసుబంధమును వివరించుచు
మూలమున—

“అశీవ స్ఫురికంధిష్ఠన్ భుజానః పర్యటన్ పిఠన్;

చింతయానో హృషీకే నువశ్యత్యవ్యయం జగత్”

■ యున్నది. ■ క్లీకమును దోతన యిట్లు ■ మూలముగా ననువదించినాఁడు—

1. కేదార్థ సంక్రమాః

2. శ్రీహర్ష 10-2-26

తిరుగుణ్ గురుడుడు బ్రాహ్మణ
 వరుగుడు గూమ్మంటి రేణి వనవరకంబున్
 హరిఁ దలంచి తలచి యెఱుగ
 బ్రాహ్మణులు రూపే యెఱుగఁబడి యెఱుగన్

(10. పూ. తా. 85)

పోతన యంతలోఁ దృప్తి నొందక స్వతంత్రముగా నొక యెఱుక కల్పవయః
 గాంచి యా వైరానుభవమును విచక్షి వివృతముగా వివరించివారు. వైరముచే
 నై నను శ్రీమద్భాగవతం వ్యరణము చేపిన కంసుని వైరభక్తిని వివరించు వద్య
 మిది -

శ్రవణ రంధ్రముల చే కల్గింబు విరుఁబడు
 పది హరి రవదులి యాచిఁపడు
 పక్షిమార్గమున వెయ్యది హఠఁ బది
 హరిమూర్తిగా నోపునందుఁ జారుఁ
 దిరుగుచో దేహంబు తృణమైన బ్రాహ్మణ
 హరి కరామాతమో యెఱుచి నదరుఁ
 గంధంబు లేమైన ప్రాణంబు పోకిరి
 హరిమూర్తి గంధవసుదు వదరుఁ
 బలుకు రెన్నియైనఁ బలుకుచో హరిపేరు
 వలుకఁ బదియై మెఱుగు బ్రమసి వలుకుఁ
 దలఁపు రెట్టివైనఁ దలంచి యా తలఁపులు
 హరి తలఁపులనుదు వలుఁగఁ దలచు

(10. పూ. తా. 87)

పోతన కృతమగు నీ వద్యము విరచిత వ్యరణ రూపమగు వైరభక్తిని వివరించు
 బతు వదనముగా వ్రాసినది. కంసుఁడు మరచించిన వందర్యమున -

"రోష ప్రసాద నిద్రా
 రాషాకన పాపగతులఁ బాయక చక్రిన్
 రోషరతిఁ జూచియైన వి
 శేషరుచిం గంఠుఁడతనిఁ జెందె నరేంద్రా"

(10. పూ. తా. 1376)

కందుని ముక్తి వివాదము వర్ధింపఁబడినది. ఈ వచనమునకుఁజై వద్యము పూర్వ రంగము.

తెగని స్మృతి సంకాపమును గలిగియుండిన వ్యరణము లేక ద్యావము కాగా ప్రతి పూర్వకమై యుండుట భగవద్ప్రతికారణమై మోషదాయక మనుట పాదారణ విషయము. కాని ప్రాకృత గుణాతీతుఁడగు శ్రీమన్నారాయణుని కర్తవ్యము నైరర్థక్తిఁగూత ననుకూలమైన దను విషయము వంతులను ముఖ్య వికరవచనఁ బడినది. అందులకు లెవారవలె - వచ్చియున్నాముగ - నిరంతరము - వర్జ్యుండయి వ్యాపారములచే శ్రీహరి స్మృతినే కలిగియుండి నైరర్థక్తి ననువరించిన వాఁడాయెను. కావున విష్ణు పాఠ్యమును వండినాఁడు, ఇట్టి పాఠ్యము ప్రాప్తికిఁ గారణమైన నైరర్థక దూషకర్త కనుకూలమైన వ్యరణమును విషయముగాఁ బోతన పుట్టమున పరమార్థముగా విపరించివాఁడు.

14. బాల కృష్ణుని వర్ధించుచుఁబోతన కాపించిన యొక స్వతంత్ర కల్పన చుక్కద్యుతము. విష్ణు పారమ్యమును నిరూపింపఁబడి చేయఁబడిన యమూలక కల్పనమిది.

నారాయణుడే పరబ్రహ్మము. అతఁడే కృష్ణుఁడు. శ్రీకృష్ణుఁడు బ్రహ్మ అతఁడే విష్ణుఁడు. శివుఁడు నాతఁడే. అను విశిష్టాద్వైత సిద్ధాంతమున నెఱుఁగవలసి యున్నది బాలకృష్ణుని లేవల వర్ధించు చుట్టమిది—

1) బాలకృష్ణుఁడు జనులను జూచి గుర్తించు వయస్సునకు వచ్చెను. ఆ విషయమును—

“చూడచి వారల నెవ్వరుఁ

జూడక లోకములు మూడు చూపులఁ బెరిగె

జూడఁగ నేర్పిన బాలక

చూడమది నెఱిగి చూడఁగ నేర్చెన్”

(10-పూ.రా 292)

ప్రతి పూర్వకముగా దనను సేపింపని వంకఁ జూడచి శ్రీమన్నారాయణుఁడగు శ్రీ కృష్ణుఁడు లోకులను జూచి గుర్తించఁగలిగి నాఁడట.

2) నాకమాత్రమున నవిద్యను బోగొట్టఁగలవాడు శ్రీకృష్ణ పరబ్రహ్మము.
అట్టి యా పరమాత్మ యొక్క బలకస్థితి -

“నగవుల వరిష్య
నగఃకామిణః శేయవేద్య పగవరి యంతవ
మోగముతోడ మెల్లన
నగు మెగముల నకుఁజూచి నగవేర్యే నృపా”

(10-పూ.భా-293)

3) పరబ్రహ్మము ‘అనంతము’ ‘అపరిచ్ఛిన్నము’ ‘నిర్గుణమార్కమిది’.
అట్టివాడు ‘అవ్యా | అవ్యా’ యనుట వేర్వినాడఁగ

“అవ్వల నెఱుగక మువ్వరి
రివ్వల వెఱుగొందు పరముఁ దర్కసత్తైయ
యవ్వలకు నంతవంబుగ
నవ్యా యవ్యా యనంగ వల్లన నేర్చెన్”

(10-పూ.భా-294)

శ్రీకృష్ణ పరబ్రహ్మ మాది మర్యాంక రిపిఁపఁడు కావన హక్ష్వల నెఱుగఁడు.
మఱియుఁ బ్రాకృత గుణారీతుఁడు కావన దగనాకతం మువ్వరి కవ్వల వెఱుగు
యందువాడు అట్టి పరముఁడు ప్రాకృత ప్రీతి నవ్వాయమల విశేషమని
నాడు పోతన.

4) శ్రీకృష్ణుడు నడువ బొడఁగినాడు. అ పైభవమును బురుష మార్తార్థ
ముతో నను సంధించి యనుభవించి మనచే ననుభవంపఁ జేసినాడు మన పోతన—

“అరుగులు వే గలిగియు రెం
దరుగులనే మమ్మ మిన్ను కలమిన బాలుం
దరుగిడఁ బొడఁగెను శాత్రు
లరుగులు పరుగులును వదలి యడుగవనిఁబడన్”

(10-పూ.భా-295)

శ్రీకృష్ణుడే పురుష సూక్త వ్రత పాద్యుఁడగు శ్రీమన్నారాయణుడు.

“వహస్ర కిర్వా షుమః వహస్రాశ్చ వృహస్రపాతః ।

వహ్నిమిద విశ్వతో వృత్వా అత్యంతిష్ఠత్కాల్లామః”¹

అని యా వంద్రహ్యమును బుడువనూక్తము వర్ణించినది.

ఏనిని బట్టి వరమాత్య వహస్రపాదులు ■ ‘వహస్రపాదులు’ — అను దానికి శ్రీ ప్రతివాద భయంకర అనంతాదాహ్యుల వారి సంస్కృత వ్యాఖ్యయు. శ్రీ ౧౯ ౩౬ గోపాలాదాహ్యుల వారి యాంధ్రాను వాదము నిట్లు వివరించినవి.

పాద కర్మః కిర్వేంద్రియాణాం సర్వేషాముపలక్షణం. తేన తత్కాన్ధ్యం లక్ష్యతే. కిర్వా వరిచ్చిన్న కత్తిమానితి సంకపసితార్థః । పాద కర్మమునకు సకిల రిక్తిం ద్రియములు ముత్యార్థములు. వాటి వ్యాపారములు లక్ష్యార్థములు. ఇట్లు చెప్పి.... ■ పరిచ్చిన్న కత్తిపంతుఁడని యర్థము నిర్ణయింపవలెను]²

ఇట్టి షుమష మూర్తి ప్రతిపాద్యుఁడగు శ్రీమన్నారాయణుఁడే వామనాపి తారమున రెండు పాదములతో ధూమ్యాకాశముల నాక్రమించి షుంపినాడు. అట్టి యాతఁడే ప్రస్తుతము కృష్ణావతారమున గ్రహముగా నడువ నేర్చినాడట. ఈ ప్రసంగము పలన శ్రీకృష్ణుఁడు త్రివిక్ర మాద్యపతార విఘ్నేఁడు శ్రీమన్నారాయ ఁడే యని నిశ్చయింపఁబడినది.

5) తాగవత పురాణము నిమిసించి శంకరుఁడు వారాయణ సలక్షణ బ్రహ్మను జిగ్గించినవాఁడు విఘ్నేచ్చైత్యత సంప్రదాయమున, బ్రహ్మను ప్రతిరంత్రమగు కరీర కరీరి వరబంధమును బట్టి శంకరాను బంధము శ్రీమన్నారాయణుని దేహము. దాని కాత్య వరబ్రహ్మమగు శ్రీమన్నారాయణుడే. ■ నారాయణుడే ప్రస్తుతము దారి కృష్ణుని రూపమున మన్నాఁడు శంకరునకు శ్రీకృష్ణ రాదాత్మ్యమును బోధిం యట్లుతప్పింపినాడు —

“తనుషేష సలక్షణ రురణీ పరాగంబు

భూషిత వెహిహతి పూతగాఁగ

ముందిక వెణుగొండు మున్నెలరాములు

తొగల వంగడి కాని తుమక కాఁగ

1. షుమషమూక్తము - 1 మంత్రము.
2. షుమష మూక్తము - 1 మంత్రము.

పాఠ శాగంబుపైఁబరఁగు కానిరిబొట్టు
 గల్పిత కన్సుకాఁగు
 గంఠమాలికలోని మనవీరి ధత్తుంబుఁ
 గమవీయమగు మెద కన్సుగాఁగ
 హరపల్ల యరగ హరపల్లలు గాఁగ
 బాల రీతిఁ బ్రార ~~గ~~
 కవుని పగిది నొప్పె కవునికిఁ దపటను
 పేలు లేదుఁ దెల్పు వెలయునట్లు"

(10 - పూ. శా. - 297)

కవునకుఁ దపట పేలులేకపోవుటఁ దెల్పునట్లు బాలకృష్ణుఁడు కవుని వలెఁ
 గప్పట్టినాఁడఁట—

భగవద్రామానుజులు నారాయణ వరత్పమును స్థాపించి పట్టన విష్ణు
 పురాణము మంది—

"వృష్టి స్థిత్యస్త కారణం బ్రహ్మవిష్ణు శివాత్మికామ్.
 న నఃశ్రాంత యాతి భగవానే క ఏవ జనార్దనః"

అను వ్రమాణమును బ్రదర్శించి, యీ శ్లోకమునఁ ద్రిమూర్తి పావ్యము
 తోఁచు చున్నదను కంఠను విరిహరించెను—

"ఏక ఏవ జనార్దనః"—అని జనార్దనున కొక్కనికే పారమ్య మవియు
 బ్రహ్మ శివఁడు మున్నగు నేకం వ్రసంబమునకు జనార్దనుఁ బాత్యయగుట నిదీంపఁ
 బడుచున్నదనియు వివరించి యున్నాడు.¹ పోతన యీ మార్గముననే వయనించి
 యత్యద్భుతవలన సుత్రే²కి 1111 విష్ణు శాతాత్మ్యమును వ్యక్తీకరించి యున్నాఁడు.

ఇట్లొక పుట్టము నమూలకముగాఁ గల్పించి శ్రీమన్నారాయణ పారమ్య
 మును స్థాపించి 1111 విష్ణుస్తోత్రైశామరక్తిని, విష్ణు ప్రీతినిఁ బోతన వ్రకటించు కొని
 నాడని పేర్కొనవచ్చును.

15. బాలకృష్ణుని ముద్దు ముట్టట్లు చూచి 1111 యశోదలు వంశోపంచెడు
 నందర్యమున మూలమునఁ బరీక్షిత్తు కుకయోగినిట్లు వ్రక్షించినాఁడు—

1. "జనార్థ పంగ్రహః.

1. "నందా కిమకరోద్భృహ్నో శ్రేయః క్షయః మహోదయః ।
యశోరా ద మహాతాగా యో యోగో స్త్రవం హరిః"

2. ఏకరో వాప్యవిండేతాం కృష్ణో దారార్పకే హితమ ।
గాయంత్యద్యాపి కవయో యల్లోక కమలావహుమ్"

3. క్లోక ద్వయమును దోతవ యట్లనువదించి యువ్వాఁడు—

1. "జగ దప్రకృతవసుః జన్మిచ్చు తల్లి గా
నేమి నోము నోచె ॥ యశోర
పుత్రుఁడంటి నవనిఁ దోపించు తండ్రిగా
నందుఁడేమి నేనె నందితాత్మ"

(10 - పూ. తా. 350)

2. "వ్రద్ధివ తక్తిరి హరినైః
గర్జంబులు చెప్పి కవులు కైవల్యశ్రీ
కబ్బుదురఁట హరిహోషణ
చుట్టిన తలిదండ్రు లెవ్వు కబ్బుదురొ కుదిన్"

(10 - పూ. తా. 351)

ఇందరి రెంతవ వద్యము దోతవ వ్యగతసమఁదగిన యమూలకమగు
నద్యుత కల్పవము.

లోక కల్పవ హారమగు నే కృష్ణుని వర్తనమును గవులు నేటికి నైతము
గానము సేయుచున్నారో యట్టి కృష్ణుని ముద్దు ముచ్చటలు తలిదండ్రులు పొందలేక
పోయిరి. అందుకు హేతుమేమియని మూలమునఁ బరీక్షిత్తు వ్రక్ష్మము.

3. తక్తిరో హరినైః గావ్యములు చెప్పిన కవులు కైవల్యశ్రీ పొందుదు
4. దోతవ నికృయమి వద్యమున వ్యక్తము చేయఁబడినది.

భాగవతారంభమున "శ్రీ కైవల్య వదంబుఁ జేరుటకునై చింతించెదన్" అని
నాఁడు. మఱియు భాగవతానువాదమును గూర్చి "దీనిం దెనింగింది వా జననంబున్
వవంబుఁజేసిదఁ బునర్జన్మంబు లేకుండగన్" — అని సంశోషముతోఁ బల్కి-

1. శ్రీమద్యా 10 - 8 - 48

2. శ్రీమద్యా 10 - 8 - 49

నాడు. రామభద్రుని వజ్రముపైఁ బ్రక్కయిమంచి — “నేఁ బలికవ భవహర మగునఁట పరితెడఁ జేయఁడు గాథ వఱకననేలా?” అని త్రక్కించుకొనినాడు. దోతన యొక్క వాక్యముల నీ ప్రస్తుత వద్యార్థముతో నమనంబించి బలి రించినదో దోతన కేర్పడినట్టి నారాయణ ప్రీతియు, నది యాయన రచనమునఁ బ్రతిపరించిన రీతియు వ్యవస్థయై యాతని వ్యక్తిత్వము వ్యక్తము కాఁగలిగెను.

16. బకాసుర వధ పుట్టమునఁ దోతన మూలమువలెని యొక యేమృత తాపమును నియమనాదమున వినిపింపఁబడినాడు. గోపాలు రంధలు ముగుగు నీస ద్రాగి యావలకు పరుచుఁడగా బకాసురుడు పేగముగా వచ్చి కృష్ణుని ద్రుఱిగి నాడని మూలమునఁ జెప్పఁబడినది—

“న నై బకానాచ సహనసురో బకరూపర్యత్ .

లగత్య నహపా కృష్ణం తిష్ఠ తుందో = గ్ర నద్భరీ”

ఈ మూల శ్లోకమును దోతన తన యమనాదమున నమనంబక బకా సురుడు ముగుగు నొద్దనఁ గాపుకాచి యుత్పట్టు చిత్రించినాడు. పక్షముగాఁ గొంగ నీటికడఁ గాపు కాచియుండి నమయము చూచి మీనాదికములఁ బట్టు బయ్యు - గొంగ యట్లు నికృలముగాఁ గాచి నిలిచి యుండుటను “కొంగజవము” అనుబయ్యు లోకమున నున్నదే. బకాసురుడట్లే కొంగజవము చేయుచున్నాఁడు విధానమును దోతన యట్లు పర్చింపఁబడినాడు—

“పల్లి వనులు మాని యేకాగ్రచిత్తుఁడై

మౌన వృత్తి నితర మమక విడచి

పనము లోన నిలిచి ననజాడపై దృష్టిఁ

జేర్చి బతుకుడు తపసి చెలువఁడాలె”

(10 - పూ. తా. - 443)

బకుపకు శ్రీకృష్ణునివేతఁ బుచ్చుటచేఁ బునరావృత్తి రహిత కాళ్వరత పైకుల వదప్రాప్తి పిఠించియుండు నన్నది సంప్రదాయాభిజ్ఞుల యభిప్రాయము. అట్టి పరమ పథ ప్రాప్తికై తపము చేయుచున్నాఁడు బకుడు. కాని ప్రస్తుత జన్మ కర్మమునుబట్టి శ్రీకృష్ణుని గ్రహించుటే వాని కాత్వర్యము. వారి యీ యుభయ విధ పాథారణముగు ‘వర్తనమును’ వివేచనముగా నీ వద్యమున విహునించి యున్నాఁడు.

జనానుపాదు శ్రీకృష్ణ సంతమొందిన పరిలో నిమగ్నుడై యితరము లగు ననుబంధము మానినాడు. చేయఁదలఁచిన పరిమితనే మనసు లగ్నము చేసి నాడు. ■■ మనమలోని దుష్ట యోచన లయల్పక కుండ మౌనము వహించినాడు. ఇతర విషయములపై వానశ్రీ విడచినాడు. వనమున (అతని యరిగారి నీరరిగారి యర్థము చెప్పవచ్చును) నిలచినాడు. శ్రీకృష్ణునిపై పూర్వ నిలసి 'లొంగబడము' చేయుచున్నాడు. ■ సారథిభార్యులు.

ఇత నంద్రదాయార్థము నిట్లు చెప్పవచ్చును. అసనము గాలము వడి విడిచినది. శ్రీకృష్ణ వరమాత్య చేతిలో అప్పై పై సంతమునకుఁ దోపుట వారి యద్యవసాయము. ఇతర కృత్యములు మారినాడు శ్రీకృష్ణుని యందే దృష్టి నిలిపినాడు. మౌనవ్రతము పాటించినాడు లౌకిక వస్తు నందయముపై మమకారము విడిచినాడు. (అనగా వైరాగ్యమును వహించినాడు) వనములో (అతనిలో నరిగారి నీటిలో నరిగారి యర్థము చెప్పవచ్చును) నిలిచినాడు జల్లు కృష్ణుని యందే లగ్నమైన మనస్సుతో దవస్సు చేయి పోగినాడు అనుకు. ఇందుకు పరితముగా శ్రీకృష్ణుని చేతిలో మరణము. వైచింత్ర ప్రాప్తి. అనవసర గయగఁదోపు నీ వద్దతిరి దోతన యట్లు "అన్యవదేశముగా" — అమూల్యముగా నంద్రదాయ విధిముగా వెల్లడించు యున్నాడు.

17. శ్రీకృష్ణుడు దుష్టిని నవహరించుకొని పోషకులగా లుక్కి యర్థముగా వచ్చి మెదిలించి పరాజితుడైనాడు. శ్రీకృష్ణుడు వారి తలను దెగఁజేయ గమకింపగా చుట్టి యాతని పాదములు వట్టుకొని రక్షింపుమని పేడుకొనినది.

■ సందర్భమున —

"యోగేశ్వరా ప్రసేయాత్మన్ దేవ దేవ జగత్పతే ।

హంతుం నార్హసి కల్యాణ భ్రాతరం మే మహాపిత॥"¹

■ మూలమున నున్నది పోతన యీ మూల శ్లోకము నిట్లునుపదించెను—

"కల్ల లేదని విన్నవించుట గాదు వల్లభ! యాతని

బ్రల్లదుం దెగఁజూచి లేని లాగ్యవంతులమైతి మే

మల్లఁదయ్యె ముకుందుడేశ్వరుఁడను మోదితులైన పా

తల్లిదండ్రులు పుత్రకోకముఁదాల్చి చిక్కుడు రీత్యలా!"

(10—పూ.తా-1769)

దోతన వద్యమున రుక్మిణి తన యన్నను జువేతుడుచిత్తు హేతువుగాఁ దల్లి దండ్రులకు రాఁదోవు దుఃఖమును తెప్పినది. మూలశ్లోకమున ముకుందుచీకడఁ దల్లుఁగై నాఁడను తాదమును—దల్లిదండ్రులు వంతోషించి యుండగా 211 212 పెద్దవందను తాపమును లేపు. 213 కేవలము 214 చేసిన 215 కల్పన ములే.

దీని పలన శ్రీకృష్ణుని మహాత్మ్యమును-ఈశ్వరత్వమును - రుక్మిణి దేవి యొక్క పురుషకారమును రుక్మిణి కృష్ణుల యానుభూత్యమును దోతన ప్రద ర్శించినారు.

ముఖ్యముగా - అర్జునుని రక్షింపుమని శ్రీదేవి శ్రీమన్నారాయణ 118 బ్రహ్మము 119 నెరపు లోకము పురుషకారమును (అనగా మద్యవర్తిత్వమని విశిష్టాద్వైత వ్యవధాయ పేత్రం వాడుక) శ్రీదేవీ తాపయగు రుక్మిణి వాదర ముగాఁగొని దోతన వివరించి తన విశిష్టాద్వైత వ్యవధాయ వర్ణనమును— తన్మతము వల్లగల యాదిముఖ్యమును వెల్లడించియున్నాఁడు.

18. తృగు వృత్తాంతమున తృగువు శ్రీమహా విష్ణువు యొక్క 222 స్థలమునఁదన్నెను. వెంటనే శ్రీమహా విష్ణువు లేచి తన్ను మన్నింపుమని ననేక విధముల పేరుకొనెను. 223 వందర్యమున మూలమున నిట్లున్నది—

“ఏ వం బ్రవతి నైతుంకే తృగు వ్రన్మంద్రయా గిరా ।

నిర్భుత స్త్రుత స్థూప్తిం తత్త్వత్కంఠా క్రురోదహః॥

పునశ్చ వత్ర మావ్రజ్య ముదీనాం బ్రహ్మవాదివామ్ ।

స్వానుభూత మశేషేణ రాజన్ తృగు రవర్ణయత్॥”

శ్రీమన్నారాయణుడు గంభీరముగా నోదార్పు మాటలు వలుకగా తృగువు తత్త్వ వేదము కలవాడై యేమియు 224 225 వెనుదిరిగి వెడలి మునిపుంగవులతో 226 227 వివరించినట్లు మూలశ్లోకము లందున్నది.

కాని “అ మ్ముకుందు 228 229 కల్యాణ 230 పలివందించి”

(10-4-౪-1278)

231 ముచీకడల కడకుఁబోయినట్లు 232 యనుకరించివారు.

1. శ్రీమద్వా 10 - 29 - 13, 14 శ్లో.

పరబ్రహ్మమగు శ్రీమన్నారాయణుడు || కల్యాణగుణ విశిష్టము-హేయగుణ రహితుఁడు మరియు-పరబ్రహ్మము నిర్వికేషము కాదనియుఁ బేర్కొను విశిష్టా ద్వైత సిద్ధాంతమునకీ యమూలక కల్పనము మిక్కిలి యనుచూలమగుటయేగాక భాగవతమున శ్రీమన్నారాయణుడే పరబ్రహ్మమని ప్రతిపాదించఁబడినదని పేర్కొనుట || పుట్టము చక్కని కార్కాణగామవ్వది.

■■■■ తృగువు చెప్పినది విని మును లాశ్చర్యపడి మనస్సులలోని సంరేహములు తొలగిపోగా —

“విన్నయో కారుడు శ్రీవత్సః
దేవవముః దేవవద్యుః దఖిల కల్యాణ గు
ణాకరుః దాదిసుద్యాంత రహితుః
తై తవర్షిన పుండరీకాక్షః దౌకః
కాక గణుతింప దైవ మొక్కరుడు పేట
కలఁడె యనుబుద్ధి విజ్ఞాన కలికులగురు
హరి వదాద్ధాత యుగళంబు సర్వఃగౌరిచి” (10-ఉ.తా-1279)

(వచనము) — “అట్లు పేరించి యుపయోగపడంబున వైకుంఠ రామల నొందిరి” (10 - ఉ.తా-1280) అని పోతన తదనంతర విషయమును వివరించెను.

ఇందు “అఖిల కల్యాణ గుణాకరుడు” అనుపది గుర్తించవలసిన దశము. ఇది యచ్చముగా తృగు మహర్షి యాలోచనముతో వంపదించినది. శ్రీమన్నారాయణుడు కల్యాణ గుణ విశిష్టుడను భగవద్రామానుజులకు సిద్ధాంతమును తెలుఁగు భాగవతము మరియు బోధనామాత్యుడును వస్తుపించినట్లు చెప్పబడి యదాహరణము ప్రబలి లక్ష్యము. మరియు—

“పుండరీ కాక్షః దౌకః
కాక గణుతింప దైవ మొక్కరుడు పేట
కలఁడె” — (10-ఉ.తా-1279)

అని విశ్లేషించుకొని మును ■■■■ శ్రీమన్నారాయణుడే పరబ్రహ్మమనుటకు మోదాహరణము. ఇదియు మూలమునకు ఓన్నముగా పొగిన యనువాదమే. ■■■■ తృగు సంతాంతమునకుఁజేసెర మూలమున—

“పురుషుల వదం తోజసేవయా తద్గతిం గతాః”

అని యున్నది. ఇది యీ విరమముగ విశిష్టమైనది. విద్యుత్తుల విద్యుత్తులుగా వైకుంఠలోక ప్రాప్తిగా చేర్చుచున్నాడు. పోతన వాక్యమిది—

“అట్లు పేనించి యవ్యయానందం బయన నై”

చామంబ నాంబరి”

(10-ఉ.పా. 1280)

ఇట్లు తుట్టమనఁ దోతన యొక్క విశిష్టమైనది. రక్షి

వెల్లిచింపఁబడినది—

19. పుకటిము దాని నుండి తన్ను రక్షించుటను, బరమాత్మను గూర్చి గణేంద్రుడు మొరబెట్టుచును పందర్శనమును మూలమున—

“నారాయణానిం గురో తగవన్ పమస్తే”

అని ప్రార్థించినట్లు కలదు. కాని పోతన యనువాదములో—

“పేల్పులు నమో నారాయణాయని

న్ననులై మ్రొక్కిన మింట హస్త దురప స్థాపక్రికిం బక్రికిన్”

(8-107)

అని దేవతలు గణేంద్ర పాలన కళా పరంపరయగు శ్రీమన్నారాయణుని గూర్చి యీ కాశమున మ్రొక్కినట్లు మార్పు చేయఁబడినది.

ఇట్లు గణేంద్రుడు ప్రార్థించినట్లు మూలములో మండగా దేవతలు పంక్తి నట్లు మార్పుచేసెను—

మరియు గణేంద్రుడు-నారాయణానిం గురో తగవన్నమిస్తే-యగుప్రార్థన పట్టుడగా “నమో నారాయణాయ”-అని దేవతలు మ్రొక్కి పంక్తివారని మార్పుచేసెను. దోతన యర్థప్రాయము? విషయమును దాగుగాఁబోలింపగా, దేరిన దేవతగా “నమో నారాయణాయ” అనునది తిరుమంత్ర లింగము. దీనికే లక్షణమును చేర్చిన పది మంత్రరాజముగ “అష్టాక్షరి” కాఁగలదు. విశిష్టమైన సంత్రదాయమున “అష్టాక్షరి”లోని నమో నారాయణాయ యను పదములకు గల యర్థమును బూర్వ దాహ్యము వివరించియున్నది. శ్రీవైష్ణవ సంత్రదాయ ప్రవర్తకులలో, దాతాశ్రమ

1) శ్రీమద్భా 10-89-20 :

2) శ్రీమద్భా 8-

శేషులగు శ్రీ విశ్వ తోకాదాసులవారు ■■■ "మహావిశ్వ" యను గ్రంథము పండును, విశిష్టాద్వైత మతమునకు తగవద్రామానుజాతి యవతర మట్టి వారుగా, దేవు ఛాదివ శ్రీ వేదాంత దేశులవారు తమ "రహస్యత్రయ పాఠము" అను గ్రంథముపండును, నంప్రదాయ పేత్తలలో, బ్రహ్మగద్యులగు శ్రీరత్నము వారు తమ "అష్టగోకి" యందును వీ పదములను గూర్చి విపులముగాఁ జెప్పించి వ్యప్రదాయార్థ ములను వివరింపవారు.

ఇట్టి నంప్రదాయ త్యాగి కరిగిన సమే వారాయణాయ యను నీ పుట్యమును మూలము నన్యతాకరించి గణేంద్రునిచే గాత వేచ్చుచే సేసుపండింపఁ జేయుటలోని యాచిత్య మేమనగా - గణేంద్రుఁడు "తరన్యాస హృద్వికసైసి" "ప్రపత్తి" సంతకు ముందే చేసియున్నాఁడు.

ఇత పేర్పులో యహుర్వమైన శ్రీమన్నారాయణ దిగ్భవముచే వివక్షలై యాతని పరబ్రహ్మత్వమునకు విధేయలై ప్రపత్తి చేసినవారు విశేషార్థ మీ కలమిట నము పలన ప్యర్థమగుచున్నది ఇందుపలన శ్రీమన్నారాయణుని యద్విర్యయమగు విశిష్టము స్థాపింపఁబడినది.

ఇట్లు పోతన మూలము సన్యరాకరింప తన శ్రీవైష్ణవ నంప్రదాయ పేర్కత్వ మును పెల్లడించుకొనినాఁడు.

ఇతల నొక వ్యప్రదాయార్థమును గూర్చి ముచ్చటించవలసియున్నది. "ఓం సమే వారాయణాయ" అనునది తమమంత్రము. అది- ఆష్టాక్షర సహాయుత్తమై యుండగా నిఁట దేవతలు ప్రణవమును నిడిచి 'సమే వారాయణాయ' అని మాత్రమే చెప్పినట్లున్నదిగదా ! ■■ పరియా ? యను సందేహము కలుగుట సహజము.

ఈ విషయమున నొందో శ్రీ వేదాంత దేశులు చేపర నమర్థవము గమనింప పరిపియున్నది -

"ఓం తత్ర బహువిర్భుతైః" కిం తత్ర బహువిర్భుతైః

సమే వారాయణాయేతి మంత్ర వ్యర్వార్థ పాథః

■■ దిగ్దేశులు - ప్రణవమును ■■■ పెట్టినను-నదియున్నను గణుని పలము నమాన పేయని శ్రీవేదాంత దేశుల వారు వక్కాణించియున్నారు.

1) రహస్యత్రయ పాఠము - మూలమంత్రాధికారము పుట 474

ఇట్టి శిష్టజన వ్యవహారము వెలగియే వున పోతన యీ దృశ్యము నిర్వహణముగానిది యందువని తానించెదను.

20. శ్రీకృష్ణుడు నరకాసురుని సంహరింప విమ్మట తూడేని నరకపుత్రుని తినుకొని పచ్చి శ్రీకృష్ణతరుణాపి బానిని రక్షింపుమని జేరుకొనిపది. ■ వంద రృమున మూలమున నిట్లున్నది—

“తస్మాత్కళో-యం తప పాద వంశిణు

భీతః ప్రవన్నార్తిహ రోవ సానితః ।

■ పాలయైసం కురుహ న్నవంశజం

శిరస్యముష్కానిల కల్యపావహమ్ ।

‘రితఃదా నరకసి పుత్రుడు. భీతుడై ■ పాదముల వాక్రయించినాడు. ఈతనిని రక్షింపుము. నమస్త కల్యపములను బోగొట్టువద్దీ యీ నీ హస్తము నీతని శిరస్సున నుంచుము’— అని పై శ్లోకమున తూడేని ప్రార్థించినట్లు వర్ణింపఁబడినది.

ఇందు 1) భీతుడై ■ పాదముల వాక్రయించినాడు

2) కల్యపావహమైన నీహస్తము నీతని శిరస్సున నుంచి రక్షింపుము.

3) ప్రవన్నార్తిహర అను సంవోదసము

ఈ మూడంశములు ప్రదానములు.

పోతన యీ శ్లోకము నొక విశిష్టవిదానమునఁజెరిగించి యున్నాడు —

“దయ నిటు సూడు మా నరక రైత్యుని విధ్దుడు ఓడు నీదెవన

భయమున మన్నవాడు గడుదాడు దనన్య కరణ్యుఁ దాద్దుః ■

శ్రయ రహితుడు తండ్రికియే శౌర్యము నేరఁడు పి వదాంబు

ద్యయిఁ బొడగాంచె భక్తవరతంత్ర మిహిణ ! వీనరక్షణ !

(10 - ప. ౪ - 204)

సంప్రదాయజ్ఞాఁడగు ■ శ్రీవైష్ణవ సిద్ధాంతమునఁ బూర్వాచార్యులచే నిర్దేశింపఁబడిన ప్రవన్న లక్షణములతో గూడిన బానినిగా నరకపుత్రుని - తూడేనిచే నర్పింపఁజేసినాడు.

పోతన యనువాదమున నదనముగాఁజూచుచేసికొనిన ప్రవన్న లక్షణములు—

- 1) కరుణాఁడు—అవగా దావల్యయుక్తుఁడు
- 2) అనన్య కరణ్యుఁడు
- 3) ఆర్తురు
- 4) ఆశ్రయ రహితుఁడు.
- 5) శంక్రిక్రియ కార్యము నేరఁడు.

అదైన మూలమునఁగల ప్రవన్నార్థి హర యను నందోధనమును భక్త పరశంకర సుపీక్షణ!—దీన రక్షణ—అని మార్చినాఁడు.

పోతన గానించిన యీ మార్పు వలన వరకప్పత్రునిలో వలహర్షముగాఁ బ్రవన్న లక్షణము లేర్పడినవి. భూదేవి యాదాని రక్షించ వనుకట్టి యట్టి రక్షణము శ్రీమన్నారాయణుని వలన మాత్రమే సాధ్యమనియు - నారాయణ కారుణ్యముననుఁ గావలసిన— అనన్య కరణ్యత్వము - అపవ్యగతిత్వము - అనన్య భోగ్యత్వము - ననువానిని గుర్తించి యట్లు ప్రార్థించినట్లు వ్రాయుట పోతన యంతర్యము.

భగవద్రామానుజులకుఁ దూర్వాచార్యులగు శ్రీ యామునులు స్వాప్వదేశముగాఁ బ్రవన్న లక్షణముల నిట్లు పేర్కొనియున్నారు

“నధర్య నిష్ఠో-ప్సిత దాత్మజే”

■ భక్తి మాం ప్రవృత్తరణార విండే!

■ కిందనో నవ్యగతి కృరణ్య

ప్రత్యాద మూలం కరణం ప్రవద్యే”

ఈ శ్లోకమున 1) ధర్యనిష్ఠ లేకపోవుట 2) అతృణ్ణానము లేకపోవుట 3) భక్తి లేకపోవుట 4) అకించనుఁడై యుండుట 5) కరణ్యుఁడు 6) అపవ్యగతి గలవాఁడగుట 7) భగవత్పాదమూలముల నాశ్రయించుట - అనునవి ప్రవన్న లక్షణములుగాఁ జేర్కొనఁబడినవి. ఈ మార్గముననే యనువాదము పొగినది. పోతన విశిష్టాదైత్యమునఁ బ్రవన్న లక్షణములనెఱిగియే యట్టి యనువాదమును జేసి నాఁడనుట యుక్తము.

1. పోతనరత్నము శ్లో ||

21. ద్రాహ్మణ పుత్రుని గౌరి పయ్యలకు కృష్ణాడునుట వైకుంఠ లోక మునకు వెడలిన వందర్శమునఁబోతన యనువాదము వైకుంఠముగా విశిష్టాద్వైత సమృతముగా పొగినది.

మూలమున -

“కతః ప్రసిష్ఠః పరిలం సదస్వతా
 చరీయ వైచిత్త్యహదూక్తిరూషణమ్।
 కత్రాద్యుతం వై దవనం ద్యు మత్తమం
 త్రా జన్మదే స్తంబ పహస్రణ కోటికమ్”

అని యుండగాఁ బోతన దీనినిట్లును వదిలియున్నాడు -

“దాడు దివ్యమదే వహస్రణ స్తంబాది రామఁబును, వాలందిత కమనీయ నూత్నరత్న మారికాలం కృతంబును, లానుకళిమయూతా గమ్యంబును, వపంత శేతో విరాడితంబును, బునరావృత్తి రహిత మార్గంబును నిర్వైశ్యశ్శర్మ బాయకం బును నవ్యయంబును నత్యున్నతంబును సమాన విభవంబును బరమయోగింద్ర గమ్యంబును బరమ లాగపత నివాసంబునునై మొప్పుదివ్యరామంబునను”

(10 - ౩.౯ - 1307)

ఇట్లు వృష్టముగా—

శ్రీమన్నారాయణుని లోకదుని చెప్పఁజూచు వైకుంఠమును పర్థింది యున్నాడు. ఇందు వైకుంఠలోకము పునరావృత్తి రహితమనుట— అవ్యయము సత్యున్నత మును బరమ లాగపత నివాసమును ననుట శేవలము విశిష్టాద్వైత సమృతముగని విషయము. మూలమున నిట్టి ప్రసంగము లేకపోయినను బోతన ప్రత్యేకముగాఁ జేర్చియున్నాడు.

మఱియు మూలమున నా వందర్శముననే—

“సునంద వంద ప్రముపై న్యపావైదై
 కృతాదిని రూర్తి రరై ర్ని జాయదై॥
 పుష్ట్యా క్రియా కీర్త్యబయా—నిలర్థిదిః
 నిషేవ్యమాణం పరమేష్టివాం పతిమ్”

1. శ్రీమద్వా 10 - ౪౪ - 53

2. " 10 - 89 - 57

యని యుండగా: యనువాదమున హేమచంద్రుని యున్నాడు—

“మహాయు వందాది దీర్ఘ పంసేవితు, వానంద కండకత హృదయారవిందు,
సరవింద వాసిని పసుందరా సుందరీ వసేతు, వారద యోగింద్ర వంశీర్తనానందితు,
వవ్వయో, వససు, వప్రసేయో, సజితు, సవిభాతు, వాది మధ్యాంతరహితు, భవ
విరియాశీతు, గరుడా సుధానముద్రు, నచ్యుతు, మహామలాభః అరమపురుష నితీతి
జగదుత్పత్తి స్థితిరియకారణః తిదచిదీశ్వరు, నష్టదుజా, గొస్తుర శ్రీపత్యవహ, శంఖ
వక్ర గదావద్య శార్ఙ్గాది దివ్యసాధను పర్యకై సేవితుః అరహేష్ఠితనకు వారాయణుం
గనుఁగొని” (10-అథ-1312)

ఈ యనువాదము విశిష్టాద్వైతమత వ్రతావముచే బోతవ గానిందినదనుట
సత్య వస్తుతము.

ఇందు ముఖ్యముగా గుర్తించఁదగినది- “దిదచిదీశ్వరు”- అను విశేషణము.
మూలమునలేని యీ సమానమును బోతవ విశేషముగా నిటఁ బ్రయోగించి
యున్నాడు. “విశిష్టాద్వైత దర్శనమున” శ్రీమన్నారాయణుడు దిదచిదీశ్వరుఁడని
వ్యవహారము. చిత్తగు జీవుఁడు-నచిత్తగు ప్రకృతియుఁ అరహేష్వరుని శరీరము.
పరహేష్వరుఁ డగు శ్రీమన్నారాయణుఁ దిదచిత్తులకు నీళ్లుఁడని యాదర్శనము
బోపించుచున్నది.

మహాయు శ్రీమన్నారాయణుని పర్ధనముడు- అవికారుఁడు- అది మధ్యాంత
రహితుఁడు- భవవిరియాశీతుఁడు- వితీరి జగదుత్పత్తి స్థితియ కారణుఁడు- అను
విశేషణములన్నియు నాతఁడే పరబ్రహ్మచుని నిరూపించుచున్నవి. ఇందు కొన్ని
యమూలకములే.

మహాయు మూలమున లేని- కరుణామదా వముద్రుఁడు అను విశేషణము
వలనఁ అరబ్రహ్మమగు శ్రీమన్నారాయణుని కల్యాణ గుణములలోని “కారుణ్యము”
హేమచంద్రునినది. అవ్యయఁడు, అవికారుఁడు, అనఁడు- అనునవి పరబ్రహ్మ
శ్రీమన్నారాయణుని హేయ గుణరాహిత్యమును సూచించుచున్నవి. దీనిచే
భగవద్రామానుజుల వారియొక్క సిద్ధాంతమునఁ జెప్పఁబడిన పరబ్రహ్మమగు
శ్రీమన్నారాయణునకుఁ గల కల్యాణ గుణ కలతత్వము, హేయగుణ రాహిత్యము
వ్రస క్తమై నవి. ప్రత్యేకముగాఁ అరబ్రహ్మను శ్రీమన్నారాయణుఁడనియొ-

నాకడు విర్జిమేమడు- విర్జుమారు గాఢనియ, వనిమేమడు- ముయ్యారువని
విద్దేమందు విష్ణుద్వైత సిద్ధాంతమున కి ముద్దమునందలి యీ దృశ్యమగు నిర్వహణ
మనుకూలమై బోతన కవియొక్క యాంతర్యమును బట్టి యుచ్చుచున్నది.

22. కృకాసుర పృథ్వాంతమున బీతుడై శిష్యుడు నైకుంతమునకు వెడలి
నందర్యమున మూలమున-

“తతో నైకుంత మగమత్ తావ్యరం తమనః వరమః
యత్ర నారాయణ స్వామి ద్యోగివాం వరమాం గతిః॥
కాస్తావాం న్యస్త దదావాం యతో నావర్తతే గతః॥”¹

అని నైకుంత వర్తనము చేయఁబడి యున్నది.

పోతన యీ శ్లోకభావము ననువదించిన విధానమిది-

“నిరుపమానందమై నిఖిల లోకములకు

నవలయై యమృత వదాఖ్యదనవి

దివకర చంద్ర దీపితులకుఁ జొరరాక

నలలిత సహజ లేజమున వెలుగ

సనుచితంబగు శుద్ధ సత్త్వగరిష్ఠమై

కరమొప్ప యోగీంద్ర గమ్యమగుచు

హరి పదధ్యాన వరాయణులై న త

ద్దాసుల కలరు నివాస మగుచుఁ

బ్రహ్మలూనంద తేజోవిరాజమాన

దివ్యమణి హేమకలిత నందీప్త తవ్య

సౌధమందన తోరణస్తంభ విష్ణుల

గోపురాది తాసురము నైకుంతపురము (10-ఉభా.1251)

■ యనువాదమున నైకుంతవర్తనమును తత్త్వికధర్మతోఁజేసినారు తత్త్వపోతన యని
చూడగనే లోచుచున్నది. ■ - అమృత వదాఖ్యదనరుట - శుద్ధసత్త్వగరిష్ఠ
మగుట - తద్దాసుల కలరు నివాసమగుట - అవియన్నియు నమూలకములు పోతన,
విశేషాభిముఖ్యముతో - విష్ణుద్వైత మర క్తితోఁ గావించిన కల్పన రినియన్నియు.

తదనుతరము మూలమున -

“తం తతాపశ్యవనం దృష్ట్వా భగవాన్ వృణివార్తనః ।

టానా త్రృకుడియా చూత్వా వటుకో యోగ మాయాయా”¹

అనిమాత్రముండగాఁ బోతన 118 యనువాదమున విస్తరింపఁగా -

“తనుంగొని యమ్మరొస్తావంటి దాయోజనుబయి వప్పుండరీకాశం దళింద
వైభవంబునం గుండలిక్కరతోగతంబునం బరమానంద కందళిత హృదయార
విందుంజై యిందిరానయనచకోరరీబులి విజనుందనావ పాంధ్రవంద్రికా వితతిం
దేబువు నార్తరత్తన రక్షణంబు వనిగా మెలంగుచు వివిధ వివోదంబులం 119
యిందియు పాలిలోచనుం దర్శముజపాదనకుం దలంపకయిచ్చిన పరంబుఁ డన 120
మీదవచ్చినం గలంగి చనుదెంచుట తన దివ్యచిత్తంబున నెఱింగి యక్కాలంధరుని
యవస్థ విచారించఁదలంచి యుజ్యుండిరాదేనితోడి వివోదంబు పాలించి” యప్పుడు
మాయావటుని రూపమును దరించినట్లు పఠించినాఁడు. (10-పితా-1032)

ఇదియంతయుఁ బోతన యమూలకముగనే గానించినాఁడు.

23. తృతీయ స్కంధమున - రుద్రగణములవలన విశ్వలోకము టలుగగా
బ్రహ్మవారిని రానించి ‘ఓ నృష్టిచాచును తవస్సుచేయుఁడు’ - అని చెప్పిన
పందర్శమున -

‘తవనైవ వరంజ్యోతి ర్భగవంత మవోక్షజమ్;

సర్వభూత గుహవాన మంజసా నిందతే షుమాన్”²

పరంజ్యోతియు, పవోక్షజఁడును సర్వభూత గుహవానుఁడుననగు పరబ్రహ్మను
బురుసుఁడు తవస్సుచే మాత్రమే పొందఁగలఁడు - అని బ్రహ్మ రుద్రగణములతో
వన్నట్లు మూలము.

24 మూలశ్లోకమును బోతన — క్రింది విధమున ననుపదించి యున్నాఁడు -

“భగవంతుం బురుదోత్తమున్ హరిఁగృహపాపోడి లక్ష్మీకృతున్

పగుణత్రాణితు సచ్యుతుం బరుఁ బరంజ్యోతిం బ్రతున్ పర్వ భూ

త గుహవాను వవోక్షజాన్ శతజన త్రాడైకపారీబు నా

జగదాత్ముం గమచుండు రాచ్యుచ దవశ్చక్తిన్ స్ఫుటజ్ఞానులై” (3-373)

1. శ్రీమద్భా 10-88-27

2. శ్రీమద్భా 3-12-19.

■ యనువాద పద్యమునఁ బోతప మూలమునఁగల 1. పరంశ్లోతి
2. ఆదోక్షజుడు 3. పర్వతాతగుహవాసుడు - అనువాదిని ■■■ తక్కిన
విశేషణములను విశిష్టదైత సిద్ధాంతమహాలక్షుగా వమూలకముగాఁ జేర్చి
యవ్వాడు.

అందు ముఖ్యముగా భక్తులు కోరఁదగిన విధముగా -

1. కత్తిపాపమర్మములు గలవాడమిటకు భగవంతుడను వదమును,
2. భక్తులను గుణించుటకుఁ గృపాపాదోషితును వదమును,
3. పుణ్యకారమునెరసిన భక్తులకు భగవంతునితో పనుపందానము గలగిండునట్టి
లక్ష్మీదేవి ప్రేమయిమిగల లక్ష్మీశ్వరుడను వదమును,
4. విశిష్టదైత సిద్ధాంతములోఁ బరబ్రహ్మ లక్షణములలోని వగుణత్వమును
దెలుపునట్టి 'సుగుణత్రాణితున్' అను వదమును
5. విశిష్టదైత సిద్ధాంతములోఁ బ్రపన్నులకు భగవంతునితోఁ గోరఁదగిన శ్రేత
జన త్రాణైక పారీతిత్వమును దెలుపునట్టిదగు శ్రేతజనత్రాణైక పాండ్యుడను
వదమును -
6. శ్రీమన్నారాయణ పారమ్యమును మోచుచు 'పురుషోత్తము'డను
వదమును బ్రత్యేకానివివేకముతో నిశ్చేదింపినాడు. ఇతి హరి - అర్చ్య
తుడు - వదుడు - ప్రదుపు - జగదాత్ముడు - అను వదములు వర
బ్రహ్మత్వద్వోక్తకములు.

ఇట్లు మూలమున లేని కతిపయ విశేషణముల పాయమునఁ బోతప తన
విష్టప్రితిని - విశిష్టదైత సంప్రదాయ వైదిగ్యమును వెల్లడిచురీతిగా వీరుద్ధమును
నిర్వహించినాడు. కానిచో నిట్టి యనువాద విధానము ననుసరింపవలసిన యాచర్య
కము లేదు.

24. తృతీయ స్కంధమున విదురుఁడు పైశ్రేయనితో బ్రహ్మ స్మృతిని
గూర్చి యడుగగా నాతోడు వినిరింపని సింహరృమున మూలముని నిట్లున్నది -

“సో -- కయిష్టాని వరిల మందకోశో నిరాత్మకః॥

స్వాగం వై వర్ష పాహుని మన్వవాత్పిత్ర మీశ్వరః॥”

■ మూలశ్లోకమును బోతన యా క్రింది విధముగ ననువదించియున్నాడు:-

“నారాయణాఽన్య నస్మృత నౌవస్త్వ బ్రహ్మణుః

పాపానై దివ్య పద్మైః సౌభి

పవయించియుండె”

(3-720)

ఇందుఁ బ్రత్యక్షముగాఁ బరబ్రహ్మణు నారాయణాఽన్య నౌవస్త్వవి బోతన వివరించియున్నాడు. మూలమున “విశ్వరూపి” అను పదము ప్రయోగింపఁబడినది.

ః యువాదము ‘నారాయణుడే పరబ్రహ్మణుఁ’ అని సిద్ధాంతిరించినట్టి రామాయణ దృశ్యమున వివరించుట.

ఈ యువాదము పరిశఁ బోతన విష్ణువ్రతయు-విష్ణుదైత్యతామి క్రియ వ్యక్తమగుచున్నది.

25. ప్రథమ స్కంధమునఁ దాదాపరి మనః ప్రస్థానమును వివరించు పరిమితముగా మూలమున నిట్లు పేర్కొనఁబడినది—

“యశ్చైతేతత్ భగవత్ప్రియాదాం

పాండవోఽస్మరాన్ సుప్రసూయమ్ ।

అథోత్తరం వృత్త్యయశం పవిత్రం

అథైవ హృదై క్రియైవై పితృమ్”¹

క్రియ, బోతన యువాదము చేసిన విరాసముది —

“పాండవ కృష్ణుల యానము

పాండురములి నెప్పైతై నఁ బురిస విన్నన్

అంతింక భవైతై హరి దా

సుంకై కై వర్య పదముపొచ్చి పరిపద్రా”

(1-389)

మూలమున హరితక్రియ, బోధి సిద్ధి, గాయనవి మాత్రములగా దానివి హరిదాసుకై కై వర్యమునఁ బ్రవేశించునని బోతన వివరించియున్నాడు. దానశ్రీము-అట్టి శ్రీహరి దానత్వముచే కై వర్యమును బొందుట యనునవి విశిష్టాద్యై

తాను కూల తాపముచు- పీరికి రోడు "చాచ్యును" అను క్రియ వైకుంఠ గమనమును విధేయించు విష్ణుదైత్యముకూడయై యున్నది.

26. గణేంద్ర మోక్షణ పుట్టిములో గణేంద్రుడు గానించిన ప్రార్థనము వరమేకృదుని గుఱించి- మూలమున నది యొక దేవుని వరముగా గాక 'ఎవఁడు. పరబ్రహ్మమోచాని' పరముగా సాగినది. ఈ విషయమే శ్రీ పీఠరామపీఠమును భాగవతమునకుగల విష్ణుదైత్య వ్యాఖ్యలో నిట్లు పేర్కొనఁబడినది - "స్తోత్ర బ్రహ్మ విష్ణుశివాది కర్తృహిత-వ్యక్త విశేషాణాం బ్రహ్మాదిష్వ సంభవాన్నతే నమా గతాః॥ పస్తు సామర్థ్యా చ్చుచిత్తోతమ ఏవ విశేషణామన్వితత్వాత్ ఏవ లగతః॥ తగవతో వాస్తవా న వచ్చిన్న మాహత్యో యోగో తర్కితః"¹

[స్తోత్రమందు బ్రహ్మయని గాని, విష్ణువనిగాని, శివుఁడుని గాని ప్రత్యేక కల్పములు ప్రయోగింపఁబడక పోయినను పేర్కొనఁబడిన విశేషములు బ్రహ్మయి లంద సంభవములు కావున వారెవ్వరు రాలేకపోయిరి. పస్తు సామర్థ్యము పలన చేర్కొనిఁబడిన విశేషములను సరిపడిన వాఁడగుటచే శ్రీమన్నారాయణుఁడు గణేంద్ర రక్షణార్థము వచ్చినాఁడనుటచే నతని మహిమము పర్థింపఁబడినది]

౧. పై వాక్యముల పలన గణేంద్ర ప్రార్థన మే యొక్క దేవునకుఁ బ్రత్యే కింపఁబడి కాటని స్పష్టమగుచున్నది.

కాని పోతన మాత్రము పరబ్రహ్మము శ్రీమన్నారాయణుఁడేయని నమ్మి యుండుట చేతను, నట్లే స్ఫురింపఁజేయ వంకర్పించియుండుటచే వృష్టముగా విషయమును వెల్లడించి యున్నాఁడు.

"ఓ కమలాస్త! యో పరః! యో ప్రతిపక్ష విపక్షహర! ఓ యోగ్యో కవియోగి వంద్య! నుగుణోత్తమ! యో కరణాగతామరా నో కహ! యో మునిశ్వర మనోహర! యో విమల వ్రతాప! రా వే కరుణింసవే తలంపవే కరణార్థిని నన్నుగావవే!" (8-92)

■ వద్యమున "కమలాస్త" యను విశేషణము విశిష్టమైనది. కమలాస్త్రుఁడనగా శ్రీదేవీ ప్రియుఁడగు శ్రీమన్నారాయణుఁడు. ఈ విశిష్ట ప్రయోగము శ్రీ క్రియ వతుల విష్ణుదైత్య తత్త్వమును బోధించునది. అర్చుఁడగు గణేంద్రుడు లక్ష్మీ విష్ణుఁ డగు నారాయణుని కరణుఁ జొచ్చుటలో నెంతయో యోచిత్యము - మఱెంతయో సంప్రదాయ పేర్కొన్న విమిదియున్నది.

“కారుణ్య రూపిణియగు లక్ష్మీదేవితో గూడియున్నవాడగు నారాయణుడు వర్ష పిష్టాంతములయందును పేదాంతమునందు వర్ష రక్షకులుగాఁ జెప్పుచును తున్నట్లు శ్రీ పేదాంత దేశము పేర్కొనియున్నాడు.”

మఱయు ద్యావపంతులగునట్టివారు శ్రీదేవి ముందుంచుకొనియే వత్స రజత్తమోగుణ పముద్రమగు నీ నంసారమును సుఖముగా చాచుచున్నారని శ్రీ వైష్ణవాచార్యుల యభిప్రాయము. గ్రాహ రూపమగు నంసారమును గణేంద్రుడను జీవి జయించుటకు శ్రీ తత్త్వభూప్రభుగారు నారాయణ పరబ్రహ్మమును ద్యావించుటయు నాక్రయించుటయు విష్ణుదైత్య సమృతములు. ఇట్టి సంప్రదాయమును చోతన చక్కగా నెఱిగియే యీ యమూలకమగు “కమలాత్త” యను సంబోధనమును దొందువలయున్నాడు.

“ఓ కమలాత్త” యను నీ సంబోధనమును గురించి శ్రీ మిన్నికంటి గురునాథకర్మగారు ‘పోతనామాత్యుని అభేద పృష్టి-పాఠ పరిశీలనము’ అను వ్యాసమునఁ “ఓ కమలాక్ష యో వరదయని గణేంద్రుడు మొరచెట్టుచున్నాడు. ఇట్లు అకాదమీ ప్రతిలో “ఓ కమలాత్మ” యను పాఠము కలదు. ఈ సందిర్ఘముననే వానికి ప్రతిలో “ఓ కమలాత్త” అని కలదు వాడుకలో “ఓ కమలాక్ష !” అని కలదు” అని వ్రాసియున్నాడు. ఏది యెట్లున్నను కమలాక్ష-కమలాత్మ-కమలాత్త— అను నీ మూటిలోఁ బ్రతి యొక్కటియు శ్రీమన్నారాయణునకు మాత్రమే చెందిన పగుటచే నీ పద్యమునందుఁ బ్రస్తుతము కానింపఁబడిన విశేషనమనకు తంగము లేదు. కమలాక్ష యనునది విష్ణునకే యుపయోగింపఁబడు సంబోధనము-కమలాత్మ యనగా శేషభూతులారగు శ్రీదేవి కాత్యయగు పరమాత్మయని యర్థము సిద్ధించి యీ సందర్భమునకు మఱింత వన్మేవచ్చును.

ఈ పద్యమున “ఓ ముగచోత్తమ !”, “ఓ శరణాగతామరానోకహ” అని మఱి రెండు పాదప్రాయ సంబోధనము లుపయోగింపఁబడినవి. ముగచోత్తమ యనుటచే శ్రీమన్నారాయణుని కల్యాణగుణ విశిష్టత వ్యక్తమగుచున్నది. నిర్గుణ నగుణ శబ్దములకు హేయగుణ రహితత్వమును, కల్యాణగుణ కలితత్వమును

1. రహస్యశ్రయ పారము పుట ౨౨౬

2. భాగవత వైఖానసీయిక పుట ౨౨౬

తెన్న విష్ణుద్వైపైనుండి వందోధనములు పరబ్రహ్మమును గూర్చి ముఖ్యార్థ చోరక
మలై పార్వతములగును. సుగతోత్తమ యను వందోధనము ~~ము~~ స్థిరపడిన
పరబ్రహ్మము యొక్క కల్యాణ గుణములలో బ్రస్తుతము ~~ము~~ స్థితికి వసినదుపట్లు
“శరణాగతాపరావోకహ” యని శరణాగత బ్రాహ్మ ప్రప్రసాదించివదివది. ఈ
వందోధనమునకు “శరణార్థిని నన్నుఁగావవే!” యనిన యర్థ్యర్థనమనకు వెనుక
నెంతయో విష్ణుద్వైపై వంద్రవాదయ మిగుగిమున్నది అట్లే పుట్టము విష్ణుద్వైపై
పరముగాఁ దీర్చిదిద్దఁబడినది.

27. దశమ స్కంధము నందుత్తర భాగమున ~~ము~~ బాజాసుర పృశ్తాంత
మున శివజ్వరము పైకి శ్రీకృష్ణుఁడు వైష్ణవ జ్వరమును బంచినాఁడు. జ్వరములు
రెండును భయంకరముగాఁ బోసెను. శివజ్వరము వరాజయము నొంది పారిపోవు
చుండగా వైష్ణవ జ్వరము దాని వెంటఁబడినది. శివజ్వరము పేలు దిక్కు లేక
శ్రీకృష్ణుని పాదములపైఁబడి కాపమని వేడుకొనినది. ~~ము~~ వందర్శమున మూలమున

“శప్తో-హం తే తేజసా దున్యహేన
కాంతో గ్రేణా త్యుల్లాడేన జ్వరేణ
తాప త్తాపో దేహినాం తే-ష్టి మూలం
నోసే వేర న్యాపదాకాను బద్ధాః”

అని కందు. పోతన యీ విషయమును మూలముతో నంబంధము లేని విధముగా
నీ క్రింది విధముగా ననువదించి యున్నాఁడు.

“కాంతమై సహిత తిష్ఠ దున్యహంబై ~~ము~~
దారమై వెలుగొందుతాపకీన
భూరి తాన్యత్రేణమునఁ దావ మొందితిఁ
గడుఁ గృపించితి నన్నుఁ గరుణఁబాడు
చితర దేవోపాస్థిరతిమాని నీ పాద
కమలముల్ పేవించు విమలబుద్ధి
యెందాక మదిఁదోవ దందాకనే కదా
ప్రాణులు ~~ము~~ తావములఁబడుట

యనిరణానన్యగతికుల వరసః ద్రోహ
 నిరుదుగం ■■■ ననుః గారుటరుడె డేవ
 ప్రవిచూకార వంపార భయవిదూర
 భక్తజనపోష పరితోష ! పరశు పురుష" (10-ఉరా-431)

ఈయనువాదమున 'ఇతర దేవో పాప్తిరతిహారి నీ పాద విమలమూర్
 సేవించు బుద్ధి'—■■■ తాపము పోతన కల్పనము "యనిరణానన్యగతికుల సరసి
 ద్రోహ నిరుదు" — బాలయిలునకు గంధారి పోతనయే న్నయముగాఁ ద్రోర్తగాఁ
 తెప్పినాడు. ■■■ కువంజముగా "భక్తజన పోషపరితోష" ■■■ సంబోధనమును
 సీతదేవి పొందువరచివాడు. ఈ మార్పు వలన భజ్యురము తన—అనన్యార్థ
 శేషత్వము—అనన్య కరణత్వము—అనన్య దోగత్వము—అను లక్షణములు గల
 ప్రపన్నత నాశ్రయించి—యోగ్యతను వెల్లడించినదైనది.

ఈ భజ్యురము యొక్క కరణాగతి శ్రీహరి పాదకులలో మరింత స్పష్ట
 ముగా గోచరమగుచున్నది.

"మదియి పాదన మనన్య రివారణమౌట నీ మదిన్ గది ననునార్తిఁ

జొచ్చితివి" అనియు, "పిఫ ముక్త్రవర్తిం జొచ్చుటయు" అనియు శ్రీకృష్ణుడు
 వచుటను.

ఓని వలనఁ దోతన భజ్యురము యొక్క ప్రవర్తిని సూచించినవాఁడాయెను.

ఇది విశిష్టాద్వైత మతమునఁ బ్రవర్తికఃగం స్థానము నెఱిగిన పోతనతన్మత
 ప్రీతితోఁ జేసిన యమూలక కల్పనము. ■■■ కల్పనము పోతన యాంతర్యమును
 వెల్లడించుచు శ్రీవైష్ణవ పారభమును గుఱాకించఁజేయుచున్నది.

28. మూలమున లేకున్నను దళమత్కందమున దారి కృష్ణుని పర్ణమము
 దివ్య ప్రణందములలో నావూరుచు భవ్య భక్తి తాప బంధుర స్వాంతములతోఁజేసిన
 దివ్యస్తుతులను దలఁపించుచు నా బాలకృష్ణుని తరఃప్రహ్లాత్వమును నిరూపించ
 కట్టినట్లు స్పష్టము చేయుచున్నది.

1. బాలకృష్ణునకు పల్లవ లలనలు స్నానము చేయుచు ఘట్టము

పలుకోయంటుల జగములఁ
 బలుకోయములందు ముంచి తానిల్లెడి యా
 పలుకోయిగాఁడు పల్లవ
 లలనా కర తోయములఁ జెలఁగుచుఁ దరియన్"

(10-పూ.తా-192)

చిత్ర విచిత్రములైన యీ జగములను జలమయము కాచించి ప్రళయించు సామర్థ్యము
 కల పరబ్రహ్మమైన శ్రీకృష్ణుఁడు జలకములాడు దృక్యమును జూచి దోతన
 ముగ్ధుఁడైన పల్లవ వద్యము బాటచున్నది.

2. శ్రీకృష్ణుని జోకొట్టు దృశ్యము

"లోకములు నిదుర నోపఁగ
 జోకొట్టుచు నిదురవోని సుభకుఁడు రమణుల్
 జోకొట్టిపాద నిడఁడం
 గైకొను క్రియ మారమంతఁ గను దెలవకయున్"

(10-పూతా-193)

లోకములన్నియు నిద్రించినగ జోకొట్టుచు నిద్రా భంగము లేకుండఁజేయుచుఁదాను
 మాత్రము మేల్కొని యుండు పరిమేశ్వరుఁడు గొల్లవడుచులు పాట పాడి
 జోకొట్టగా నిద్రించినట్లు కనుదెలవక వరుండిన దృక్యమును దోతన దర్శించి
 పరవశించినాఁడు.

3. శ్రీకృష్ణుని బాల్యము

"ఏ బాము లెఱుఁగక యే పాడు మేటికిఁ
 బసుల కావరియించి బాము గలిగె
 కర్మములు లేక యెవయు నెక్కటికిని
 జాత కర్మములు వంభవించె
 నేతల్లి ముగ్ధుల నెఱుఁగని ప్రోత య
 కోడ చమ్మల పాల చొరవ నెఱిగె

నే హరి పృథ్వి నెఱుగని బ్రహ్మంబు
 పొదిఁ గటిలో వృద్ధిఁబొందఁ జొచ్చె

■ తనములైన నెలమిఁ బండరి నంట

పల్లవీ బవముల వాడఁ బంకె

■ చదువులైన నిట్టిట్టిదవరాని

యర్థమవయవముల నందమందె”

(10-పూర్వా-194)

శ్రీకృష్ణుడే పరబ్రహ్మమని తాగవత మహాపురాణమునఁ బ్రతిపాదించఁబడుచున్నదని గట్టిగా నమ్మిన పోతన — పరబ్రహ్మ స్వరూపమును పీఠైసవ్యకెల్ల—తన యానందమును అనుభవమును భక్తి పారవశ్యమును—జోడించి పెల్లడించు చుండుట వరిపాటి. అట్టి వానిలో నీ పద్యమొకటి. మూలమున లేని యీ తావము సత్యదృశ్యముగా నిశ్చయించి స్వీయ హృదయము ననువదించియున్నాఁడు పోతన. బవ్యము, కర్మము, ననుభవము, హరిపృథ్వులు లేనట్టివాఁడును, దవములకు మెచ్చని వాఁడును, చదువుల కిందరి వాడును సగు పరబ్రహ్మము శ్రీకృష్ణఁడై తానిని నిద్రమునఁ బవర్తించిన విదానమును పోతన యక్షరమగు వక్షర రూపమున నిశ్చయించినాఁడు.

4) శ్రీకృష్ణుని కాల్య చేష్టలు

“చెయ్యవలె నేయు తపిం విదాత కిరటిం జెన్నొందు నంతోష దృష్టియుతుంకై సగురున్ బాధార్థమని మార్గింబొల్పు లొందించి యున్న మెదన్ దుద్రుచిథంగి నొప్పును సుఖవందంబునుం బొంది తనకయ్యుంకై బ్రహ్మముతారి తాదాదమిది న్యాహుళ్య బాంధంబునన్”

(10 - పూ. ■ - 195)

■ యమూలకమైన పద్యము శ్రీమన్నారాయణుని తత్త్వమును స్పష్టముగా పెల్లడించుచున్నది. తాం కృష్ణుఁడు బ్రహ్మవిష్ణు మహేశ్వరుల వలె బ్రహ్మము వలె నుంచెనంట. నారాయణుడే పరబ్రహ్మము. శ్రీకృష్ణఁడతని యవతార విశేషము. అను సిద్ధాంతమును “బరహర్షముగా” తానించు విశిష్టార్థైక దర్శనముచే నా కృష్ణఁడై పోతన యమూలకముగా నీ హృద్యాసపద్యమును పద్యమును విస్మయించి నట్లు తోచుచున్నది.

■ కొక విద్విష్టమగు విరావము - విశిష్టాదైత్యుల ఓర్వనము వల్ల ■
వత్సము లేక కేవల మమవాదమును తేయుటకు మాత్రము పూనుకొనిన వారికిగాని,
యద్వైతికిగాని, కేవల శివభక్తునకుగాని యమూలకముగా శ్రీకృష్ణుడే శ్రీమన్నారాయణుడని పంతల దృష్టికి గొని రావలసిన యాపత్కృతములేదు. ■ కొక
పార్వత్రమము - నొక ప్రణాళిక - యొక విలక్షణాభివేక్షము నుండుటచే ■ దృగ్
మగు విర్వహణమును గానించి యున్నాడని వా యర్థిప్రాయము.

29. ■ దళమన్మంథములోని యొక వర్షివేళము. పోతవ యే వర్షివేళ
మును విడువక భక్తి రసమగుల్లంగు నాశ్వాసల పర శ్రీకృష్ణ రీరామభవ పరిణామ
పారవశ్యమున నా వారాయణచరిత్రాచార వైభవమును దంచి తీర వర్ణించుచు
భక్తి యోగ వళమున శ్రీమన్నారాయణుని వరద్రహ్మ స్వరూపము సనునందా
నము చేసి తరింపఁ జూచినట్లు గోచరించును.

1) శ్రీకృష్ణుని దార్య చేష్టలను పర్చించు పరిచర్యములోని యొక యములక
మగు కల్పనమిది—

“ఓని చేతన నెరిగోల వట్టికొమఱుం గానిమ్ము గానిమ్ము రా
తనయా యెప్పురి యందుఁ జిక్కుపడ వే దిందఁబునుం గాన నే
వినివారంబును బొంద నే వెఱు నే విశ్రాంతియుండెడి ము
స్సునియో ■ ఏట నమ్ముఁగై కొనమి చేదారతి పద్మించునే”

(10 - పూ. భా. - 362)

దారి కృష్ణుడు దారి తుండను బగులఁగొట్టి యొక్కడకో పోయినాడు.
యెడలకు గోపము పచ్చినది. కృష్ణుని వెదకి వెదకిఁ జివరకొక యంటిలో
పెన్నను బొంగిలిండుతుండగాఁ జూచి కోవముగ నదలించిన వందర్పములోనిదీ
పద్యము. — పైకి సామాన్యార్థముతో మన్నను హిత్యముగాఁ బరిచీలించినచోఁ
దాత్తిక భావ పరిపుష్టమై గంభీరమైనదీ పద్యము.

ఈ పద్యమునందున్న కొన్ని వాక్యములని—

1. ఎప్పురి యందుఁ జిక్కుపడను
2. ఏ దండమును గానను
3. ఏ వినివారమును బొందిను
4. ఏ వెఱు నే విశ్రాంతి యుం జెంద మున్ను—

ఇవి యిన్నియు సార్థిప్రాయములు. వారాయణ వరద్రహ్మ లక్షణ లక్షితములు.

2. శ్రీకృష్ణుని రీతిగా నడచితి తనలో యుగోద యీ క్రింది విధముగా వివరించినవార -

“దాని దీక్షించి తానింతునందున
యే పెద్దలును నేరరీ క్రమంబు
వెలపెనుగురుకునై వెలపించునందున
కలిగి లేకొక్కడు గాని లేడు
వెలపుతో నా బుద్ధి ముందున
తనకుఁ దానై బుద్ధిఁ దప్పకుండు
దొంగెలుంగక యంట నుంచెడి పందున
చొచ్చిచూడని దొక చోటు లేదు
తన్ను నెప్పుడైనఁ దలపోయి దాడెడి
యోజలేదు నీతి యొకటి యెఱుంగఁ
తెలిసి నూరకుండఁ దెక్క వక్కెములాఁడుఁ
బట్టి కాపి పేయు తంగియెట్లు”

(10 - పూ. తా. - 364)

ఈ పద్యము నైతిము సాధిప్రాయము. నైతి దానిని ఉపరి స్వభావము వ్యక్తి మైనను గూఢముగా నీ పద్యము విప్రుపారమును గాఢముగా చోదించుచున్నది.

1. ■ పెద్దలును నేరరీ క్రమంబు = త్రివిక్రమ స్ఫురణము
2. కలిగి లేకొక్కడుగాని లేడు = ఏకత్వము
3. తనుఁ దానై బుద్ధిఁ దప్పకుండు = విజ్ఞాన మయత్వము
4. చొచ్చి చూడని దొకచోటు లేదు = అహింసాత్మక వ్యాప్తి
5. ■ తన్ను నెప్పుడైనఁ దలపోయి దాడెడి = భక్త అనవశ్యత (నగుణత)
6. నీతి యొక్కటి యెఱుంగఁడు = ప్రాకృత గుణరాహిత్యము
7. తెలిసి నూరకుండఁ దెక్క వక్కెములాఁడు = యోగవిద్రు తానించి
క్రీడాత్మము వృష్టికిఁ బానుకొనుట.

ఈ విధముగ నంతరాక్షయతో ■ పద్యము విప్రు పారమ్యమును చోదించి పోతనకు గం విష్ణుదైత ప్రసిద్ధి స్ఫురీకరించుచున్నది.

30. శ్రీకృష్ణుని రీతిని ప్రముఖముగా భక్తకవుల వాట్టకొప్పని. అది పరబ్రహ్మముయొక్క రీతి ~~మీద~~ నందించిన క్రిత వైదగ్య చేష్టలు. పోతన శ్రీమన్నారాయణనే పరబ్రహ్మముగా భావించి శ్రీకృష్ణుడా వారాయణా పతార విశేషముగా నందాచించి తరింప నెంచిన వాడగుటచే విశిష్టాద్వైత ఏర్పాటు ~~మీ~~ కూలముగా నా రీతి విశేషములను వర్ణించియున్నాడు. అట్లనానిలో నీ క్రింది వర్ణింపఁజూపితి. దశమస్కంధములోని దీ నన్నిపేజము.

యదోద శ్రీకృష్ణుని నెడకి వట్టకొనినది. కొట్టఁదలంచి చేతులు రాక కట్టఁ దలంచినది. ■ నందర్పమున నామెవర్కిన నొక్కలు గూఢార్థవిధములై - య మూలఃసులై పోతన యొక్క విష్ణుభక్తి పారవశ్యమును - విష్ణుచే పరబ్రహ్మ మను విశిష్టాద్వైత సంప్రదాయము ■■■ ప్రీతిని వ్యక్తము చేయుచున్నది.

శ్రీ కృష్ణుడే పరబ్రహ్మము కావున నాతని చేష్టలలోఁ అరబ్రహ్మముగు శ్రీమన్నారాయణుని భక్త్యమును నెదరు కొనినాఁడు భక్తపోతన.

- 1) "వట్టిన వట్టపీదని వినుఁ
బట్టెదనని వలము గొనినఁ బట్టలు బెట్టే
వట్టవడ పండ్రి వట్టే
వట్టకొనవో నాకుఁగాక పరులకు ■■ మే" (10 - పూ.తా - 375)

ఈవద్యము వలన ద్వనిరూపమున వారాయణుని స్వామిత్వము, స్వాతంత్ర్యము, భక్తవశ్యత, కారుణ్యము వ్యక్తమౌనములగుచున్నవి.

- 2) మఱియొక పద్యము—
"ఎక్కడ నై నను దిరిగెద
వొక్కయెడన్ ■■■ కలిగియుండవు వియమం
బెక్కరిది నీకు మఱివఁ
అక్కగఁబోయెదవు పెక్కు జాడలఁ బుత్రా" (10-పూ.తా 376)

- వశ్యమును అందివశ్యము—
1) ఎక్కడనై ■■■ దిరిగెదవు = పర్యవ్యాపిత్వము
2) ఒక్కయెడన్ గుఱము కలిగియుండవు = ప్రకృతి గుణముల కఠికుడగుట

- 3) వియమంబెక్కడిది = అనంతత్వము
 4) ముఱచేనఁ జక్కగఁ బోయెదవు = దుష్టజనాగోచరత్వము
 5) బోయెదవు పెక్కుజాడల = త్రివిక్రమత్వము || వర్వక్రమత్వము

ఈ భావాలు స్ఫురింపఁచున్నవి. || విధంగా || పద్యము |||| శ్రీమన్నారాయణుని సహమాంతర్యము వ్యక్తమగుచున్నది.

3) చిన్నికృష్ణుని బాలచేష్టితములందు శ్రీమన్నారాయణుని దివ్యాపకార భవ్య రీతినిలాన విద్యానములను దర్శించి మనలే దర్శింపఁజేయుట పోతన కవికా లెప్పుడు లోని పుర్యము.

ఈక్రింది పద్యమున యశోద కృష్ణుని చిలిపి చేష్టలను మందలించు చున్నది. అయా చేష్టలలో పడునగా నాయా యవకారముల వైభవముద్వ్యోతకమగుచుండును.

“తోయము లిలియని తొలఁగక చొచ్చెను

తలఁచెడు గట్టెనఁ దరల నెత్త

మంటితో || = మానవు కోరాడె

దున్నత స్తంభంబుదాపఁ బోయె

దన్యుల వల్పంబులగుంగ బాటెడు

రావ పేఁటలఁ జాల అవ్వదెచ్చె

దలయెప్ప వీళ్ళకు నథ్థంబు గట్టెడు

మనలిపై హరి వృత్తి మొనయఁజూచె

దంబరంబు మొలకు నడుగవు || 67 ||

వింకఁగల్గి || రేం పుత్ర !

నిన్ను నంప వ్రాల్పనేవేర వనియొ నీ

చిట్టు క్రిందు మీడు నెఱుంగ నునికి”

(10 పూ.భా - 377)

పరమ మందరముగు || పద్యమున గల భావ గాంధీర్యము నొకవరి |||| లింతము—

1) తోయములిని యని తొలఁగక చొచ్చెను :-

చిన్న పిల్ల || పీటవాడుట బాల్య భావల్య పరమమ వహజముగు విషయము. శ్రీకృష్ణుడు చిన్నవాడు పీటలోనికిఁ బోవనుండుట - యశోద వారిండుట

సామాన్యార్థము. కాని మత్స్యవతార ప్రస్తావన మీ వాక్యమునకు వెనుకనున్న పరమార్థము.

2) తలచెడు గట్టెను దరల వెత్త :-

పెద్ద పెద్ద రాళ్ళు రవ్వలు నెత్తబోవుట పిల్లల స్వభావము. గూఢముగా మందరగిరి నెత్తిన కూర్మావతారమును గుఱించిన ప్రస్తావము.

3) పుండితో నాటలు మానవు కోరాడెడు :-

పాంశు క్రిడ దాల వీలా విశేషము. అంతరార్థము మాత్రము పరానావతార పుట్టము.

4) ఉన్నత స్తంభంబు బాపబోడు :-

సాధ్యా సాధ్యములను గుర్తింపక స్తంభాదుల మావబోవుట తార్కమ్యమున నైజకృత్యము. కాని స్తంభము మాపినచో నక్కడకుఁ బోవుట సృసింహవతార సూచకము.

5) అమృత వల్పంబు లగుగంగ జాలెడు :-

పిల్లలు చిన్న చిన్న వస్తువులను తానల్యముచేఁ జాట్లు ప్రక్కల వారల నడుగుట సాధారణ విషయము. అంతరార్థము మూడడుగులు మాత్రము బలివి పేదిన వామనావతార పుట్టము స్ఫురించును.

6) రాదజేఁబలఁ జాలి ఉప్పజెచ్చెడు :-

"ఇరుగిండ్ల పిల్లలలోఁ దొరుగిండ్ల పిల్లలతోఁ" గలహములు కొని పచ్చుట దాంతులకు నహజమా. అంతరార్థమున   పేటాదిన వర్తకురాముని పృతాంతము ననుసరించుకొననలయును.

7) అలయపు నీళ్ళకు నద్దంబు గట్టెడు :-

చిన్న చిన్న ప్రవాహములకుఁ గట్టలు కట్టి క్రితించుట దాలచేష్ట. ఇందంత రార్థము పముద్రమును బిండించిన రామలిల.

8) ముసలిపై హరి పృత్తి మెనయఁ జాలెడు :-

ముదునక్కపైకి నెగబడుట పిల్ల   నహజము. అంతరార్థమున మాత్రము

వృద్ధ బీమ్మని పైకి: "గరికి లంపించు పింహంబు కరణి" బోయిన కృష్ణుని దివ్య చేష్ట.

9) అంబరము మొలకు వడుగవ్వ :-

ఇది బుద్ధావతార మాచకము

10) ఇంకఁ గల్గి చేత చేరి :-

ఇది - ■■■ తెలివినిఁ బ్రదర్శించు చుడును చేష్టలందుకని సామాన్యార్థమును - గర్భావతార చేష్ట లందుకని విశేషార్థమును తెలుపుచున్నది.

■■■■ 'క్రిందు మీదు వెలుగ నునికి' - అనుటలో గూడ రూపాకాశము లను నవధులులేని విశ్వ వ్యాపి యగు నారాయణుని వర్ణ శక్తిత్వము, వ్రనశ్రమగుచున్నది.

ఇట్లే పద్యము సామాన్యార్థమున బాలకృష్ణుని మందలించు యశోద వాక్యము లను వివరించుచు నన్యార్థమున దళావతార వైభవమును వర్ణించుచున్నది. ఇది యమూలకముకా బోధన సాగించిన కల్పనము పోతన యిట్టి విరానమును మొత్తము తన రాగవాతానువాద ఘట్టములలోఁ బెక్కుతావులందు వసునరించి దివ్యావతార స్ఫురణము గలుగునట్లు చిత్రించినాడు.

అమూలకముగాఁ జిత్రించుట, పరమార్థముగా భావించినట్లు దోతకమగు రీతిగా దివ్యావతారములను నారాయణ మహాత్మ్యమును సందర్భము సంభవించినప్పి వెల్లి పర్చించుట యను వీ యంశములను విరికిలింపినప్పుడు — దివ్యావతార పారమార్థ్యమును, శ్రీమన్నారాయణ పారమ్యమును వ్రమణముగాఁ బ్రతిపాదించు విశిష్టాద్వైత మతమున కనుకూలమగు ■ నిర్వహణము పోతనకుఁగల నిరతిశయమగు శ్రీవైష్ణవ సువ్రదాయాభిమానమును వెల్లి దించుచున్నదని నా యభిప్రాయము.

కవి ■■■ జేసిన యా విచిత్రార్థ రచనమును లోకమునకు వెల్లి దింప దలఁచియో "అని మర్కంబులైతి" ¹ అని తరువాత వచనమునఁ జేర్చొనుట కనితా శిల్ప నైపుణ్యమును - యౌచిత్య రామణీయకమును బాసిల్లఁజేయుచున్నది. పోతన యిట్లు తాను గావించిన కవిత్వా శిల్పమునందలి మార్మికతను నహ్మదయ పాతకులకుఁ గడు పరపముగాఁ తెలియఁ జేసినాడు.

31. దశమ స్కంధమున మఱియొక యాదాహరణము. గోవులు శ్రీకృష్ణుని పాహతర్యమున వసుధనించిన పౌత్యవందములు పాములమున క్షతజ్వలు పొందు దివ్య కైంకర్యమభవముగా సంప్రదాయపేత ఇవ్వఁబడుదు. శ్రీమద్భాగవతమున శ్రీవ్యాస భగవానుని నిర్వహణము గూడ నిందులకుఁ దగియే యున్నది.

ధేనుకాసుర ముఖమున గోవులందఱు రాకుత్సవ వేడుకలై పసములోఁ దిరుగ పొగినారు. ఆ నందర్యమున మర్గాయానమును శ్రీకృష్ణునకు గోవులు పరిచర్యలు చేసినారు. పరిచర్యలు నెరవి గోవులెవ్వరు - శ్రీకృష్ణునకు పేవ చేసెతిమని విచారించరైరి. మీఁదు మిక్కిలి నంతోషముతోఁ జేసిరి. వారి యా సేవాధానములన పారవశ్యమును వ్యాస భగవానుఁడిట్లు వర్ణించి యున్నాఁడు.

- 1) "పాద సేవాహసం చక్రః కేచిత్తవ్య మహత్వనః ।
వరే శు హతపాఞ్చనో ష్యతనై స్సమపీఠయన్॥
- 2) అనే తదమ యాపాదో నౌతోఽని మహత్వనః
గాయన్తై స్స మహావాఙ్ స్నేహక్లిష్ణదియశ్చనైః॥"

■ క్లీకములు గోపాలురు శ్రీకృష్ణునకుఁ గావించిన సేవలను వర్ణించునని. కొందఱు కృష్ణునకు పాదసంవాహనము చేసిరి. మఱి కొందఱు విసరినారు. కొందఱింపుగా పాదినారు. ఇట్టి కృత్యముల్నియు వారు నంతోషముతోఁ జేసినట్లు "స్నేహక్లిష్ణదియః" - అను సమాసముతో వ్యాసభగవానుఁడు సూచించియున్నాఁడు. మరియు! మఱి యిక్కడ ముక్తజనుల దివ్యమభవ వర్ణనము గలదని సంప్రదాయము నామకములలోని యంతర్యమేమి? ■ వ్రశ్మమునకు సమాదానముగాఁ తదవంతర క్లీకమును విశిలించవలసియున్నది. పాక్షిర్తు వరబ్రహ్మమగు శ్రీమన్నారాయణుఁడు శ్రీకృష్ణుడై గోపాచరతోఁ గలిపి మెరిపి యున్నట్లును, నాతఁడు సహజముగా సమాలనాలలిత లలిత వదనల వుండై నను గోవులలో నొక గోవుఁడుగా మెరిగి నట్లును వర్ణించఁబడినాఁడు.

ఏనం గూఢాత్మరతి వ్యవహారయో

గోపాత్మకత్వం వరదై ర్విదాః బయన్ :

రేమే రమా లలిత పాత వల్లవో

గ్రామ్యై వ్యమం గ్రామ్యై వరీక చేష్టితః¹

ఈ శ్లోకమువలన "గూఢాత్మరతి" అను విశేషణము విచార్యనీయము. "నిగూఢ మగు పాత్యాను భూతిగలవాడై" - యని విశిష్టాద్వైత వ్యాఖ్యాతయగు ఏక రానువాదాధ్యుని వ్యాఖ్యానము. అనగా, బైకి వ్యక్తముకాని యానందమని తాత్పర్యము. ఈ ప్రయోగముచేత నిజమునకు శ్రీకృష్ణుడు శ్రీమన్నారాయణుడైనను మనుష్య వర్తవమున నున్నాడని వ్యక్తమగుచున్నది. నైకుంకమున సాయుజ్య బౌద్ధ్యము వసుధవిందువాడు ముక్తజనులు వారి నడుమ నుండువాడు పరమాత్మ యగు శ్రీమన్నారాయణుడు. అట్టి వాడు ప్రస్తుతము గోపకుల నడుమనున్నాడు. గోపకులు ముక్తజనుల స్థానమున నున్నారు. ముక్తజనులు నిత్యము శ్రీమన్నారాయణుని శైంకర్యమును జేయుటయే పరమ బౌద్ధ్యముగా భావించియుండునారు నిరతి శయానంద క్రదనగు నిత్య శైంకర్యానంద బౌద్ధ్యమే సాయుజ్య పరిణామ. గోపకులు పరమాత్మయగు శ్రీకృష్ణునకు పేవలు చేయుచు నాకలితోగలసి బ్రహ్మసందామ భవము వసుధవిందుచున్నట్లు శ్రీవిశిష్టాద్వైత సంప్రదాయజ్ఞులు చెప్పుదురు. పోతన మార్గముననే పై శ్లోకముల ననువదించుటకుఁ బూర్వ మద్భుతమగు నొక పద్యము సమూలకముగా రచించియున్నాడు. ■ పద్యము వండుఁ బోతన స్పష్టముగా శ్రీకృష్ణుని శ్రీమన్నారాయణ పరమాత్మగా పరిచియున్నాడు ఈ పదముగా పిఠుర్థమునఁ దాను నిర్మింపఁదలపెట్టిన విశిష్టాద్వైత సౌధమునకుఁ బునాది పైచినాడు ఆ యమూలక పద్యమిది -

"వేదాంత పీఠుల విహరించు విన్నాటి

విహరించు కాంతార పీఠులందు

వడి రాజకయ్యనైఁ బవళించు సుఖలోగి

వల్లవ కయ్యలఁ బవ్వళించు

గురుయోగి మానవ గుహలఁ గ్రుమ్మరుమేటి

క్రుమ్మరు ప్రింగుల గుహలలోన

కమలతోడఁ బెనంగి కడుదయ్యు చతురుఁడా
 భీర జమల తోడఁ బెనంగి దయ్యు
 పలిల లోకములకు నాశ్రయించగల రీరుఁ
 దలసి తరుల పీడ నాశ్రయించు
 యాగ తాగ చయము లాహరించు మహాత్ముఁ
 దడవిలోని పలము లాహరించు

(10-పూ.తా-607)

■ పద్యములోఁగల పేదాంబ పీచులలో వివాహరించుట- వడరాజ శయ్యపైఁ
 బవళించుట- గురుయోగి మానవ గుహలలో విహరించుట-కమల తోడఁ బెనఁగుట-
 అలిల లోకముల కాశ్రయఁజై యుండుట యాగతాగచయము లాహరించుట-ఇవి
 యన్నియు శ్రీమన్నారాయణుని కృత్యములుగాఁ- బరమాత్మములుగా విష్ణుద్వైతము
 బోధించుచున్నది. ఇట్టి నారాయణుఁడు ప్రస్తుతము శ్రీకృష్ణుఁడై గోవదాలక సహజ
 మైన వర్తనముతో నున్నాఁడట

ఇట్టి పద్యమువలన శ్రీకృష్ణుఁడే శ్రీమన్నారాయణుఁడే యని స్థిరపరచి మూల
 శ్లోకముల నిష్ఠాక సేన పద్యముగాఁ బోతవ యనువదించివారు—

“అరిసినచోఁ గొంద జరిమోడమున పీపు
 చెక్కించుకొని పోదురేపు మెలసి
 హరిసి నిద్రించినచో నూరు తల్పంబు
 లిడుదురు కొందఱు హితవు గలిగి
 వెనురించి యున్నచోఁ జిగురు టాకులఁ గొంద
 పొయ్యన విసరుదు దుట్రహించి
 దప్పేగి విచుచుచోఁ దడయక కొందఱు
 పదము లొత్తుదు రతి బాంధవమున
 గోవవరులు మఱియుఁ గొందఱు ప్రయమున
 మారపునకుఁ చెక్కు మార్గములను
 బనుచు పేసి రెల్లభవములఁ జేసిన
 పాథ వంచయములు భవ్యములుగ”

(10-పూ.తా-609)

■ పద్యమున గోవకులు గావించిన భగవత్కైంకర్యము ముక్తజనులు వైకుంఠ
 వాసునకుఁ జేసిన కైంకర్యముగాఁ జెప్పుటకుఁ దగినట్లు “రెల్లభవములఁజేసిన

పాప పంచయములు భస్మములుగ" ■■■ వాక్యము వివక్షపించబడినది. 'పాపచయము భస్మమై పోవుట వలన ముక్తజనుల కారాగ్యము — పాపచయము భస్మమై పోవుట కొకట ప్రస్తుత గోప బాలుర కీర్తివకాశము.

క్రిష్ణుడు గోప బాలురతోఁ జ్ఞానాశగించు ముష్టిమునపైట మిట్టి నమస్వయమునే పెట్టలు చెప్పుదును. అనందపల్లిలోని ముక్త స్వరూపుని యనుభవముతో గోపాలుర యనుభవమును బోల్చి- శరీరార్థ పాలెమున శ్రీరామవాసాశ్రమమున వేదోపాయాన్ని శ్రీ తేకం! గోపాలాచార్యస్వామి వారిట్లు పేర్కొనినాడు—¹

"బ్రహ్మ విచారోత్తి వరమ! తదేషాద్యుక్తా! నత్యం జ్ఞాన మరస్తుం బ్రహ్మ! యోగేత విహితం! గుహయాం వరమే వ్యోమన్! సో-త్సూతే నర్వాన్ కామాన్ నహ బ్రహ్మతా వివక్షితే!" అని కలదు. ఏని సారాంశము- బ్రహ్మవిత్- అహోత్తి-వరమ అని. తదేయమగు బ్రహ్మము, అరనినిఁ దొందు నుపాయమగు నుపాసన, దానివలన ముక్తఁడనుభవించు ఫలము ననునీ మూడున నీ వాక్యము పలనఁ దెలుపఁబడుచున్నది ఆ మూడిటిని "తదేషాద్యుక్తా"- అనిమాత్రుతియే వివరించినది. నత్యం జ్ఞానం ఇత్యాది వాక్యమునేఁ బ్రావ్యమగు బ్రహ్మ స్వరూపము తెలుపఁబడినది 'యోగేత విహితం గుహయాం' అనియుపాసన చెప్పఁబడినది. 'సో-త్సూతే'— అను వాక్యముచే ఫలము తెలుపఁబడినది. ఈ మొత్తమున కర్తవ్యముగా ముక్తఁడు నర్వక్షావగు నర్వేక్ష్యునితో బాటుగా నాతని ననుస్త కల్యాణ గుణముల ననుభవించుచున్నాడని."

ఇట్లు ముక్తజనులతో గూడి బ్రహ్మసంవానుభవము నొందు క్రిష్ణులారదు యని పరె గోపబాళులతోఁగలసి చట్ట లారగించిన క్రిష్ణుని చిహ్న చేట్టవైపమును భక్తిపోటన యట్లు వర్ణించియున్నాడు—

"కిదుపున దిండుగాఁ గట్టిన పలువలో
లారిక నంక వాళంబుఁ జొనిపి
విమల కృంగంబును వేత్రదండంబును
జాతిరావీక దా చంక ■■■

మీగడ పెరుగుతో మేళవించిన చర్మ
 ముద్ద దావలిచేత మొనయ మనిచి
 చెలరేగి కొవరి తెచ్చిన యూరుగాయలు
 వేళ్ళ వందుల యందు వెలయ విశ
 వంగడిల వరుమఁజ్జగఁగూర్చుండి
 సర్వభాషణముల నగవు నెఱపి
 యానతో త్ర కృష్ణఁడ వెలుగంద
 కై కవంఁ మెఱపి చర్మగురిచె

(10 - పూ.రా.498)

ఇట్టి సంప్రదాయార్థమును మనస్సున నుంచుకొనియే యమూలకముగా
 "వేదాంత ఏఘరి" ఇత్యాది పద్యమును రచించి యున్నాఁడని ప్రేమఁగావించఁబడిన
 వివేదనము వలన వ్యక్తిమగుడున్నది.

పోతన పరిష్కరణములు

2. శ్రీధరవ్యాఖ్యా విరుద్ధములు

పోతనాదుంగు తాగవతానువాడకులు నలుగురు వృందున ముఖ్యముగాఁ బోతన కు.చ.తవృకుండ శ్రీ శ్రీధరా చార్యకృతమగు వదైవత వ్యాఖ్యానము ననువ రించి తమ తాగవతానువాదమును పొగించినారమట వరితాదని వరికిలనము వలన వెల్లడియగుచున్నది.

పెక్కు తాపులలో శ్రీ శ్రీధరాచార్య కృతమగు వ్యాఖ్యానమును గైకొన కుండుటయే గాక యాయా వందర్పములందు విశిష్టాద్వైత వమ్మతమగు నను వాదమును వెలియించినట్లు కావించుచున్నది. అట్టివానిలోఁగొన్నింటిని మాత్రము స్థాి పులాకన్యాయమున క్రిందఁబొందు వరచుచున్నాను.

1. ద్విరీయస్కందమున కుకయోగి వరీక్షిత్తనకు తాగవతమును గూర్చి చెప్పుచు దానికిఁగల దళలక్షణములను వివరించు వందర్పమున ముక్తి యను దాని లక్షణము మూలమున నిట్లు వివరింపఁబడినది.

“ముక్తిర్దిత్వాన్యతాదూతం న్యరూపేణ వ్యవస్థితః”¹

దీనికి శ్రీ శ్రీధరాచార్యుల వారిట్లు వ్యాఖ్యానము చేసినారు.

“అన్యతా దూతం అవిద్యయా అర్వస్తం కర్తృత్వాది హిత్యా న్న న్యరూ పేణ బ్రహ్మాయా వ్యవస్థిత రుక్తః”

పోతన వ్యాఖ్యానము వనువరింపక విశిష్టాద్వైతులు పేర్కొన్న ముక్తి న్యరూపమును వివరించినాఁడు—

“జీవండు భగవంత్కృపావళం నఁ జేసి

జేహదర్శించులై దృఢి వనేక

జన్మనదలత దృక్పథమై వ యుగరా మ

రణంబు లాత్మదర్శించులయవ

మన పుణ్య ప్రియవిశాఖా విద్యోగ్ధా

స్థితినొప్పి పూర్వ వచితములై

యవహత పాపవత్సాదృష్ట తద్గుణ

పంతులై తగ భగవద్భర

దూకులై పారతలత్వాత్కామ్యుద్ధి నొప్పి

దివ్య మాత్యను లేవన భక్త్యగఁద

కలత సంగళ దివ్య విగ్రహ విశ్మయ

దగుదు కూరింపఁబుందుచే యుపమముల్లి”

(2 - 267)

ముచ్చెరు - (శరీర వలంబము వలనఁ) బుణ్యపావ రూపమైన కర్మలేగనవత
నీయ కుండఁజేయఁబడిన యవహత పాపవత్సాది గుణములను (మోక్షదళలోగర్వ
బంధపు గాఢమనఁ) దిరిగి చొందును. అవహత పాపవత్సాదృష్టగుణములు గలిగి
యందుటయే జీవని స్వస్వరూపము. అది వంపావలంబము వలన నేర్పడిన
కర్మలచే గప్పిఁబయిఁబడి యందును. ముక్తదళలో గర్విలు నఁచి వెనుకటి
గుణావృత్తయుక్త స్వస్వరూపము సిద్ధించునని తెప్పఁబడుచున్నది.¹

మఱియు ముక్తదళలోఁబురుషుఁడు తాను లభ్యుపహృతుఁడై యనిభక్తుఁ
డనని తెలిసికొనుచున్నాఁడు. పరిబ్రహ్మస్థును బొందుటచే బ్రత్యేకార్థ యుద్ధా
తిరోధానము లేనివాడై పరమార్థము దెలిసింబె నేలనికాక యాత్మఁడు తనకాత్మ
యని యాయనకుఁ దాను శరీరమని తలఁచును. వ్యయముగా వ్యవహరించుకొనినది కాని
జీ. భగవంతునిచే వ్యవహరింపఁబడినది కాని యగు దివ్యమణిగో విగ్రహము ముత్తనకు

నిలవిల్లు నదియొ, నిట్టి దివ్య భూవహుతో భగవంతునితో, గూడి దివ్యామరూరినిఁ
దొందుటయే ముక్తియని విశిష్టాద్వైత ప్రవర్తకులగు భగవద్రామానుజులు శ్రీ తావ్య
మున-- "అవిలాగేన భృష్టత్వాదికరణమున" -- "అవిలాగేన భృష్టత్వాత్" **■**
మాత్రమునకు వ్యాఖ్యానము చేయు వందర్శమున వివరించి యున్నారు.

■ విదముగాఁ దోతన యనువాతము మూలమున లేనట్టియు, శ్రీ శ్రీరరా
దామ్యులవారి వ్యాఖ్యానముతో సంబంధము లేకపోవుటయే గాక యత్యంత విరుద్ధ
ముగా కున్నట్టియు, మీకు మిక్కిలి నిశితాద్వైత వస్తుతమగునట్టియు వైఖరితో
ముక్తి విధానమును వివరించినది.

2. తృతీయ స్కంధమున విడుతుడు పాండవులకు రాజ్యభాగమిచ్చుని
దృతరాష్ట్రునినరుఁ దెబ్బకు నండుటకుఁ గారూఁముగ శ్రీకృష్ణుఁ దా పాండవులకు జేవట్టి
యన్వాయని పేర్కొను వందర్శమునఁ బోతన శ్రీరర వ్యాఖ్యను బ్రక్కకు నెట్టి
శ్రీకృష్ణుని వర్వక త్రిత్వమును నారాయణ వర్ణలక్ష్మమును తాటికొన్నట్లు నకువదింది
యున్నాఁడు--

రః సందర్శమనందరి మూలశ్లోకమిది--

"పార్థాంస్తు దేవో భగవాన్మృకుందో
గృహీత వాన్యపితి దేవదేవః
అస్తే స్యపుర్యాం యదుదేవదేవో
వినిర్జితశ్చ సృదేవ దేవః"

దీనికి శ్రీ శ్రీరరాదామ్యులవారి వ్యాఖ్య యిట్లున్నది--

"పార్థాంస్తు మునుందః అస్మియశ్చేవ గృహీతవాన్. **■**
దేవః తత్రాపి భగవాన్ నకుప్రాకృతః కిం చ నహ పితి దేవై
విస్తై ర్దేవై రింద్రాది విశ్వ వర్తమానః యత్రాపి శ్రీకృష్ణః తత్ర
విప్రా దేవా శ్చేత్యర్థః న త న్వ తుర్యామేన నుతమాస్తే.

1. శ్రీ తావ్యము 4-4-4

2. శ్రీమద్వా 3-1-12

నత్వ స్మత్ర గతః॥ చ. యదు దేవానాం దేవః పూజ్యః యతోఽహి
 తత్రైవ యదు వ్రహ్మరా ఇత్యర్థః॥ కిం చ సృదేశేషు
 మందలేశ్వరేషు దీవ్యంతే వ్రతాకంఠ ॥ సృదేవ దేవాః
 రాజానః॥ నిర్వికాః లోహాః సృదేవ దేవాః యేవ యతోఽహి
 తత్రైవ రాజానః సర్వే లతః పార్థివాం దాయ దేహితి॥¹

■ విదముగా శ్రీ శ్రీధరాచార్యులవారు మూలములోని పదములకుఁ గేవల సుర్భమును
 వ్రాసియుండగాఁ బోతన యనువదించిన తిరుసు గమనితము—

“ఏ పరిశీలుచే లగము లి ॥ చరాచర కోటితో నము
 ద్దీక్షితజయ్యె ॥ ఏదని దివ్య కళాకళా లభ్యగర్భ గౌ
 రీ ॥ ముఖ్యదేవ ముని బృందము లెవ్వఁడనంతుఁ డచ్యుతుం
 డా పురుషోత్తముండు గరుణాంబుది గృహ్లాదుల సరేశ్వరా” (3-30)

దేశ్వరు, శితిదేవ దేశ్వరు, భగవంతుఁడునగు మకుండుఁడు పృథా పుత్రు
 లను జేవట్టి ॥ దేవదేశ్వరు సృదేవ దేశ్వరునగు నాతఁడు తన పట్టణమున
 నివసించియున్నాడని మూల శ్లోకము వివరించగాఁ— బోతన గ ॥ యనువాదమున
 శ్రీకృష్ణుడే శ్రీమన్నారాయణుడనియు, నాతఁడే ప చరాచర సృష్టికఁ గర్తయనియు,
 బ్రహ్మ, కేశ్వరు మున్నగు దేవతాగ్రణు లాతని యంశజులనియు- నాతఁడు వరి
 చేపడ రహితుడనియు, సచ్యుతుడనియు, మీదు మిక్కిలి భగవంతునిలో భక్తుఁడు
 ముఖ్యముగాఁ గోరుకొనెడు కరుణాంబుదిత్వమును గూడ బేర్కొనియున్నాఁడు.
 మూలమున గల “భగవాన్” ॥ పద్యమీ పెంపుదలకు మూలము.

శ్రీ శ్రీధరులవారు మూలము ॥ గ ॥ “శితిదేవ దేవః”— ఇత్యాది పదములకు
 విశేషముగాఁ బ్రయాసపడి యర్థ విశేషములను వ్రాయగాఁ బోతన వానిని
 ార్తిగాఁ ద్యజించి పరాత్పరుఁడు, పరబ్రహ్మము శ్రీకృష్ణుడే ॥ తత్త్వ ప్రతి
 పాదకముగా ననువదించియున్నాఁడు.

3. కవీబాడు దేవమాతకి భక్తి యోగమును వివరించు తృతీయస్కంధ
 భక్తిచేగలుగు వలమువిట్లు వివరించినాడు -

“మధుని శ్రుతి మాత్రేణ మయి వర్వగుణాశ్రయే ।
 మనోగతి రవిచ్చిన్నా యథా గంగాంభరోఽబురౌః
 లక్షణం భక్తియోగవ్య విర్లుణవ్య హృదాహృతమ్ ।
 అహైతుక్య వ్యవహితా యో భక్తిః పురుషోత్తమే ॥”¹

■ నందరృషున శ్రీ కీదరాచార్యుల ■ వ్యాఖ్యలున్నవి—

“తదేవం వగుణభక్తిరేకాశీ భేదా విర్లుణాభక్తి రేక విదైవ తామహద్వా
 త్యామ్ మధుజేతి—మనోగతిరితి యాభక్తిః సా విర్లుణవ్య భక్తి యోగవ్య లక్షణ
 మిత్య స్వయః । లక్షణమితి—లక్షణం వ్యరూపం అవిచ్చిన్నా నంతతా. అహైతుకీ
 వలాసు సంధాన బాన్యా అవ్యవహితా భేద దర్శన రహితాద మధుని శ్రవణ
 మాత్రేణ మయి శ్రీ పురుషోత్తమే ॥”²

ఈ కీదరాచార్యుల వారి నిర్వహణమునకు విరుద్ధముగా, పోతన యను
 వాదము పాగినది—

“మనుసుత ! మధుని శ్రవణ మాత్ర లభించిన యట్టి భక్తిచే
 ననఘోడ వర్వకోభవ గుణాశ్రయఃతం బరమేశ్వరుండ నై
 తవంప నన్నుఁజెందిన యుదాత్త మనోగతు లవ్యయంబులై
 వసవిది గామియైన సురవాహినిఁబోలె పలిండు విమృశన్” (3-956)

వరబ్రహ్మము విర్లుణమని యద్వైతుల నిశ్చయము. మాయలో బ్రతి
 పలికిన బ్రహ్మమే యీశ్వర వాచమున గుణాశ్రయఃతై యుండునని వారి
 వాదము. ఇందుఁ గవీబాడు వరబ్రహ్మమును గూర్చియే చెప్పుచున్నట్లు పూర్వావర
 నందరృషులను బట్టి వ్యక్తమగుచున్నది. ఎక్కడను విది వగుణభక్త్యము సుమా !
 ■ తానము వ్యక్తము చేయఁబడలేదు. కవీబాడు పాదెత్తుగాఁ బరబ్రహ్మ స్వరూప
 మైనట్లు ముందుగాఁ జేర్చినది. మూలమునఁ గల ‘వర్వగుణాశ్రయే’
 దానిని “కోభవ గుణాశ్రయఃతన్” అని యనునదిని పోతన “అవపరికాతి

1) శ్రీమద్భా 3-29-12, 13.

2) శ్రీధర వ్యాఖ్య 3-29-12, ■

అనుచు బరమాత్మయగు శ్రీమన్నారాయణుని విశిష్టాద్వైతమును వివరించు మార్గముననుసరించిన వాడాయెను. 'అనుచుదు' అనునొక విశిష్టమును తెలియజేసి—వస్తువహయ ప్రత్యక్షిక తయా కల్యాణైకతావతరణాః ప్యేతత తమత్వ వస్తు నిలక్షణవ్యూహాః. తగవద్రామానుజాన తగవంతుడగు శ్రీమన్నారాయణుని హేతునూ రాహిత్యమును వివరించినట్లుగా రావణుని తేర్చివేశారు.

తరువాత భక్తిము పుట్టుకొనిన వట్టన మరేదో వస్తు ప్రతిపత్తితో విశిష్టాద్వైత మతానుసరణమును బ్రకటించివారు పోతన.

మూలమున గల 'విధ్విజయ' అను పదమును భక్తితో నన్వయించి శ్రీ శ్రీధరా దామ్యల వారధమును వివరింపగా, పోతన యా పదమును గవీలన తన్వయించి యట్లను వడిచి యున్నారు—

“హేయగుణ రహితుడనగల

వా విధ్విజయ భక్తి లక్షణముఁ దీని నన్

దాయక నిర్దేశకముగఁ

జేయు మదియ ప్రతైక చిరతర భక్తిన్”

(3-957)

ఈ యనువాదమునఁ గవిబాడు—“హేయగుణ రహితుడనగల వా యేడు” అని తనను హేయగుణ రహితునిగా నిర్ణయపరిచున కర్థమును వివరించి యున్నారు. ఇది స్పష్టముగా విశిష్టాద్వైత, సంప్రదాయాను సరణము.

■ తరువాత 'అత్యంతిక భక్తి యోగముచే' మత్సరావాతారమును దీసివేసెను— అని విశిష్టాద్వైత సిద్ధాంతానుటాలముగు ముక్తి వృథావమును చేర్చిని నిశాచరు.

ఈ సందర్భమున శ్రీ శ్రీధరాదామ్యలవారు భక్తికి పరితమముగా వచ్చు పరిమానుషంగికమనియు, వట్టి భక్తి 'మద్భావాయోవ వద్యతే' అనగా— మద్భావము ప్రశస్తిత్యాయ-బ్రహ్మత్వము కొరకు నపాకరించును. అని వ్యాఖ్యానించియున్నారు.

1) పేదార్థ కలగ్రహ:

2)

అందుకు విరుద్ధముగాఁబోతన 'మత్స్యమావాకారతః బొందును' అని వైష్ణవ ముక్తినే వర్ణించి యున్నాఁడు.

ఈ విధముగా నీ మత్స్యమునఁబోతన శ్రీ శ్రీధరుల వారి వ్యాఖ్యను నిరాకరించి-విశిష్టాద్వైత మార్గముననువరించి తన యనువాదమును సాగించి యున్నాఁడు.

4. తృతీయ స్కంధమున దేవహూతి కోరికపైఁ గవియఁడు ప్రకృతిపురుష లక్షణములను దెలియజేయునందర్పమున —

"సానుబంధే చ దేహా-స్యిత్తు కుర్వన్న వదాగ్రహమ్ ।

జ్ఞానేన దృష్టతర్హస్య ప్రకృతేః పురుషస్యచ॥

నిపుత్ర బుద్ధ్యవస్థానో దూరీభూతాన్యదర్శనః॥

ఉపలభ్యాత్మవాత్మానం చక్షుషేవార్క మాత్మదృశ్॥

ముక్తిలింగం నదాదాస మవతి ప్రతి వద్యతే॥

నతో బంధుమనన్యః స్వర్ణానుస్మృత మద్వయమ్॥"¹

పనికి శ్రీధరాచార్యుల వారి వ్యాఖ్యయిది —

"వాను బంధ ఇతి అనదాగ్రహమ్ అహం మమరాం ప్రకృతేః పురుషస్యచ పృష్టతత్త్వం యేన । తేన జ్ఞానేన నిపుత్రతి నిపుత్రాని బుద్ధ్యవస్థానాని జ్ఞాగ్రదాపిని యన్య స అహంకారావద్విష్టేన లతాసం కుద్ధం ఉపలభ్య ఏకస్యేవావచ్ఛేదాన వచ్ఛేదాద్యాం కరిణిత్యే కప్రుత్వేచ దృష్టాంతమాహ - చక్షుషా చక్షురవచ్ఛేదేన లక్ష్మణ గగనస్థ సూర్యజవ । ఏవం అత్కదృశ్ కుద్ధమాత్మానం వశ్యన్. ముక్తిలింగమితి - ముక్తిలింగం నిమగ్నాదికం అనతి మిథ్యాభూతే అహంకారే నదాదాసం సద్రూపేణావధానమానం ద్రుహప్రప్నోతి. పథస్య జీవ స్వరూపాద్విశేష మాహ - నతః కారణస్య బంధు మవిష్టానం అసతః కార్యస్య చక్షురీవ ప్రకాశం వచ్ఛేద కార్యేషు కారణేషు రానుస్మృతం అద్వయం పరిపూర్ణమ్ ।"

ఈ నిర్వహణమునకుఁబూర్తివిరుద్ధముగాఁ బోతనియొక్క యనువాదము విశిష్టాద్వైత మార్గము సాగినది.

1) శ్రీమద్యా 3 - 27-లో 9 - 11

2) శ్రీధరీయ వ్యాఖ్య 3 - 27 - 9 నుండి 11 లో వరకు

“అత్యంత విజ్ఞానియై బంధకంబులై న

మన కరీర పరిగ్రహోత్సాహయందు

వాగ్రహము పేసి పర్తివపగుమ మచియి”

(3-909)

“జీవేశ్వర త్త్వజ్ఞానంబునం విస్మృతంబైన బుద్ధిఁ దదవస్థానంబునం గలిగి చూరఁజేతర దర్శనంబై జీవాత్మజ్ఞానంబునం చక్షురింద్రియంబున సూక్ష్మవి దర్శించు చందంబున వాత్మవాయుకుండగు శ్రీమన్నారాయణుని దర్శించి నిరుపారికంబై మిథ్యాభూతంబగు వహంకారంబున వద్రావంబుచే బ్రహ్మమానం బగుచుఁ బ్రధాన కారణంబునకు నరిష్టానంబును గార్యణియేనకుఁ జక్షువునందోలఁ బ్రకాశంబును సమస్త కార్య కారణాను సూత్రంబును బరిపూర్ణంబును వర్తవ్యావ కంబునగు బ్రహ్మంబును బొందును.”

(3-910)

శ్రీ శ్రీధరాచార్యుల వారి వ్యాఖ్యయందు-‘అహంకారముతో గూడిన జీవుని యందు కుద్ధ బ్రహ్మమును దర్శించుట’— చెప్పఁబడగాఁ బోతవ యనువాదమున ‘అత్యవాయుకుండగు శ్రీమన్నారాయణుని’-ప్రవక్త తీసికొనిరాఁబడినది. దీనిని బట్టి పరబ్రహ్మము శ్రీమన్నారాయణుఁడేయనియు, నాతఁడే జీవాత్మలకు నాయకుఁ డనియు, జీవఁడతనికి వశపర్తియనియు—అనగా— విశిష్టాద్వైతులు పేర్కొను “శేష” మనియు, జీవాత్మయుఁ బరమాత్మయు పేరియు, నాయకుఁడగు శ్రీమన్నారాయణుడు “శేషి” యనియు, నాతఁడు పర్యతంత్ర వ్యతంత్రుఁ డనియుఁడేర్కొనినట్లున్నది. ఇది విశిష్టాద్వైత సంప్రదాయ వశము.

5. దశమస్కంధమున శ్రీకృష్ణాపకార ఘట్టమున వసుదేవుడు గుమాడునిగా జన్మించిన విష్ణువు నిట్లు ప్రార్థించినట్లు మూలమున మన్నది-

“యే ఆత్మనో దృశ్యగుణేషు నన్నితి

వ్యవస్యతే వ్యవస్యతిరేకతో బుధః ।

వివాసువాదం తస్మద్వివేకమే

నమ్యగ్యత స్త్యక్త ముపాదదత్తుమాన్”¹

ఇక్కడమునకు శ్రీ శ్రీధరాచార్యులవారు—

అతఃఅవస్తుశ్చేష త్యక్తం బాధితమేతత్ వస్తు బుద్ధ్యా ఉపాదదత్ పీకుర్వన్
అబుధ ఇత్యర్థః” అని వ్యాఖ్యానించి యున్నారు. శాత్పర్యము-అవస్తునగుట

1) శ్రీ మద్భా 10-3-17

2) శ్రీధరీయ వ్యాఖ్య 10-3-17

చేత త్వక్తమగు నీ దేహాది వదార్థమును మన్నదను బుద్ధితో గ్రహించువాఁ డజ్ఞాని యేయి. దీనివలన జగత్తు మిత్యయను వాదము వ్రనక్తమగుచున్నది.

కాని పోతన యను వాదమును విశిష్టాద్వైత పిఠాంత విచేయముగా నిట్లు కావించియున్నాఁడు :

“అత్య వంశః గలిగి యమను దేహదుల
నాత్మకంటె పేలులనియేటంచు
దలఁచువాఁడు మూఢతముఁడు గావున నీత
విశ్వమెల్ల నీవ పేజలేడు” (10-పూ.తా - 121)

పోతన తన యీ యనువాదమున నాత్మవంశఃగలిగిన వ్రవంశక మంతయు నాత్మకంటె పేలు కాదనియు, దేహాది వ్రవంశ మాత్మకంటె పేలుగాఁదలఁచువాఁడు మూఢతముఁడని విశ్వము నారాయణుడే యనియు వివరించి జగత్తునకు శ్రీమన్నారాయణ తాదాత్మ్యమును తెప్పియున్నాఁడు.

“నీవే కలవు విశ్వమలేడు” అని చెప్పుట యద్వైతము. “విశ్వము నీవే” యనుట విశిష్టాద్వైతమునని యీ వందర్శమున శ్రీమాన్ యిన్.పి.తమునారాయణులు గారు వివరించినారు.¹

ఇట్లు పోతన యద్వైత వరముగా వ్యాఖ్యానించిన శ్రీ శ్రీధరాచార్యుల వారి వ్యాఖ్యానమును దిరస్కరించి దాని తిక్కంత విరుద్ధముగా విశిష్టాద్వైత పశ్చుతముగా ననువదించి యున్నాఁడు.

6. దశమస్కంధమున పుట్టిమిది — దేవకీదేవి గర్భమున నర్జునుడుగా మన్న పురుషోత్తముమధ్యేని దేవతలందఱు నారదాది మునులతో గూడి స్తుతించిన వందర్శమున మూలమునగల శ్లోక మిది—

“తతా న మూఢత తావతాః క్వచి
ద్రుక్కంతి మాగ్ధాత్వయి బధౌహృదాః
త్వయాభిగుప్తా విచరన్తి విరృయా
నినాయకానీకన మూఢసు వ్రతోః”

1) పోతన పాపాత్మ్య గోష్ఠి పుట 93.

2. శ్రీమద్వా 10-2-35

౬ శ్లోకము ■■ శ్రీ శ్రీదరాచార్యుల వారి వ్యాఖ్యానమున్నది.

“త్వద్వియాస్తు ప కదాచిదపి పతన్తిత్యాహః తథేతి- వివాయకాః విమ్మ హేతవః శేషానువీకాని హైమాః తాని పాఠాని యే తేషాం మూర్ధను విచరంతి విమ్నాన్ జనున్తి త్యర్థః యదా త్వద్రూపాః ప్రత్యేకం వివాయకా నీ కవ మూర్ధను గతు దానాం మూర్ధను చరంతి”

ఇక్కడ బోధన యనువాదమును ఇట్టిరీతియందు-

“నీ వారై నీచెనఁ దమ

తాపంబులు నిరిపి పునులు భయవిరహితులై

యే విమ్ముంబులఁ జెందక

నీ పలుకెడి పేటిచోట నెగడుదు రీతా”

(10-పూ-తా-95)

ఈ యనువాద పద్యమున నిర్వచనములకు లోక నివాసమును గూర్చిన ప్రసంగము పోతనదేఁ గ్రాత్రగాఁ జేయఁబడినది. ఈ పద్యమునఁ గల-‘నీపలుకెడి పేటి చోట’-అను నవ్యతెనుఁగు పదముల విన్యాసమున నల్పాక్షరములలో ననల్పార్థరచనము గోచరించుచున్నది.

మూలమున నీ శ్లోకమునకుఁ బూర్వమున గల శ్లోకమున “నీ యందనాద రము గల మనఃబలు బహుజన్య తవఃఫలముగా పరమపదము వదిలొహించినను నహంకారము తోడను, నవిశుద్ధి బుద్ధులతోడను సదాపతితులగుచున్నారని వివరింపఁబడినది. ఆ పద్యమున మూలమునఁగల ‘వరం వదం’ అను పదము నకు “మోక్షనర్హిహితమ్”- అని శ్రీ శ్రీదరాచార్యులవారు వ్యాఖ్యానించి యున్నారు. పోతన మాత్ర మీ శ్లోక పద్యమున “వరం వదం”- అను పదమును విడచి యీ లాపము నీ పద్యమున “నీ పరకెడు పేటి చోట”- అని యనువదించి శ్రీమన్నారాయణ పరాయణులు వైకుంఠ లోకమును దొందెదరనియు- నది పునరావృత్తి రహితమగు దివ్యదేశమనియు నిదియే పరమోత్తమ స్థానమనియు- స్పష్టపరచియున్నారు. ■■ ప్రస్తుత శ్లోకమునకు- శ్రీ పీఠరామచార్యుల వారి విశిష్ట ద్వైత వ్యాఖ్య పోతన యొక్క యనువాదముతో సమానముగా నున్నది -

“జనద్దళాయాం విమూలవహత త్వద్భక్తియోగా న్నతస్త్వైం ప్రాప్నువం
 ■■ రావః” అని యావ్యాఖ్యానాన్ని సవరించుటకు ప్రస్తావన చేయబడినది.
 ఆ వరసప్రసాదము “మేటిచోటు” అనుట పోతన చూపిన “కొనమెరపు”.

■ విదముగా శ్రీదరాచార్యుల వారి వ్యాఖ్యతో సంబంధము లేకుండ మూల
 మతో సంబంధము లేకుండ స్వీయ ప్రణాళిక ననుసరించి వ్యవస్థాపనముగా విశిష్ట
 స్త్రోత వరముగా, తోతన యనువదించి యున్నాడు.

7. దశమ స్కంధములోని పుణ్యమొక పుణ్యము. శ్రీకృష్ణుడు దుక్కితేదేవిని
 గొని పోవుచుండగా దుక్కి వెంటరించిన నందర్పమునఁ బరికిన పలుకులు మూలమున
 నిట్లున్నవి —

“దనుర్వికృష్య సుదృఢం మే కృష్ణం త్రివిక్రమైః॥
 అహ చోర క్షణం తిష్ఠ యదానాం కులపాంవన ॥
 కుశ్రయాపి న్యపారం మే ముషిత్యా ద్వాన్త వర్తపిః॥
 హనిష్యేఽద్య మదం మన్త మాయనః కూట యోధినః॥
 యావన్యమే హతో బాహైశ్చయితా ముంచదారికామ్”

ఈ మూల శ్లోకములను వ్యాఖ్యానించుచు శ్రీ శ్రీదరుల వారు దుక్కి పలుకు
 లలో నిగూఢార్థమును వివరించు ప్రయత్నమును జేసియున్నారు. వారి వ్యాఖ్యాన
 సంక్షులవి—

“ఆ హేతి. యదానాం కులపాంవన కులదూషదేతి లోకికార్థః వాస్తవార్థస్తు
 యదానాం కులస్యప హే యదుకులవతే. అంశన వ్యయం చ రిపుహసన చతుర
 అంశన మామాత ఇత్యప్యార్థాతోః కర్తరి బ్యభీ ప్రత్యయో నందాది విహితః.
 ద్వాన్తః కాకః. స యథా హనిః ముష్టాతి తద్దత్ వస్తుతః అద్వాన్త వదితి దేదః
 సహస్రప్రాక్ష వదిత్యర్థః సింహశార్క్షవద్వాన్త”

-
1. శ్రీ పీఠరామాయణవ్యాఖ్య 10-2-35.
  2. శ్రీమద్భా 10 - 54 - 25, 26, 27.
  3. శ్రీదరీయ వ్యాఖ్య 10 - 54 - 25, 26, 27.

వాక్యార్థము నందు శ్రీశ్రీధరాచార్యుల వారు యదూహం పాంచవ
యోగిని యిదియే ! యనియు - ద్వాభ్యః యోగసారి - అద్వాభ్యః
మరియొకసారి కిదరీసి 'ద్వాభ్యః' అనగా 'కాకి' యని సామాన్యార్థమునందును,
'అద్వాభ్యః' అనగా సహస్రాక్షరణని విశేషార్థమునందును చెప్పియున్నారు.

పోతనామాత్యుఁ డీ పుట్టము ననువదించు వట్టనఁ జైనఁ జేర్చొనిన
విరాసమును చూర్తిగాఁ దిరవ్వురించి స్వయ కల్పనముతో నందర్పమునకు
వన్నెయు వాసియు ననుకూర్చి విశిష్టార్చ్యకాచిమానమును - దద్విషయక
జ్ఞానమును - శ్రీమన్నారాయణ వరాయణత్వమును విశదము కావించి యున్నాఁడు.

రుక్మి వలుకులలో గూడముగ శ్రీమన్నారాయణ తత్త్వమును పేరవించి
పోతన యనువాదమును నిర్వహించి యున్నాఁడు—

“మా నరి వాఁడవా మా పావఁగొని పోవ

నేపాటి గంవాఁడ వేది వంశ

పెంచు అన్నింటిని చెక్కడఁ జెరిగితి

వెయ్యది నడచగి మెప్పుఁ దెలుగు

మాన పీనుఁడ పిచ్చ పుర్యాడలాను లేవు

మాయఁ గైకొని కాని మలయలేవు

నిజ రుచిమున క్రతు నివహంబుపైఁ బోవు

చనుదేకుఁడవు గావు వాని లేదు

కొమ్మ నిమ్ము పీపు గుణరహితుండవు

విదువు విదువ వేని విలయకాల

భోజి నమాన లిమిముఖముల

గర్వపెల్లఁగొందుఁ గలహ ముందు”

(10 - పూ. భా. - 1764)

వద్య రచనమునఁ బోతన ప్రదర్శించిన కల్పనా శిల్ప మనల్పము.

నవహరించుకొని పోవు నొకటుంటరితో నొక యన్న యన్నమాక
లోక యర్థమున, పేటోక యర్థమున రుక్మిణి హరణమును గానించుచున్న
శ్రీకృష్ణుఁడే శ్రీమన్నారాయణుఁడను తత్త్వమును విస్తరించఁజేయు వర్ణప్రస్తారము.

లోకకార్యము నుదోర్యము కావునఁ అరచార్యమును మాత్రము వివరింతును.

1. మా పరివారవా = అనియ్య వరివృతులను గు జీవులకంటె నిలకడుఁడవు
లేక లక్ష్మిదేవి (మా) || పనుకూలుఁడవా యని
2. ఏపాటి గలవాఁడవు = అనంతుఁడవు
3. ఎందు జన్మించితి వెక్కడఁ జెయ్యది సదవదీ యెవ్వఁడెఱుగు =
పరమాత్మయొక్క పుట్టుక స్థితి ప్రపర్యంతం నెవ్వరు తెలియఁజాలరు
4. మానహీనుఁడవీవు = మానమనగాఁ జరిమానుమని యర్థముగాన
సనంతకర్త ధరుఁడవనిగాని—మానమనగా నభిమానమని యర్థము
గలదు కావున గుణాతితుఁడవనిగాని చెప్పవచ్చును.
5. మర్యాదలును లేవు = మర్యాద యనగా 'హద్దు' || యర్థము గాన
సవరిచ్చిప్పుడవని యర్థము
6. మాయఁ గైకొని మలయరావు = మాయ కర్తగాఁ గలవాఁడవు
7. నిజరూపమున కేత్రనివహించు వైభోవు = మత్స్య కూర్మాది వివిధ
విచిత్ర రూపములలో దుష్ట
రాక్షసులను జంపిన నారాయ
ణుని దుష్టశిఖరీల సుపరియను.
8. వసుధేతుఁడవుగావు = కేవలము భూమిలేగాక నర్వ లోకములకు పీఠుఁడవని
రానము
9. వావిలేదు = ఒక్కరు దగ్గరవారు-ఒకరు కారమునది తగవంతునకు లేదని
యర్థము
10. నీవు గుణరహితుఁడవు = హేయఁగుణ రహితుఁడవు

ఈ విధముగా రుక్మి పలుకులలో మూలములో లేకుండ— శ్రీ శ్రీధరాచార్యుల వారు చెప్పిన తీరు తప్పించి-వ్యతంత్రముగా- నిలకడు కల వైదగ్యమును బ్రదర్శించి-యవకాశము కల్గినప్పుడు తత్త్వమును విశిష్టాద్వైత సిద్ధాంత సంప్రదాయానుకూలముగా- నిర్వహించిన యనువాదమును- ఈ.చ. తప్పకుండ శ్రీ శ్రీధరీయ వ్యాఖ్య నమనరించి చేయఁబడిన దమటయ:- సద్వైత పరముగాఁ జేయఁబడిన దమటయ:- దత్తాంశములవల్ల శ్రీ శ్రీధరులవారి వ్యాఖ్యాను ఖాంక్షముగాఁ జేయఁబడినదమటయ:- తోచుచున్నది.

గంగన పరిష్కరణములు

1. అమూలకములు

1. పంచమ స్కంధమున ప్రయప్రతుని పృథ్వాంతమును ముగించుచు
ఈకయోగి—

“హరిసేవ నా ప్రయప్రతుః

ధరయఃగః కైవల్య వదని సండుట యుచిదే

ధరః బండాబంధైసమ

హరి నామవ్యరణః శ్చేదు నవ్యయ పదమున్” (5.23)

అని శ్రీహరి వ్యరణము యొక్క మహిమను వర్ణించినట్లు గంగన రచించి
యన్నాడు— ఈ శ్రీహరి వ్యరణము యొక్క వర్ణనము మూలమున లేదు. గంగన
స్వయముగాఁ గల్పించియున్నాడు. ఇట్లు మూలమున లేని భావముతో స్వయముగాఁ
గల్పించుటకుఁ గారణము వ్యభాష నిర్దిష్టముగ నాతనికిఁ గల విశిష్టాద్యైత ప్రతిమేయని
చెప్పవలసియున్నది. ఈ వద్యము వ్యభాషమునఁ జిన్నదై నను ఉత్త్య దృష్టిచే
విభాగార్థద్యోతకమై యున్నది. ఇందు శ్రీమన్నారాయణుడే ప్రాప్యఃకరియఁ-
దత్త్వాప్రికి నుపాయము తక్తియొగమైనను- నందులకు పరిమ- అవ్యయ పద
ముగు వైశుంసునియు- దద్యైశుంత ప్రాప్తి కరికారము తక్తిచే గాని అవ్యయచే

గావనియు గంగపరే వివరించఁబడినది. ■ తాపములన్నియు విశిష్టాద్వైత సత్య
దాయ విద్యములుగాఁ బ్రవీణములై వని.

2. చంద్రవ స్కందమున యుషథ పృథ్వాంతమును ముగించుచు గంగనార్కఃకు
మూలగ్రందమునఁగల తాపమునఁగి గింది ద్విరుద్ధముగ భక్తియొగ ప్రాశస్త్యమును
దాని పలకనే మోక్షము కలుగుననియు వివరించియున్నాఁడు.

■ సంవర్ధమునఁగల మూలగ్రంతమిది—

“యస్మాకేన కవయః ఆత్మాన మవిరతం వివిధ పృథిన సంసార పరితాపో
పరపృథివాన మను నవనం స్నాపయంత ప్రయేన నివృత్త్యా పరయాహృతవర్గి
మాత్యక్తికం పరమపురుషార్థమపి న్యయమాపాదితం నో ఏ వాద్రియస్తే భగవదీయ
త్వేనైవ పరిసమాప్త వర్ణాః”¹

ఈ మూల తాగమును గంగన యిట్లనువదించినాఁడు—“హరి భక్తి తార్ప
ర్యంబునం దెల్లలు తాగవతులగుటం లేని సంప్రాప్త పరిపురుషార్థులగుచు వివిధ
పృథిన హేతుకంబగు సంసార తాపంబును దాని యవిరతంబుఁడ దృష్టి యోగా
మృత ప్నానంబు సేసి వరమ పురుషార్థంబును మోక్షంబును తెంచుదుడు”(5-89)

లయనువాదమున మూలమున గల—“భగవదీయత్వమచేతనే నెరవేరిన
పర్వార్థములు గల వారై పరమ పురుషార్థమగు మోక్షమును గూడ నాదరింపరు—”
అను తాగమును గంగన విడిచివైచి—“భగవద్భక్తి యోగముచే మోక్షమును
గాంతురు—”అను సర్థమును వెల్లడించి తాగపత జన వైభవమును—భక్తి యోగము
మోక్షమున తుపాయము—అను శ్రీ వైష్ణవ సిద్ధాంతమును బ్రకటించియున్నాడు.

3. పంచమ స్కందము ద్వికయాశ్వాసమునఁ బ్రియప్రతుని వృత్తాంతమును
పఠిన పరీక్షిత్తు కుఁయోగితోఁ బరికిన పలుకులు మూలమున నిట్లున్నవి—

“భగవతో గుణమయే స్థూలరూప అపేక్షం మనో-హ్యగుడఁబి
సూక్ష్మతమ అత్యంతోత్తిషి వరే బ్రహ్మణి భగవతి నామదేవావ్యే
క్షమ మాపేక్షం తదుపైతద గురో-ర్తస్యమ వర్ణయతు మితి”²

1) శ్రీమద్భా 5-6-18.

2) శ్రీమద్భా 5-16-3.

ఈ మూలమును గంగన విశిష్టాద్వైత సిద్ధాంతము పారముగా ననువదించి యున్నాడు. గంగన యనువాదమిది — “గుణమయంబును స్థూలరూపంబును నయిన శ్రీహరి శరీరంబగు నీరోకంబునందు విలిపిన చిత్తం బగుణంబును సూక్ష్మంబును నాత్మజ్యోతియు బ్రహ్మంబునైన నానుదేవుని యందు నిల్పుంగావున ద్వీప పర్వాది విప్రారంబు వినిపింపుము” (5-ద్వి. అ. 14)

■ రోకము వత్సాది గుణ పరిణామ రూపమగు శ్రీహరి యొక్క స్థూల రూపము. ఇట్టి స్థూలశరీరమునందు ముగ్ధులను విలిపినచో వత్సాది గుణరహితమును - అనుగా నప్రాకృతమగు నట్టియు, సూక్ష్మమైనట్టియు, స్వయం ప్రకాశమైనట్టియు, బరమాత్మ స్వరూపమును బ్రహ్మమునునగు నానుదేవుని బుద్ధి నిలుచినని గంగన తన యనువాదమున న్నష్టపరచినాడు.

‘ఈ దృశ్యమాన ప్రపంచము పరమాత్మయగు నారాయణుని శరీరము. లకఁడీ ప్రపంచమున కాత్మ’-అను || శరీర సంబంధము విశిష్టాద్వైతమునకుఁ బ్రధాన ప్రతికంఠము. గంగన యీ సిద్ధాంతము || మూలకముగా నీ సంబంధమునఁ బ్రతిషేపించినాడు.

ఈ ప్రశ్నమునకు యిట్లుగా యిచ్చిన సమాధాన మీ పై భావమునే ముఖంక న్నష్టముగా వివరించినది—

“అట్టి బ్రహ్మాండంబు శ్రీమన్నారాయణుని స్థూల శరీరంబగుటం జేసి బ్రహ్మాండం బెవ్వరు వర్ణించు రెవ్వరు విందురు వారలకు పకల శ్రేయంబులుం గలుగు. నీశ్వరు స్థూల శరీరంబుఁదెలిపిన వారికి క్రద్ధాభవ్తలంజేసి సూక్ష్మ దేహంబు నెఱుంగ వచ్చు టొద్దీవ వర్ష || దాది వల న్నముద్ర పాతాళ దిబ్బరక తారాగణ రోక సంస్థితంబయి పకలజీవ వికాయ్యంబై యుత్పతం బయిన శ్రీహరి స్థూలశరీర ప్రకారంబు వినిపించితివి” (5-ద్వి. అ. 164)

■ వాక్యముల వలన నమస్త ప్రకృతియు పమస్త జీవనికాయమును శ్రీమన్నారాయణుని శరీరమనియు, || దృష్టి నిలిపినచో సూక్ష్మరూపుఁడగు పరబ్రహ్మమును గుఱించిన జ్ఞానము సిద్ధించుననియు వివరించుచు సూక్ష్మ చిదచి ద్విశిష్టమగు బ్రహ్మము స్థూల చిదచి ద్విశిష్ట బ్రహ్మముగాఁ బరిణామము నొందుటయే నృప్తియనియు, స్థూలచిదచి ద్విశిష్ట బ్రహ్మము సూక్ష్మ చిదచి ద్విశిష్ట బ్రహ్మముగాఁ బరిణామము నొందుటయే ప్రళయమనియు విశిష్టాద్వైతకులు వివరించు పరిణామ వాదమునకుఁ గడుంగడు పనుటాంమగు భావములను గంగన వెల్లడించి యున్నాడు.

గంగన పరిష్కరణములు

2. శ్రీధర వ్యాఖ్యా విరుద్ధములు

1. పదము స్కంధము ప్రథమాశ్వాసమునఁ బ్రయోగమును వృత్తాంతమును గూర్చి పరిక్షిత్తు ఈయోగినిఁ బ్రశ్నించినాడు. ఈయోగి ప్రయోగమును వృత్తాంతమును వివరించినాడు.

నారద సాంగత్యముచేఁ బ్రయోగముఁడు రాజ్యపాలనము సుఖాన భంజక మని భావించి యంగీకరింపలేదు. రాజ్య పాలనమున రీతని నొడఁబరచుటకు బ్రహ్మ విద్యేసి పలికిన వలుకుఁడు విశిష్టాద్వైత మత సమ్మతములగు భావములున్నవి.

“ఉత్పత్తి స్థితి నాకంబులకు శోక మోహ సుఖ దుఃఖంబులకు నీళ్ళ రారీనుండ కాని జీవుండు వృతంబుడు కాడు.” (5-11)

గంగన చేసిన యీ వాక్యానువాదము విశిష్టాద్వైత విధేయము. మూలమున సున్న విషయమునే మఱింత వృష్ట ప్రతివత్తితో వివరించుట జరిగినది. మూల శ్లోకమిది —

“తవాయ నానాయ తర్క కర్తుం
 కోకాయ మోహాయ నదాతవాయః
 సుఖాయ దుఃఖాయ చ దేహయోగ
 మప్యర్థ దిష్టం జనకాంగదత్తే”

■ మూల కోకమును శ్రీశ్రీరరాచార్యుల వారిట్లు వ్యాఖ్యానించినారు —

“తత్ర దేహ యోగే తావ త్పారతంత్యం ప్రసిద్ధ మిన్యహ-భవాచేతి.
 భవః జన్మ భవాద్యర్థం లప్యంతేన ఈ శ్లోకేణాదిష్టం దత్తం దేహయోగం జనకా
 జీవ సమూహః నదా దత్తే న త్పన్యభా కర్తుం శక్యోతి అంగ హే ప్రియవ్రతః”

ఈ వ్యాఖ్యలో దేహ యోగముచే జీవనదుఃఖారతంత్యము కలుగుననుచు
 శ్రీ శ్రీరరాచార్యుల వారుక్రమించినారు. ఉపాది లేదముచే ననగా ‘దేహము
 నాశ్రయించి యున్నంత వరకే యీ పారతంత్యము’ - అను నర్థమును-దదనంత
 రము బ్రహ్మైక్యమును ద్వినిలవఁ జేయుచు నర్హైత వరముగాఁ జేయఁబడిన
 ప్రారంభ మిది —

ఇందులకు విరుద్ధముగా మూలమున నున్న దేహయోగ మను వద బంధ
 మును బూర్తిగాఁ దొలఁగించి సర్వావస్థల యందును జీవఁడు బరజీవ్యుననుఁ బర
 తంత్రుఁడే యని పేర్కొని మఱింత స్పష్టత కొఱకు “వృతంత్రుడు కాఁడు” అని
 వివరించినాఁడు గంగన.

2. ప్రియవ్రతుని పుత్రులు ముష్కరులు కాలకు లయ్యు పారమహంస్య
 యోగము నాశ్రయించిన నందర్పమున గంగన మూలమున నున్న విషయమును
 యథా తథముగాఁ దెలిఁగించుటతో వ్యాఖ్యాకారులగు శ్రీ శ్రీరరాచార్యులవారి
 వ్యాఖ్యను గమనించియు వారి పరిష్కారములను మాత్రము గ్రహింపక స్వతం
 త్రించి విశిష్టార్హైత వరముగా వనువదించి యున్నాఁడు.

“తస్మిన్న హ = ఉపశమనశీలాః పదమర్థయః సకలజీవి నికా య్యా
 వాసన్య భగవతో వాసుదేవన్య భవ భీతానాం శరణ భూతన్య శ్రీమధ్వరతారవందా

1. శ్రీమద్భా 5-1-13.
2. శ్రీరథీయ వ్యాఖ్యా 5 - 1 - 13.

విరళ స్మరణా విగళిత పరమభక్తి యోగాను తాపేన పరిభావితాంతర్వృద్ధయాది గతే భగవతోపర్యేషాం భూతానా మాత్యూరే ప్రత్యగఃకన్యేవత్య తాదాత్మ్య మవిశేషేణ పమియః" ¹

దీనికి శ్రీ శ్రీధరులవారి వ్యాఖ్యా వాక్యములివి—

“తష్టన్నితి తష్టన్ పారమహంస్పాత్రమే శ్రీమద్వరణారవిందయోః అనవరత స్మరణేన అవిగళితః అఖండితః యః పరమో భక్తియోగః తస్మానుతాపేన విశోదితాంతఃకరణే ప్రతితో యో భగవాన్ తష్టన్ అత్యనః త్వం పదార్థవ్య తాదాత్మ్యం అవిశేషేణ విశేషో దేహద్యుపాదిః తదబోహేన ప్రాప్నుః”

■ సందర్భమున గంగన గావించిన వ్యాఖ్య యిది—

“సర్వ జీవ నికాయా వాసుండును తపనీకజనకరణ్యుండును సర్వాఽఽ ర్యామియు భగవంతుండు నగు వాసుదేవుని చరణారవిందా విరళ స్మరణానుగత పరమభక్తి యోగాను తాపేన విశోదితాంతః కరణులగుచు నీకృతు తాదాత్మ్యము నొందిరి” (5-16)

ఈ యనువాదములోని “విశోది తాంతః కరణులగుచు” అనునది శ్రీధరుల వ్యాఖ్యలోనిదే. అటు పిమ్మట వ్యాఖ్యలో గల 1) ప్రతితో భగవాన్ తష్టన్ అత్యనః త్వం పదార్థవ్య తాదాత్మ్యం — అను విషయమును ‘అ విశేషేణ విశేషో దేహ ద్యుపాదిః తదబోహేన’ — అను తాపమును బూర్తిగాఁ బరిత్యజించి యను పదించుట వలన ‘శ్రీ శ్రీధరులు కల్పించఁ జూచిన యద్వైత సంస్కారమును దిరస్కరించి నదైనది. ఈ పుట్టమున ముక్తికి భక్తి యోగముపాయమరియు, ■ భక్తి వాసుదేవుని చరణార విందా విరళ స్మరణాను గతమరియు విశిష్టాద్వైత పథమున గంగనచే వివరింపఁబడినది.

3. ఋషభ వృత్తాంతమును ముగించుచు ఈయోగి పరీక్షితుతో శ్రీకృష్ణుని గుఱించి ప్రస్తావించినట్లు మూలమున విట్లున్నది—

“రాజన్ ■ ధ్గురు రలం భవతాం యదానాం

దైవం ప్రియః ■ కృత కింకరోపః॥

1. శ్రీమద్వా 5 - 1 - 27.

2. శ్రీధరీయ వ్యాఖ్యా 5 - 1 - 27.

■ స్త్రీవ మంగ భగవాన్ భజనం ముకుందో

ముక్తిం దదాతి కర్తరిన్నతు భక్తియోగమ్¹

■ క్లోకమును శ్రీ శ్రీధరదాస్యల వారిట్లు వ్యాఖ్యానించియున్నారు—

“భగవతోఽతి సులభత్వ దర్శనా న్మోక్షవ్యధాతి దుర్లభత్వాద్యుక్తే ■■■■
 స్తుతి రేషేత్యాకం త్యాహ- రాజన్మితి. హేరాజన్ | భవతాం పాండవనాం యదూ
 నాంద వతిఃపాలకః గురు రుపదేష్టా దైవం ఉపాస్యః ప్రియః సుహృత్ కులస్యవతిః
 నియంతా కిం బహువా కృప కదాచిత్ దూత్యాదిషు వః పాండవనాం కింకరోఽపి
 లజ్జానువర్తీ అస్తు వామైవం తతావ్యన్యేషాం నిత్యంభజతా మపి ముక్తిం ■■■■
 కదాచిదపి నప్రేమ భక్తి యోగమ్”²

పీరి యద్విప్రాయము-ఓ పరీక్షిస్త్యహరాజా! మీకును యాదవులకును బ్రతువు,
 గురుఁడు, దైవము, ప్రియఁడు, కులవతి విశేషించి దౌత్యము వెరవునెడల మీకు
 కింకరుఁడునై ముకుందఁడు వర్తించియున్నాఁడు. ముకుందుఁడు పేరించువారికి ముక్తి
 నొసఁగును కాని యిట్టి భక్తి యోగమును మాత్రము ప్రసాదించఁడు- అను సత్యమున
 పాగినది. దీనికి గంగన గావించిన యనువాదము విరుద్ధమైనది -

“యాదవులకు మీకు సత్యంక కులగురు

పైన కృష్ణుఁడెచటనైన గలఁడు

కొలచువారి కెల్ల సులభుఁడై మోక్షంబు

నిచ్చుఁడెంత పేయనేల నీకు”

(5-ప్ర.అ-90)

ఇందుఁ గృష్ణుని భక్త సులభత్వము మోక్షదాయకత్వమును బ్రస్తావించఁబడినది.
 ■■■■ నీ యనువాదమున మూలమున గల “కర్తరిన్నతు భక్తియోగమ్”- అను
 భావము మృగ్యము. “కృప కింకరోపః” అను దానికి గూడ ననువాదము లేదు.
 మఱియుఁ “గౌరవచారికెల్ల సులభుఁడై” అనునది గంగన వృష్టి. “కృష్ణుఁడెచట
 నైన గలఁడు”- అనునదియు గంగన వృష్టియే. గంగన యీ “వద్యముతో ■■■
 దైన వక్కిరో శ్రీ శ్రీధరవ్యాఖ్యా విరుద్ధముగా శ్రీకృష్ణుని వర్ణాంతర్యామిత్వమును,
 భక్తజన సౌంధ్యమును జాబి చెప్పినాఁడు.

1. శ్రీమద్యా 5 - 6 - 19

2. శ్రీధర వ్యాఖ్యా 5-6-19

తదనంతర శ్లోకము ననువదించు వట్టున గూత గంగన యీ మార్గమునే యనుసరించుట రూఢిగా గంగన విశిష్టాద్వైత ప్రీతి ప్రతిబింబమగుచున్నది.

తదనంతరము ఋషభ పృథ్వింతమునకుఁ గట్టికడపట మూలమున నీ శ్లోక మున్నది—

“నిత్యాను రూత నిజలాత విపృత్త తృప్తః
 శ్రేయస్య చిద్రచనయా చిరసుప్త బుద్ధేః॥
 లోకస్యయః కరుణయాభయ మాత్మలోక
 మాఖ్యాన్నమో లగవతే ఋషణాయ తస్మై”

ఈ మూలశ్లోకార్థమును శ్రీ శ్రీరారాధ్యుల వారిట్లు వివరించియున్నారు—

“పర్థిత శుష్కతావతారం నమన్మూర్తోతి - నిత్యేతి - నిత్యమును రూతం యర్పించు రూపం న ఏవ లాభః తేన విపృత్త తృప్తా యశ్య సః అతద్రచనయా దేహాద్యర్థం మనోరతేన శ్రేయసి విషయే చిరసుప్తా బుద్ధివ్యవస్థ ఇనస్య కరుణయా నిర్భయమాత్మ స్వరూపం ■ అఖ్యాతవాన్ తస్మై ఋషణాయ నమః”

గంగన యీ మూల శ్లోకము ననువదించిన సందర్భమున విశిష్టాద్వైత సమ్యక్తమగు శ్రీ వైకుంఠలోక ప్రస్తావమును స్పష్టముగాఁ గావించి యున్నాఁడు. అతని యనువాదమిది—

.... “అందఱు కిల వ్యయంబై దివ్యమై
 మహానందమై యత్యంత సేవ్యమై యతులమైన
 తనదు లోకంబు సూపంగ దగినయట్టి
 మోక్ష మార్గంబు నెఱిగించి ముక్తదేహుఁ
 డగుదుఁ దా దాత్య మొందెఁ బ్రత్యక్ష విష్ణు
 వై న ఋషకుండు”

(5.ప్ర.ఆ.91)

1. శ్రీమద్వా 5 - 6 - 20
2. శ్రీరవీయ వ్యాఖ్యా 5-6-20

ఇందుఁ జరమార్థ రూపముగా నై కుంత రోకము పద్ధితమైనది. విష్ణురైతుల
మతమున విష్ణు త క్తిచే నై కుంత రోకమువకుఁబోయి శ్రీమన్నారాయణునితోఁ గలిసి
రోగము లమటించుటే మోక్షము. అది పునరావృత్తి రహితము దివ్యము. ■■■
శయానంద వ్రదము. అత్యంత సేవ్యము. ■ పరమవద వివాసమువకు సాటియైనది
మఱియొకటి లేదు కావున నది యతులము —

ఇది గంగన యశువాద విరాసము ఇవి. శ్రీ శ్రీదరాచార్యులవారి వ్యాఖ్యకుఁ
బూర్తిగా విరుద్ధమైనది.

సింగన పరిష్కరణములు

1. అమూలకములు

1. పృథ్వీనందాదింభమునఁబడియున్న కుకయోగితో - "పేదనలకుఁగారింబ మైస నిరిరిహసము పాటుకొనిండ్ బ్రచికెడు మార్గమునువదలెఱుపునుని రోరికఁడు. అందుకు కుకయోగి సమాదానము చెప్పి యటు విమృశ "ఒక మంతన మెవఁగింతును" - అని శమదమములు కాక శ్రీహరి భక్తియే ముక్తినిఁబగునని వివరించి యున్నాఁడు. ■ సందర్భమున మూలశ్లోకమిట్లున్నది -

"న కథా హ్యుచువాన్ రాజన్ పూమేక తవ లవ్విః ।

యథా కృష్ణార్చక ప్రాణైః సత్కృపాపైః విషేవయా॥"¹

ఈ విధముగా మన్న మూలముకంటె మిన్నగాఁ దనయనువాదమును సాగించినాఁడు సింగన. మూలమువగల - కృష్ణార్చక ప్రాణైః-తత్కృపాపైః విషే - అను పద బంధములను గైకొని వానికి విపుల వ్యాఖ్యాన రూపముగా సనువాదము సాగించి మోక్షము నిచ్చువాఁడు శ్రీమన్నారాయణుడే - భక్తి ప్రప

కులే మోక్షపాపము - అను విషయములను వివరించుచు నిట్లు చక్కగా నను
వాదము చేసినాడు—

హరికి సర్వముఁ బ్రాణ మర్పణంబుగఁ జేయు

వాని కైవల్య మెవ్వనికి లేదు

వనజబోచను భక్తివరుల పేరించిన

వాని కైవల్యమెవ్వనికి లేదు

పైరులు నిర్మల ప్రత పరులకై వట్టి

వాని కైవల్య మెవ్వనికి లేదు

సరసిజోదరు కథాశ్రవణ రోలులకై

వాని కైవల్య మెవ్వనికి లేదు

లేదు తపముల బ్రహ్మచర్యుని నియతి

కను దమాదుల సత్యబోధముల దాన

ధర్మ ముఖముల సుస్థిరస్థానమైన

వైష్ణవజ్ఞాన జనిత నిర్వాణ వదము" 6-55

ఈ వద్యము సునిశితమగు సింగనాచ్యుని విశిష్టాద్వైత సంప్రదాయ పేత్తృత్వమును
నెల్లడించుచున్నది. అద్వైతి యొనర్చాడు-లేక శ్రీధర వ్యాఖ్యను తు. చ తప్పకుండ
ననువదించువాడు సై నవో నీ చుట్టమున నీ వద్యమును వ్రాయవలసిన యావశ్య
కము లేదు.

మూలమున కుద్ధిని బొందుటకుఁ గృష్ణార్చిత ప్రాణుఁ డగుటయు, తాగవత
పేవయు విధింపఁ బడగా నీ యంశములు కెందును గైవల్యమునకు పాధనములుగా
నీ సింగన యనువాదమున వివరింపఁబడినవి.

■ సింగన వద్యమున సుస్థిరమైన వైష్ణవ జ్ఞాన జనిత నిర్వాణ వదమును
బొందుట—

1) హరికి సర్వప్రాణముల సర్పితములఁజేయుట యనునెడ వర్వధర్మములను ■
త్యజించి నన్నేకరణము బొందుము. విష్ణు వర్వపాపములు నుండియు మోక్షమును
గలిగింతును-అనియు విశ్వాఖ్యులు కులై యనన్య చింతతో వర్వవరు వర్వపాపిం
కురో వారి యోగక్షేమములను నేను వహింతును-అనియు గీతలో విధింపఁబడిన
'భర నమర్పణము' అవఁబడు 'ప్రవత్తి' (యా సందర్భమున) వివరింపఁబడినదై

వది. తన వర్ణవ్యవస్థను భగవంతుడవలె వమర్పించి **శ్రీ ౧౧౧౧** భారము నాతనిపై సంపూర్ణముగా నుంచుటయే భరన్యావము. 'కృష్ణార్పిత ప్రాణః'-యను మూలమున **■** వ్యాఖ్య. 'మఱి 'అట్టి వాని కైవల్య మెవ్వనికి లేదు'—అనుటచే నా ప్రవర్తి కైవల్య పాదనమును విషయమును వదనముగా పింగవ విశిష్టాద్వైత ప్రావణ్యముచే జేపిన పరిష్కారము.

2) 'వనజలోకము భక్తవతుల సేవించిన వాని కైవల్యమెవ్వనికి లేదు'—అను సందర్భమున భాగవతుల పై భవమును, భాగవతుల సేవను మనములుగాఁదేర్కొను నట్టి శ్రీవైష్ణవ సముదాచార్యము స్మర్తవ్యము. **■** మఱియున 'భాగవతసేవ భగవత్సేవ కన్న మిన్న'—యనునది సంప్రదాయము. దాని వలనఁ 'గైవల్యము కలుగును'— అనునది పింగవ 'భాగవత విష్ణు'-యన విశిష్టాద్వైత సంప్రదాయము నెఱిగి చేసిన పరిష్కారము.

మఱియు ఏ ప్రసంగమునకు ముగింపు వాక్యముగ రాదోపు 'అజామిగో పాత్యావము'నకు నాచీ వాక్యముగ.

"అరయ నెన్నడు చేటు లేనట్టి ముక్తి
వర్త్య మీ లోకమందు నెవ్వనికిఁ గలదు
సాదులును బుణ్యశీలురు నజ్ఞులును
హరివరాయణ తత్పురుషులగాక!" (6-56)

అని కుకయోగి వివరించియున్నాఁడు. ఇట్టి **■** పరీక్షిత్వంబున రూపముగు మట్టమున ననేకములగు విశిష్టాద్వైత సమ్యక్ములగు సంప్రదాయములు విశిష్టములై పింగవ యనువాదము స్పష్టముగా నాతని విష్ణుప్రీతిని, విశిష్టాద్వైతానురక్తిని వెల్లడించుచున్నది. ఈ ప్రసంగమున

1) భరన్యావ పూర్వక కరణాగతి.

2) భాగవత సేవా ప్రాశస్త్యము—

3) ఎన్నడు చేటులేని ముక్తి వర్త్యము నారాయణ తత్పురత్వము చేతనే గలుగును.

4) వైష్ణవ జ్ఞానబలిత విర్వాణ పదము కరణాగతి వలనను, భాగవత సేవా చరణము వలనను సిద్ధించును.

5) అట్లు ఏర్పడిన నిర్మాణ వదము సుప్తిరము,

అను తాపము లీ పింగన యనువాదమునఁ బోటు చేపకొని యాతని యను
వాదమునకు విశిష్టాద్వైత పౌరధమును సంతరించినది.

2. అజామిళ చరిత్రమున నాశోడవసాన నమయమున నారాయణ స్మరణ
మును బుత్ర వ్యాజమున నైనను జేయుటచే విశుభటాచార్య యమభటుల దారి నుండి
యాతనిని విడిపించినారు. అప్పుడా యజ్ఞమిళుఁడు వెనుకటి ■■■ పర్వమును
దలఁచుకొని వ్యాతప్రతి యిట్లు తొలించినట్లు మూలమున నున్నది -

“అన్యథా మ్రియమాణస్య నాకుచే ర్ఘృషణీ పతేః॥

వైకుంఠనామ గ్రహణం శిశ్వా కర్తు మిహార్హసిః

కృదాహం కితవః సాదో బ్రహ్మహ్మో నిరవ త్రవః॥

కృత నారాయణోత్కేత దృగపన్నామ మంగళమే॥”

■ మూం శ్లోకముల యను వాదమును పింగన యత్యంత జాగరూకతతో విశ
వైదగ్యముతోఁ గావించియున్నాఁడు. ఇందుకుఁ గారణము - “నై చ్యాను సందానము” -
అనునట్టి శ్రీ వైష్ణవ సంప్రదాయాంశము నివృత్తించఁబడి యుండుటయే. మూలమును
బెంచి, మిందునట్లుగా విశిష్టాద్వైత ప్రాగల్భ్యముతో పింగన చేపిన యనువాద
వద్యములివి.

‘పాతకుఁడ ఇరుఁడ బ్రహ్మహతకుఁ డను

మాన లోభ మోహ మత్సరుఁడ

నాను నెట్లు దొరికు నారాయణుని దీవ్య

నామ విమల కీర్తనంబు మదిని (6-145)

“దారుణ మోహంధకార పూరితుఁడను

హరి విష్ణుయ స్మరణార్హమతినె

పంప మహాత్మివ పాతకోపేతుఁడ

హరి విష్ణుయ స్మరణార్హమతినె

కొటిల్య కితవ వికార పారిణుఁడ

హరి విష్ణుయ స్మరణార్హమతినె

దుఃఖైక హారార్థవ మగ్నంధ

హరి విన్యయ వ్యరజార్థమతిస

నిందలకునెల్ల నెలవైన విధ్లుబుండ

మందళాగుగ్గుండ నేనేడ మధువిదారి

దివ్యగుణ వాచకీర్తన తెలుగడేడ

పూర్వ సుకృతః పుణ్యేణ వాందఃగలుగు (6-146)

ఈ యనువాదము మూలమునకుఁ గేవలనువాదము కాదు. మూల లాపమును వివరితముగాఁ జెప్పి చేసినట్లు న్నష్టముగా గుర్తింకఁగలము.

దగవద్రామానుజారి వారి పూర్వారావ్యులగు శ్రీ యామునాదావ్యులవాడు

అపర్యాదః శ్చిద్రక్పరిమతి రసూయా ప్రనవ భూః

కృతహ్నా దుర్మానీ వ్యర వరవశో వంచన వరః॥

వ్యకం సః పాపిష్ఠః కథ మహామితో దుఃఖ జలచే

రసారా దుత్తీర్థ న్నవ వరిచరేయం వరణయోః॥¹

అరి నైర్వ్యము ననుసందానము చేసియుండిరి ఈ శ్లోకభావమిది- ("నేను మర్యాద లేని వాఁడను. నీర సేవాదవవాఁడను. అస్థిర చిత్తము కలవాడను. వరుల దోషములను బ్రకటించెడివాఁడను. ఉపకారుల కవకారము చేయు స్వలావము కలవాఁడను. అందఱికంటె సదికుఁడనని తలఁచెడి వాఁడను. మన్మథ పరకంఠుఁడను. పాప బుద్ధి కలవాడను. ఇట్టి నే నీ దుఃఖనముద్రమైన పంపారమునుండి యుత్తీర్ణుడనై నీపాదములకు సేవఁజేసెదను) ఇందు శ్రీ యామునాదావ్యులవాడు ప్రవక్తనైన లక్షణము వ్యక్తము చేసియున్నారు. ఇట్టి సంప్రదాయము నెఱిగిన పింగవ ప్రస్తుత ప్రసంగమున మూలాతికాయగ నిట్లు నిర్వహించి యున్నారు. పశ్చాత్తప్తఁడగు నజామికుని యార్చిఁ బ్రణవించి యున్నారు.

ఇట్టి యనువాదమును సాగించిన పింగవకు నిష్ఠులక్ష్మి మొదలయి, విశిష్టా ద్వైత సంప్రదాయము కరతలామలకమనియు, గేవల సంప్రదాయ పేత్తృత్వమే కాక తత్పరత్వము గలవాఁడనియుఁ జెప్పుట సత్య వస్తువుమగు మతము కాగలదని నా ప్రత్యయము.

1. స్తోత్రరత్నము-62వ శ్లో

3. అజామిఁడు భాగిరథీ తీరమునఁ గళేబరమును విడచి తత్కఱమే హరి పార్శ్వవర్తులై దాసవరుల స్వరూపమును దార్చి-“ అ విష్ణుసేవకులతోడం గూడి దివ్యమణినిచింతలై సువర్ణమయలైవ యవమాన విమానంబెక్కి నిఖిలానంద భోగభాగ్యానుభవా నుంతింతలైన వైకుంఠనగరంబునకు శ్రీమన్నారాయణ వదార విండ సేవా చరణ పరిణామ స్థితికింబనియె”- అని భగవన్నామ గ్రహణమున వద్యోముక్తుఁ డైనట్లు సింగన యనువాదము తెలుపుచున్నది.

ఇందుకు మూలమున-

1. హిత్వా తీరేభరం తీర్థే గంగాయాం దర్శనాదనుః
సద్యః స్వరూపం జగృహే భగవత్పార్శ్వవర్తిమామ్॥
  2. సాకం విచాయసా విప్రో మహాపురుష కింకరైః ।
హైమం విమాన మారుహ్య యయో యత్ర క్రియేవతిః॥¹
- ఈ మూలమునఁ దేర్పొసఁబడిన యంశములివి-

1. గంగా తీరమునఁ గళేబరమును విడచుట-
2. వెంటనే భగవత్పార్శ్వవర్తులగు మహాపురుష కింకరుల రూపమును గైకొనుట
3. వారితో విమాన యానమున క్రియేవతి వన్నిదికి పోవుట

శ్రీధరుల వారి వ్యాఖ్య చూ విషయమునఁ బూర్తిగా మౌనము వహించినది. ఇది యచ్చముగా విశిష్టాద్వైతులు పేర్కొను ముక్తి విధానము. మూలమే విశిష్టాద్వైతాను కూలమై యుండగా సింగన మఱింత సంప్రదాయ స్ఫూర్తితో మోక్ష మార్గమును వివరించి యున్నాఁడు.

అంతఁడు క్రొత్తగాఁ జేర్చిన యంశములివి-

1. హరిపార్శ్వవర్తులగు మహాపురుష కింకరులను దాసవరులనుట.
2. క్రియేవతి యందుకావు వైకుంఠమని నిర్దేశించుట- మఱియు వది నిఖిలా
భోగభాగ్యానుభవా పేర్కొనుట.
3. క్రియేవతి యున్నతావమటకు మారుగా- శ్రీమన్నారాయణ వదారవిండ సేవాచరణ పరిణామ స్థితికిం బనివట్లు పేర్కొనుట.

-
1. శ్రీమద్వా 6-2-45, 46 శ్లో

ఇంద్రుని గోచరములగు విషయములని-

1. హరి పార్శ్వవద్దల వ్యరూపములు చాటుట
2. వైకుంఠగమనమే ముక్తియనుట
3. శ్రీమన్నారాయణ పాదసేవా నందమును దొందుటయే ముక్తి తీవులు పొందు పంపునుట

అజామికుడు పొందిన మోక్షము—దాని వ్యరూప స్తూతావములు పరమార్థము లనియు. నజామికుడు పొందిన ముక్తి పరమార్థస్మృత్యనునియు పింగన మనసా నమి నమ్మినట్లే క్రింది పద్యము సాక్ష్యమిచ్చుచున్నది—

“కోరిన వారల తెల్లను
 జేయవలె పంక వదము శ్రీ వరుని చుదిన
 గోరని వారల తెల్లను
 దూరము మోక్షైక్తి యెన్నిత్రోవల నైనన్” (6-159)

ఈ పద్యమున పింగన పరమార్థ దూతముగాఁ బరమ పురుషార్థము - అని నమ్మియే నైనఁ జేర్చునిన ముక్తి విధానమును వివరింపినట్లు తెలియుచున్నది. అంతయుగాని విష్ణుదాసులుగాని యమ కింకరులు కాని యముఁడు గాని యెవ్వరును “ఇది పరమార్థముకాదు. గొణము. ఇందుకుమింపన మరొక స్థితికలదు. — అదియే పరమార్థము గాఁబొందఁదగినదను తావము నెంతమాత్రము వెల్లడించి యుండలేదు.

4. అజామికోపాఖ్యానమున శుమరాళ భటులతో విష్ణు భక్తులను గొని రావలదనియు, విష్ణుభక్తి విముఖులను బట్టి తెండనియు, బలుకుచున్న నందర్పమున పింగన కవికలో శ్రీవైష్ణవ పారవశ్యము విశేషముగా గోచరమగుచున్నది. ■■■
 వరులెవ్వరు ? ఎట్టివారు ? అను విషయములను వివరించుచు మూలమున

“తే జేవగీతి పరిగీతి వనిత్రగాఢా
 యే సాధవః నమద్యకో భగవత్ప్రసన్నాః ।
 తాన్ నో ప పీదత హరేర్లదయా - లిగుప్తాన్
 వై షావయం నరవయః ప్రతవామ దండే”¹

దీని కనువాదముగా సింగవ వ్రాసిన పద్యమిది—

“త్రుత్కంఠ విశ్రాంత మత్కమ క్రమచీయ
 భగవత్సృంగతుల్ భగవతులు
 పన కాది ముని యాగి జన పదా సంధైక
 పరమ భాగ్యోదయుల్ భాగవతులు
 కృష్ణ వదన్యాన కేవలా మృతపాన
 పరితాపయుతులు శ్రీభాగవతులు
 బహుపాతకాపీక వరద ప్రక్రియా
 వదనోగ్ర మూర్తులు భాగవతులు
 భవ తత్కర్త పేదులు భాగవతులు
 బ్రహ్మవాదానువాదులు భాగవతులు
 పిదులు దనరంగ నెన్నడుఁ జేటలేని
 వదని నొప్పాచి వాచుచో భాగవతులు”

(6-186)

ఇట్లంతటి వైదగ్ధ్యముతో నీ భాగవత లక్షణములను వివరింపవలసిన యక్కడ భాగవత ప్రియునికే కలుగుననుట నిక్కము. భాగవత ప్రేమిసఁదగు చోతన సాహ చర్యముతో నువంస్కృతమైన సింగవ యాంతర్య ఓ కిల్పన పలన ననల్పముగా వెల్లడి యగుచున్నది. భాగవతులనేగాక వారితోఁ జేసిన వారి గూడ సింగవ పున్నవ చేసినాడు—

“పద్యనయను ప్రియ రక్తియోగం చెల్ల
 ముక్తి యోగమనుచు మొద రెఱుంగు
 వారి వారి వారి వాఁజేసిన వారి
 శ్రోహ దలంప వలదు చూకలార !”

(6-191)

ఈ భాగవత పరంపరా ప్రవంగము సింగవ బుద్ధి సిద్ధిమే. “పిదులు దన రంగ నెన్నడుఁ జేటలేని వదని నొప్పాచి వాచుచో భాగవతులు” అనుటలో సింగవ హృదయ మాచిష్కృతమైనది. ఇది యమూలకము.

3 అమూలకముగా పవకాళము కల్పించుకొని శ్రద్ధతోఁ గావించిన శ్రీమన్నా రాధాకృష్ణ దివ్య మంగళ విగ్రహ వర్ణనము కిమ్మలకుఁ గట్టిపట్లుగా ముందీ సింగ వసు గం విష్ణుప్రీతిని వెల్లడించు చున్నది.

“తన పేవకులలోనఁ బ్రాసము

శ్రీవత్స కౌస్తుభ శ్రీం దేవ

విః చాల్మసుల తోడ పిద్యకు కన్నులు

కడలు దైవాతమి కరుణఁ దేలువ

నెల్ల లోకములకు నిలైన దాగ్యంబుఁ

గాఁపురం బుండెను కిమల దేలువ

మూఁడు మూర్త్యులను మొదిలైన తేజంబు

దాకఁ బుట్టించిన తప్పిఁ దెలువ

ఁద్రిఁ బోల్పరాని పుణ్యంబుఁ దత్పాద

కిమల జరితఁడైన గంగ దేలువ

స ప్రపేయుఁ దపఃపైఁ దప్యస్తః దవ్యయుఁ

నాది పురుషుఁ దవలమోది యొప్పె”

(6-333)

సుందరమగు నీ దివ్య మంగళ విగ్రహ పర్వతము నమూలకముగాఁ గావల
చుట దాని పారమార్థ్యమును నిశ్చయించియు కాపర్చును.

6. కలకాపులు నారాయణ వర స్త్రీరమునఁ దివన్ము చేసిన పంచర్యమున
మూలమున లేకుండగనే “నారాయణుడే పరిబ్రహ్మము” — అను విషయమును
పింగన ౪ః శ్లోది వట్టమున పవరించి యున్నాఁడు —

“బ్రహ్మబ్రాహ్మ సందేహి వరబ్రహ్మంబ చింతించుచున్
బ్రహ్మనందముఁ బొంది తిస్సీరలపై బ్రహ్మణ్య మంత్రఁబలున్
బ్రహ్మలోకన వాంఛతో నిలుపుచున్ బ్రహ్మాంధికందంబు మిన్
బ్రహ్మజ్ఞున గురున్ హరిం దపమునం దాటించి రచ్చలపల్”

(6-244)

౪. వట్టమున శ్రీహరియే వరబ్రహ్మమని వృష్టముగా ■ వృందేహముగా
పింగన నిశ్చయించి పలికినాఁడు.

అమూలకమ నీరవి యట్టి విశిష్టదైవత సమ్మత నిర్విహారియ పింగనకు గల
శ్రీవైష్ణవ పురస్కారమును ముద్రీకరించు చున్నది.

7. వృక్షుఁడు పూర్వ జన్మమునఁ జిత్రకేతుఁడు. అతఁడు శేషునితో సలహా
పించు పిచ్చుట నాతని వర్తనమును మూలముట్ల నివరించినట్ల —

“యశ్చాంతర్హితో ఓ వంత ప్రస్యై హ్యత్వాదిశీ వనుః॥
విద్యాధర క్షిత కేతుర్వదార గగనే చరః॥”¹

2. సరిక్షణం వర్షలక్షణం అవ్యాహత విలేంత్రయః॥
మాయమానో మహాయోగీ మునిభిః సిద్ధభారదైః॥
3. కులాచలేంద్ర బ్రోడిను ననా వంకల్య సిద్ధిమః॥
రేషే విద్యాధర స్త్రీరి ల్లావయన్ హరి మిశ్వరమ్॥
4. ఏ కదా సమమానేన విష్ణు దర్శన భాస్వరా॥
గిరికం దద్యుశీ గచ్చన్ వరీతం సిద్ధభారదైః॥²

ఇట్లు మూలమున “గావయన్ హరి మిశ్వరమ్” అని మాత్రమే యున్న భావమును గైకొని యమూలకముగాఁజెంచి సింగన వ్రాసిన పద్యములివి—

1. “అడించున్ హరి దివ్యనాటక గుణ వ్యాపార స్మర్యంబులం
బాడించున్ జలజాతనేత్ర విరుద ప్రత్యాక గీతంబులం
గూడించున్ పతకంబు జిహ్వల చుదన్ గోవింద నామావళి
క్రీడం గిన్నర యక్షకామినులచేఁ గృష్ణార్చితస్వాంతు తై” (6-484)
2. వాసిండు నాత్మలో నైష్ఠవ జ్ఞానంబు
నాసిండు భాగవ భార్యనంబు
టాసిండు నే ప్రొద్దుఁ బుండరీ కాక్షవి
భాసిండు హరికథా ప్రౌఢి మెరసి
మోసిండు హరినామ గుణ విభాసంబులు
పోసిండుఁ జరతత్త్వ బోధ మరసి
సేవిండు శ్రీకృష్ణ పేవక వికరంబు
సుఖమువఁజేయు నీకునకు బలులు
పాదుఁ బాడించు నైకుంక త ర్ర వటన
రూపవర్తన గుణనామ దీపికోరు
గీతజాత వ్రణంద వంగిత విదులఁ
గోళన ప్రీతిగాఁ జిత్రకేతుఁడవును” (6-485)

1. శ్రీమద్వా 6-17-1.

2. శ్రీమద్వా 6-17-2, 3, 4శ్లో.

|| పద్యమున మన్న ప్రబంధ కల్పము వైష్ణవ దివ్య ప్రబంధముల మధ్యేంచినదై యుండవోవును.

- 3) “హరిః గీర్తించుచు నల్ల నల్ల మదిలో నల్లాపి పేచించుచుం
 బరమానందము నొందుచున్ జగములం బ్రత్యాతి వర్తించుచున్
 నుక రాజో చను మూర్తి యక్షగణముల్ సొంపార విద్యాధరా
 వ్యరవేల్ గొల్వగఁ బాడగా పితగిరి ప్రాంతంబు నన్నేగుచున్”
 (6-486)

|| పుట్టమునఁ జిత్రకేతుని గుఱించి చేయఁబడిన వర్ణనము- ఒక శ్రీ వైష్ణవుని
 దినచర్యను- దలపించుచున్నది.

పింగవ కిట్టి యమూలక వర్ణనమును జేయవలసిన యావశ్యకమేమి ||
 దని యొచించునెడ నాతఁడు || యనువాద స్కందా రంభమునఁ జేసిన పీఠికయందలి
 పద్యమును వివరింపవలసియుండును—

“శ్రీ వత్సాంకిత కౌస్తుభస్ఫురిత లక్ష్మీదాత వక్షస్థల
 శ్రీ చిత్రాజిత నీలవర్ణ కురు రాజీవాహః గంజాత్
 దేవేంద్రాది నమస్త దేవమతుదోస్తీ ప్రోరు రత్నప్రణా
 వ్యావిధ్యాంబు నరోజ నయ్యతః గృహవాసుం బ్రణంపించెదన్”
 (6-1)

ఈ స్కందారంభ ప్రథమ ప్రార్థనా పద్యమునందే యీతని శ్రీ కృష్ణ తర్జి వెల్లడి
 యగుచున్నది ఈ తఁడు గావించిన శ్రీమన్నారాయణ దివ్య విగ్రహ వర్ణనము
 లందు మూలమున లేని శ్రీదేవ్యాది సంప్రదాయాంశముల స్వీకారము పూర్వోదాహర
 ణము లందు వివరింపఁబడినది. ప్రస్తుత ప్రార్థనా పద్య మీతని కృష్ణ ప్రీతిని
 వ్యక్తము చేయుచున్న దనుకొంటిమిగదా. పైవఁగల చిత్రకేతు వర్ణనమందును
 “కృష్ణార్చిత స్వాంతుఁడు” “శ్రీకృష్ణ సేవక వికరము” అనుపని గుర్తింపఁదగినవి.

తన యనువాదమునకుఁ బ్రారంభమున పితఁడు తనను గూర్చి “కృష్ణ
 పాదారవింద సందర్శనా దర్శనా దర్శితలాయమాన చిత్తఃకను” || చెప్పుకొని
 యున్నాఁడు. ఇట్టి కృష్ణార్చిత స్వాంతమే యీతనిచే మూలమున లేకున్నను వ్యయ
 ముగాఁ గల్పించి తాగవత ప్రవర్తనా రూపముగాఁ జిత్రకేతుని వృత్తాంతమును ||
 ప్లాస్ట్రేత మార్గమున నిర్వహించఁజేసినది.

క్రీడరీయ వ్యాఖ్యనే పింగవ తు.చ. తమకుండ ననువరించినాఁడనుటకు,
 పితఁడైనయే యనుటకు || చిత్రకేతు వృత్తాంత మవవాదము.

సింగన పరిష్కరణములు

2. శ్రీధర వ్యాఖ్యానిర్లుములు

1. వచ్చ వ్యంధమున సజ్జాకోపాత్కానమున యమ యమకింకరుల సంతాపణ క్రమము విస్తారైత మార్గమున సాగినది. హరి కింకర వరాధూతులైన యమకింకరులు తమ ప్రమదకడకు వెడలి 'ఏ వే కర్తవని ప్రమదవని నమ్మి యంటిమి. కొండలు పచ్చి క్రూరుడగు నజామికుని విరిపించుకొని పోయిరి. వాని వ్వరు ?' అని ప్రశ్నించినారు.

అందుకు యముడు 'పుండరీకాక్షుని భరణ కమలంబులు దన మానసంబున నర్పిహితంబులుగా జేసికొని పండనం దాదరించి పరమభక్తి వరులై' నమారా సము నొనగినాడు. ఆ నమారానము విష్ణు పారమ్యము, విష్ణునామ సంకీర్తన వైశిష్ట్యము, శరీర శరీర నందింధముతో జీవేశ్వరులుండును యమసంకములను బ్రవేందించినాడు.

ఈ సందర్భమున మన్న మూలకోకములిని—

1) పరో మధన్యో జగతస్త ఘోషకృ

ఓకం ప్రోకం పదవద్యత్ర విశ్వమ్ |

యదంకతో - న్య స్థితి జన్మవాళా

నకోకపయన్య పకే త లోకమ్ |

2) యో నామధి ర్వాచి జవాన్నిజాయాం

విర్వాచి తం త్యా మివ దామధిర్గాః |

యస్మై జలిం త ఇమే నామ కర్క

విబంధ విద్యాకృతికా పహంతి ||

1. శ్రీమద్వా 6-3-12

2) శ్రీమద్వా 6-3-13.

పీనికి సంగమ కావించిన యనువాదమిది—

“శిలఁడు మదమృందు మమఁదొక్కఁడతఁడెందు

పెరికిఁ గావఁగ రాక విశ్వమెల్ల

నతిలిలమై మహద్భుత వమగ్రస్సూర్తి

సెఱును గోక మాటన్న భంగి

దామెనఁ బుష్పంబు దగిలియించెడి మార్కి

నామ నంకిర్తన స్థేమగతుల

విహరించు నెవ్వఁడు విలసిత మత్స్యక

లెవ్వని వదముల నివ్వటిల్లఁ

గమల, మనుఁఁ బనుల గల్గె నెవ్వని లీల

లందు లోక మెవనియందుఁబొందు

నెన్నఁ బనుఁడుఁ బుడమి నెవ్వని నామమర్

గర్వబంధనములఁ దేర్చినదయ”

(6-169)

మూలశ్లోకములలో పీయనువాద పద్యమున గల “విలసిత మత్స్యక లెవ్వని వద ముల నివ్వటిల్ల” అను వాక్యమునకు వాదారము లేదు, మరియు రెండవశ్లోకమున నున్న “యన్తైఃపిఁ త ఇమే నామకర్మ బింధ బద్ధాశ్శక్తికా వహంతి” అనుదానికి “ఎవని నామమర్ గర్వబంధములఁదేర్చినదయ” అనునది హరినామ శీర్తన మహాశక్యమును బ్రకటింపఁదలఁచిన సంగమ, కొందఱు కావించినట్లు శ్రీ శ్రీధరా చార్యుల వారి వ్యాఖ్యను స్వీకరింపక స్వీయాలిరుచి కనుకూలముగాఁజేసినట్లు స్పష్ట పరచుచున్నది— శ్రీధరీయ వ్యాఖ్య యీ పంధర్పమున నిట్లున్నది—

“య ఇతి బ్రాహ్మదాది నామానిః వాగ్రూపాయాం నిజాయాం తంత్యాం దామవ్యాం. ఇనం యో బద్ధాశ్శక్తి దామ వి య్ః బింధబద్ధావిన త ఇమే జీవాః. నామ కర్మబింధంఁజైః బంధన పాదనైః బద్ధాశ్శక్తః యన్తైః పిఁ వహంతి యదదీనాః కర్మ కుర్వంతిత్వర్తా”¹

■ శ్రీధరీయ వ్యాఖ్యానవాక్యములలో నామ కర్మములను బంధన పాదనము లచే బద్ధులైయుండియు జీవులు భగవంతుని కొఱకు బలివమర్పించుచున్నారని—అనగా

■ దరీ నులై కర్మను జేయఁబ్బారని వివరింపఁబడగాఁ దద్విరుద్ధముగా శ్రీ మన్నారాయణుని వాచములు కర్మబంధములను జేర్చితో నజరునని సింగన యనువాద వాదమున నిశ్చయింపఁబడినది.

2. "అన్యేర యే విశ్వపుటః ప్రజేళా

ర్భుగ్వాదయో - స్పృష్టః ■ ప్రమస్కాః॥

యస్యేహితం నవిదుః స్పృష్టమాయా

స్వత్వ ప్రధానా అపి కిం తతోఽన్యే ■"

ఈ మూలలోక కావమిది - 'మహేశ్వరారుణ - అస్పృష్టరజస్తమస్కులైయం దీయ తగవన్మాయా స్పృష్టలై తగవదవిప్రాయమును గ్రహింపఁజాలరు."

దీనికి శ్రీ శ్రీధరారాధ్యులవారి వ్యాఖ్యలున్నవి :

"అన్య ఇతి. ■ స్పృష్టం రజస్తమశ్చయైః ఈ హితం అవిప్రాయం చేష్టితం వా ■ విదుః స్పృష్టమాయాః మాయయా స్పృష్టాః తతస్తే ల్యోఽన్యే న విదురితి కిం పునర్యక్తవ్యమ్."

■ ట్లు మూల వ్యాఖ్యానములందు కడయిత్ర "తదీహితమ్" అనగా నా 'శ్రీహరి యవిప్రాయమును' - అని యుండగాఁ దదవిప్రాయమునకు విరుద్ధముగా సింగన యను వాద మిట్లుపాగినది.

"న స్త్రేతర గుణ పాళ వ

■ త్వంబునఁ బొంద పీరు జరిజాతు నదై

క త్వంబు గావ నోవరు

■ త్వప్రధాన్యు రితరజనముల తరమే

(6.171)

సింగన యనువాద ప్రసంగమునందు మహేశ్వరునితో ■ ప్రహ్లాది జేవత లందఱు శ్రీహరియొక్క తత్త్వమును గమగోనఁ జాలరని పేర్కొనఁ బడినది.

■ మూల శ్రీధరయములలో "అస్పృష్టరజస్త మస్కాః" - అని యుండగా

1. శ్రీమద్వా 6 - 3 - 15

2. శ్రీధరయ వ్యాఖ్య 6 - 3 - 15

“వత్సేతరపాశపశుత్వంబును బొందినట్లు సంగన చెప్పినాడు. “ఈహితమ్” అనురానికి “అభిప్రాయము” అని యర్థము చెప్పబడగాఁ దద్విరుద్ధముగా “అలకాక్షి వదై కత్వంబుగాన నోవరు”-అని శ్రీమన్నారాయణ పరబ్రహ్మము యొక్క యేకత్వమును బ్రతిష్ఠించి యున్నాడు.

శ్రీ విష్ణుపారమ్యమును బ్రకటించువల్ల మహేశ్వరుని విరువకుండుటయు- అమూలకముగా నైత మీ విషయమును నిలబెంచుటయు-తాగవతానువాదకుండబటు సామాన్య లక్షణము. ■ ప్రస్తుత పద్యమున ■■■■■ 177 వ పద్యమున స్పష్టముగా బైబోకములోని “ఈహితమ్” అనువానిని గైకొని కాఁబోలు సంగన యట్లు వివరించి యున్నాడు —

“ఎన్నడు తెలియఁగ నేరరు
వన్నగ పతికాయ తత్త్వ తాపముమేనం
గన్నులు పేల్చును, దావరః
అన్నమరిన పేల్చు ముడుక చదువుల పేల్చున్” (6-177)

ఇందు నింద్రుఁడు, కంధుఁడు, బ్రహ్మయు శ్రీమన్నారాయణ తత్త్వమును గ్రహింప జాలరని వివరించినాడు, విష్ణుప్రీతియు, విశిష్టార్పితాను రక్తియు మిశ్కలముగాఁ గల సంగనాచ్యుఁడు.

3. అశామికోపాశ్వానమున యనురాజ తన భటులతో విష్ణు నైశ్శ్యమును వివరించు వట్టన మూలమున —

“యం నై ■ గోభిర్మనసా సుఖిన్యా
హృదా గిరావా సుఖ్యతో వివక్షజే ।
అశ్వాన మంతర్వృద్ధి సంకమాత్మవాం
చక్షుర్య రైవాకృతయస్తతః వరమ్”¹

■ క్లోకమునకు శ్రీ శ్రీరూపాయుల వారి వ్యాఖ్య యట్లున్నది-“యమితి. యం గోః ఇంద్రియైః హృదా చిత్తేన నవివక్షితే న వక్ష్యంతి । క్రు। “యద్వాదా నభ్యుద్ధితం యత్యునో వనునతే-” ■ క్రుతేః । అశ్వానాం జీవానాం అశ్వానం ద్రష్టారం ఆ కృతయో రూపాదే చక్షుర్యతా కర్మభూతం న జానంతి. తతః వరమాకృతీనాం

ప్రకాశం న హి ప్రమాతా ప్రమాణవ్య విషయః ॥ తాపః । ఏవం దూతః పరమే
శ్వరో మదన్యోఽస్తితి పూర్వోచైవ సంబంధః”

■ సందర్భమువ పింగనాథ్యుని యనువాదమిట్లున్నది —
“అథవై సపేయు సవ్యయు ససంతు సవారతుః ద్వాని పేనిలో
సుభయము నై వెణంగు పుషిషోత్తము గావరు చిత్త కర్మ ■
గ్విభవ గరిష్ఠలై వెదకి పీడిడి ప్రాణులు వర్వవస్తువుల
కుభగతిః జాడనేర్పి తమఃజాడగ వేరవి కంటిపోలికన్” (6-172)

■ తెలుగు సర్వమునందున్న “పూని పేనిలో” — “ఉభయమునై
వెణంగు పుషిషోత్తముఃగావరు” అనుటను మూలము లేదు. ఇది పింగన చేసిన
కల్పనము. తాను దేహమునందుఁ ద్వాని యుండియు నట్లు తనయుండున్న పుషిషోత్త
ముని పీడిడి ప్రాణులు చిత్తకర్మ వాగ్విభవ వరిష్ఠలై యుండియు వెదకి కూడ కనుఁ
గొనఁజాలరు. అందుకు దృష్టాంతముఁ బయటి వస్తువులను వస్తువును జూడఁ
గలిగియుఁదనను మాత్రము చూచుకొనలేని కన్నువలె తాను శ్రీహరి దేహమైయుండి
తనలో నాత్మగా శ్రీహరి యుండుటచే నాతనితో నవ్వంక్సిద్ధముగాఁ దానుండియుఁ
జీవుఁడు బయట మాత్రమే వెదకి జీవులు శ్రీహరిని జూడ జాలరు కన్ను. తన్నుఁ
దాను జూచుకొనలేనట్లు తనలో నాత్మరూపమున నిర్నియున్న శ్రీమన్నారాయణునిఁ
జూడలేదు. అనగా స్వస్వరూపాను దూతనిఁ దొందఁజాలకుండరని పింగన నివ
రించి యున్నాఁడు. ఈ యనువాదము విశిష్టాద్వైతైక గోచరము.

తదనం తరము యనురాజ “పరమహద్భుతమైన వైష్ణవ జ్ఞానంబు” పెరియ
నేర్పిన వారినిఁ బన్నిద్దఱును చేర్చొని (6-178) ఇట్టి “ఉపనిషదుపక శ్రీవతి నామ
మహద్భుత దీపిత తాగవత ధర్మ దివ్యక్రమమున్” ఇతరు లెవ్వరు నెఱుఁగరని
నిశ్చయ వాక్యమును బలికియున్నాఁడు అంతటితో నాగక —

“ఏది జపియంప సమృతమై మెవఁగుచుండు
నేది సద్ధర్మ పథమని మెఱుఁగఁ దగిన
ఒదిమె పద్మక్తి యోగంబు వాపహించు
మూర్తి మంతంబు” —

(6-180)

అని శ్రీహరి కీర్తనమును గీర్తించియున్నాఁడు.

నారయ పరిష్కరణములు

1. అసూయకములు

ఏకాదశ స్కంధమున విశిష్టాద్యైక సౌతతము గుణాంతునట్లు నారయ పరిష్కరణమున పుట్టెనులలో శ్రీకృష్ణుని దగ్గరకు విశ్వామిత్రాది మునీశ్వరులు వచ్చుట మొకటి.

|| స్కంద ప్రారంభమున మూలమునఁ బరమేశ్వరుఁడగు శ్రీకృష్ణుఁడు యాదవుల నాశనమును గూర్చి యాలోచించుచుండగా నాతని సంకల్పముచే విశ్వామిత్రాది మునులు ద్వారకానగర వసీనమున కల 'పంచారము' అను తీర్థమునకుఁ జేరినారు. యదు కుమారులు పొలుకున కానుచేషము వైచి యా మునుల మోక్షగుఁ గొని పోయిరి. తదనంతరము మునుల వృత్తాంతము వ్రాసిత్రునైవది.

అనువాదమున నారయ **11** నీ పుట్టము మార్పు నొందినది.

శ్రీ కృష్ణుఁడు యాదవ సంహారమును గూర్చి యోచించు చుండగా విశ్వామిత్రాది మునులు స్వేచ్ఛా దిహారమున ద్వారకకు వచ్చి శ్రీ కృష్ణుని దగ్గరకు నాకుచే

నాదరింపఁబడి యాకవిని స్తుతించినారు. శ్రీకృష్ణుడు వారి మృతులకు నంజోపించి వారి యాగమన శారణమడిగినాడు. వారు 'నీ దర్శనము కంటె మిక్కిలి విశేషమేమి కలదు' అని చెప్పి యపేక్షా విహతులై ద్వారక కనతి దూరమున గల విందారకము నకు వెడలిపోయిరి. అటు పిమ్మట ముసల వృత్తాంతము వర్ణింపఁబడినది.

వారియ యిట్లు మూలమున మన్న కథాంశమును మాట్టచేసి యక్కడఁజేసిన విష్ణుద్వైతాను కూలములగు వరష్కరణము లివి -

విశ్వానుక్రామలు శ్రీకృష్ణుని దర్శించినారని చెప్పుదు నాకని దివ్య మంగళ విగ్రహమును దివివీతర వర్ణింపయున్నాడు. ఇట్టి యా యమూలక కల్పనము విష్ణు ప్రీతి సూచకము. నారయ = క్ల మూలకముగా శ్రీకృష్ణుని వర్ణింపన వద్యమిది -

“ఘనుని శ్రీకృష్ణునిఁ గొస్తురా భరణుఁ

గర్లకుండల యుగ్మ ఘనకపోటుఁ

ఁబండరీ లాఙ్ఘి నంభోధరకృష్ణునిఁ

గలిత నానారత్న ఘన కిరీటు

నాజాను బాహు నిరర్థకాయుధ హస్త

శ్రీవర పీత కౌశేయ వాసు

రుక్మిణీ నయన నరేంద్ర దివాకరు

బ్రహ్మాది సుర పేవ్య పాదపద్మ

దుష్ట నిగ్రహ శ్వేతంజోష కరణుఁ

గోదమన్మథ రావణ్య కోమలాంగు

వార్తన రక్షణైక విశ్వాత చరితుఁ

గనివి కరుణా వముద్రుని ఘనులు మునులు”

(11-12)

తమ కర్తృపాద్యము లిచ్చి నక్కరించిన శ్రీకృష్ణుని మునులు స్తుతించినట్లు నారయ వ్రాసిన వద్యముల మూలములు శ్రీమన్నారాయణ తత్త్వ ప్రతి పాదక ములు.

1) “జనములు విను సేవించని

దినములు వ్యర్థంబులగుచుఁ దిరుగెనెదమములు

దనువులు విలకడగావఁచి

వనములలో ముట్టవైన వనరుహనాథ”

(11-14)

4. వద్యమున విష్ణుపేవా ప్రాగల్భ్య ముగ్ధులనుబడినది.

2) "తరణంబులు భవణవికి

హరణంబులు దురిత తరణ కాగముల కా

భరణంబు లార్తములకు

శరణంబులు పీడు దివ్యభరణంబులెన్"

(11-15)

ఈ వద్యమున దివ్యశ్రీభరణముల యందుఁ జేయఁబడిన శరణాగతి పేర్కొనఁబడి నది.

3) "ఒక్క పేకను సూక్ష్మరూపము కొందు దీ పలు మాత్రమై

యొక్క పేకను స్థూలరూపము నొందు రంతయు నీవయై

పెక్కు రూపులు దాల్చి నీదగు పెంపు మాకు నుతింపగా

నక్కఱం బగుదున్న దేవున సలుతాక్ష ! రమావతి !"

(11-16)

■ వద్యమున జగత్తు సత్యమరియు విష్ణువుతో నది యవ్యతక్కిర్తమైన దనియుఁ జెప్పి విశిష్టాద్వైతుల సిద్ధాంతము వసుర్థింపఁబడినది.

భగవద్రామానుజులు —

"నామ రూప విభాగమనర్థ సూక్ష్మభావము ప్రకృతి పురుష శరీరం బ్రహ్మ కారణవస్థయే. జగత్ తదావత్తిరేవ ప్రళయః. నామ రూప విభాగ స్థూల చిద్రూపు శరీరం బ్రహ్మ కార్యవస్థయే. బ్రహ్మణః తథా చిద స్థూల తాప ఏవవృష్టి రిత్యుద్యతే." అని పేర్కొనియున్నాడు. దీని తాపముది —

నామ రూప విభాగమునకు పీలుగాని సూక్ష్మభావము తెందినట్టియుఁ బ్రకృతియుఁ బురుషుడును శరీరముగాఁ గలిగినట్టి బ్రహ్మము కారణము. అట్టి స్థితియే జగత్తునకుఁ బ్రళయము. నామరూప విభాగమును దొందిన స్థూల చిద్రూపు పులు శరీరముగాగల బ్రహ్మము కార్యము. ఇట్టి స్థితియే వృష్టి.

■ విధముగాఁ దమ సిద్ధాంతమున వృష్టి ప్రళయముల వ్యరూపమును రామానుజ భగవానులు పేర్కొని యున్నాడు. ఆ వివరణమే నారయ విరచించిన స్వతంత్రమగు నీ వద్యమునకు ప్రేరణము. 'అంతయు నీవయై పెక్కు రూపులు దాల్చవు'. అనుటచే జీవచిత్తులకు బ్రహ్మముతో నవ్యతక్కిర్తత్వము చెప్పబడినది.

1. పేదార్థ వంగ్రహః

విష్టాద్యైరులు పోయిన 'వరితామోసావనము' వారయ తద్యమునందు వివరించబడినది.

మఱియు 'ఒక్కటియే యియింటి బహువిధములుగా నగుదునని బ్రహ్మము సంకల్పించినట్లు వర్ణించు క్రతి నీ వద్యమునఁగల "పెక్కు రూపులు చాత్రసి" — అను నాక్యమున ననువదించఁబడినది. ఇట్లు బహురూపములుగా నగుచునని సంకల్పించిన బ్రహ్మమే శ్రీకృష్ణుఁడని యీ వద్యము చెప్పినదైనది.

"నీదగు పెంపు మాకు సుతింపగా నక్కఱుంబగు చున్నది" అనునది "యతో వాచో నివర్తంతే అప్రాప్య చనసా నహ" అను క్రతివాక్యమును వివరించుచున్నది.

మఱియు నీ వద్యమున గల "అంబుజాక్షి" యనునది శ్రీమన్నారాయణునకు మాత్రమే వర్తించు విలక్షణముగా నుండోదనము. అట్లే "రమావతి" యను సందోదనము నైతము శ్రీదేవీ నహిత నారాయణ దివ్యతత్త్వమును విశదీకరించుచున్నది.

4) "శ్రీనాయక నీ నామము
నానాదవరోగ కర్మ నాశమునకు వి
న్నానంబగు నొషధ మిది
కానకు దుష్టాత్ము లకట కంజదళాక్షి !" (11.17)

■ వద్యము శ్రీమన్నారాయణుని నామ మహాత్యమును క్రియః పరిత్యజమును వర్ణించుచున్నది. ఇందు "శ్రీనాయక" యనునది సామిప్రాయమైనది. అట్లే "అంబుజాక్షి" ■■■■■ పార్థకమైనది.

ఇట్లే ముక్తిమున వారయ యమూలకముగా రుచించిన నాటగు వద్యములు విష్టాద్యైత సంప్రదాయమున కనుగుణముగా ముందుటచే నారయ తత్సంప్రదాయము వల్ల ప్రత్యేకాభినివేశము కలవాఁడని చెప్పవచ్చును. అమూలకముగాఁ గల్గింపఁబడుటయు, నందు కొన్ని తత్త్వంశములుండుటయు విల్లూహించుటచే హేతుఁజులు.

2. ఉద్ధృతాదనేక పేదాంత విషయములను శ్రీకృష్ణునదిగి తెల్పకొనుచు వర్ణాశ్రమ భర్మములను విర్ణయించి శైవాపుమని వ్రక్షింపగా శ్రీకృష్ణుఁడా విశేషముల నెఱిగించిన విమృశి "నర్సదర్శాన్ పరిత్యజ్య మామేకం కరణంప్రజ" అను

నువీషత్తుల్యంబగు గీతావరణ ప్రకారమున నెవ్వరేని గరిగి వర్తించువాడు నేనని వలకంబును. పెక్కుభంగుల వాదంబులెందుల యెందును దగుచుండక నామీదఁ దలంపుగరిగి వర్తంపుము" (11-107)

అని వివరించినట్లు నారయ యనువడించి యున్నాడు. ఇది స్వేచ్ఛాను వాదము- "సర్వదర్శాన్ పంత్వజ్ఞః" - ఇత్యాది శ్లోకపాద ప్రసంగము మూలమున లేదు. భగవద్గీతా ప్రస్తావము మాత్ర మి యుద్ధవగీతలో నొకచోఁ బ్రసక్తమైనది. కాని వర్ణాశ్రమ భర్తృముండు గుణించి ప్రశ్నించిన ప్రస్తుత పదార్థము నందీ గీతా వరణ ప్రకారము ప్రస్తావించఁ బడలేదు. ఇది స్పష్టముగా నారయ కూర్చినదే. మఱియు భగవద్గీతయందలి సర్వదర్శానిత్యాది శ్లోకమునవిషత్తుల్యమని నారయ వివరణము. ఇది నారయకు గల విశిష్టాద్వైత ప్రావీణ్యమునకుఁ దార్కాణ.

ఇందలి విశిష్టాద్వైత ప్రాముఖ్యమేమనగా భగవద్గీతలోని సర్వదర్శానిత్యాది శ్లోకమునను "చరమ శ్లోక"మని శ్రీవైష్ణవ వ్యవహారము దీనిని విశిష్టాద్వైతరులు మంత్ర క్రయములో నొకటిగా నన్యాయించుదు ఈ సంప్రదాయమున తిరుమంత్రము, ద్వయమంత్రము, చరమశ్లోకము- అను నీ మూడును మంత్రములుగా వ్యవహారము. చరమశ్లోకమనగా భగవద్గీతలోఁ జివరి శ్లోకమనికాని, కృష్ణుని వాక్యములలోఁ జివరి శ్లోకమనిగాని యర్థము కాదు. మఱి యప్పటివరకుఁ జెప్పఁబడిన కర్మజ్ఞాన తక్కి యొగముల తరువాత చివరి యుపాయముగా 'కరణాగతి' యనఁబడు ప్రవృత్తిని గూర్చి చెప్పఁబడిన శ్లోకమని శ్రీవైష్ణవవాదాదులు వివరించుదు. ఈ చరమ శ్లోకము నకుఁ ద్రాతస్వరణీయంబగు పలువురు పూర్వాదాద్యులు వివరణములు వ్రాసి విశిష్టాద్వైత సంప్రదాయమున నీనిని చరమ ప్రకృష్టాంశముగాఁ బరిగణించు చున్నారు.

అట్టి యీ చరమశ్లోక ప్రస్తావమును నారయ మూలమున లేకున్నను స్వయముగాఁ గొనివచ్చుటయేగాక యిది యుపవిషత్తుల్యమనియుఁ దేల్చునది వరమాశ్చర్యమును గలిగించు విషయము.

ఇందువలన నారయ విశిష్టాద్వైత ప్రియత్వమును, తత్పితౄంత ప్రాగ్భ్యుమును వెల్లడియగుచున్నది.

3. ద్వాదశ స్కంధాంతమున సూతుఁడు దైవప్రార్థనతోఁ దన కతనమును ముగించి యున్నాడు. ఈ పద్యము మొత్తము తాగవత్తమునఁ బ్రతిపాదించఁబడిన

తత్త్వమును సూక్ష్మముగా వెల్లడించునదై భాగవతానువాద వందర్శమునఁ బోతనా
మాత్యుఁ డనువదించిన ప్రదాశిక సమనరించి భాగవత తాత్పర్యమును విశదీకరించు
చున్నది. అవద్యమిది —

“వకల గుణాతీతు వర్ణజ్ఞ వర్ణేశు
వతిం లోకారాధు నాదిదేవు
వరమదయా రపోద్ధాసితుఁ ద్రిదశాది
వందిత పాదాల్లు వననిశయను
నాత్ర మందారు నాద్యంత కూన్యు
పేదాంత పేద్యుని విశ్వమయూనిఁ
గొస్తుత శ్రీవత్స కమనీయ వజ్జిని
కలవత్రగదాసి కార్తవీరుని
కోతనాకారుఁ దీతాంబరారిలాము
రత్నరాజిత మకుట విత్రాణమానుఁ
బుండరీకాక్షి మహనీయ పుణ్యదేహుఁ
దలఁతు నుతియుండు దేవతీ తనయు నెపుడు”

(12-50)

■ వద్యమునఁగల - తలఁచును, నుతిండును అను క్రియలు రెండును భక్తియొగ
■ సూచించుచున్నవి. వ్యరణము - కీర్తనము - అను వాని కువ లక్షణములివి.

పోతనామాత్యుఁడు “శ్రీకైవల్యవదంబు చేరుటకునై చింతించెదన్” అని
గ్రంథారంభము గావించినాఁడు. ఇట్లు పోతన వారయలలో గ్రంథాద్యంతములందు
భక్తియొగ ప్రాముఖ్య వివరణమే గోచరించుచున్నది. ఇద్దరి వాక్కులలో భక్తి
యొగమే వరమ పురుషార్థ పాదముగా నెంచఁబడినది. ఇరువురును శ్రీకృష్ణునే
వరమాత్మగా విశ్లేషించుట జరిగినది. వారయ వర్ణవ్యరత్వము, వజ్జింకోకాధార్య
త్వము, నాద్యంత కూన్యత్వము పేదాంత పేద్యత్వము, విశ్వమయత్వము, వర్ణజ్ఞ
భవము—నను వరబ్రహ్మ లక్షణములను శ్రీకృష్ణునిలో దర్శించినాఁడు.

■ గుణాతీతుఁడు - అమలచేఁ బ్రాకృత హేయగుణ రాహిత్యమును,
నాత్రమందారుఁడు, వరమదయోద్ధాసితుఁడు పనుటచేఁ గల్యాణ గుణ భరితత్వ
మును బేర్కొనినాఁడు. కోతనాకారుఁడు, మహనీయ పుణ్యదేహుఁడు, పుండరీ
కాక్షిఁడు - అను సమానములచే దివ్య మంగళ విగ్రహమును వివరించినాఁడు.

కాస్తుభ, శ్రీవత్స కమనీయ వక్షఃదు, కంఠచక్ర గదాః, శార్ఙ్గధనుఃదు, పీతాంబుఃదు, రత్నరాశిత ముకుట విభ్రాజమానుఃదు — అని వర్ణించుటచే దివ్యాంకరములు, దివ్యాయుధములు పేర్కొనఁబడినవి.

ఇట్లు విశిష్టాద్వైత సిద్ధాంతమునఁ బ్రసిద్ధమైన శ్రీమన్నారాయణ పర బ్రహ్మముయొక్క స్వరూప మీ వద్యమున మల్లేశింపఁబడినది. ఇట్టి తత్త్వమును వృద్ధింతుననియుఁ, గీర్తింతుననియు [111] బేర్కొనుటచే ర్యానాను వర్ణన రూప భక్తియోగ పీఠికారము వెల్లడింపఁబడినది.

ఇది పోతన యేర్పరచిన మార్గమే. ఆతఁడును “ఎంతించెదన్” అనుటచే భక్తియోగము మహాయముగాఁ జెప్పినాఁడు. లోకరక్షణము, భక్త పాలనము - వృష్టి కర్తృత్వము మున్నగు లక్షణములు గల్గి కృష్ణావతారము నెత్తిన పరబ్రహ్మ మగు శ్రీమన్నారాయణుఁడే గ్రంథారంభమున ‘శ్రీకైవల్య వదంబు జేచుటకునై’ — ఇత్యాది వద్యమున వర్ణింపఁ బడినాఁడు. ఇదియే నారాయణాదర్శమైనది. కావుననే యాంధ్ర భాగవతమున నుపక్రిమోప మంహరములకుఁ జక్కవి నమస్వయము [112] యొకే యొరవడిలో - భక్తి పరపడిలో - భక్తజనుల యెడఁదలలో నంత పుష్ప నందదిని నందడింపఁ జేసినది.

నారయ పరిష్కరణములు

శ్రీఘన వ్యాఖ్యానించుచున్నములు

1. ద్వాదశ స్కంధమున మూడవ యధ్యాయమునఁ బరిక్షితునకు కుకయోగి మమత్వము మిత్ర్య కావున దానిని ద్యుతింప వలయునని చెప్పు నందర్కమున మూలమున నిట్లున్నది—

“యస్తాత్తమశ్లోక గుణానువాద

స్యం స్తాయతే - రీక్ష మమంగళమ్నః ।

అమేవ నిత్యం కృణుయా దరీక్షం

కృష్టే - చలాం దక్తి మభివృహసః¹

దీనికి శ్రీరథాద్యుల వారి వ్యాఖ్యాన మిట్లు క్లుప్తముగా నున్నది.

“ఉత్తర్ది పునుషాదా ముపాదేయః పరమార్థ స్తమాహ -

య ఇతి. నిత్యం ప్రత్యహం. అథా వ్యవీక్షిత్²”

అని మాత్రమే కలదు. నారయ యీ శ్లోకము నిట్లునుపించినాఁడు :

“ఉత్తమ శ్లోకుఁడన నెప్పుఁ డున్నవాఁడు

నన్నుతుండగు నెప్పుఁడు నకల దిశల

నట్టి పరమేశ్వరునిఁ జిత్తమందు నిలిపి

అర్థుఁడంటు వర్ణింపు ధరణినార”

(12-19)

ఇది మూలశ్లోకమున కనువాదము. ఈ యనువాద పద్యమునకు ముందు పోద్విత ప్రాయముగా నిట్లు పేర్కొనినాఁడు.

“జనార్దన వైకుంఠ వాసుదేవ నృసింహయస్ నిరంతర హరికథామృత పానంబు సేసి జలారోగ వికృతులం దాసి హరి పదంబు నొందుము” (12-18)

కుకయోగి పరిక్షితున కుపదేశించినట్లు నారయ కల్పించినాఁడు.

1. శ్రీమద్వా 12 - 3 - 15

2. శ్రీధరయ వ్యాఖ్యా 12 - 3 - 15.

ఇది మూలమునకు మించి విశిష్టాద్వైతానుకూలముగా తేయఁబడిన నారయ వ్యాఖ్యానము. శ్రీకృష్ణుని యందు నిర్మలమగు భక్తినిఁ గోరువాఁడు తద్గుణ క్రవణము నిరింతరిము చేయవలయునని మూల శ్లోకభావము. మరియు శ్రీ శ్రీధరా వాక్యలవారి వ్యాఖ్యా సారాంశము. ఈ భావము ననువదించుటకుఁ బూర్వము అనార్యవ పై కుంత వాసుదేవ నృసింహ యని నిరంతరము హరి కథామృతము పాదము చేయి వలయుననియు నవి యిహ పర సాధక మరియు నారయ శ్రీధర వ్యాఖ్యలో వంబంధము లేకుండ స్వల్పలక్షణముగా వివరించివాఁడు. హరి కథలు హరి వదిమును జేర్చు పాదనములని వివరించుటచే భక్తియోగమే ముక్తికి హేతువని చెప్పిరట్లగుటచే గాక శ్రీమన్నారాయణ సార్వభౌమ ముక్తి స్థానమని వివరించి నట్లైనది.

■ నిర్వహణమును అరికించిసదో నారయ పోతన గంగన పింగనలపరఁ గేవలము ఈ. చ. తప్పకుండా శ్రీ శ్రీచరావాక్యల వారి యనువాదమును మాత్రమే యనుసరించివాఁడనుట పరికాచనియు, దత్తాత్రేయ వివరిణ సంపద్యములందు విశిష్టా ద్వైత పుక సంబంధములగు కొన్ని పరిష్కరణములు గావించెననియుఁ జెప్పఁ దగియున్నది.

2. ద్వాదశ స్కంధమునకు కుకయోగి నరీక్షిత్తు నోదాత్పు సంపద్యమున మూలమున నిట్లున్నది-

1) "త్వంకు రాజన్ మరిష్టేతి పకుబుద్ధి మిహం జహి ।

■ జాతః ప్రాగ్ భూతో-ద్య దేహవత్త్వం న నన్యసి॥

2) న తవిష్యసి భూతాత్వం పుత్రబోత్రాచి యావవాన్ ।

ఓజాంబర వద్దేహదేర్వ్యతి ఓక్తో యా నరాః॥" ■

మీరి యట్లుండగా నారయ యనువాద మిట్లు సాగినది—

"ఏను మృకుండ నేదుని యంత భయంబు మనంబు లోవలన్

మానుము సంపదంబుగల మానవకోట్లనుఁ జాపు నిత్యమో

గాన హరిబలంబుమీఁకఁ గల్గెను జన్మము వీకు దాత్రినై

మానవవాత ! పొందెదిపు మాదవలోక వివాస బొంబులన్"

(12 - 25)

■ యాంధ్రానువాద వద్యమున హరివామధ్యాపమును నారయ యదవముగాఁ జేర్చినాడు. మఱియో హరిద్యాపముచే నూధవ లోక విదాన సౌఖ్యములు కలుగు నన్నది కూడ నారయ వృష్టియే.

నూధవలోక ■ సౌఖ్యములని విద్దేశించుటచే విది కాశ్యత వైకుంఠలోక ప్రాప్తినిఁజెప్పు విశిష్టాద్వైత ముక్తిని గుఱించిన ప్రపంగమని లోధవదుచున్నది. విశిష్టాద్వైతరులు వివరించునట్టి కాశ్యతము—పువరావృత్తి రహితము-సాయుజ్య రూప మును నగు మోక్షమే యందు వివక్షించబడినట్లు—

“కల్గదు జన్మము వీట దాత్రివై” — అను వాక్యము సాక్ష్యమిచ్చెరివి. “నూధవ లోకము” — అనుటలో లక్ష్మీవిశిష్టాదగు శ్రీమన్నారాయణుడు పేర్కొనఁబడి నాడు. ఇందు విశేషమేమనగా విశిష్టాద్వైత సంక్రదాయ పేర్తలు—కాదుజ్యరూపిణ యగు లక్ష్మీదేవితో గూడియే నారాయణుడు వర్వరక్షకుఁడుగా వర్వసిద్ధాంతములం దును పేదాంతములందును గీర్తింపఁబడుచున్నట్లు పేర్కొనుచుండురు.¹ ఇట్టి సంక్ర దాయ ప్రసిద్ధమగు లక్ష్మీనారాయణ తత్త్వమును ‘నూధవలోక విదాన సౌఖ్యముల్’ అనుచో గల నూధవ వదముచే నారయ వ్యజ్యమానము గావించియున్నాడు.

ఇందుకు సాధవముగా “హరిందలంపుము” అని తక్కియోగమే నిర్దేశింపఁ బడినది.

మఱియు నారయ యీ వద్యమున విశిష్టాద్వైత సంక్రదాయపేర్తలు విశిష్ట మైనదిగా లాించు నర్థవంపకము యొక్క నమవ్వయమును సాదింపియున్నాడు.

1) ‘నూధవపుడు - అనువదముచే లక్ష్మీ విశిష్ట నారాయణుని వ్యరూపము ‘ప్రావ్యము’-అని వివరింపఁబడినది.

2) “సంధవంబు ■ మనవకోట్లకుఁ జాపు నిత్యమో” — అనుటచే ■ నాద్య విద్యచే నాపేకింపఁబడి కర్మామకూలముగు దేహమును ధరించి దుఃఖవరీతమైన సంసారము నుండి నవ్వుపైసక కోకములచేతను పీడితుఁడగునట్టి తేవాత్మయొక్క వ్యరూపము వివరింపఁబడినది.

3) “హరిందలంపుము” — అనుటచే వ్యరణ రూపమగు తక్కి యోగము మోక్ష పాయముగా వివరింపఁబడినది.

4) "టొండెదపు మారవలోక వివాసబొక్కమల్" - అనుటచే నై దింఠలోక గమన రూపముక్తి పేర్కొనఁబడినది.

5) "ఏను మృతుడనొడువని యింత భయింబు చేనంబులోపలన్ మానుము" - అనుటచే మృత్యుభీతి రూప విరోధి స్వరూపము పేర్కొనఁబడినది.

ఇట్లు నారాయణ వద్యమున కలత్రదాయ విధముగ విశిష్టాద్వైత దర్శనమును విలక్షణముగ విశ్వపీఠియొన్నాడు.

ఈ సందర్భమున శ్రీ శ్రీధరాచార్యుల వారి వ్యాఖ్యయిది. "త్వంకు పునః కృతార్థః || వేత్త్యసు స్మారయతి-త్వమితి. వరుణుద్ధిం అవివేకం యస్మాన్నక్ష్యసి. కుత ఇత్యత అహ-నజాత ఇతి. యథాదేహః ప్రాగభూతః || వాద్యజాతో నక్ష్యతి చ. నచైవం త్వం పూర్వం నాహుః || చాద్య జాతోఽపి. అతోననక్ష్యసి. —

నను దీక్షా దంతురవత్ స్వస్థాత్ పుత్రరూపేణ స్వయమేవ భవతి. యథాహ.

శ్రు. "అంగాదంగా త్వందవతి హృదయాదదిజాయపి, అత్మానై పుత్రనామాపి నకీసకృర దక్కత మి"తి. తతః పునరంకురాద్భిజమివ పుత్రరూపేణాపి స్వయమేవ భవతి. శ్రు. "ఏతా పుత్రేణ పితృమాన్యోనియోనా" వితి శ్రుతేః అతస్తేషు నక్యక్షు కథం. నక్ష్యామితి చేత్రత్రాహ-న భవిష్యతితి. భూత్వా పుత్ర పిత్రాది రూపవాన్ దీక్షాదంతురవత్. నభవిష్యసి యస్మా దేహదే ర్యుతిరిక్తస్యం. యథాసంశాస్తాత్. దేహదేహో జాయతే నాత్మేతి తావరి" - ఈ వ్యాఖ్యాన వంత్రింకు విశిష్టాద్వైత సంప్రదాయ బద్ధముగా పొగిన నారాయణమహదమునకు సంబంధము లేదనియు శ్రీధరీయమును. కు.చ. తప్పకుండ చేయఁబడిన యనువాదమునకు కేంత మాత్రము పిలు లేదనియు పేలుగా వ్రాయవలసిన యావశ్యకము లేదు.

6వ అధ్యాయము

అంధీకర్తల శ్రీతత్త్వ ప్రతిపాదనము

విశ్వాద్యైక మతమున నొక విశ్వస్థానమును నంతరించుకొనిన శ్రీ తత్త్వమును తాగవతానువాదకు లతిమాత్రముగాఁ బ్రతిపాదించి తమ సంప్రదాయ ప్రీతిని, బ్రకటించి యున్నాఁడు పీరి యీ నిర్వహణమును బరికించినచో పీరిందను విష్టుప్రియులనియు, విశ్వాద్యైక మత సిద్ధాంతము వల్ల నాపక్తియు, వర్ణింపఁగలమును గలవారనియు న్నష్టపడఁగలదు.

ఇట్టి పీరి శ్రీతత్త్వ నిర్వహణమును బరికించుటకుఁ బూర్వము విశ్వాద్యైక సిద్ధాంతమున నదియెట్లు వివరింపఁ జెప్పినదో తెలిసికొనవలసి యున్నది.

1) శ్రీదేవి శ్రీమన్నారాయణునితో ననపాయవి : విశ్వాద్యైక సిద్ధాంతమున శ్రీమన్నారాయణుఁడు పరబ్రహ్మము. అనగా శ్రీదేవితో గూడిన నారాయణుఁడు పరబ్రహ్మము. ఇట్లునుటచే పీ తత్త్వములు రెండరి తోపవచ్చును కాని యీ శ్రీ తత్త్వము నారాయణునితో నవివారవ-నంబిందము కలది. కావున శ్రీమన్నారాయణుని యేతత్త్వమునకు భంగముండదు. కావుననే శ్రీదేవి నారాయణునితో నవ్యభిక్తి లేక యవసాయని యని చెప్పఁబడుచున్నది. పీరిది దివ్య దాంపత్యము. శ్రీదేవితోఁ గలసియే నారాయణుఁడు కేవల్యుఁడు. శ్రీవిష్ణు నారాయణ పరబ్రహ్మమే మోక్షప్రదాక యని శ్రీవైష్ణవం నిర్ణయము.

2) శ్రీదేవి కేశభూతురాలు : ఈమె శ్రీమన్నారాయణునకు కేశ భూతురాలు- అనగా- శ్రీమన్నారాయణునకు యథేష్టముగా నుపయోగించుకొనఁబడిన యవకరణము. ఈమె వైకుంఠమున శ్రీమన్నారాయణ పరబ్రహ్మమునకు దివ్య దాన్యము నెరిపును.

3) శ్రీదేవి పురుషకార భూతురాలు : శ్రీదేవి కారుణ్యరూపిణి. కేశవి మీద దయతో "పురుషకారము"ను నిర్వహించుచుండును. పురుషకారమనగా మధ్య

చర్చిత్వము. ■ పురుషకార వదమునకు వేదాంత దేశములు ■■■
చేసియున్నారు.

“పదైవ నొక యపేక్ష గల పురుషునిచే నా యపేక్షను నెరవేర్చగల పురు
షుడు పొందఁబడుటకై యపాయముగా వలెనఁబడు కేటాక చేతన వస్తువును
బురుషకారమని వ్యవహరించును”¹

■ పురుషకారమన దానిని త్రిదండి శ్రీమన్నారాయణ రామానుజ జీయర్
వారిట్లు వివరించివారు.²

“పురుషకారమనగా బురుషునిగా జేయునదియని యర్థము. పురుషుడనగా
అధికముగా నిచ్చువాఁడు (పురు = అధికముగా ష = ఇచ్చును) అట్టి వానినిగాఁ
జేయునుగాన లక్ష్మికిఁబురుషకారమని పేరు. శ్రీయఃపతి విహితముష్మిక భౌతికము
లను గాని వరమవదమును గాని ప్రసాదించుట యీహితే”

“మఱియు- పురుషుడనగా పూర్ణుడు. అట్టి వానినిగాఁ జేయునుగాన
పురుషకారము- అనగా స్వాతంత్ర్యము తల యెత్తిన తరి తలవలదు సౌకల్య-
సౌలభ్యస్వామిత్య-వాత్సల్య-జింకాది గుణగణములను దవ పురుషకారమచే ■■■
తల మెత్తింది సర్వేశ్వరుని కా లోటును దీర్చునుగాన లక్ష్మిని “పురుషకార”మందుచు”

■ పై వివరణములనుబట్టి వరమాత్మయగు శ్రీమన్నారాయణుఁ ■ కారణము
చేతనైన జీవులపైఁ గోపించిన నీమే మాద్యవ్యయము వహించి వారిని విరమాత్మ
దయకుఁ బ్రార్థించగా జేయుటకై విన్నవించువది శ్రీదేవి ■ తెలియుచున్నది.

శ్రీదేవి కిట్టి పురుషకారము నెరవేసదను లక్షణమును తెప్పరించు శ్రీ కర్ణము
యొక్క వ్యుత్పత్తినిఁ బెద్దలు వివరించి నమర్చించి యున్నారు. విశిష్టాద్వైతమతమున
“తెంగలి”కాఁకుఁబ్రవ ర్తకులైన శ్రీ విశ్వ లోకాచార్యులవారు—

“శ్రీకర్ణము లక్ష్మిదేవికిఁ బురుషకారత్వమున కవక్యాపేక్షితములయిన
స్వభావములను తెప్పఁగలిగినదై యున్నది. ‘శ్రీజ్’ ‘దేవాయమ’ - అను రాకుపు
సుంది - శ్రీయత ఇతిశ్రీః - అని కర్మణి వ్యుత్పత్తివలన నందఱచే “అక్రయింపఁ
బడుచున్నది” అను సర్థమును - శ్రీయత ఇతిశ్రీః - అను కర్తరి వ్యుత్పత్తిచే

1. రహస్యత్రయపారము- ద్వయాధికారము పుట 71 (అండ్రిక ర్త=శ్రీకందార్దై
శేషారాధ్యులుగాదు.

2. శ్రీనూ క్తము - ప్రస్తావన. పుట 2,3.

'నారాయణ తాత్రయందునది' వర్తమును తెప్పలు తవతాళమున్నది'.¹ వివరించియున్నారు.

అవర రామానుజావతారముగాఁ గిర్దింపఁబడుచు విష్ణుద్వైతమున "పదగం" కాఁజూఁ బ్రవర్తకులైన శ్రీ వేదాంత దేశికులు - శ్రీః అను కర్తము శ్రీయతే, శ్రీయతే, శృణోతి, శ్రావయతి, శృణోతి, శ్రీణోతి యని యారు విధములుగా చాప్తముల యందు నిర్వచింపఁ బడినదనియు - అర్థవ్యతాపము, సనుష్ఠాసము, లోకదృష్టి, అదార్య శ్రీ మాత్రి, క్రతులు, వృక్షులు పినివిబద్ధి లక్ష్మీదేవిశిఁగల పురుషతారత్యము నిర్దవగుడున్నరవియుఁ బేర్కొనియున్నారు.²

ఇట్లు మూడు లక్షణములు గలిగియున్న శ్రీతత్త్వమును తాగవతాంతకపుట విష్ణుద్వైత నంప్రదాయ బద్ధముగా గుర్తించి తమ మతవర్తమున వినివిగఁ బ్రకటించియున్నారు.

తాగవతాంత్రికర్తలగు పోతనాదులు తమ యనువాదమునందుఁ బెక్కు విష్ణుద్వైత సిద్ధాంతములను స్వీకరించి నిర్వహించు చేతను, సిక్రీతత్త్వము తల్పిద్ధాంతమున నొక ప్రధానాంతముగను చేతను, అయూలకముగా పి యంతమును పీడు పెక్కు తావులందుఁ బ్రకటించి యుండుట చేతను, పీడు నల్పురు శ్రీమన్నారాయణ పరా యణు లనియు, విష్ణుద్వైత సిద్ధాంత బద్ధాంతరంగులనియు, దత్తనంప్రదాయ ప్రచోదక ప్రత్యయాలనియు - సిద్ధాంతికరించుటకు పీలు కలుగుచున్నది. కానిదో మూలమునలేని శ్రీదేవి ప్రస్తావమును మఱి చేసియుండుట సంభవించదు.

ఇట్లు విష్ణుద్వైత సిద్ధాంత సంసక్త చిత్తములతో తాగవతాంత్రికర్తలు కావించిన శ్రీ తత్త్వ ప్రతిపాదనమును విరివీరింతము -

1) పోతనామాకుఁడు గ్రంథారంభమున మ్రతి వర్తముల యందే శ్రీ తత్త్వముతో నపకృష్టిద్వయైవ నారాయణ తత్త్వమును వివరించియున్నాఁడు. తొలుత శ్రీకృష్ణ పరబ్రహ్మముయొక్క పర్వసము-తడువరి యాతని శరీర స్థానియు లగు దేవతాంతరుల పర్వసము - కట్టి కడవట శ్రీదేవిపర్వసముఁ గావించియున్నాఁడు. శ్రీకృష్ణ పరబ్రహ్మము మ్రతి తడువాతనో, లేక శ్రీకృష్ణ బ్రహ్మల మ్రతుల పెనుక పరస్పరి పార్యకుల మ్రతులకు ముందో - పదియో యొక క్రమమున

1. ముముక్షువునది - ద్వయ ప్రకరణము.

2. రహస్యత్రయపారము - ద్వయాధికారము పుట, 569, 571

ఏ శ్రీ మతి ప్రవక్తమైయుండుట సామాన్యమగు విధము. కాని తొలుత శ్రీకృష్ణమతి ఏమృత కవులు బ్రహ్మ, వరన్యతి, దుర్గ పీఠల ముఖలు నా ఏమృతః శబ్ద వివరగా శ్రీదేవీ మతిః గావించి శ్రీమద్వారాయణుని తత్వముతో వ్యవత్కీర్తనమగు లక్ష్మీ తత్వమును బ్రతిపాదించి శ్రీమద్వారాయణుని యేకత్వమును బ్రబోధించి యున్నాడు.

■ తత్త్వాంశ మిట్లుండగాఁ బోతన కావించిన శ్రీదేవీ మతి శ్రీదేవీ వ్యూహ వ్యవస్థానుసారము వివరించునదిగా మన్నది.

■ కావించిన శ్రీమతి —

“హరికిం బట్టపుడేవి పున్నెముల ప్రో వర్ణపు పెన్నిక్క చం
దురు తోఁబట్టువు భారతి గిరి సుతర్ దోనాడు పూటోడి రా
మరలందుండెడి ముద్దరాలు జగముల్ మన్నించు నిల్లాలు భా
సురతన్ లేములు వాపు తల్లి పరి యచ్చున్ విత్య కల్యాణముల్”

(1-11)

1. ఈ వర్ణమున “హరికిం బట్టపుడేవి” యనగా పెన్నిక్క డేవు బన్నను రాజానకుఁ బట్టపుడేవితోఁ గల సంబంధము విష్ణుమై యుండుట బోక నహము. అట్లే పెన్ని గుణముల బాదలియైన వారాయణుని ప్రధాన తత్త్వమి శ్రీతత్త్వము. ఈమెతో గూడిననే యాతనికిఁ బర బ్రహ్మత్వ వరిపూర్తి - మోక్ష దాయకత్వము నని విష్ణుదైవత సంప్రదాయము చెప్పినది.

2. పున్నెములప్రోవు : కుద్దనత్వమగు నైకుంఠమున విత్య నివాసము- శ్రీమద్వారాయణునితో బోగానుటాతి - అవ్యవత్కీర్తనము లను సూ చిం చు విశేషముమిది.

3. జగముల్ మన్నించు నిల్లాలు : శ్రీమద్వారాయణునితో దివ్య దాంవత్వమును సూచించు విశేషము మిది.

4. భాసురతన్ లేములు వాపు తల్లి : దీమం కొరతలను మాతృ మూర్తి తండ్రితో వివేదించి మధ్యపర్తిత్వము నెరపి తీర్చినట్లు జీవులందఱుఁ బురుషకారము నెరపి వారికిఁ గల కొరతలను (లేములను) దీర్చుతల్లి యీ శ్రీదేవి.

5. సిరి యిచ్చున్ విత్యకల్యాణముల్ : వృష్టి స్థితి లయ కారకుఁడైన శ్రీమద్వారాయణ వరబ్రహ్మముతో విత్య సాహవర్తము గల్గియుండునది

క్రీడేవి విత్త కల్యాణములను జీవకోటి కిచ్చుటలో పామర్థ విశేషము కలిగినదే. ■■■ నమర్చిందువనీ — అర్థంపు పెన్నిక్క ఇత్యాదులు. ఇట్టి స్తుతి వత్సమున క్రిత త్వము విశిష్టాద్వైత సంప్రదాయ అంధురముగా ■■■ సంధింపఁ జరిగినది. ఈ వద్యమునఁ గల “తల్లి” అను విద్వేకము వలన సుద్యవర్తిత్వము, పురుషకారము వను వర్తిప్రాయములకు పీఠ కలిగినది. క్రీడేవి సుద్యవర్తిత్వము నెరపి క్రీమన్నారాయణుని వంశ కులములను మోక్షమును బ్రసాదించ జేయుటయే గాక స్వయముగా గూడ భక్తులకు కుఠ మోక్షముల దయచేయగల పామర్థ్యము కలిదిగా సంప్రదాయజ్ఞులు పేర్కొని యున్నారు.

2. పోతనామాత్యుడు తృతీయ స్కంధమున యట్ల పరాహ పృతాంతమున క్రివరాహమూర్తి ■■■ దంష్ట్రాగ్రమున దూమి నెత్తిన వందర్పమున నమూలకముగా క్రిత త్వమును ప్రకటించినాడు.

౮ వందర్పమునఁ బోతన వ్రాసిన పద్యమిది—

“దల కీతాంతురేణ విరావమాన

దవళ దంష్ట్రాగ్రమున మెన్న దరణి యొప్పె

హరికి నిత్యానపాయించెన లక్ష్మి

నెరయఁ బూనిన కస్తూరి నికరమనగ”

(3-421)

ఇందు లక్ష్మీదేవి హరికి నిత్యాన పాయించి యనెడు నీ యమూలక కల్పనము వలనఁ బోతనకు విశిష్టాద్వైత సిద్ధాంతమునందలి యధిపతీకమును, దత్తిద్ధాంతము నందలి వరిజ్ఞానమును మిక్కుటముగా వెల్లడి యగుచున్నది.

3. తృతీయ స్కంధమున వనక ననందనాదులు జయ విజయాలను కపివిభవ నందర్పమున ■■■ విషయము వెచిగిన క్రీమన్నారాయణుఁ డవ్యంతర మందిరము నుండి క్రీ పతేరుఁడై వాచున్న చోరుసస వచ్చినట్లు మూలమున నుండగాఁ పోతన యా నందర్పమున కారుణ్య రూపిణి, పురుషకారభూతులు వగు క్రీడేవి మొక్క తత్వము నమూలకముగా నెలకొల్పినాడు.

■ నందర్పమున మూలమున విల్లున్నది —

“తస్మిన్ యయో వరమహంన మహా ముపీనా

మన్యేషణీయ దరణో చలయ స్పహక్రీః”

(3-15-37)

ఇందు శ్రీదేవితో, గూడిన వాడై శ్రీవారి వెడలివట్లున్నది. ■ వందర్యమున విష్ణుదైత వ్యాఖ్యాత యగు శ్రీవారాధనాచార్యులుగాడు. ¹

“మిత్రవ సైవోపావ్యక్త ప్రావ్యక్త ద్యోతనాయ, మాతృవర్నితా మితరాం
రేషాం కోవమువళముకుం ర వశ్రయ అగమన మిత్యర్థిప్రాయః”

అని వివరించి యున్నాడు. పోతన యీ నిర్వహణమునకుఁ దగినట్లు ప్రస్తుత పుట్టమును సతపియున్నాడు. పై క్లోక తాగమును పోతన యిట్లను వదిలి యున్నాడు—

“వద్యాలయా

సంసారావ వినోదసౌఖ్య రంజనర్ పాలింప” —

(3-532)

శ్రీమన్నారాయణుడు కుద్ధాంతము నుండి వచ్చినాడని పోతన యుమాలకముగాఁ గల్పించినాడు. ఈ కల్పనము వలన శ్రీమన్నారాయణునితో శ్రీదేవికిఁగల నిత్య సాహచర్య వైభవము ద్యోతకమగుచున్నది. మఱియు నారాయణుని తత్త్వన ప్రీతియు వ్యత్యహన మగుచున్నది.

■ తరువాత “నహ శ్రీః” అను మూలముననున్న వదలందమును—

“శరనిది కన్యకాచుడియు సంభ్రమ మొప్పగఁ దోడరా—”(3-534)

శ్రీహరి వచ్చినట్లనువదించియున్నాడు. ఇందు గుర్తించఁదగిన యంశము “సంభ్రమ మొప్పగ” అను దశము. ఇది కేళంము యితి ప్రాసం ప్రయాసయో— పాదభూరణ వ్యవహారమో యనుట పోతన వంటి “నహజ పొందీడుడు”, “పాదువయ యుత్తుడు” వగు వాని విషయమున మహానదారము కాఁగలదని ■ సమీక.

మరి యీ శ్రీదేవీ సంభ్రమము పులిషకార సంభ్రమమనియే పేర్కొనుట యుక్తమము. దిద్దలు దారంపాలై నప్పుడు తల్లి యిల్లములోఁ బెట్లబిడె కల్లోరపు చెల్లువయే యీ సంభ్రమమని యూహించుటలో నొచిత్యము కలదు.

4) అష్టమ స్కందమున — గణేంద్రమోక్షణ పుట్టమున పోతన శ్రీదేవీ త్వము నుమాలకముగా విశేషముగా విశిష్టాదైత సంప్రదాయ బద్ధముగా విశేషించి యున్నాడు.

గజేంద్రుని రచించిన శ్రీమన్నారాయణుడు పెదరివ
నందర్యమున మూలమున—

“ఏవం విమోక్ష్య యాతన మర్హిత
ప్రేవాని పార్శ్వగతిం గమితేన యుక్తః ।
గందర్వ పిఠవిబుధై రువగీయమాన
కర్మాద్యుతం వ్యభవనం గరుడావనోఽగత్”

(8 వ్య - 4 అ - 13 శ్లో)

అనియు—“పార్శ్వయన్ విబుధాదేక మావరోహ తగదివమ్”

(8 వ్య-4అ - 14 శ్లో)

అనియుఁజేర్చినఁబడినది. గజేంద్ర మోక్షము శ్రీహరి యట్లు
పెదరిపోయి నట్లు మాత్రము కలదు.

పోతన శ్రీవైష్ణవ ప్రావణ్యముతో నీ పుట్టము నింకను దిగుగాఁజెంచి
శ్రీమన్నారాయణుని నందర్యమున శ్రీదేవితో ముచ్చటలారినట్లొక యవల్పకల్ప
ననుఁగావించినాఁడు. దీని వలన శ్రీదేవీవత్త్వము-వామెను శ్రీమన్నారాయణుని
తోడి నంబందము వెల్లిడియగుట కవకాశ మేర్పడినది.

గజేంద్రుఁడు గ్రాహణార్హుడై కుయ్యడు నమయిమునకు క్రిహరి “రమా
వివోదియై” యున్నాఁడు. గజేంద్రుని రచించు త్వరలో “వివాద ప్రోక్తిక క్రి కువో
చేలాంచలమైన వీడక” వరువెత్తినాఁడు. అక్షిదేవి “గోవింద కరాళచింద
నమాత్యష్టమాన నవ్యాన చేలాంచలమై”— అని బోయినది.

గజేంద్ర మోక్షమైన తరువాత క్రిహరి శ్రీదేవితో విట్లు పరికినాఁడు—

“బలా ! నిమనెంబను

హేలన్ విమపీఠినుండి యేతెంచుచు నీ

చేలాంచలంబు బట్టుట

కాలో నేమంటి నన్ను నంటోజాక్షి !

(8 వ్య-129 వ)

యామెను “లోకిక మర్కాద” ననువరించ బుద్ధగిరియటను బడికిన
వభకు. ఇటు సమ్యుట విజితత్వము విట్లు వెల్లిడించినాఁడు.

“ఎఱుగుదు నెఱుగు యెప్పుడు

మఱుగు నకలంబు వచ్చు మఱుచిన యెడలన్

మఱుగుచు యెఱుగి మఱుగక

మఱువక మఱుఱుచిర యేని మఱుయ్యమలన్”

(8 స్కం - 130 వ)

ఇది శ్రీహరి తన శ్రీకృష్ణును వివరించుచు పాంశ్యన వదనము.
దీనికి శ్రీదేవి యచ్చిన వమలానము శ్రీకృష్ణ నిర్దాశికములగు నిక్కయ వాక్య

“దేవా ! దేవర యెరుగులు

తానంబున గొప్ప కొలుచు వని నా వని గా

కో వల్లత ! యేమనియెడ

నీ వెఱుగ వచ్చుచుంటి నవిలాండ వతి !” (8 స్కం-112)

వద్యమున-నీ తనుకూలవతివి - విన్ననువరించెడిదానను - నీ ప్రవర్తనకు నేనే మందును - తరలముగు తేరికను - శీషత్వమును(అనగా భగవత్పాఠశాలత్వమును) బ్రకటింపఁబడినవి. ఇందుకు-దేవా-వల్లత-అనిఁగాండవతి-అను సంబోధనము అన బలకములై నారాయణుని పరబ్రహ్మత్వమును వ్యభిమానము చేయుచున్నవి.

పై వద్యమున వ్యక్తము చేయఁబడిన తత్త్వాలమిది-కాదుణ్య రూపిణియగు లక్ష్మీదేవితో గూడియే శ్రీమన్నారాయణుడు రక్షకుఁడని సర్వపదాశ్రయములచే బోధింపఁబడినది- విశిష్టాదైత సంప్రదాయములచే రక్షకుఁడైన శ్రీహరి వెంబ శ్రీదేవి యందుల ముఖ్యలక్షణము. గణేంద్ర మోక్షణ పుట్టమున మూల గ్రంథ లక్ష్మీవెంబ వచ్చినట్లు లేదు. సరసముగా నీ లక్ష్మీ ప్రస్తావనము శ్రీపైష్ఠన సంప్రదాయము వెఱుగియే- శ్రీమన్నారాయణుడు లక్ష్మీదేవితో గూడియే రక్షకుఁడగుచున్నాఁడని యాచీషము వెఱుగింపఁ దలచియే-య మూఱుమైన యమంద నుందర కల్పనా శిల్పమును బ్రదర్శించియున్నాఁడనుట యుక్తము.

శ్రీదేవి కాదుణ్య రూపిణియ, పురుషశారభూతులైనవి విశిష్టాదైత సంప్రదాయమున భూమింపఁబడుచుండుటచే శ్రీహరి గణేంద్రుని తఱించుటలో నామె కాభిముఖ్యమేకాని యాగ్రహకారణము లేకుండుట వహణ విషయము. ఈ విషయమే పైన లక్ష్మీదేవి వెఱుగిన వాక్యములలో వ్యక్తమగుచున్నది.

అ తరువాత నున్న వద్యము లిట్టి పురుషకార వైభవమును మఱింత పెల్లెము చేయుచున్నది మఱియు భక్త పాలనమున శ్రీమద్వారాయణుని పారిజన్యమును సమర్పించుచున్నది—

“దీనుల కియ్యాలింపను

దీనుల రక్షింప మేఱ దీవనఁ బొందన్

దీనావన ! నీ కొవ్వను

దీన వరాధీన ! దేవ దేవ ! మహేశా !

(8 స్క-133వ)

ఈ వద్యమున దీనుల రక్షించుట నీకుఁ దగియున్నది యాతని భక్త పాలనము నట్లె యనుకూల్యమును బ్రకటింపినది. శ్రీహరి పరివర్తించుచున్నట్లుగా నాతనిని భక్త రక్షణకై ప్రోత్సహించుచున్నది ఇదియే గదా పురుషకార స్వభావము.

ఈ లిట్టి పురుషకార స్వభావమును గూర్చి విశిష్టాద్వైత సంప్రదాయమున నాచార్య కోటిలోఁ బ్రథమగణ్యులు, రామానుజ సిద్ధాంతమును విశేషముగాఁ బ్రాచీనము చేసినవారునగు భట్టరువారు విధముగా వర్ణించియున్నారు.

“ఏతేన త్వత్ప్రేయాన్ జనని ! పరివర్త్యాగవిజనే

హితస్రోతో వృత్త్యాః భవతి చ కదాచిత్కలుషదీః ।

కిమేతన్నిర్దోషః క ఇహ జగతితిత్వముచిత్తైః

ఉపాయై ర్వి ప్యార్థ్య వ్యజన యేష మాతా తదపినః ॥”

దీని తాత్పర్యమిది- తల్లీ ! నీ భక్త యవరాధములచే నిండియున్న మనుజుని యందు తలఁద్రివలె హితమును జేయగోరి కోపించినదో- “అదేమి ! లోకములో దోషములేని వాడెవఁడు ?” అని నముచితముగా నుపాయముతో నాతని కోపమును మాన్పి టివని భగవంతుని యొక్క వ్యజనముగాఁ జేయుచున్నావు-అని

గజేంద్ర మోక్షణ ముద్దమినఁ బ్రస్తుత నందర్యమున భట్టరు వారి వాక్యముఁ ననుసరించుచు నీ లిట్టి భక్త్యమును నూచించుచుఁ బోతన—

“నముచిత సంభాషణంబుల సంకించుచున్న య వ్యరప

వైష్ణవీ రత్నంబు”

(8 స్క-134 వ) —

అని యాపెను క్లాపియియన్లుగఁ జూలకముగా నిట్లు యిట్లు శ్రీతత్త్వమును వివరించుటచే నీతనికి శ్రీవైష్ణవ సంప్రదాయము కరతలామలకమనియు, దాని ప్రలాపమీకని యచువారముపైఁ గలదనియుఁ దెలియఁచున్నది.

5) శీర సాగర మతన పుట్టమున లక్ష్మీ ప్రాదుర్భావము వర్ణింపఁబడిన సదర్పమునఁ బోతన యమూలకముగా శ్రీదేవి యొక్క దివ్య మాహాత్మ్యమునిట్లు వర్ణించియున్నాఁడు -

“వలుతుల నమృతంబు పలుక నెవ్వనితో
కాపించె వాఁడెవో బ్రహ్మ యవఁగ
నెఱుఁచి కెంగేల నెవ్వని వనియించె
వాడె లోకములకు వల్లరుండు
మెయిదీగె నెవ్వని మేనితోఁ గదియించె
వాడె పో వరసు సర్వజ్ఞ మూర్తి
నెఱుఁకుక యెప్పుడు నివసించె నేయంబు
నా యిట్లు సరమగు నమృత వదను
నింతి చూపువాఁడె నెచ్చోటో కచ్చోట
జిప్టు దనద దర్శ జీవితంబు
గొమ్మ పిన్ననగవు గురుతర దుఃఖ ని
వారణంబు నృప్తి కారణంబు

(8 స్కం-273 ప)

ఈ వర్ణనము బ్రహ్మాది ప్రతి వర్ణంతమగు చరాచర వ్రక్షాతి కరీరముగాఁ గల శ్రీమన్నారాయణునితో నపృథక్విధమగు శ్రీతత్త్వమును బ్రబోధించినది. ఇవాద్యరిల దేవతల కాతఃకాత్య. సర్వరూపములు - సర్వనామములు శ్రీమన్నారాయణునివి. అతః యే రూపములలో నుండునో తత్సన్నిధిమగు రూపముతో నాతః దూకురాలై - అనగా - వరతంత్రురాలై - యుండుట శ్రీతత్త్వము.

విశిష్టాద్వైత సంప్రదాయ పేక్షలలోఁ బ్రథమగణ్యులు పోతన కంటఁ బూర్వమున జీవించి శ్రీవైష్ణవవాద్యులుగాఁ బ్రసిద్ధులగు శ్రీ తల్లిరు వారు శ్రీతత్త్వమును బ్రకటించుట కొఁజూఁ దాము రచించిన “శ్రీ గణరత్నకోశము” అను స్తోత్రమున శ్రీదేవి మాహాత్మ్యమును వర్ణించుచు —

“అపాక్షా యాయో యశశః పరశ్చలన్య కథనాత్

అమీ యత ద్విత్వాత్ కథనాత్ ప్రకరణాత్

శ్రీ! రాహుత్య ప్రకరణం ముఖ్యత్వాత్

ప్రకరణం స్వరూపం చ సురీకా కథనం”

శ్రీదేవిని బ్రహ్మచారి యాచారు. దీని తాపమిది —

“ఓ లక్ష్మీ! యొక్క కటాక్షము లదికముగా నెవనిమీద ప్రసరించెనో వాడు పరబ్రహ్మము. ఎవరి మీద రెండు మూడు ప్రసరించెనో వారు చరిత్రబ్రహ్మము ఈ రెండు దక్కువయైన దేవేంద్రాదులు. అందువలన దేవమారెండింటిని దెలియవరచుచు నిన్ను ప్రుతించెను. రాజయొక్క వర్ణన కోకాదిక ధనముల పొగడ్త రాజయొక్క పొగడ్తయే గదా.”

పై పోతన పద్య మీ క్లృత తాపముతోఁ బూర్తిగా నంతదించుచున్నది — అనగా — సరిపోయి యున్నది. శ్రీదేవిని గూర్చి భక్తిరాధ్యాపర్య పర్యుల సంప్రదాయబద్ధమైన నిర్వహణ విధానములను బూర్తిగా యెఱిగియే పోతన యిట్టి శ్రీతత్త్వ నిర్ణయకమగు కల్పన చేసియుండునని తానింతవలన యున్నది. లేనిచో మూలమున లేని యిట్టి శ్రీదేవి మానవత్వమును వాటి చెప్పు పర్థమును పోతన చేయుట కవకాశము లేదు.

6. అష్టమ స్కంధమున చక్రవర్తి - వామనుడు శ్రీహరి గుర్తింబియు, కుక్రారాధ్యుని విషేష వాక్యములను బెడచెవిని, బెట్టి తానము నిచ్చుటకుఁ బూనుకొనిన పందర్పమున “నమూలకముగా” వ్రాయబడిన యీ శ్రింది పద్య మూడవ పాదాత్మ లోకమున సుందర శైలి సంకోచితమై వానిఁ గన్నది. విష్ణుస్తోత్రక వల్లవరాయ సిద్ధముగా లక్ష్మీనారాయణుల దివ్య తాపకర్యమును వర్ణించునది —

“అదిన్ శ్రీనతి కొన్నపైఁ దనువుపైఁ త్రరియంబుపైఁ

దాదాల్లంబులపైఁ గుహితలపైఁ బాలిండ్లపైఁ మాత్తు

ర్యాదం బెందు కదంబుఁ గ్రిందగుట మీఁదై నా కరణంబు మే

ల్లాదే రాజ్యము గిక్కిమున్ నరకమే కాదులు నాపాయమే.”

(85-92)

హిహితీ హితవే గాక విశిష్టార్థైక పేదాల్ ఏదొక హితము నైకము సంకరించుకొనిన వద్యమిది.

■ వద్యమున శ్రీమన్నారాయణునకు స్వరూపమును దివ్య మహిమి సాహ చర్యమును జెప్పి రెండు విషయములు విశిష్టములు చేయఁబడినవి.

మఱియు వామనుఁడు శ్రీమన్నారాయణుని యవతారమని స్థిరపఱుటచే నవతారములు పరమావ్యయమును విశిష్టార్థైక సిద్ధాంత సంప్రదాయము ప్రకటించఁ బడినట్లు కాఁగలదు.

ఇట్లు మూలకముగాఁ బోతన యీ ముద్రమున విశిష్టార్థైక సంప్రదాయమున శ్రీదేవికి నారాయణుని తోడి నిత్య సాహచర్యమును వర్ణించు మార్గముననే తాను గల వర్ణించి తత్సంప్రదాయ వర్ణనమును, దత్త్రివిధి వెల్లడించి యున్నాఁడు.

7. తళమ స్కంధము పూర్వభాగమున రుక్మిణీ కల్యాణ ముద్రమున శ్రీకృష్ణుఁడు రుక్మిణిని పెండ్లియాడెనని తెచ్చు సంవర్తమున మూలమున లేకుండ స్వతంత్రముగాఁ బోతన వ్రాసిన ■ త్రివిధ వద్యము శ్రీతత్త్వమును చక్కగాఁ బ్రతిపాదించునది.

“ద్రువ కీర్తిన్ హరి పెండ్లియాడె విజయోహరిణిన్ మానవై
తన గాంధీర్య విహారిణిన్ విశిఖ సంవత్కారిణిన్ పాదు బాం
దన నత్కారిణిఁ బుణ్యదారిణి పునాదార్పిద్య సంహారిణిన్
సునిభూషాంబర దారిణిన్ గుణవతి చూడామణిన్ రుక్మిణిన్.

(10 పూ. ■ - 1782)

■ వద్యమున రుక్మిణి “అదిలక్ష్మి” యొక్క లక్షణములతో గూడి యున్నదిగా వర్ణింపఁబడినది.

- 1) విజయోహరిణి = శ్రీదేవికి శ్రీమన్నారాయణునితోగల దివ్య సంబంధము వ్యక్తమగుచున్నది.
- 2) ■ సంవత్కారిణి = దయాగుణాద్వితత్త్వము వ్యక్తమగు చున్నది.
- 3) పాదు బాంధవ నత్కారిణి = పురుషకార నిర్వాహతత్త్వము వ్యక్త మగుచున్నది.

- 4) పుణ్యధారిత = దివ్య వైశుంకవానము ద్యోతకముగు
చున్నది.
- 5) మహాదారిద్ర్య సంహారణ = మహిమాన్వితత్వము వెల్లడియగు
చున్నది.
- 6) మాన వైభవ గాంధీర్య
విహారిణి — } = వల్లభుల లక్ష్మీభక్త్యము తెల్లమగు
7) సునిభూషాంబరధారిణి }
8) గుణవతి చూడామణి }

ఇట్లు మూలకముగా రుక్మిణీదేవియందు శ్రీదేవియొక్క లక్షణములను ప్రతి
పరిపూర్ణముగా సాధిప్రాయ విశేషములను వారి పోతన శ్రీతత్త్వమునుబట్టిగా
వ్యక్తము చేసియున్నాడు. ఈ రుక్మిణీ వర్ణనము శ్రీదేవీ వర్ణనమేయని దళము
స్కంధము పూ. తా. 178 వద్యము సాక్ష్యమిచ్చుచున్నది. అందు “అది
లక్ష్మియైన రుక్మిణితోడఁ గ్రీడ పలుపుచున్న కృష్ణుఁ డాచి” — అని — పేర్కొన
బడినది ఇట్లు రుక్మిణీకి శ్రీదేవీకి బోలెడ చెప్పఁబడినది.

8. దళము స్కంధము—ఉత్తర తాగమున శ్రీకృష్ణుఁడు రుక్మిణీతో నర్కొత్తులు
నలికిన మట్టమున రుక్మిణీ పలికిన పలుకులలో శ్రీతత్త్వము చక్కగాఁ పోతన వివ
రించి యున్నాడు.

రుక్మిణీ శ్రీకృష్ణుఁడు వర్కిన నర్కొత్తులకు రోదించినది. శ్రీకృష్ణుఁడొక
ననునయించినవృథామె పలికిన పలుకులు మూలమున నిట్లున్నవి —

“తం త్యానురూప మభిజం జగతామదీశ

మాతాన మత్ర చ వరత్రచ కామపూరమ్;

స్యాన్మే తవాంఘ్రిరరణం స్పృతిభి ర్మమంతాః

యో వై భజంక మునయా త్య వృతావ వర్గః”¹

ఈ మూల శ్లోకమునకుఁ బోతన గానించిన యనువాదమిది—

“దేవా ! భూలోకమునందును నిత్యనివాసమునందును
సకల ప్రదేశములందును జగదీశ్వరుండవయిన నిన్ను
నభిమతంబులయిన కామరూపంబులుగైకొని పరింతు”

(10 ఉభా 256)

౪: ఘోషము వస్తుబాదము శ్రీతత్త్వ విద్వాదుకములు. ■ దుష్టిదే వరికిన వలుకు
ంపు శ్రీకృష్ణుడిచ్చిన వమోదానమున గల వాక్యములు -

“నీ వివాహ కాలంబున పనేక రాజ్యవరులఁ గై కొనక భవదీయ మును
రాజున శ్రవణాత్మకుండ నయన నా వచ్చినికి నా శరీరం వితర యోగ్యంబుగాదు
నీకు శేషంబనయి యున్నదాన నని యేకాంతంబునన్ బ్రాహ్మణం బుత్తెంచిన”

(10 పృ-ఉటా 268)

౫: పోతన యనువాదమునకు మూర్ఖోపమిది-

“చూర స్త్రయాత్మవిరసే సునిదత్తిమంత్రః
ప్రస్థాపితో మయి పరాయణి శూన్యమేతత్.
మత్సా జిహవ ఇదమంగ మనస్య యోగ్యం
తీప్తేత తత్త్వయి పయం ప్రతిషంధయామః¹

౫: పై గ్లోకమున బోతన యనువాదములోని - “నీకు శేషంబనయి యున్నదాన”
అను వాక్యమునకు వంబంపించిన భావము ప్రస్తావము కాలేదు. ఇది శేషంబు
విశిష్టాప్రకృతపత సంప్రదాయ ప్రసిద్ధమగు ప్రయోగము.

శ్రీమన్నారాయణుడు శేష - అనగా-స్వామి. తదితరము శేషబ-అనగా
దాసులు లేక వరకంఠులు. శ్రీమన్నారాయణున కనుకూలపతియగు శ్రీదేవి దాసు
కోటిలో నగ్రగణ్యురాలు. స్వామి కనువర్తులలో మెలఁగంపది.

“శ్రీః” అను శబ్దమున విధము చెప్పబడితో శ్రీయశే, శ్రయశే-అను విర్భు
వసమను బిడ్డ-“తమ తమ యజ్ఞీవసమః గోదవద్ధి చేతనులచే నాశ్రయింపఁ
బడినదై పీరి నుత్తీరింపఁ జేయుటకు నర్హేశ్వరు నాశ్రయించి యుండునది”² అని
ప్రస్తావనావ్యుత్పత్తి శ్రీతత్త్వము వివరింపఁబడుచున్నది. ఇదియే యీయే శేషర్థము.
ఇట్టి సంప్రదాయమును విజ్ఞానముగా వెలిగియే-పోతన “శేషంబయి యున్నదాన”
అను ■ విలక్షణ ప్రయోగమును జేసియున్నాడని యభిప్రాయము. అట్లుగాక

1. శ్రీమద్వా 10 పృ-60 ల-57 గ్లో

2. రహస్యత్రయ పాఠము-ద్వయోపాసకము పుట 570

దోయిన శేషత్వమునకీ సందర్భమున వరసముగ వేదాంత యీర్ష్యము నివారణమున
వరికీరింపఁదగినది.

9. పంచమస్కంధమున వాని వృత్తాంతమున గంగన శ్రీతత్త్వమును
జక్కగా వెల్లడించి తన విష్టాదైత వరిజ్ఞానమును, తనవృత్త వరత్వమును బ్రక
టించి పోతన మార్గము వసువరించిప వాఁడాయెను.

నాని యనునాతఁడు పంఠానార్థము రక్తితో వాసుదేవునిఁ బూజింపగా
దైవము ప్రత్యక్షమాయెను. ఆ సందర్భమున = శ్రీసున్నారాయణుని దివ్య మంగ-
విగ్రహమును మూలమున వ్యాసతగవానుఁడిట్లు వర్ణించి యున్నాఁడు—

“అత హ తమావిష్కృత భుజయుగళద్వయం, హిరణ్యయం పురుషవిశేషః
తనక తపిక కౌశేయాంబర ధరం, ఉరసి విలస ప్రేవత్పలలామం. దరివర త
దుహ వనమాలా చూర్యమృత మణి గదాభిరువంశీతం, స్ఫురత్కిరణ ప్రవహ
మణిమయి మహది మండల తటత కటిసూత్రహార శేయార మాపురాద్యంగ భూష
విధూషితం, ఋత్విక్రపస్య గృహపతయోధనా ఇవోత్తమం ధన ము వరిత,
నవిహుమాన మర్హణేన అవనత శీరాణి ఉవతస్త్వః”¹

ఈ యంశమును గంగన యత్యంత; సుందరమైన కైలిలో విల్లనువడిం
యున్నాఁడు.

“అంత నావిష్కృతకౌంత చతుష్పుటంబు

బును బీశాంబరంబును వెలుంగ

శ్రీవత్స కౌస్తుభ శ్రీరమా చిహ్నంబు

బారమందు రమ్యమై యరపు పడఁగ

కంఠద్రవ్ర గదాంబుజాత ఖడ్గాది ది

వ్యాయుధంబులు పేతులందు మెఱయ

సవరత్నహరికాంత మాత్మ

కీరీతి ద్యుతుల్ గదలు కొవఁగఁ

గర్భకుంఠల కటిసూత్ర కవళరత్న

హర శేయార వరమాపురాది భూష

మూల భూషణుడైవ శ్రీనాయకుండు
దంపతుల కప్పు తెరువఁ బ్రత్యక్షమయ్యె

(5-43)

గంగన కావించిన యీ యాంధ్రీకరణమున మూలమున లేని "శ్రీరమా చిహ్నములు" అనియు "శ్రీనాయకుండు" అనియు వరసముగాఁ జేర్చఁబడినవి. నారాయణ వరప్రహ్లాదుని శ్రీదేవితో విశిష్టఁడైయుండు విశిష్టాద్వైతమున ముత్యాంశము. అట్టి సంప్రదాయ స్ఫూర్తి నొక్కచో గాదు రెండు తాపులందీట్లు గంగన చేసియున్నాడు. మూల తాగవతమున లేని ౬: రమా ప్రస్తావమును సునితముగా విశిష్టాద్వైత మత సంప్రదాయము వెఱఁగియే-పోతన వలె తత్సంప్రదాయప్రీతితో గంగన కావించెనని యర్థిప్రాయము ఈ వ్యాసమున "తాగవతావతరణ పృథ్వాంతము" అను రెడవ యధ్యాయమున పోతన గంగనాదుల కాలమునాటి కాండ్రదేశమున విశిష్టాద్వైత మత వ్యాప్తి మిక్కిలిగా నుండినట్లు నిరూపింపఁబడినది. నహజ సిద్ధముగు విష్ణుప్రీతియు, నమకాలికమైన విశిష్టాద్వైత వ్యాప్తి ప్రాప్తమైన దీప్తియు, బోతన వంటి పాదునయి యుత్తరుడు. తాగవత నైష్ఠిరుడు నగు వానితోడి పాహచర్యమును గంగన సిద్ధముగు శ్రీతత్త్వ విధియక వరిష్కారమును రెండు వర్యాయములు కావించునట్లు ప్రేరేపించినవని విర్ణయించుట వత్స నమృతము కాగలదు.

10. వృష స్కందము నాంధ్రీకరించిన పింగనయుఁ బోతన గంగనల మార్గముననే శ్రీ ద్రయఃవతుల దివ్య పాహచర్య వైభవమును శ్రీదేవితత్త్వమును విశిష్టాద్వైత సంప్రదాయ బద్ధముగా తన వాదమునఁ బ్రత్యేకాభిరంభముతోఁ బ్రదర్శించి యున్నాడు. ఈతని యీ శ్రీ తత్త్వ ప్రకటన ప్రీతిని, బరిశీలించి నప్పు డీతని యందు విష్ణుప్రీతియు, విశిష్టాద్వైత సంప్రదాయ వరిజ్ఞానమును, గేవల పరిజ్ఞానమే కాక తన్మతమువట్టి వానిముఖ్యమును వ్యక్తమగుచున్నది.

స్కందారంభ మంగళ శ్లోకముననే—

"శ్రీవత్సాంకిత కొప్పుల స్ఫురిత లక్ష్మీదారు మః స్థల
శ్రీవిలాక్షిణి"

(6-1)

ఇత్యాదిగా శ్రీనువ్వారాయణ వరప్రహ్లాదుని లక్ష్మీదేవితో గల విత్వ పాహచర్య ప్రితి వర్ణనార్థించి శ్రీతత్త్వమును వ్యక్తము చేసినాడు. మఱియు శ్రీదేవి నిట్లు స్తుతించి యున్నాడు—

“వింక్లకణ రవరవ

కలితంబగు వదయ వరదే ~~గీతము~~ తెరయం

తెలదేగి భక్తులకు నల

కలుముల దయసేయ జరిది కన్యకః దలఁతున్” (6-6)

ఇందు శ్రీదేవి యొక్క కారుణ్యము - వదయ ప్రదాయకత్వము - సంపత్తి, దాయకత్వము ~~■~~ గుణములు వివరింపఁబడినది. శ్రీయతే ఇతి శ్రీః అని వంప్రదాయ పేర్తలు చెప్ప నర్థమునకు సింగన చేసిన వివరణమిది. భక్తులచే వాక్రయం పఁబడి వారి కీదయము - వరములు - కలుములు ప్రసాదించి రక్షించు న దనునర్థమున సింగన ~~■~~ వద్యమును విస్యసిందియ్యవ్వాడు.

11. షష్ఠ స్కందమున య జామిగోపాభ్యాసమున సింగన విశిష్టాద్వైత సంప్రదాయ ప్రావణ్యముతో - యమదర్మరాజు తన దూతలతోఁ జరికిన పలుకులలో శ్రీతత్త్వమును బ్రతిపాదించి యున్నాడు.

యముఁడు తన దూతలతో భాగవతేతరులను బట్టి తెంపి పలుకు చుట్టమున సమూలకముగా శ్రీదేవీ ప్రస్తావనమును స్వతంత్రముగాఁ జేసియున్నాడు.

“ఎక సత్కేమున వైన నిందిరా రమణునిఁ

బలుకంగ లేని దుర్వాషతులను

గలరోననైన శ్రీకాంతుని ~~■~~ త్వాడ

కమలముల్ సూదని కర్కరృకుల

నవ్వుచు నైనఁ గృష్ణ ప్రళంపకుఁ జెనిఁ

దార్ప నేరని దుష్కుటా వ్రవణుల

యాత్రోత్సవమునైన నీకుని గుడి త్రోవఁ

ద్రొక్కఁగ లేని దుష్పదులను

బరమ భాగవతుల పాదధూళి నమస్త

తీర్థ సారమనుఁడఁ డెరియలేని

వారి వారి వారి వారిఁ జేరిన వారిఁ

దొలఁగఁ గట్టి తెండు దూతలార”

(6-188)

■ పై పద్యమునందు - ఇందిరా రమణుఁడని - శ్రీకాంతుఁడని - రెండు కాపులందు మూల గ్రంథమున లేకపోయినను స్వీయ కల్పనచే విట్లు పేర్కొనుట

(చుడాక్షర శ్వాసమునఁ తెప్పఁబడినవిగాఁ) సంవదాయము నెఱిగియే -
హృదయపూర్వకముగనే సింగన శాసించెనని నా యభిప్రాయము. ఇట్లు శ్రీ శత్రుత్వ
మును వెల్లడించుట తాగవతాంధ్రీ కర్తలందఱునె సామాన్య స్వభావము.

12. పక్ష స్కంధమున ప్రదేశసల పృథ్వాశ్రమన సింగన యమూలకముగా
నారాయణుతో నవృత్తిక్రియ, మోక్షప్రదాన సమయమున శ్రీమన్నారాయణునితో
గూడి భక్తుల సమగ్రహించునదియనగు శ్రీదేవి యొక్క శత్రుత్వమును - దోతన
గంగనాదుల రీతిలో సింగన వ్యక్తీకరించి యున్నాఁడు. ఇట్లు శ్రీ విశిష్టాదగు
వరప్రహ్లాదులను సింగన సమయము కలిగినప్పుడెల్ల సమూలకముగా పర్చించు
నని చెప్పబడు పీఠ కలిగించు పుట్టమిది—

పృథ్వులను గాచ్చుచున్న ప్రదేశ సుపుత్రులతోఁ జంద్రుఁడు పలు
కులు మూల తాగవతమున నిట్లున్నవి

“అంతర్దేహేషు భూతానా ముక్త్యా-స్మై హరి రీక్ష్వరః॥

సర్వం తద్విప్లవ మిక్షిర్య మేవం వస్తోషితో హ్యహో॥”¹

|| మూల శ్లోకములోని భావమును సింగన యిట్లు సేవదించినాఁడు—

“అఖిల భూతముల దేహంతస్థులగు నాత్మ

యాశుఁడచ్యుతుఁడని యెఱుఁగ వలయు

నెఱిగి సర్వంబైన యందిరావణులలోఁ

జాపుట తనవిగాఁ జూడ వలయు”

(6-201)

ఈ సింగన యనువాదమున నారాయణుడే వరప్రహ్లాదునియు - నాతఁ
డిందిరా రమణుఁడనియు వ్యక్తీకరించియున్నాఁడు. ఈ యందిరా రామణత్వమును
మూలమున లేకుండ విశిష్టాద్వైత సంవదాయమున ముఖ్యాంశమని యెఱిగియే
సింగన ప్రయోగించి యున్నాఁడని నా యభిప్రాయము.

13. పక్ష స్కంధమున పృథ్వాసుర పృథ్వాశ్రమన సింగన మూలమున
లేక పోయినను శ్రీ శత్రుత్వమును మహాభినివేశముతోఁ దనయనువాదమున వివరించి
యున్నాఁడు -

పృథ్వాసుర పృథ్వాశ్రమన దేవతలు శ్రీమన్నారాయణుని కరణపీఠి పుతిం
వగా నాతఁడు శ్రత్యక్షమైన వంశర్యమున మూలమున గల శ్లోకము లివి—

1. శ్రీమద్భాగవత - 4 అ - 13 శ్లో.

■ తేనీం మహారాజ సురాజామువతివృతామ్ :
 ప్రతిద్యాం దిక్ష్మహాదానిః కంఠ చక్రః ■ ధరః॥
 అత్మకులైః జ్ఞోడక విర్జివా శ్రీ వత్స కౌస్తుభాః :
 వయ్యపావత మున్పిద్ర కరదంబురుహేక్షణమ్॥

ఈ శ్లోకము లందు కంఠ చక్ర గదాధరుడు-శ్రీ వత్స కౌస్తుభములు తన్ను
 తక్కిన లక్షణములతో సున్న వడనార్ధులతో గూడి ప్రత్యక్షమైనవాడని శ్రీమన్నారా
 యణుని గూర్చి చెప్పబడినది.

■ శ్లోకములకు పింగన కావించిన యనువాదమున మూలమున లేకపోయి
 నను శ్రీదేవిని గూర్చి ప్రస్తావము కానివలెబడినది. పింగనయను వాద వద్యునిది—

తగు కంఠచక్ర గదా ధరుండగువాని
 శ్రీవత్స కౌస్తుభ శ్రీలవానిః
 గమనీయ మాణిక్య మన కిరీటము వాని
 దివ్య నిభూషణ దీప్తివాని
 మండిత కేయోర నందంబుల వాని
 పిరి యార స్థలమునఁజెలఁగు వాని
 దనుబోలు సేనక దండంబు గలవాని
 జిలుగైన వచ్చని వలువ వానిః
 దెల్లదమ్మివిరులఁ దెగడు కన్నుల వాని
 నవ సురాద్రవంబు నవ్వు వాని
 గనియే పేచ్చు విండు కప్పర పాటుతోఁ
 గన్నులందు సున్న కలపుశీల”

(6-332)

■ యనువాదమున పింగన విష్ణుమూర్తి దివ్యమంగళ స్వరూప వర్ణనముతో
 బాటు లక్ష్మీదేవిని గుఱించి చైతము ప్రస్తావించి యున్నాడు. ఇందుకు మూలమున
 నాధారము లేదు. శ్రీదేవీ పాహుచర్యము తోడనే వారాయణునకుఁ జిరబ్రహ్మాత్మ్య తెరి
 పూర్తి యనెడు విశిష్టాద్వైత సంప్రదాయము నెఱిగియే మూలమున లేకున్నను—
 “పిరియార స్థలి జెలఁగువాని”నిగా వారాయణుని వర్ణించి ■ సంప్రదాయ పేర్క
 త్వమును పింగన వెల్లడించిన వాఁడాయెను తరువాత వద్యమున చైతము—

“ఎల్ల లోకములకు నిలైన తాగ్యంబు
గాపురంబుంచెడి కమల రెణువ”

(6 - 333)

అవి శ్రీదేవీ ప్రస్తావమును చేపియున్నాడు.

ఈ విర్వహణమును పింగవ యర్చాపూర్వకముగాఁ గావించి యున్నాఁడని నాయుత్తరాయము.

14. ఏకాదశ ద్వాదశ స్కంధముల నాంధ్రీకరించిన నారాయణ శ్రీదేవీ విష్ణుమగు నారాయణ పరబ్రహ్మ స్వరూపమును వివరించియున్నాడు. పోతనాదుల వలె విష్ణుప్రీతియు, విశిష్టాద్వైతాను రక్తియుఁబ్రదర్శించుచు శ్రీ తత్త్వమును అక్కగా నెల్ల దించియున్నాడు.

ద్వాదశ స్కంధమున కుకయోగి తాగవత గాథను వివిధించి వరీక్షిత్తుతో నుప సంహార వాక్యములను బలుకు పందర్పమున మూలముగు శ్రీమద్భాగవతమున విట్లు కలదు -

- 1) “త్వంతు రాజన్ మరిష్కేతి పకుబుద్ధి మిహం ఒహాః
■ జాతః ప్రాగ దూతో - ద్య దేహ పత్త్యం ననృజ్యం॥
- 2) న భవిష్యసి దూతాత్వం పుత్రహిత్రాది రూపవాన్.
దీక్షాఽకరవ ద్దేహదేర్వ్యతిరిక్తో యతాఽనలః॥

నారాయణ శ్లోకముల ననువదించుచు -

“ఏను మృతుండ నొడువని యింత భయంబు మనఁబడోవలన్
మానుము, సంభవంబుగల మానవ కోట్లను జూపు నిత్యమో
గాన హరిం దలంపుమికఁ గల్గిదు అన్యము ఏకు రాత్రిపై
మానవవాత ! పొందెదవు మాధవలోక వివాసాస్థానముల్” (12 - 25)

■ మాధవలోక ప్రసంగముఁగావించియున్నాడు. ■ పద్యము విశేషించి విశిష్టాద్వైతమత వస్తుతములగు పెక్కుతాపములతో తాపించుచు-నొక విధముగ తాగవతరసనా ప్రణాళికకు విముగింపు పలుకుగా నున్న కారణమున దీరియందు నారాయణ “మాధవుడు” క్రియః పరిత్యమును శ్రీమద్వారాయణున కాపాదించుట సంప్రదాయ ప్రీతితోడను-ల సంప్రదాయమును పరిపాలింపవలయునను వట్టుదల తోడను నవి నా యుత్తరాయము.

1. శ్రీమద్భా 12స్క-5 అ-2, 3 శ్లో

భగవద్రామానుజులు విశ్వాద్వైత మత వ్రదర్శనమున మఱి నీవమునంటి తమ "వైకుంఠగద్య"లో శ్రీదేవి వైకుంఠలోక వాసులగు శివ భగవతులను దమ శ్రీ వైకుంఠాది విదులందు నియమించి పాలించువదిగాఁ జేర్చుచియున్నాడు- అవద్దనమిది -

"శ్రీమ ద్వైకుంఠై శ్వర్యాది దివ్యలోకం విశ్వం అత్యంతాద్య ఆపౌత్య యన్త్యా, శివ శేషాశాది పర్య పరిజనం భగవతః శత్రువ స్థానిత పరిదర్శాయాం అజ్ఞానయన్త్యా కిం రూప గుణ విలాపాదిభిః అత్యానురూపయా క్రియా నమ అశీనమ్"

ఇత్యాదిగా నీ విషయము వివరింపఁబడియున్నది

iii రామానుజాచార్యులవారి వర్ణనమును బాగుగా నెఱిగియే మూలమున లేకపోయినను స్వేచ్ఛ పహించి శ్రీ వైకుంఠమును "మాధవలోకము" అని లక్ష్మీ పతిత్వ సూచకమగు పమానముచే నూదించి తన "ముచ్చటఁ" దీర్చుకొనినాఁడు నారయ.

మూలమున లేకపోయినను నారయ యీ విధమగు సంప్రదాయ సూచకమగు వ్రయోగము చేసియుండుట చేతను, నారయ విశ్వాద్వైతము యని పలుకఁబడి విమర్శకులు భావించియుండుట చేతను, నాతని యనువాదమునఁ జెప్పఁబడి విశ్వాద్వైత సమ్యక్ మూలగు వుష్కారములు గోచరమగుచుండుట చేతను- ఈతని సహచరులగు గంగన, సింగన మఱియు నీతని గురువుగాఁ బలుకఁబడి విమర్శకులచేఁ జేర్చినఁ బడిన పోతనయు నిట్టి శ్రీతత్త్వ నిర్వహణమును సంప్రదాయ బద్ధముగా విష్ణు ప్రీతితో- విశ్వాద్వైతానురక్తితోఁ గావించి యుండుట చేతను దై పద్యమున నారయ "హృదయ పూర్వకముగనే" విష్ణు ప్రీతితో - విశ్వాద్వైతానురక్తితో-శ్రీ వైష్ణవ సంప్రదాయ పాలనము చేయవలయునను నభినివేశముతో నీ విధమగు ననువాదము కావించెనని నాయుత్ప్రాయము. ఇందులకా కారము నందలి నహుళ పరిస్థితులు చోహదము గావించి యున్నట్లు తార్కమే చేర్చినఁబడినది.

ఈ విధముగ భాగవత కవులు పోతన, గంగన, సింగన, నారయ యనువారు వ్రులు "విశ్వాద్వైత దర్శనమున" విశిష్ట స్థానము నాక్రమించిన శ్రీతత్త్వమును దమ యనువాదమునఁ విఘటముగాఁ బ్రదర్శించి తమ సంప్రదాయానురక్తిని పెల్ల దించినారని చెప్పవచ్చును.

మఱియు నమూలకముగను, నమూలకముగను తాగవతమున శ్రీదేవికి శ్రీమ
న్నారాయణుని తోడి సంబంధము తత్పరత్వముతో వెల్లడింపఁబడినది. ఇట్లు నారా
యణుడే పరబ్రహ్మమని వ్యవహరింపఁబడిన తావున నాతనికి శ్రీదేవి విత్య పాహ
చర్య వంబంధము విశిష్టాద్వైత సంప్రదాయము కాఁగల్గిన కావున వట్టి యుదాహరణ
ములు "అంద్రతాగవతము విశిష్టాద్వైత శరణుగా ననువదించఁబడినదనుటకుఁ
దెక్కించు నిదర్శనములు కలవు" - అను పరిప్రాయమును నమర్చింపఁగలవు. మఱియు
తాగవతాంధ్రీకర్తలు విష్ణు ప్రీతియు-విశిష్టాద్వైతాను రక్తియుఁ గలవారనుటను గూడ
నిర్ధారణ చేయఁగలవు.

అంద్ర తాగవతమునఁ దెక్కుతావులందు గోచరించు శ్రీరత్న సూచకము
మదాహరణములలో దీక్షిత్వరహితము కొన్నింటినిచ్చటఁ జూపిండును.

1. "కోరెడు విలువేడ్రకోటి నొల్లక లక్ష్మి
ప్రార్థించె నెవ్వని పాదరజము" (1-451)
2. ".... లక్ష్మి
సంతాపనములు వానుడేవ పడ నేననముర్" (1-445)
3. "చిరకుతాకార ! యిందిరా చిత్తదోర !" (3-423)
4. "లక్ష్మీనాథ ! దేవోత్తమా !" (3-431)
5. "నీ చానయ్యులెం
పలలన కార్యముర్ నడచ నన్యులకుం దరమే పుష్కరా" (3-433)
6. "ఇందిరాచీత్వర" (3-436)
7. "లక్ష్మీపహళాపి నాట" (3-490)
8. "శ్రీరమణీశ్వరు పదార్థసేవా నిరతిన్" (3-503)
9. "నిత్యానలాయన మైన యిందిరా సుందరీకత్న పరవ్వందంబునం దనట" (4-711)
10. "చిర దయా కార విత్యలక్ష్మి పహర" (3-753)
11. "... ఇందిరా
"పరుఁ దల పోయెనుండె జనవండుడు భక్తివికాశ పురుఁడై" (3-761)
12. "నదా మపాయించి పాగర కన్యను" (4-586)
13. "ఏ యాశ్రమంబున నిందిరాచీత్వరుఁ డచ్చటి వారల నాదరించి" (5-10-98)
14. "లక్ష్మీకాంతుని నంతుష్ట ప్పాంతుండేయవాడై" (6-20)
15. "లక్ష్మీ పమేతుండై" (11-103)

7వ అధ్యాయము

“భాగవతోపాఖ్యానములు -

విశిష్టాద్వైత సమన్వయము”

శ్రీమద్భాగవత మహాపురాణము శ్రీమద్వారాయణుడే వరప్రహృమని, శ్రీకృష్ణుడా నారాయణుడేయని, మోక్షప్రదాత యాతడే యని, యాతనిలో భక్తులు కోరుకొనఁదగిన యనేక కర్మాణగుణములు కలవనియు, శ్రీమద్వారాయణుడు భక్తపాలన కళానిపుణుడనియు, భక్తియే యాతనిఁ గృపను బొందుటకు పాదన మనియు, సర్వభక్తిమంతుడగుటచే భక్తుల నెట్టి స్థితిలో నైనను గాపాడఁగలఁడని ప్రబోధించినది.

ఈ ప్రబోధము ననేకోపాఖ్యానముల సాయమున భాగవతము విశదము కావించినది. అట్టి యుపాఖ్యానము లీ భాగవతమున నసంఖ్యాకములుగా నున్నవి. అందుకొన్ని “ఉపశ్రమోపసంహారాది సమన్వయము”న మవన త్రియను సంకము నందు వివరింపఁబడినవి. ప్రస్తుతాధ్యాయమున ప్థానీ పురాకన్యాదుమునఁ గొన్ని ముఖ్యములగు సుపాఖ్యానములను వివరించి యందు విశిష్టాద్వైత సిద్ధాంత పేవిధ ముగాఁ బ్రతిపాదించఁబడినదో వివరింతును.

1. అజామిలోపాఖ్యానము

మోక్షము శ్రీమద్వారాయణ వరాయణులకేగాని తదితరులకుఁ గాదని తెలుపు నట్టి ■ యుపాఖ్యానము. శ్రీమద్వారాయణుడే మోక్షప్రదాతయనియు, దదాని ముఖ్యమునకు భక్తియే యుపాయమనియు నీ యుపాఖ్యాన సారాంశము. అట్టి యుపాఖ్యానము పెక్కు విశిష్టాద్వైత సుతనంబులగు వంశవరాయణములను ప్రబర్చించునది. ■ యంశముల వివరణమిది —

1. శ్రీమన్నారాయణాదే వరప్రహ్లాదు

యమకింకరులు విష్ణుకింకరులదే బ్రహ్మభాగులై యమవి కడకేగి జరిగిన
వృత్తాశము వివరించగా నాకడు నారికో శ్రీమన్నారాయణాదే వరప్రహ్లాదుని
పేర్కొనియున్నాడు. ఆ వందర్పము వందలి యీ క్రింది వద్యమును విరికిరిం
తము —

“కలఁడు మదన్యండు మనుఁదొక్కఁడతఁడెందు
వెలికిఁ గానఁగ రాక విశ్వమెల్ల
■ రీలమై మహాద్భుత నమగ్రస్ఫుర్తి
మందును గోక నూలున్నదంగి
దామెనఁ బుకవల దగిలి యుండెడి మార్గి
నామ పంకిర్తన స్థేమగతుల
విహరించు నెవ్వఁడు విరిపిత మత్స్యజ
రెవ్వని వదముల వివ్వటిల్లుఁ
గనుట మనుట చనుట కల్గ నెవ్వని రీల
లందు లోక మెనని ■ దొందు
నెవ్వఁబడుదుఁ బుడమి నెవ్వరి నామమర్
గర్వబంధనములఁ జేర్చినదరు (6-169)

■ వందర్పముననే తదితర దేవతల యవరత్వమును గూడ యమఁడిట్లు
వివరించియున్నాడు—

“ఎనుఁడు నేను మహేంద్రుఁ డవ్వతి పీఠిచోక్రుఁడు రాక్షసుం
దలిలుఁ డర్కుఁడు చంద్రుడుం గమలానమందు మరుద్గణం
బును మహేశుఁడు రుద్రవర్ణము భూరి వంయమి సిద్ధులున్
మొనసి కన్గొనఁజాల రెవ్వని మూర్తి ఏక్రతుకీర్తిమై (6-170)

మఱియు శ్రీమన్నారాయణుని తత్త్వము వెలుగుటకు శాపబ్రహ్మదులకు
సాధ్యముకాదని యిట్లు వివరించినాడు—

“ఎన్నఁడు దెలియంగ వేరరు
వన్నగ పతికాయ తత్త్వభావము మేనం
గన్నుల పేల్పుమ దావలఁ
బన్నమరిన పేల్పు ముడుక వదువుల పేల్పున్ (6-177)

ఇట్లే చుట్టమున శ్రీమన్నారాయణుడే పరశ్రుశ్యామని చిహ్నమువలెనది.

2. విష్ణుతత్త్వము మోక్షపాతువు

విష్ణుతత్త్వములు హరికీర్తనమును గూర్చి వివరించిన నందర్యమున విష్ణుతత్త్వ ప్రాక వ్యమిట్లు వివరింపఁబడినది —

మహిత యోగోగ విత్యనమాది విదుల
నలరు బ్రహ్మాది సురలకు నందరాని
భూరి నిర్వాణ సామ్రాజ్యభోగభాగ్య
భేదనంబులు హరినామ కీర్తనములు (6-118)

ఇట్లు స్పష్టముగా హరినామ కీర్తన రూపమును భక్తియోగము మోక్షమునకుఁ గారణమని చెప్పఁబడినది.

అ నందర్యముననే—

“ముక్తి కాంతైకాంత మోహన కృత్యమూర్
గేరిమై హరినామ కీర్తనములు (6-119)

అనియు —

“మహిత నిర్వాణ సామ్రాజ్యభిక్షమూర్
గేరిమై హరినామ కీర్తనములు (6-119)

అనియు భక్తి యొక్క ప్రాథమము ప్రస్తుతించఁబడినది.

అజామికుఁడు విష్ణునామ స్మరణముచే మోక్షము నందినట్లు స్పష్టము చేయఁ బడినది—

“అరయఁ బుత్రోపచారికమైన విష్ణు
మనసిన కాలంబునను భజించి
కార్తి నిలయంబుఁ జేరె నజామికుఁడు
నిట్లు వద్యక్తి చరికిన నేమి నెచ్చ (6-158)

యమధర్మరా తేవిషయమును నిర్ధారించుచు—

“నెనుదోపి యజామికుఁ డంతమొందుచుం
దాటిగ విష్ణునామ సుతుఁ డిల్కఁచుఁగేవలముక్తి కేగుదే” (6-182)

■ పర్వినాడు, మఱియు విష్ణుభక్తి విముఖులబట్టి తెంతను వందర్యమున

“అరయఁ దును జిహ్వ హరిపేరు నుడువదు

చిత్తమతని పాదచింతఁ జనదు

తలఁపఁ జెనుచు ముక్తి తంగేటి జన్మన్మో

నకల విష్ణుభక్తులకును దోరె

(6-190)

■ విష్ణుభక్తులందఱును ముక్తి తంగేటి జన్మనలె సులభ సాధ్యమని చెప్పక
చెప్పియున్నాడు.

■ వెను వెంటనే సులభత విషయముగా భక్తియే ముక్తిసాధనని—
పేర్కొని యున్నాడు —

“వద్యవయసు మీది భక్తి యోగంబెల్ల

ముక్తియోగమనుచు మొదలెఱుంగు

వారి వారి వారి వారిఁ జేరిన వారి

త్రోవఁ దలఁప వలదు దూతలార !

(6-191)

ఇట్లే యజామికోపాఖ్యానము భక్తి ప్రాప్త్య ప్రదోదకము.

3. మోక్షము వైకుంఠలోక గమనమే

దేహమును విడచిన “ముక్త పురుషుడు” విలక్షణ రూపమును దరించి,
విష్ణు పార్శ్వచరుడచే వైకుంఠలోకమునకుఁ దీసికొని పోఁ బరువనియు, నా
వైకుంఠలోకమున శ్రీసున్నారాయణ కైంకర్యానందమే మోక్షమనియు విష్ణుద్వైత
సిద్ధాంతము, తదనుసారమే యజామికుడు గంగా తీరమున దేహమును విడిచి —

“హరి పార్శ్వ వర్తులైన రావవదుల వ్యరూపము” (6-155) దాల్చినట్లు విష్ణుసేవ
కుంతోడంగూరి (6-155) వైకుంఠమునకుఁ దోయినట్లు వర్ణించబడినది. మఱియు
నజామికుడు —

“క్రిమన్నారాయణ వదారవింద సేవాచరణ విజయ స్థితః

జనియె”

(6-155)

అవి విషయముగా విష్ణుద్వైత ముక్తి వ్యరూపము పేర్కొనఁబడినది. ఈ కవచర్య
ముననే —

“కర్ణవిలయంబుఁ జేసి నజామికుండు”

(6-158)

“దనుజారి లోకమందుండు మహావిభూతిఁగనియె”

(6-158)

అనియు వర్ణించఁబడినది. ఇది తేనెము విష్ణుద్వైతముననియు, ఇట్లు వైఖానసరీతి గనునను విష్ణుద్వైత-సిద్ధాంత వస్తువైన ముక్తి విధానమే యీ యాపా భ్యాసమున మల్లించఁబడినది.

4. భాగవత వైభవము

విష్ణుద్వైత సిద్ధాంతమున విష్ణు స్థానము వాక్రమించిన “భాగవత విష్ణు” యీ యాపాభ్యాసాభ్యాసమున బ్రహ్మముగ వివరించఁబడినది. భగవంతుని కంటె భాగవతుల సేవయే మిన్న యన్నది. సిద్ధాంతమున వన్నెకెక్కిన విషయము. భగవంతుఁడు తన్ను సేవించిన వారికంటె భక్తులను సేవించిన వారిపై మిక్కిలి మక్కువఁ గలిగి యందుననునది విష్ణుద్వైతము భావరమ్యము. అట్టి భగవద్భక్తి యిట్లం నైతన మీ యాపాభ్యాసమునఁ జక్కగాఁ జిత్రించఁబడినది.

యమ శ్రీహరి కింకరుల వాదమును వినిన యామితుఁడు శ్రీ వైష్ణవ భావము కలవాడై—

“భగవద్భక్త్య నరాయణోత్తముల సంభాషైక మంత్రంబులన్
మిగులన్ భావమునట్ట—” (6-152)

విష్ణుభక్తి చరిత స్వాంతుఁడైనట్లు వివరించఁబడినది. మఱియు—

“హరి భక్తులతో మాటలు
ధర నెన్నఁడుఁ జెల్లు పుణ్యధనముల మూటల్
వర ముక్తిభాంక తేటలు
వరిషడ్వర్గంబు సారని యరుదగు కోటల్” (6-153)

అని భాగవతులతోడి సంభాషణము యొక్క సువత వివరించఁబడినది.

యముఁడు కింకరులతో - “విష్ణుభక్తులఁ గదియఁగఁ జనవలదు” (6-187) అనియు “వరమభాగవతుల పాదధూళి ననున్త తిర్థ సారమనుఁడుఁ డెరియలేని” (6-188) వారిని మాత్రము వట్టితెండను నందర్పమున భాగవతుల వైభవమును వర్ణించివారు. మఱియు భాగవతుల లక్షణములను దళ కెట్లు విశదముగా గ్రహరించువాఁడు—

శ్రీకృష్ణంక విక్రాంత మత్యమక్రమణీయ
 భగవత్ప్రపంగతుర్ భాగవతులు
 నవకాధి మువియోగి ■ నదానందైక
 వరమ భాగ్యోదయార్ భాగవతులు
 కృష్ణపదర్యాన కేవలామృతపాన
 ■ ■ ■ శ్రీభాగవతులు
 విహసితకావీక వరిభవ ప్రక్రియా
 వరుణోగ్రమూర్తులు భాగవతులు
 భావకత్తార్థపేరులు భాగవతులు
 బ్రహ్మవాదానువాదులు భాగవతులు
 పిరులు దనరంగ నెప్పడుఁజేబులేని
 వదలి నొప్పారు వారు నో భాగవతులు

(6-187)

ఇట్టి లక్షణములన్నియు భాగవత మహాపురాణమున నందర్భము కలిగినప్పుడెల్ల
 వివరింపఁబడినవి. ఇట్టి భాగవతలక్షణ లక్షితులగు వారిపైఁ దవతుఁగల వాత్సల్యమును
 శ్రీమన్నారాయణునిచేఁ బెక్కు చోటలందు వ్యక్తము చేయించినది భాగవ
 తపురాణము.

ఈ సందర్భముననే యముఁడు -

“హరి పీఠ్యంబుల వాకర్థించు వారల చిత్తంబు లతి విర్యంబులగు భంగిం
 దక్కిన ప్రతాపరణంబులం గావనియు, శ్రీకృష్ణవదనద్యంబుల హృత్పద్యంబుల
 నిలుపువార లన్యపావ కర్మంబులగు నవిద్యావ్యవసంబు లఁబోరయ నేర
 రనియు” —

పేర్కొని యున్నాఁడు. (6-192)

ఇట్లు పరిశీలించగా భాగవతుల వైభవము నీ యుపాఖ్యానము నృష్టముగా
 వివరించినట్లు చెప్పవచ్చును.

పైనఁ జేర్కొనినట్లు శ్రీమన్నారాయణుడే వరముఁడనియు నితరులు
 కారనియు - భక్తియొగమే ముక్తికి హేతువనియు - ముక్తియనగా వైకుంఠ లోక
 గమనమనియు - భాగవతుల పేవ యనంత మహిమాన్వితమనియు - ఏ

మిగిలినాభ్యాసము వివరించినది. ఇవియన్నియు విశిష్టాద్వైత మతమున ముఖ్యంకములు. ఇట్టి యంశముల యాపాఖ్యానమునఁ బ్రత్యేకావితరేణమున వివరింపఁబడినవి. అందుచే నీ యాపాఖ్యానము విశిష్టాద్వైతానుకూలముగా విర్వహింపఁబడినదని చెప్ప వచ్చునున్నది.

2. అంబరీషోపాఖ్యానము

శ్రీమన్నారాయణుని భక్తవశంవదత్వ మే యాపాఖ్యానమున ముఖ్యముగా వర్ణింపఁబడినది. భగవదనుగ్రహ పాత్రులగు తాగవతుల ప్రాధాన్యము గూడ విశేషముగా వివరింపఁబడినది.

ఈ అంబరీషోపాఖ్యానము విశిష్టాద్వైత మతమునఁ గడు ముఖ్యమగు సంప్రదాయాంశములను దెక్కింపిఁ జక్కగా వివరించుచున్నది.

1. శ్రీమన్నారాయణ పారమ్యము.

అనక్రవక్ర పరాక్రమ త్రస్తురైస దుర్వాసుః తాత్మ రక్షతార్థము బ్రహ్మను శరణువేదగా నాతఁడు శ్రీమన్నారాయణుని యొక్క పారమ్యము విట్లు పేర్కొని నాఁడు —

“ఏను భవఁడు దక్షః కింద్రాదులును బ్రహ్మ
పతులు భృగుఁడు భూతపతులు శివము
లందు చాస్త్ర మతవి యాజ్ఞ జగత్పటం
లందు భూమి కార్యమతుల మనుచు”

(9—111)

తనను శరణువేదిన దుర్వాసునితో కంకరుఁడు వైతము బ్రహ్మ చెప్పిన విధముగానే—

“అట్టి నిఖిల నాకుని యాయుధశ్రేష్ఠులుఁ బొంగఁగఁజేయ మాకు దుర్లభంబు”

(9-113)

అని చెప్పి యీ క్తవము వెల్లడింపియున్నాఁడు. ఈ పుట్టము శ్రీమన్నారాయణుని పారమ్యమును నిరూపించుచున్నది.

2. శ్రీమన్నారాయణ పరబ్రహ్మముయొక్క కల్యాణగుణ గరిష్ఠత విశిష్టైర్వైత మత పితాంఠమునఁ జరఁగిహ్యమగు శ్రీమన్నారాయణుడు విష్ణులుడు—విర్విశేషుడు కాక హేయ గుణరహితుఁడు, కల్యాణ గుణ భరితుఁడు ననిపించును.

పోతనాదులకుఁ బ్రాచీనుఁడు - విశిష్టైర్వైత సంప్రదాయ ప్రపర్యయలో నగ్రగణ్యులు 111 శ్రీ విశ్వ లోకాదాయక వామ తమ ప్రాచీన గ్రంథముగు తత్త్వ త్రయమున—

“రఃక్వరన్ అతిర హేయ ప్రత్యవీకానస్త జ్ఞానానన్తైః నృధూపనామ్, జ్ఞాన కక్త్యాది కల్యాణ గుణగణ ధూతామ్”¹— ఇత్యాదిగా—‘పరబ్రహ్మ’ పట్టావమును సూత్రీకరించియున్నది. ఇట్టి భగవద్గుణములందుఁ “గృవ” —మను గుణ మందరిపురివల్ల ప్రదర్శింపఁబడినది.

భగవంతుని కల్యాణ గుణములు మూడు తెగలుగా విభజింపబడినవి. 1) వాత్సల్యాదులు 2) శౌర్యాదులు, 3) జ్ఞానకక్త్యాదులు. ఇందు వాత్సల్యాదు లాశ్రయలను రక్షించుటలో సువయక్తములగును. శౌర్యాదు లాశ్రయలయొక్క విరోధులను రక్షించుటలో సువయక్తములగును. ఇతర జ్ఞానకక్త్యాదులు ‘అందజీవల్ల’ సువయక్తములగును. అనగా వారినిగ్రహమునందు, దుష్టనిగ్రహమునందు జ్ఞాన కక్త్యాదులుపయక్తములగును.

ఇట్టి వానిలో నాదులను రక్షించుటలో సువయక్తముగు కృప ప్రస్తుత పుణ్య రీతుని వల్ల ప్రదర్శింపఁబడినది. కృపయనగా నితరుల దుఃఖమును తొలపఁగ వహించ రేపందుట. అందరిపురిపై గృపతో రక్షించుటకుఁ జక్రమును బంపించు నారాయణుడు.

3. భక్తవత్కత.

దుర్వాసుఁడు బ్రహ్మమహేశ్వరులచేఁ దిరస్కరింపఁబడి తన యొద్దకు వచ్చి నప్పుడు శ్రీమన్నారాయణుడు పరికిన పలుకు లాతని భక్తజన వత్సలతక నిదర్శనములు —

1. తత్త్వత్రయము - రఃక్వరప్రకరణము.

“చరిమన బుద్ధిమంతులగు సాధులు నా హృదయము మీ దొం
గిల కొని పోషించుదురు రక్షింప భక్తిలతా పయములన్
నిలువఁగఁ బట్టి కట్టుదురు నేడుపుతో మదతుంబిక్షివదన్
పలలదుఁ జిక్కి భక్తదన సత్సలతం జనకుండు తాపసా !
(9-118)

అని భక్తుల విషయమునఁ దానపలఁబించు విధానమును శ్రీమన్నారాయణుఁ డిందు
వివరించి యున్నాఁడు. కావననే దుర్వాసుఁడీ దైవమును “ఓ భక్తి రక్ష విద్యా
పరికలఁడ్ర” (9-115) అని నందోడించుచున్నాఁడు. మరియు నాతని భక్తిజనప్రితి
స్వయముగా నిట్లు ప్యక్తిము చేయఁబడినది -

- 1) “నాట పేరు గోర నా భక్తులక వారి
భక్తజనల చేను పరమగతియు
భక్తులెందుఁ జరిసఁ బడతెందు చెనుచెందు
గోష పెంబఁడుగులు కోవెదగి” (9-119)
- 2) “సాధుల హృదయము నారాచి
సాధుల హృదయము నేను జగిముల కెల్లన్
సాధుల నేన యెఱుంగుదు
సాధులెఱుంగుదురు నాదు చింతము విప్రా” (9-123)

ఇట్లు భక్తజనులకు పశమై యుండునట్టి శ్రీమన్నారాయణ పరబ్రహ్మము
యొక్క తత్వ మీ యుపాఖ్యానమున వెల్లడింపఁబడినది.

4. భాగవత వైభవము.

భగవంతుని కృపకు పాత్రులై భక్తిపశంపదుఁడగు నాతని ప్రీతికి హేతు
భూతులగు పదమ భాగవతుల భవ్యమాహాత్య మీ యంబరిషో పాఖ్యానమున నిరూ
పింపఁబడినది.

శ్రీమన్నారాయణ పరాయణుఁడగు నంబరీసుని పై నకారణముగా ఫలగిన
దుర్వాసుని బ్రహ్మ, విష్ణు మహేశ్వరులు రక్షింపఁజూడరైరి. ఎవర నా యంబరీసుఁడే
యాతనికి రక్షకుఁడాయెను.

“మంగళ తీర్థపాదు హరి నిష్ఠన్ దేవదేవేభునిన్

అకలంక స్థితిఁ గొచ్చు భక్తులకు లే పద్మంబు” (9-142)

అని యీ యుపాఖ్యానమున యొక్క విండితార్థము. స్వయముగా ప్రేమన్నారాయణుడే తన యాంతర్యమును దనకు భక్తిజనులతోగల బాంధవ్యమును —

“తనుష మనుష్ఠ నిడిచి తనయలఁజుట్టార

నారి నిడచి సంపదారి విడచి

నన్నుకారి యన్య మెన్నడు వెలుగని

వారి నిడువ నెట్టి వారిపై నె”

(9 - 121)

అని వివరించియున్నాఁడు.

నారాయణ పరాయణుల చిత్తయత్నము, వారికి తన విక్షణమను భగవంతుఁ డిట్లు ప్రకటించియున్నాఁడు—

“దా లేటము పాదులలో

నా తతమై యుండు వారి నలఁచు జనులకున్

హేత త్రియ వీతి నిచ్చుం

జేతో మోదింబుఁ జెలచు సిద్ధము సుమ్మా”

(9.125)

ఇట్ల యుపాఖ్యానమున చగవ ద్దాసానుభావము—చాలిగల చగవదను గ్రహమును వివరింపఁబడినది.

5. వల్లాశ్రమోచిత కర్మానుష్ఠానము

వల్లాశ్రమోచిత కర్మానుష్ఠాన సహితమగు భక్తి రూపానన్వయము సమర్థానము చేతనే శ్రీమన్నారాయణుడు సంతసించి ముక్తి నొసఁగువను నిశిష్టాద్వైత సిద్ధాంత మీ యుంటేదోపాఖ్యానమున సమగ్రముగా నమర్చింపఁబడినది.

భగవద్రామానుజులు తమ వేదార్థ సంగ్రహమున— “నరైస్య కర్మఫలా లాటికః పరశ్చిద్ధిరః భగవాన్నారాయణః తత్తదిష్టం పలం దదాతీతి కేదనిదో వదన్తి”

అనియు— ... “తదు పావనాది విహిత కర్మానుష్ఠాయినః తత్ప్రసాదాత్త త్రాప్తి పర్యంతం ముఖాని అభయం చ యథాచికారం భవన్తి”

భావమును సూచించుచున్నది. అతని భక్తి భావ బంధురమైన భవ్య భాగవత లక్షణములు పరిపూర్ణమైనవి.

“హరి యని సంభావించును

హరి యని దర్శించు నంటు నాహూణించున్

హరి యని పురి గొనదలంచును

హరి హరి మను నంబరీషు నలనియె పొగడన్” (9.86)

దృశ్యమానమగు విశ్వమంతయు ‘చిదచిద్వికృతభావ’ శ్రీమన్నారాయణుని శరీరమే యనునది విశిష్టాద్వైతపు నిర్వాహము. తదనుభూతిగా నంబరీషునకు నర్వ్య ప్రపంచమునందు ■ చైవమే గోచరించుచున్నట్లు పేర్కొనఁబడుట గమనింపఁబడిన యంశము.

6. దివ్యాయుధ ప్రసంగము

అంబరీషోపాఖ్యానమున శ్రీమన్నారాయణుని దివ్యాయుధ రాజమగు దక్షిణ యొక్క ప్రసంగము ప్రముఖముగాఁ బ్రస్తావించఁబడినది. ఇట్టి దివ్యాయుధ కలితత్వము విశిష్టాద్వైత సిద్ధాంతమున ముఖ్యము—పారమార్థికము.

7. ముక్తి విధానము

ఉపాఖ్యానమునకుఁ గట్టకడపట సంబరీషుఁడు కుమారులకు రాజ్యము నిచ్చి యదవులకేగి కామాదుల గెలిచి విష్ణు సాయుజ్యమును బొందినట్లు పేర్కొనఁబడినది. ■ వర్ణనము విశిష్టాద్వైత సంప్రదాయ నమ్మకమైన ముక్తి విధాన కథనమే.

ఇట్టి అంబరీషోపాఖ్యానము పెక్కు విశిష్టాద్వైత సంప్రదాయాంశములను వివరించుచున్నది.

3. ప్రచేతనులకు రుద్రుఁడు తత్త్వము నుపదేశించిన వృత్తాంతము

విష్ణుద్వైత సిద్ధాంతమును జాన్యజ్ఞ మొనర్చిన శుద్ధములలో యొకటి. తాగవతుం వైతవ వ్యయముగా రుద్రునిచేఁ బ్రచేతనులకు వివరింపఁ బడినది. చతుర్థ స్కంధము లోనిదిది.

ప్రాచీన ఐర్వి శతవృత్తి యను తార్యవలన వదుగురు కొడుకులు జన్మించి ప్రచేతనులను పేర వ్యవహరింపబడిరి. ప్రజా వర్గమునకుఁ దండ్రిచేత నాత్మా వివరింపబడి తనస్సు చేయఁబడి ననములకుఁ బోవుచుండగా వారికి రుద్రుఁ డెదురు నిశ్రాంతమునాఁడై తత్త్వమును తాగవతుం వైశిష్ట్యమును వివరించి శ్రీహరి స్తోత్రమును వాకి బోదించెను సందర్భముననే —

“సూక్ష్మముఁ ద్రిగుణాత్మక

ము నగు నా ప్రకృతి కంటెను భరణిఁ

బరఁగు జీవుని కంటెఁ బరుఁడైన వాసుదే

వుని భరణాత్మముల్ దనరు తక్కి

నర్థి నెవ్వరు భజియింతు రట్టివారు

నాకుఁ బ్రియతముల్ వానికి నయ చర్చితు

లార యేను ప్రియఁడనై భూరి సుహిమ

వెలయ చుండును” —

(4-698)

వాసుదేవ భక్తుల పల్లఁ దనకుఁ గల యానంద్వి వెల్లడించి తాగవత జ్ఞానములను బ్రకటింపినాఁడు రుద్రుఁడు.

రుద్రుఁడు వివరించిన ముక్తి విధానము విష్ణుద్వైత సంప్రదాయ విధేయము. రుద్రుఁడు ప్రచేతనుల కిట్లు చెప్పియున్నాఁడు —

“స్వదర్శ నిరజుండై పురుషుండనేక జన్మాంతర సుకృత విశేషంబులం జకుర్ముత్యంబు నొంది తదనంతరంబునం బుణ్యాతిరేకంబున నన్నుం బొంది కారాంతంబున నేనును దేవతా గణంబులును నవ్యాకృతంబైన యే హరివదంబును నొందు మట్టి వదంబు తాగవతుండు తనంతనే పొందును గావున మీరు తాగవత తత్త్వంబు నొందుటం జేసి నాకుం ప్రియంబు నుటయింపుడు”

(4-699)

రుద్రుని ప్రబోధము. ఇందు వలన హరి వదమును బొందుటకు పరులే యుత్తమాదికారులని బోదించిన వాఁడాయెను.

“తాగవత జనంబులకు నాకంటె పరికి ప్రియఁడు లేడు” — (4-699)

అవి వృష్టముగా నీ వందర్శమువనే భాగవతమునందే తన యునుభందమును వివృష్టముగా వెల్లడించినాడు.

■ ఏమృత వారికి — 'వల్గదిన బ్రహ్మ నిజవందముల కెఱింగించిన శ్రీహరి ప్రోక్తంబును' - ఎఱింగించినాడు. ఏవత్ప్రోవదేశాంతమున "భగవదర్పితాకాయలై" - "వాసు లేవ బ్రాహ్మణలై" "శ్రీహరినిబాఠించినాడు" శ్రీమన్నారాయణుని వలన నమస్తా రీష్టములను బొందుదురని ఉద్ఘాటించి వివరించి యున్నాడు. (4.732)

■ ప్రచేతనులు ఉద్రాదేశముచే మహోగ్ర, తపము చేసినారు. వారి తపస్సునకు పెచ్చి శ్రీహరి ప్రత్యక్షమై "మారిష" అను కన్యను వారందఱు వివాహమాడవలసినదిగా నాజ్ఞాపించెను. ప్రచేతనులు నంతోషించి - "భాగవత సంగతిని" - వరముగా పేరిరి. శ్రీహరి వారు కోరిన వరము నొసఁగెను. ప్రచేతనులు ధరణి - భూహముల వలన మారిష కన్యను బొంది వివాహము చేసి కొని దక్షిణను పుత్రుని బొందిరి. ■ యోధకు వారదుడు వచ్చి నారాయణ మాహాత్మ్యమును వివరించి ఉద్రాదిష్ట మార్గమున శ్రీహరి నారాధింపదని బోధించెను. వారట్లు గావించి ముకుంద చింతనా చిరంతర భక్తిని బొంది హరి నిత్య వదమును బొందిరి.

ఈ మట్టమున పర్థివములైన ముఖ్యాంశము లివి -

1. ప్రాచేతనులు భాగవతమునందే నం నర్గమును గోరుకొనుట.
2. ఉద్ఘాతించే శ్రీమన్నారాయణ మాహాత్మ్యము వివరింపఁబడుట.
3. వారదునిచే నారాయణ భక్తియే ముక్తి హేతుని బోధింపఁబడుట.
4. నారాయణ భక్తిచేతనే ప్రచేతనులు ముక్తియగు "విష్ణు వధమును" బొంది నట్లు పేర్కొనఁబడుట.

ఇట్టి ప్రచేతనుల వృత్తాంతము - శ్రీమన్నారాయణ పారమ్యమును, భక్త్యు పాయ వైభవమును, భాగవత నిష్కమోక్త వైశిష్ట్యమును జాతి తెచ్చును విశిష్టా దైవ పంచాంతమున తమకూలముగా నిర్వహింపఁబడి యున్నది.

4. కుచేలోపాఖ్యానము

కుచేలోపాఖ్యానము భగవంతునియందలి భక్త సులభత్వమును భక్తి వ్యరూపమును విశదీకరించునది

భగవద్గీతలోని యొక శ్లోకమునకీ పుట్టము కదా రూపముగ నెవరణముగాఁ రోచుచున్నది. ■ శ్లోకమిది

“వక్త్రం పుష్పం పలం తోయం యోషే భక్త్యా వ్రయద్యతి,¹
తదహం భక్తువహ్మత మశ్నామి వ్రయతాత్మనః”

దీనికి భగవద్రామానుజుల వ్యాఖ్యానములివి —

“వర్ష సులభం వక్త్రం వా పుష్పం వా పలం వా తోయం వా
యో భక్త్యా మే వ్రయద్యతి-అత్యర్థ ముత్ప్రియత్వేన
తత్ప్రదా నేన వివా-అత్యధారణమలభమాన తయా
తదేక ప్రయోజనో యోషే ప్రతాదికం దదాతి, తస్య
వ్రయతాత్మనః తత్ప్రదానైః ప్రయోజనత్వరూప
కుద్దియుక్త మననః, తత-తథానిత ■ క్తువహ్మతం,
అహం-నర్వేళ్ళరో వివిధ జగదుదయ నిభవలయ
రీలో-వాస్తవ సున్న కామ పృత్య సంకల్పించు నవచికా-
తికయా సంఖ్యేయ కిల్బాణ గుణగణః స్వాభావి
కానవది కాతికయానంద స్వానుభవే ■ ర్తమానోఽపి
మనో రుపవత దూర వర్తి ప్రియం ప్రాప్యేవాశ్నామి—”

ఈ వ్యాఖ్యాన సారాంశమిది—

వర్ష సాధారణములై ■ వక్త్ర పుష్పాదులైనను ననన్య భక్తితో నానగీనచో నకలమునకుఁ బ్రయిమి, వరప్రహ్మము వైన నారాయణుఁడు గొప్పగా సంతోషించును-అని. ఇట్టి భగవదభీష్టమును పొలభ్యగుణవైభవమును నిపుణముగా నిరూపించు నుపాఖ్యాన మీ కుచేలని కథ.

తన యింటికీ పచ్చిన కుచేలునితోఁగృహ్నిఁడు ■ వలుకులివి—

“కిముపాయన మానీతం బ్రహ్మస్యే భవతో గృహారే,
అణ్వప్య పాహ్మతం భక్తైః ప్రేక్షా భూర్వేన మేభవేత్”
భూర్య ప్యభక్తోన హ్మతం నమే తోపాయ కల్పితే.

1 భగవద్గీత 9-4.

2 శ్రీమద్భగవద్గీత (రామానుజభాష్యము) 9-4

వృతం పుష్పం పరితోయం యో మే తక్త్య ప్రయచ్చతి;

తదహం తక్త్య పహృత మహ్నామి ప్రయతాత్మనః¹

ఈ ప్రపంగమునఁగల చివరి శ్లోకము తగవర్గితలోని శ్లోకమే. దానికి వివరణ ప్రాయముగాఁ దైశ్లోక పాదముచున్నవి.

■ వందర్పమునఁ బోతవ యమవాదమిది -

“వమస్త తానాభిజ్ఞాండగు పుండరీకాపిండు మందస్మిత సుందర పవనార నిండుండగుచు వతనిం జూచి నీ విచ్చటికి వచ్చునవ్వడు నాయందుల చక్రింజేసి నాకు మపాయనంబుగ నేమి పదార్థంబు దెచ్చితి వప్పుదార్థంబు లేకమాత్రంబయినఁ బదిపేయగా నంగీకరింతు నట్లుగాక నీచి వర్తనుండై మద్భక్తిండగులని దుష్టాత్ముండు హేమాచల తుల్యుండైన పదార్థంబు నొసంగిన సది నా మనఁబునకు సమ్యక్తంబుగాదు. కావున—

“దళమైనఁ బుష్పమైనను

పలమైనను నలిగిపైనఁ జాయని చక్రిం

గొలిచిన జను లర్పించిన

నెలమిన్ రుచిరాన్నముగనె యేను విడిచింబున్”

ఈ ప్రపంగమున భక్తున కుండ పలసిన యోగ్యతయు, నెట్టి భక్తికి నగ పంతుండు వర్మ్యుడగునను విషయమును వివరింపఁబడినవి. ఈ వర్మ్యము శ్రీకృష్ణుని పరబ్రహ్మత్వమును నిరూపించునది.

తగవంతుడగు శ్రీమన్నారాయణుని భక్త ప్రయత్నమును గుదేబుని దాఱి వక్కాగా వివరించినది. దారిద్ర్యమున ప్రసగ్ని పోషితున్న తమ ప్రితిమండి ముద్దీరఁ బొందుటకు శ్రీకృష్ణు నాశ్రయింపుమని భర్తమ త్రోత్సహించు వందర్పమున నామె ఫలుకులివి—

“కలలోనం దను మున్నెఱంగని మహా కష్టాదులై నట్టి దు

ర్పణఁ దావత్పమయంబునన్ నిజపదాదాతంబు బుల్లంబులో

దలఁపన్నంతన మెచ్చి యూర్తి జూరులై తవైన సుచ్చున్ సుని

శ్చల తక్తిన్ తణియించి వారి కిదోదే సంపద్విశేషోన్నతుర్”

(10 స్క-ఉ.రా 971 వ)

1. శ్రీమద్వా 10 స్క-81 ఉ-2, ■ శ్లో.

2. ఆం-రా 10- ఉ.రా 1009, 1010 శ్లో.

శ్రీకృష్ణుని భక్త శత్రువత్వమును కుల్యాంశకాంత విద్వారముగాఁ జెప్పింపినారు.

“ఏమి జేయును నేనెవ్వని తూతరదే దివిలోత్తముందు తొల
జామున యోగి విష్ణుర దుపావ్యుతులై తనరాదు. పీ. ౩౧
త్వామి రమాది నాకు నిజ. తత్వమునన్ ననియించి యున్న నాఁ
దీ మహావియః మూర్తి కెనయే మని గ. రెంతవారదాన్

(10-౬ భా-985)

వరను యోగిశ్వరుల కలభ్యమైత బోగము నుచేయవ కప్పివదల.

తన్నాదరించిన శ్రీకృష్ణుని దివ్య చేష్టలను గుచేయఁ దిట్లు ప్రకంపింపి
యొన్నాడు—

“మరిన దేహుండును శీర్ణాంబుఁడని విత్తయాశ హేయంబుఁడ నాదీంపక
నాచేసున్న యెరుకు లాదరంబున నారగించి నన్నుం గృతాథుని జేయుట యాతని
నిర్దేశక దయయ కాదె. యట్టి కాదుల్యపాదకుండయన గోపించుచి వరకార విందం
బుల యందుల భక్తి ప్రతిభవంబున గలుగుం గాక” (10-౬ భా-1031)

ఈ ప్రకంగములన భగవంతుఁడగు శ్రీకృష్ణుని భక్తజన పాలన కలా వైద
గ్యముతో దయగుణము కూడ ప్రవక్తమైనది.

శ్రీకృష్ణుఁడే నారాయణుఁడనియు, నా నారాయణుఁడే . వరప్రభావ్యునియు,
నట్టి నారాయణ వరప్రభావ్యము విధులును విధిశేషులును నాక హేయములకహేయము
కల్యాణ గుహాపేకుఁడుననియు; నెప్పు విశిష్టాద్వైత మతమున . కమహాత్ముగా
నున్నదీ గుణప్రప్రావము. బోతన యను నాదములోని యాచిత్యము—విశిష్టాద్వైత
సంప్రదాయ వరిబోషణ వైఫల్యము మహాత్ముని విరికిరించినవప్పుడు
నవ్యము కాఁగలదు.

“తనైవ మే తాత్మక తల్యైత్రీ
దాశ్యమచనదృష్టవి నన్యనిశ్చయోః
మహాను భావేన గుణాలయేన
విష్ణుకత్తమృతవ ప్రసంగం”

1. శ్రీమద్భా 10స్క-81 అ-44లో.

ఇందుగల "గుణాలచేత" అను పదమునకుఁ బోతవ కథాంశమున వ్యక్తమైన యనంత కారుణ్యము పర్వముగాఁ జెప్పినారు. 'నిర్వేదుకదయ' — 'కారుణ్య పాగ రుడు' — అను ~~విశేష~~ పదముల పోయమున బోతవ శ్రీమన్నారాయణుని కల్యాణ గుణాశ్రయత్వమును గతా నందర్పముతో పడున్వయించి వివరించినారు.

'తస్యైవ సౌహృద వత్సమైత్రీ

దాన్యం పునర్దన్యని జన్యని స్వాత్' — అను శ్లోకార్థమును

~~వివరించు~~ వదిలించు - గోవిందుని చరణారవిందంబుల యందుల భక్తి ప్రతి భవంబునను గలుగుంగాక - యరినారు.

1. తాపము భగవంతుని వల్ల భక్తుని యభ్యుపసాయము నిరంతర ప్రీతి యనిని వ్యక్తము చేయుచున్నది. 2. భాగ్యమును పన్నిద్రరాగ్యాలలో నొకరగు శ్రీ కులశేఖరార్థం శ్రీసూక్తితోఁబోల్చి చూపినప్పుడు కుచేలోపాభ్యా సమున మద్దిష్టమగు భక్తియొక్క లక్షణము వృష్టము కాగలదు. శ్రీకులశేఖరులు తమ ముకుందమాలలో —

"ఏ తత్ప్రాప్త్యం మమవిహమతం జన్యజన్మాంతరేపి

త్వత్పాదాంబోరుహ యుగగతా నికృరాభక్తిరస్తు" 1

లోకిక భోగముల, స్వర్గ సుఖములను నిరసించి శ్రీకులశేఖరులు జన్మజన్మలలో నిరంతర నారాయణభక్తుల గోరుకొనియున్నారు. ఈ నందర్పమున శ్రీ యామునా దాన్యంబున శ్రీ సూక్తి నివృణ ~~వివరించు~~ వలసి యున్నది—

"తవ దాన్య సుతైక నంగివాం

భవన్వేష్య స్తపి కీటజన్యమే!

జితరాసపరేమ మాన్యభూ

3. 4. జన్య చతుర్ముఖాత్మవా" 2

1. శ్లోకమున శ్రీ యామునులు భక్తి హీనుల గృహములందుఁ జతుర్ముఖ బ్రహ్మ జన్యమును నైకము తిరస్కరించి శ్రీమన్నారాయణ పరాయణుల గృహములందుఁ గీటకముగాఁ జన్మింపజేయుటఁ జహతహతాభిహారు.

1. ముకుందమాల శ్లో. 5

2. స్తోత్రలత్నము శ్లో. 55.

కుచేదిచిచే వాగ్యయజు భక్తిరత్నమిట్లు వివరింపఁబడినది —

“పురుషోత్తముఁడు భక్తి నిష్ఠులైన పజ్జనులు లేకమాత్రఁలగు పదార్థం దైన భక్తి పూర్వకంబుగా నమర్పించిన నది కోటిగుడితఁబుగాఁ గైకొని మర్పించుటకు నిదియ దృష్టాంతంబు గాదె” అని కుచేదిఁడు శ్రీకృష్ణుఁడు దనకుఁ గావించిన పన్నా నమునకు సంతోషించి పలికినాఁడు. ఇఁడు భగవంతుఁడగు శ్రీమన్నారాయణుఁడు భక్తుల భక్తికైట్లు పంకోషించునో విరూపింపఁబడినది.

కుచేదిఁడు దనకుఁ బట్టిన యదృష్టయోగమును గూర్చి యిట్లు వివరించి యున్నాఁడు —

“పరికింపఁ గృపణ న్వలావండ నైనట్టి

యేనేడ నతిలావనీశ్వరి యగు

నిందిరా దేవికి నెనయంగ నిత్యని

వాసుఁడై యొప్పు నవ్వాసుదేవుఁ

దేడ నస్ఫుర్తిమైఁ దోడఁ బట్టిన వాని

తైవడిఁ గొగిలఁ గదియఁజేర్చి

దై వంబుగా నమ్ను లావించి నిజతల్ప

మున మంచి వత్కియల్ శౌచి నడపి

చారు నిజవధూకర వరోజాత కలిత

చామరానిలమున గతక్రమునిఁ జేసి

శ్రీకుచారిస్త చందనాంచిత కలాల్లి

తలములను వడ్డులొత్తె వత్సలక మెఱసి

(10-ఉరా-1017)

ఇట్లు భక్తుని గౌరవించి పరిచర్యఁబ నెఱపునంతటి వశ్యతను శ్రీకృష్ణుఁడు ప్రదర్శించి యున్నాఁడు.

ఈ విధముగా నీ కుచేలోప్యాశ్వాసమున భగవంతుఁడగు శ్రీమన్నారాయణుని పరబ్రహ్మాత్వము—నాతని భక్త వశ్యత—భక్తి స్వరూపము నను సంతములు విశిష్టైర్దైత పంప్రదాయము వ్యక్తమగుఁగీతిలో వివరింపఁబడినది.

5. గజేంద్ర మోక్షోపాఖ్యానము

ఈ యోపాఖ్యానము వందు విష్ణుద్వైత మతమున సంప్రదాయవేత్తలు ప్రముఖముగాఁ బరిగణించు “నర్థవంశకము” వక్కాగా నమన్వయము చేయఁబడి యున్నది.

1. ప్రాప్యః(డగు శ్రీమన్నారాయణుని పరబ్రహ్మత్వము.
2. జీవుని స్వరూప స్వభావములు.
3. ప్రాప్యఃపాయమగు తక్తియొగ స్వరూపము.
4. ప్రాప్తి విరోధియగు నవిద్యాస్వరూపమును.
5. ప్రాప్తి పరిమగు శ్రీమన్నారాయణ సామ్యమును.

అను నీ ధైర్యములు సంప్రదాయాను కూలముగా నీ పుట్టమున విస్తరింపఁబడి నవి ■ విషయమును బరిశీలించు—

1. ప్రాప్యః(డగు శ్రీమన్నారాయణుని పరబ్రహ్మత్వము

గజేంద్రుఁడు మతరము పరిసరగలిగిన యాపదను బోగొట్టుటకుఁబరబ్రహ్మమును శరణు కోరినాడు. అతని దృష్టిలోఁబరబ్రహ్మము యొక్క లక్షణము లివి—

“ఎవ్వనిచే జనించు జగ మెవ్వనిలోపల నుండు లీనమై
యెవ్వని యందుండిండుఁ బరమేశ్వరుఁ దెవ్వఁడు మూలకారణం
బెవ్వఁ డనాది మర్త్యలయుఁడెవ్వఁడు పర్వమిఁదానయైనవాఁ
డెవ్వఁడు వారి నాత్మభవు నీశ్వరునే శరణులు పేడెదన్” (8-73)

ఈ వర్ణన మంతయు బ్రహ్మమాత్రములందు —

“జన్మాద్యసృష్యయతః” —జన్మాదిగా విపరింపఁబడిన పరబ్రహ్మస్వరూపము. మఱియు - జగముల నొకపరి బయట నుండ విచ్చి, యొకపరి లోపలకుఁగొనుచు పర్వమునకు పాక్షియగు పకలంఁకుడు, నాత్మపాక్షియుఁ బరబ్రహ్మము. లోకేతులు, లోకస్థులు, లోకములునశించఁగా నలోకమైన పెంజీకటి కావల వెలుగువట్టి యే కాకృత. అట్టి వానిని మునులు దివిజులు కీర్తింపఁజాలరు. అఖిల రూపములు తన రూపైవఁవాడు. అది మద్యాంత రహితుఁడు. భక్తజనముల పాలిటివాడు. దీనులఁ గాపాడువాడు- ■ గజేంద్రుఁడులేలించిన పరబ్రహ్మస్వరూపము. అట్టిపరబ్రహ్మ

మనీ యోగము కరుణతోపైనున్నది. నీటికొరతలలో పెట్టెలో గజేంద్రునిచే బర
బ్రహ్మముగాగీర్తింపబడినారని విచారించగా నీ క్రింద పేర్కొను పద్యమును
బట్టి ప్రేమస్థానాయుడే తరబ్రహ్మమని గజేంద్రుడు తారించినట్లు స్పష్టమగు
చున్నది -

“ఓ కమలాప్త! యోగ! యో ప్రతిపక్షవివక్ష దూర! ఈ
యోగ! వంద్య! సుగుణోత్తమ! యో శరణాగతానరా
నోకహ! యో మునీశ్వర మనోహర! యో ప్రభావ! రా
నే! కరుణించనే! తలఁచనే! శరణార్థుల కన్యులగావనే!”

(8 - 92)

ఇందున్న “కమలాప్త” యను పదబోధనము పారిప్రాయము. కమలము
ప్రేమస్థానాయుడననే దీర్చుచున్నది. విలించి వరబ్రహ్మమును, ఆ వరబ్రహ్మము
ప్రేమస్థానాయుడే యను పరిప్రాయము గజేంద్రునకు పూర్వజన్మ సంస్కారము
వలనఁ గలిగినది.

ఈ పుట్టము నవిశేషమగు ప్రేమస్థానాయుడ వరబ్రహ్మముయొక్క పారిభ్య
సోక్తి; బలవిర్యాదుల వ్యక్తము చేయుచు విశిష్టాద్వైత సంబంధమై యొప్పుచున్నది.
ముఖ్యముగా నీ “కమలాప్త” పదబోధనము ప్రస్తుత పుట్టమున విశిష్టాద్వైత
సంప్రదాయ పారథమను సంపాదించి పెట్టినది.

గజేంద్రుని మొరను పకలదేవతానీకమును మందొక్కరును
కదివరుని కావగాఁడనిబోయినది. హేతువు ‘విశ్వమయిక’ యను
బ్రహ్మత్వరక్షణము వారికెవ్వరికి లేకపోవుటయే. ఆ సందర్భమున తాగవత పురాణ
—

“విశ్వమయికలేమి వినియో మారకయూరి
రంబుకావ నాడు లభ్యవదక
విశ్వమయోడు విష్ణుయోఁడు శివుయోడు
త్రైకీయుడున కద్దవదఁడలంబె”

(8 - 94)

వరబ్రహ్మత్వరక్షణమును విశ్వమయోద్వయోద్వయో - విష్ణుయోగతే - యిందుల
వలన, వాటిని యద్దవదకయోగమునకు వ్యవస్థముగా వినియోగింపఁ జేర్చినది.

దగినవాడుకూర్చాడునుట భక్తియే యుపాయముని యాచ "భక్తియొనవకు" సమాచారముగు వమావము వలన భక్తవోతవ వివరించియున్నాడు.

మఱియు నై కుంకపురము-సిరి-శంఖవక్త్రా చ్యాయోధవ్రాతము-అవదోధ వ్రాతము-వక్షిద్రుడు-నై కుంకపురమున విత్కవివాపము చేయుచున్న యానాం గోపాలము ఇది ముప్పియు 11 పుట్టమునఁ బ్రవర్తమైవది.

విశిష్టాద్వైత సిద్ధాంతమున నీ వర్ణన మంతయుఁ జారమార్చికము. ■ సిద్ధాంత మును ఇరవైహక్కులుగాఁ జేర్చొనఁ జరుచున్న శ్రీమన్నారాయణవిశో యవ్యత క్తిధములు.

■ సందర్భముననే శ్రీమన్నారాయణ వరప్రహ్లాదు— "భక్తజన, పాలన నరాయణులును, నిఖిల జంతు హృదయార వింద ■■■ వంస్థితుండగు నారాయణుడు" —అని వర్ణించఁబడుట (8-97) గమనార్హము.

2. శీవ పుష్కరాదము

శీవుని యొక్క వ్యరూప మీ పుట్టమునఁ జక్కగా వివరింపఁబడినది. గజేంద్రుడు శీవికి ప్రసాద. ఈతఁడు గ్రాహణార్థమై వ్యకృతిపై వర్మిక కరిగి వేయి వత్సరములు జాచికోఁ బోరాడెను ఇట్లు పోరాడి పోరాడి యలసిన తరేంద్రుని కది యిట్లు వర్ణించియున్నాడు—

"ఓహ కరిగి శీవనపుటోంమొనం బది పోరుచున్ మహా
మోహ లతా నిబద్ధ పదమున్ విడిచిండుకొనంగలేక నం
దేహము పొందు దేహి శ్రియి దీనదశన్ గజముండె భీషణ
గ్రాహ దురంత దంత వరిపట్టిత పాద బుర్రాగ కల్యైన్"

(8-67)

■ పుట్టమున గజేంద్రుడొక శీవుడు. ■ శీవుడు శీవితమునఁ బోరాటము పొగించుచున్నాడు. మోహలతచే బంధింపఁబడిరాడు. ఆ మోహమే గ్రాహము. మనుగడ పొగించు పోరాటములో శీవి యలసి సొలసి జయమును బొందఁగలనును వానపల్ల వందియుము నొందియుండు దశయే గజేంద్రుని దీనదశగాఁ జేర్చొనఁబడినదని యూహింపఁదగును. ఇట్టి దశలో నున్న గజేంద్రునకు

“సర్వ పుణ్య పరి దివ్యజ్ఞాన పంచత్రితో” (8-70) పరమేశ్వరుడగు శ్రీమన్నారాయణుని కరణి కోరవలయునను విద్య జపించినది.

ఈ సందర్భమున భగవద్గీతలో గీతాదామ్యుని యీ క్రింది దివ్య సూక్తి యను సంఘింపఁదగినది—

“యత్ర తం బుద్ధి సంయోగం లభతే పౌర్వ దేహినిమ్ :

యతలేచ యతో భూయస్య సిద్ధౌ కురు నష్టన ॥

పూర్వాత్మాసేన తే నైవప్రాయతే హ్యవిశో-ఏవః”¹

దీని సారాంశమిది—

యోగబ్రహ్మఁ దా జన్మముందును, దూర్వ జన్మముందును ననుష్ఠించిన యోగమును గుఱించిన బుద్ధిఁడ మరల కూడుచున్నాఁడు— అ బుద్ధి యొక్క కూడిక పరిప మేర్పొన్నవానిపరి మరల నే విఘ్నము చేతను దెబ్బతినకుండునట్లు యోగము చెప్పగా సిద్ధించుట కొఱకుఁ బ్రయత్నము చేయుచున్నాఁడు. పూర్వము యోగమభ్యసించుచుండినందున నా యోగ విషయమైన పూర్వాత్మాసముచే ■ యోగ బ్రహ్మఁడు వివకుఁడయ్యును మరల ■ యోగమునందే యాకర్షింపఁబడుచున్నాడు.

పై వాక్యములను బట్టి గతేంద్రుడు పూర్వ జన్మమున మన్నత శ్రీ వైష్ణవ సంస్కారము కలిగియున్నందున మరల నీ జన్మమున శ్రీమన్నారాయణ కరణి పరణిము చేయవలయునను నూహ కలిగినది. ■ సంస్కారము చేతనే గతేంద్రుడు పరమేశ్వరుని విషయమై ప్రవత్తి చేసినాఁడు. తొలుతఁ గొంత సందేహమును వ్యక్తము చేసినాడు—

“కలఁడందురు దీనుల యేడఁ

గలఁడందురు పరమ యోగి గణముల పాలన్

గలఁడందు రన్ని దిశలను

గలఁడు గలం దనెడువాడు కలఁదో లేదో” (8-86)

■ యీతని సందేహము. కాని వెనువెంటనే. తన మనమున “ఈశ్వర స్మరణమును” (8-89) కల్పించుకొనినాడు. తన శక్తిహీనతయును, ననన్య గతిత్వమును బ్రకటించినాడు.

■ నిరాస మిది—

“లా వొక్కింతయు లేదు రైర్యము విలోలంబయ్యెఁ బ్రాణంబులున్
కావల రప్పెను మూర్ఖ వచ్చెఁ దనువుం దప్పిన్ క్రమంబయ్యెదీన్
పిపి తప్ప నితః వరంబెఱుంగ మన్నింపంగదే దీనునిన్
రావే! యీశ్వర! కావసే వరద! సంరక్షించు ద్రాక్షకా!”

(8 90)

అవి తన యికించనత్వమును పైకము విన్నవించుకొనినాడు- తదనం
తరము సందేహమును దూర్తిగా పీడి సంపూర్ణ ప్రవత్తిరి; తేవట్టి శ్రీమన్నారాయణ
రక్షణమున మోక్షమును దొందినాడు.

■ పిదముగా ■ పుట్టమున నొక తీచి యొక్క వివిధ దళలు — వాని
వ్యతాసము — వారి వర్తనము — తదతు మోక్షముగు వరమ పురుషార్థ సాధన
సర్వంతము గల యామో సందేహ సమాధాన ప్రితి వక్కుగా వర్ణింపఁబడినది.

3. ప్రాప్త్యపాయముగు భక్తి యోగము

గజేంద్రుని భక్తి యీ పుట్టమునఁ జక్కగాఁ బ్రసంగించఁబడినది. భక్తి
యోగమే మోక్ష ప్రాప్తికిఁ గారణమని యీ పుట్టము చెప్పరించినది భగవదాచి
ముఖ్యమునకు సర్వ వస్తువులమే యుత్తమ మార్గమని యీ యపాఖ్యాన
ప్రబోధము.

గజేంద్రుడు—

“శరణార్థి నన్ను గావహే”

“అరక్షిత రక్షకుండమున యీశ్వరుండానన్నుంచైన

నన్నుగాదు గాక”

(8-93)

అనుటలో భగవదనుగ్రహమునకు మపాయము భక్తియేయను సిద్ధాంతము
సమర్థింపఁబడినది.

■ పుట్టమున శ్రీమన్నారాయణుని గూర్చి—

“దక్ష జనముల దీమల పాలివాడు”

(8-87)

“శరణార్థుల కో

యనుడిఁబ విలిచినో”

(8-91)

- "ఓ శరణాగతా మరా వో కహ" (8-91)
 "భక్తిమతున కష్టతడదలించె" (8-94)
 "అపన్న ప్రపత్తులు" (8-95)
 "భక్తజన పారథ వరాయణుండు" (8-97)
 "భక్తజన బృంద ప్రాథవాలంకరి" (8-105)

ఇత్యాదులగు సంకములు క్రియోగ వైశిష్ట్యమును జాబుచున్నవి.

4. విరోధియుగు సవిద్యా స్వరూపము

భగవదనుగ్రహ ప్రాప్తికి విరోధియుగు సవిద్య యొక్క స్వరూప మీ చుట్టమున స్తరింపఁబడినది. గతేంద్రుఁడు పూర్వ జన్మ సంస్కార ఇలమున శ్రీమన్నారాయణ శరణ పరణమును జేయఁ దలపెట్టఁగా నీ విద్యా ప్రణాపమునఁ బరబ్రహ్మరక్షకత్వము వల్ల సందేహము కలిగినట్లు చెప్పఁబడినది.

జీవుని గప్పియున్న యవిద్య వలన స్వస్వరూప జ్ఞానము మరగునఁ బడినది అది సంసార దుఃఖమునకు హేతువైనది. అట్టి యవిద్యనిత్యమే భగవదనుఁ డిహమునకు, మోక్షప్రాప్తికి విరోధి కాని ప్రణాపముచే జీవాత్మకుఁ దాక్కరిక సందేహము. పరబ్రహ్మముయొక్క యునికి వల్ల సందేహము—

"కందు గలందనెడు వాడు గలఁడో లేఁడో" (8-86)

అని పరబ్రహ్మము యొక్క దీనజన రజ వరత్వము వల్ల సందేహము — పరితమే యీ క్రింది పద్యము—

వినుదఁట జీవుల మాటలు

జనుదఁట చనరాని చోట్ల శరణార్థుల కో

యనుదఁట పిరిచిన సర్వముఁ

గనుదఁట సందేహమయ్యెఁ గరుణావార్ధి" (8-91)

గతేంద్రునకుఁ గల్గిన సందేహ మవాద్యవిద్యా పరితమే. కాని గతేంద్రుని పూర్వ జన్మ సంస్కారము విశ్లేషమైనది. పూర్వ జన్మమున నాతఁడు తాగవత శ్రేష్ఠుడైన యంద్రుఁడు. ద్రవిణాశీఁకుఁడు, మోక్ష వియతిలో నారాయణుని సహజముగాఁ బూజించిన వైష్ణవ ముఖ్యుఁడు. కావునఁ జగవంతునకు నధుగ ఇచ్చిన యవిద్య విరోధిపై విజ్ఞాన విజయమును సాదించిన దీక్షని

పూర్వ జన్మ సంస్కార విశేషము. ఏదవ వంశార్థ కరణాగతి వాక్రయించి భగవ
దనుగ్రహ, పాత్రుడై వైకుంఠవాస ప్రాప్తి నొందినాడు.

ఇట్టి యుపాధ్యాపమున భగవదాచిముఖ్య మోక్షములకు నాటంక కారణ
మైన విరోధి వ్యర్థాపము నిష్ఠులముగా వివరింపఁ బరిచయి.

౧. ప్రాప్తిఫలమగు మోక్షము

శ్రీమన్నారాయణునితో "వరమ సామ్యము" నొందుట ~~య~~ విష్ణుదైత
సిద్ధాంత ప్రసిద్ధమైన ముక్తి విధాన మీ పుట్టమునఁ బేర్కొనఁబడినది.

"హస్తలోక వాకుఁడట్లాన రహితుడై

విష్ణురూపుఁ డగుచు వెలుగుచుండె"

(8-121)

■ యీ సంకర్పమునఁ బేర్కొనఁబడినది. ముక్తజీవుఁడు విష్ణుని రూపము
వంటి రూపము గలవాఁడగుట యను "సారూప్యముక్తి" విష్ణుదైత మత నమ్మక
మగు సంకము.

ఈ పుట్టమున గజేంద్రుఁడు జీవాత్మకుఁ బ్రతిక. అతని నావేరించిన నక్రము
సంసార రూపమున జీవుని బంధించి ముంచిన యనాద్యవిద్య. పూర్వ పుణ్య
వశమున భగవద్భావ యోచన కలిగి భక్తి యోగము వాక్రయించి శ్రీమన్నారాయ
ణుని దయకుఁ బాత్రుడై రక్షింపఁబడి యా నారాయణ వరప్రహ్లాదులతోఁ బరమ
సామ్యమును దొందినాడు - ■ వర్ణనమంతయు విష్ణుదైత వలప్రదాయానుసారి.
ఈ గాత వలన - శ్రీమన్నారాయణుడే వరప్రహ్లాదులు. అతనికి విశ్వమయత్వము
జరుగు. అన్య దేవతలకి క్రితలేదు. కావున వారిలో నెవ్వరినిఁ వరప్రహ్లాదు మను
టకు పీటలేదు. శ్రీమన్నారాయణ వరప్రహ్లాదులనంత కల్యాణి ■ నహితుఁడు.
జీవుఁడు వరతంతుఁడు. భగవదునిఁ జేరుటయే యాతని "గమ్యము". భక్తియే
దానికి సాధనము. అందుకు విరోధి యనాద్య విద్య దానినిఁ బోగొట్టినాడు
శ్రీహరి - అని వివరింపఁబడినది.

ఈ విధముగ ప్రాప్యఁడగు శ్రీమన్నారాయణుని తత్త్వము, ప్రాప్తయగు
జీవుని వ్యర్థాపము, ప్రాప్తికి మహాయమగు భక్తియొక్క వ్యర్థాపము, భగవత్ప్రా
ప్తికి విరోధి యగు వవిద్యా వ్యర్థాపము, ప్రాప్తి ఫలమగు విష్ణు వ్యర్థాప లాభము
దొందింపఁ బడుటచే విష్ణుదైత వలప్రదాయ వ్యర్థాప విరూపకులగు పూర్వాదారులు

వివరించు మార్గమున నీ మట్టము పొగినదని చెప్పబడి యున్నది. అర్థ వందకము చక్కగా వచునట్లును వొంది యపాశ్యానము శ్రీవైష్ణవ సిద్ధాంతమున బాధిత పాత్రముగా విలపిల్లు చున్నది.

■ మట్టమునకుఁ “గొవ మెరుపుగా” - తత్త్వాంశ మొకటి వివరింపఁబడి యున్నది. శ్రీమన్నారాయణుఁడు లక్ష్మీదేవితో -

“ఎఱుఁగుదు తెలువా యెప్పుడు
మఱవను నకలంబు నన్ను మఱచిన యెడలన్
మఱకునని యెచోగి మొఱుగక
మఱవక మొఱుఱురిర యేని మఱియన్యములన్” (8-130)

వచు ప్రముఖ నెఱుఁగుదును. దేనిని మఱవను. నన్ను మఱచినచో వానిని మాత్ర ముపేక్షింతును. ఈ నివయమును గుర్తించి నన్ను మఱచక కవటము లేకుండ మొఱుఱురినచో, దవ్వక రక్షింతును - అని విధానము నా శ్రీహరి వివరించియున్నాఁడు.

అందులకా “వరమ వైష్ణవ రత్నము”(8-134) సముచితముగా విష్ణుతత్త్వ ప్రబోధకముగా సమారాధన మిచ్చినది -

“దీనుల కుయ్యాలింపను
దీనుల రక్షింప మేలు దీవన లొసఁగన్
దీనావన కొప్పును
దీన వరాధన దేవదేవ మహేశా” (8-133)

■ లక్ష్మీదేవి పదనమున లగవంతుని తక్త వరాధీనత - హంభము వహించినముగాఁ బ్రస్తావించఁ బడినది.

6. ప్రహ్లాదోపాఖ్యానము

ప్రహ్లాదోపాఖ్యానము విశిష్టాద్వైత మతమున ముఖ్యములుగాఁ జెప్పఁబడు చున్న యనేక విషయములను వివరించు మహాకావ్యము. ఇందు—

1. శ్రీమన్నారాయణుని వర్ణ వ్యాపిత్యము నిరూపించుట మూలమున నాతఁడే వరబ్రహ్మనుని బోధింపఁబడినది.

2. దివ్యావతారముల ప్రయోజనములను వివరించుచు వాని పారమార్థ్యము నిరూపింపఁబడినది.

3. శ్రీమన్నారాయణుని జేతులకు భక్తిమే ముఖ్యోపాయమని ప్రతిపాదించఁ బడినది.

4. శ్రీమన్నారాయణుడే మోక్షప్రదాతయని ప్రకటింపఁబడినది.

■ యంశములన్నియు విశిష్టాద్వైత సిద్ధాంతానుసారముగా నీ యాపాఖ్యాన మునఁ జెప్పఁబడి యున్నవి. ■ విషయమును ఇంకీలింకము.

1. శ్రీమన్నారాయణుడే పరబ్రహ్మము

ప్రహ్లాదోపాఖ్యానము శ్రీమన్నారాయణుని విషయమున వర్ణ వ్యాప్తినిఁ జెప్పినది. ఆ వందర్శమున హిరణ్యకశిపుని ప్రశ్న యిది.

“ఎక్కడ గలఁడే క్రియ నే

చక్కట వర్తించు నెట్టిజాడను వచ్చున్” (7-272)

తండ్రి యడిగిన ■ ప్రశ్నచూసకుఁ బరమ భాగవదుఁడగు ప్రహ్లాదుఁ డిచ్చిన యుత్తరము శ్రీమన్నారాయణుని వర్ణ వ్యావకత్యమును సూచించుచున్నది—

“కలఁడందోడిఁగలండు గాలిఁ గలఁ దా కాళఁబునం గుంభినిం
గలఁ డగ్నిన్ దిశలం బగళ్ళ నికలన్ అద్యోత చంద్రాత్మలం
గలఁదోంకారమునం ద్రిమూర్తులఁ ద్రిలింగ వ్యక్తులం దంతటం
గలఁ డీ కుండు గలండు తండ్రి వెదకఁగా నేల వీయాయెడన్”

(7-274)

ఇందుఁ బ్రహ్లాదుఁడు శ్రీమన్నారాయణుఁడగు తావులను గొన్ని పేర్కొని యంతటను గలఁడనియు, నీ యా తావులని పేర్కొన నేలయని వివరింపఁబడు చున్నది. అంతర విశ్వయ వాక్యముల నిట్లు వర్ణింపఁబడు—

“ఇందు గలఁడందు లేఁడని

వందేహము పలకు చక్రి వర్వోపగతుం

దెందెందు వెదకి చూచిన

వందందే కలఁడు దానవాగ్రణి వింఛే” (7-275)

ఇట్లు శ్రీమన్నారాయణుని వర్ణవగతుత్సవము చెప్పబడినది. భక్తుగగూఢ్యుఁ
డైన ప్రహ్లాదుని యర్చిపూయము. ■ శ్రీమన్నారాయణుఁడు వర్ణవగతుంకగుట
వత్సమా ? యను కలకల పెంపనే నమోదాన మియ్యబడినది-

“హరి వర్ణాత్మకులం గలంధమరుఁ బ్రహ్లాదుండు శాసితః ■
త్వరుఁడై యెందును లేడు లేడని సుతున్ దైత్యుండు దర్శింప శ్రీ
నరసింహాత్మకి నుంకె నయ్యుతుఁడు నానా అంగమ స్థాపరో
త్కర గర్భ బల వన్నిదేశముల మద్దండ ప్రభావంబునన్”
(7-277)

ఇట్లుద్దండ ప్రభావమున నర్వాంతర్యామిత్వమును గలిగియుండుటచే
శ్రీమన్నారాయణుడే వరప్రహ్లాదుని స్థాపింపబడినది.

శ్రీ నృసింహవిర్భూత నమయమున శ్రీదేవీ ప్రస్తావము. బ్రహ్మాది దేవతల
స్తుతులు వరిశీలించినప్పుడు వృష్ణముగా శ్రీమన్నారాయణుడే వరప్రహ్లా
లగు వృష్టి స్థితి యు కారణత్వాదులు కలవాడని వృష్ణపరుడున్నది.

2. దివ్యావతార ప్రయోజనము

దివ్యావతార ప్రయోజనములను గూర్చి గీతారామ్యుని వలుతులివి-

“వర్షిత్రాణాయ పాదూనాం వివాళాయ ■ దుష్కృతామ్!

ధర్మ సంస్థాననారాయ సంభవామి యుగే యుగే”¹

అని వర్ణయముగాఁ దన ■ ప్రయోజనములను వివరించుచున్నాఁడు. ఈ
గీతారామ్యుని వాక్యములకు భగవద్రామానుజు లిట్లు వ్యాఖ్యానించి యున్నారు-

పాదనః ■ ఉత్తః ■ తర్కశీలా వైష్ణవాగ్రేవరా మత్సమాశ్రయణే ప్రవృత్తా
మన్నామ తర్క మ్మరూపాణాం జాన్మాపసా గోదరతయా మద్ధర్మనాద్యతే ప్వాత్మ
కారణ పోషణాదిక మితిభవానాః షీతమాత్రకాలం కల్ప వహస్రం మన్వావాః
ప్రళయిం దర్శ్యగ్రాహకపే యురితి మత్స్యరూప భేష్టికావరోకవాలాపాః దానేన
తేజోః పరిత్రాణాయ తద్విపరీతావాం వివాళాయ చ షీతవృష్ట వైదికవృష్ట ధర్మవృష్ట
మదారాధన రూప పాకారాద్య మ్మరూప ప్రదర్శనేన పాపనాయ ■ దేవ మనుష్యాది
రూపేణ యుగే యుగే సంభవామి. కృత శ్రేతాది ■ విశేష నియమోఽపి నాస్తీ-
త్యర్థః²

1. భగవద్గీత 4-8

2. రామానుజ గీతా శాస్త్రార్థము 4-8

దీనిని బట్టియే భగవదవతార హేతుఫలమును ఫలమును విశదీకరించుదురు
విశిష్టాద్వైత సంప్రదాయ ప్రవర్తకులలో వగ్రగణ్యులు బోతవాడులను; బూర్వము
వనే జీవించిన వాడును వగు శ్రీ విక్రమోత్తరాచ్యులవారు తమ ద్రావిడ గ్రంథమున-

“అవతారజ్ఞకుక్కు హేతు ఇచ్చెన్”

“వండు పాదు వరిత్రాణాది క్రయిన్”

అను సూత్రములలో దుష్ట శిక్షణము, శిష్టరక్షణము, ధర్మ స్థాపనము ■■■■■
ప్రయోజనములను బేర్కొనియున్నాడు.

అంద్రతాగవత కర్త ■■■ మార్గముననే భగవదవతార ప్రయోజనములను వివరించినాడు — ఉదాహరణకు-

“దుష్టజన నిగ్రహణము

శిష్టజనాను గ్రహణు సేయుట కొలె

యష్టమ గర్వమున గుణో

తక్కుప్టుడు దేవకికి విష్ణుదేవుడు పుట్టెన్” (9-722)

“విష్ణుడు ధర్మక్షయముగు

నెప్పుడు పాపము వొడము నీ లోకములో

నప్పుడు విశ్వేశుడు హరి

దప్పక విరుడయ్యు; దమ్ముడా వృజియించున్” (9-725)

ఇట్లందు దుష్ట శిక్షణము; శిష్ట రక్షణము, ధర్మ సంస్థాపనము ■■■ మూడు
ప్రయోజనము లుగ్గడింపఁబడినవి.

శ్రీ సృసింహావతారము వలన గూడ ■■■ ప్రయోజనములు పొందినట్లు
ప్రహ్లాద చరిత్రమునఁ జెప్పఁబడినది. ప్రహ్లాదుడు సృసింహదేవుని రోషమును
వాతంతుఁజేయుటకై ప్రార్థించు నందర్పణమున—

.....లోకములకు వృత్తిక

వన్నగముల భంగి భయముఁజేయు

నసుర మర్దించితివి పాదు హర్షమయ్యె

నవతరించిన తిథి” (7-354)

■■■ యవతార ప్రయోజన ■■■ నమాప్తి సూచించియున్నాడు.

బ్రహ్మ దేవుడు శ్రీ నరసింహ దేవుతోఁ బ్రార్థన వల్కులు—

“మత్తుడై నకల ధర్మములుఁజెఱచి

నేడు కాగ్యులువ నీ చేత హతుఁడయ్యెఁ

గర్వాలు ను మరె లోకముల కెల్ల

బాలు నీతని మహాభాగవత శ్రేష్ఠ

బ్రతికించితిని మృత్యు భయముఁ బాపి”

(7-381)

అను నీ పలుకులలో గూడ నవతార వ్రయోజన వరివమాప్తిని బ్రహ్మదేవుడు జెప్పియున్నాఁడు. ఈ రెండు కాపులందును దుష్ట నిగ్రహము, శిష్టాను గ్రహము, ధర్మ సంస్థాపనము ననునవి సూచింపఁబడినవి.

శ్రీ నృసింహవతారమును దాల్చి శ్రీ మన్నారాయణుడు హిరణ్యశిపుని సంహరించుటచే దుష్ట శిక్షణమును, దానివలన శిష్టుఁడగు వ్రహ్మదుని యొక్క రక్షణమును మఱియు నశేష దివిషదుల రక్షణమును, ధర్మ స్థాపనము నను పై మూడు వ్రయోజనములు సిద్ధించినవి.

హిరణ్య కేవుడు దుష్టుడు. అతని దౌష్ట్యమును నహంకారము నిట్లు వ్యక్తము చేయఁబడినవి.

“దిక్కుల గెలిచితి వన్నియు

దిక్కెవ్వఁడు రోరి నీకు దేవేంద్రాదుర్

దిక్కుల పేటొక

దిక్కలుఁగక కొలుకు రిత్తె దిక్కుని నమ్మన్”

(7-261)

ఇట్టి దుష్టుని సంహారము వలన శిష్టజన మూర్ఖస్యుఁడగు వ్రహ్మదుని రక్షణము సంభవ మైనది. నీకు దిక్కెవ్వఁడని తన కంద్రియవిగిన వ్రక్షమను కే వ్రహ్మదుఁడిచ్చిన
 త్రరమిది-

“బలయుతులకు దుర్బలాలకు

బలమెవ్వఁడు నీకు నాకు బ్రహ్మదులకున్

బలమెవ్వఁడు ప్రాణులకును

బలమెవ్వం దట్టి విభుడు బల మనురేంద్రా”

(7-264)

ప్రహ్లాదుని యీ పలుకుల వలనఁ బ్రవన్నజన రక్షణమీతనిలో వృష్ణముగ వ్యక్తిమై నది ఇట్టివాడే భగవంతునకుఁ జేరువయైనవాడు. ఇట్టి యనవ్యగతికుని రక్షణమే శిష్టజన రక్షణము. ఇట్టి శిష్టుని రక్షణము నృసింహవతార ప్రయోజనములలో నొకటి.

తమ శ్రీరాష్ట్రములో భగవద్రామానుజులు “పాటానాం” అను మూలమున గల పటమున కిచ్చిన వివరణమున కిన్ని విధములఁదిగినవాడు ప్రహ్లాదుఁడు.

ఇక ధర్మ స్థాపనము-హిరణ్య కశిపుఁడు తన తమ్ముడగు హిరణ్యాక్షుని మృతీఁ గోపించి శ్రీహరిని పాపింపనెంచి రాక్షసుల నిట్లు చెప్పఁగొట్టినాఁడు —

“ఏ స్థలముల గోటాసురేంద్ర వేద
పర్వధర్మాక్రమంబులు పరువ నుండు
నా స్థలంబుల కెల్ల మీరరిగి చెలచి
దగ్ధములు పేసిరండు మీ దర్శమొప్పు” (7-34)

ఈ హిరణ్యకశిపుని యుద్యమ ప్రదాశిను బట్టి యాతఁడు రావించిన వంశోపమును, దానివలన గలిగిన ధర్మహ్నియొ పనమోహింపవచ్చును. ఇట్టి దిబ్బ హ్నిని నివారించగా నృసింహవతారము నెత్తినాఁడు శ్రీహరి.

ఇట్టి నృసింహవతార వైశవమును బ్రహ్మ మహేశ్వరుఁడు మహేంద్రుఁడు మున్నగు దేవతా శ్రేణులు కీర్తించినట్లు తాగపతము పేర్కొన్నది. కావున నీ యప తార ప్రసంగము పరమార్థమని తానింపవలసియున్నది. ఇట్లవతార ప్రయోజనము “పరమార్థమనుట” విశిష్టాద్వైత సిద్ధాంత పశ్చాత్తము.

ఈ పరమార్థమును సూచించుటకే యచినట్లు హిరణ్యకశిపుని మాటగాఁ దోతన యిట్లు వివరించియున్నాఁడు—

“నర మూర్తిగిడు, కేవల
హరి మూర్తియుఁ గాదు మానవాకారముఁ కే
యీకారము నున్నది
హరి మాయా విరచితమగు యథార్థము నూడన్” (7-286)

ఇందుఁగల “యథార్థము నూడన్” అనుదానిని గుర్తించవలయును.

3. భక్తియే ముఖ్యమాయము

వ్రహ్మదోషిత్యావమునకుదోష్టాక ప్రాయములై ■ కుకవరీక్షితుం వ్రహ్మోత్తర
ములు — శైలిధారవలె నుచ్చిన్నమగు వృత్తి పంశాన రూపమగు భక్తియే మోక్ష
మనకు సుపాయమను విషయమును స్థిరీకరించుచున్నది.

“ఏదైన సుద్ధామర్యావ గరిష్ఠుడైన వారి తెందన్ వచ్చు తాత్త్వికరా!”

(7-18)

అను నారద వాక్యము లిట్ల చెప్పినవదగినవి. ధ్యానమనగా నిరంతర స్మరణము.
అదియే భక్తి- నారదుడు—

“పెక్కుండు శామ ద్వేష భయ ప్నేహ పేనాతి రేకంబులఁ
జిత్తంబు హరి వరాయత్తంబుగాఁ జేపి తద్గతింజెందిరి”

(7-19)

అని వివరించుట చూడగా నిరంతర ధ్యానరూపమైన భక్తియే మోక్షహేతునని స్పష్ట
పడుచున్నది.

పైనఁ చెప్పినఁబడినట్టి నిరంతర ధ్యాన గరిష్ఠుడు వ్రహ్మాదుడు. అతని
వర్తనములు, వలుతులు భక్తియొగ ప్రాత స్త్య వ్రహ్మోదకములు.

శాగనతము వ్రహ్మాదుని—

1. “నహుజ సంవర్తమాన నిరంతర ధ్యాన విరతుడు” (7-121)

2. “పూర్వజన్మ వరమ శాగవత సంసర్గ పమాగతింజైవ మునుండ చరణార
వింద సేనాతిరేకంబున వలర్వ నిర్వాణ శావంబు” (7-125) విస్తరించిన
వాడు

3. “హరి పాద వయో విశేష క్రియాలోలుడు” (7-127)

4. “జన్మాంతరానిర్భూతతాద్యుత పాదభక్తి మహిమవిష్టండు” (7-231)

5. “శ్రీనారాయణ పాద వద్మ యుగళి చింతామృతా హ్విరూహరీనుడు”

(7 - 256)

6. “లలిత ముగ్ధుడు” (7-115)

7. “వరమ శాగవత శ్రేష్ఠుడు” (7-125)

ఇత్యాదిగా బేర్పొని యున్నది. అతని తక్కి పాఠవక్యములు వక్తింపఁబడినది.

“క్రి వల్లఁతుఁడు దమ్ముఁజేరిన యత్తైవఁ
తెలికాండ వెవ్వరిఁ జేరఁజుచు
వసురారి దన మ్రొల నాదిన యత్తైవ
వసుర బాబర తోడ నాడ మఱచు
తక్కివత్తుఁడు సంభాషించి వత్తైవఁ
ఇర భాషలకు మఱు నలుక మఱచు
సురవంద్యుఁ దనలోనఁజూచిన యత్తైవఁ
తోక్కి నేమే న్తంబుఁజూడ మఱచు
హరి పిదాంబోజయగ చింతనామృతమున
వంతరంగంబు నిందినవత్తైవ వత్తుఁడు
నిత్య వరపూర్ణుఁడగుచు నన్నియును మఱచి
జడత లేకయు నుండు అరుని దంగి” (7-122)

ప్రహ్లాదుని వారాయణ ర్యాన నిష్ఠ యిట్లు వివరింపఁబడినది —

“వైకుంఠ చింతా వివర్జిత చేస్తుడైఁ
యొక్కఁడు నేడుచు నొక్కచోట
సక్రాంత హరిభావ నాదూడ చిత్తుడై
యూర్ధ్వఁడై పాదు నొక్కచోట
విష్ణుఁడింతియ కాని నేఁబొందు లేదని
యొత్తిరి వగుచుండు నొక్కచోట
నలి నాజుఁడను విరావముఁ గంటనేనని
యొత్తి గలఁజుచుచు నొక్కచోటఁ
బలుకు నొకచోటఁ బరమేశుఁ గేశవుఁ
బ్రణయ హర్ష జనిత బాష్పవరిల
మిళిత పులకుడై ~~విష్ణు~~ నేత్రుడై
యొక్క చోట ~~విష్ణు~~ యూరకుండు” (7-124)

ఇఁకఁ బ్రహ్లాదుని వాక్కులలో విష్ణురక్తి విరావము పాకల్యముగా వివరింపఁ
బడినది—

1. "నర్వమువ్వతని దివ్య కళామయమంచు విష్ణుతం
దుర్లముఁజేర్చి తారదని మండుట మేలు" (7-142)
2. "ముముక్షునై డేహికి డేహపాప వర్యంతంబు నారాయణ
చరణారవింద సేవనంబు గర్తవ్యంబు" (7-213)
3. నిస్సైగుణ్య లక్షణంబునం బరమ పురుషుండైన హరికి
నాత్య సమర్పణంబు సేయుట మేలు" (7-217)
4. ఇంద్రియ వర్గంబును బంధించి భక్తి సేయుచుండ
సీత్యుడయిన విష్ణుడేవుని యందలి గతి సిద్ధించు" (7-239)
5. హృదయ గరుడయిన హరిని నిజభక్తి భజనవలయు (7-241)
6. "లక్ష్మీ నాథు చరణ కమల
ర్యానంబున నెవ్వఁడైన దన్యత నొందున్"
7. "చిక్కఁడు వ్రతములఁ గ్రగువులఁ
జిక్కఁడు దానముల లొపికిలవములం
జిక్కఁడు యుక్తిని భక్తినిఁ
జిక్కిన క్రియ సమ్యుతుండు సిద్ధము నుండి"
8. చాలదు భూదేవత్యము
సాలదు దేవత్య మధిక కాంత త్వంబుం
జాలదు హరి మెప్పింప వి
కాలోద్యము లార! భక్తి పాలిన భంగిన్"
9. అంబుజోదర దివ్య పాదారవింద
చింతనాన్ముత పాన విశేషమత
చిత్త మే రీతి యితరంబుఁజేరనేర్చు"

ఇత్యాదులన్నింటిను బ్రహ్మాదువిచే విష్ణుభక్తిని గూర్చి చెప్పఁబడినది. వ్రహ్మాదులు భక్తిలోని నవవిధములను వివరించినారు —

"తను హృద్భావం నఖ్యమున్ శ్రవణమున్ దానత్యమున్ వందనా
ర్చనముల్ సేవయు నాత్మలో నెఱుకయున్ వంక్తిర్తనల్ చింతనం
బును నీ తొమ్మిది భక్తి మార్గముల వర్వాక్యున్ హరిన్ సమ్మి న
జ్ఞుడై యుండుట భద్రమంచుఁదలఁతున్ పత్యంబు దై త్యోత్తమా"

(7-167)

హరిభక్తి రహితుల నిష్కల జన్మములను నిరసించినాడు. వర్ణోద్ధియ వ్యాపారము లనే నారాయణ భక్తినే ప్రకటించియున్నాడు. అకించన వైష్ణవాన్ని సంస్థాన రక్షోభిషిక్తులగు సంహృత కడ్కుల మహిమను దొగదీనాడు.

భాగవతము ప్రహ్లాదోపాఖ్యాన నెవమున క్రిరామానుజ సిద్ధాంతాను సారము భక్తియోగమును వివరించినది —

“గురు శుక్రాశయు, సర్వలాభ సమర్పణులును సాధుజన సంగంబును నీశ్వర ప్రతిమా సమారాధనంబును, హరి కథా తత్పరత్వంబును వాసుదేవుని యందలి ప్రేమయు, నారాయణ గుణ కర్మనామ కీర్తనంబును, వైకుంఠ చరణ కమల ద్యానంబును విశ్వంభరమూర్తి విలోకన పూజనంబులును మొదలైన విజ్ఞాన వైరాగ్య లాభ సాధనంబులైన భాగవత ధర్మంబులపై రఠిఁగలిగి, సర్వ భూతముల యందు నీశ్వరుండు భగవంతుండాత్మ గలండని సమ్మానంబు సేయుటఁ గామక్రోధ లోభ మోహ మద మత్పరంబుల గెలిచి యింద్రియ వర్గంబును బిడించి భక్తి సేయుచుండ నీశ్వరుండయిన విష్ణుదేవుని యందలి గతి సిద్ధించును”(7-239)

ఈ పై వివరణము భగవద్రామానుజ సిద్ధాంతాను సారియని పేరుగాఁ జెప్ప వని లేదు.

ప్రహ్లాదుడు శ్రీ నరసింహ దేవుని మ్రొతుండు వందర్యమును ప్రస్తుతముగా భక్తి యోగ ప్రాశస్త్య ముగ్గడింపఁబడినది.

... .. “అదిక బుద్ధి
భక్తి సేయంగ వలయును భక్తిగాని
మెచ్చ ధర్మంబు లొనఁగెడు మేరలందుఁ
బరమ కరుణుండు హరి భక్తి బాంధవుండు” (7-252)

ఈ విధముగాఁ బ్రహ్లాదోపాఖ్యానమున భక్తియే మోక్షపాయముగా వివ రింపఁబడినది. భాగవతమునఁ బ్రారంభము నుండి యంతమువరకు విద్ధి యుపాఖ్యా నముల వలన నీ భక్తియే విశిష్టముగా నిర్వహింపఁ బడుటచే యేహూర్య విషయ మునే భాగవతము లోకమునకుఁ దెలియఁజేయ వంకల్పించెనని యాహింపఁ బడు యున్నది.

4. శ్రీమద్భాగవతాయామి మోక్షప్రదాయకత్వము

పరబ్రహ్మము మోక్షము నీయఁగలవాఁడు. భాగవతము శ్రీమద్భాగవతాయామి పరబ్రహ్మముగాఁ జెప్పబడుటచే నాతఁడే మోక్షప్రదాతయని పలు కావులలో నిర్దేశించినది. అట్టి విశ్వహిత మీ ప్రహ్లాదోపాఖ్యానమున గూడ గోచరింపచున్నది.

■ విష్ణుద్వైత మతమునఁ జెప్పఁబరిన సిద్ధాంతమునకు ననుకూలమైనది—

1. హరిభజనంబున మోక్షంబు సిద్ధించు (7-213)
2. ముక్తి మార్గవాంఛి యిది దేవు విష్ణువాక్రయంపుఁడు (7-216)
3. ఇంద్రియ వర్గంబును బంధించి భక్తి పేయంచుట
నిక్కరుండయిన విష్ణుదేవుని యిదిగఁ గల సిద్ధించును (7-239)
4. మోక్షప్రదాతయగు హరి నతల ధౌతములకు వాక్యేశ్వరుండు (7-241)
5. ఇత్తము చిత్తము హకిరిని
జొత్తము నిర్వాణ వదము కుభమగు మనకున్ (7-249)
6. నీ వర్ణనమున ముక్తికిఁ
దోవు నవిద్యఁ బునఃపుండరీకా (7-253)
7. నిరుపమా పునరావృత్తి నిష్కళంక
ముక్తి నిది గానవచ్చునే ముఖ్యమైన
కార్ణ కోదండ చింతనాంజనము లేక
కామరస గర్భునను వైన (7-171)
8. విష్ణుఁ బ్రాపించుఁ దుది భక్తి వివరుఁడగుచు (7-240)
9. పాప జీవులైన ముక్తికిఁ జోడు
రథిల జగము విష్ణుఁడనుచుఁ దలచి (7-245)

■ విదముగా శ్రీమద్భాగవతాయామి పరబ్రహ్మమనియు, నాతఁడే మోక్షప్రదాత యనియుఁజేలుచున్నది. మరియు మోక్షమనగా శ్రీమద్భాగవతాయామి కడకుఁ జేరుటయే యనియు, విదియ పునరావృత్తి నిష్కళంకమనియు వెల్లడియగుచున్నది. ఇట్టి యభిప్రాయము శ్రీరామానుజ సిద్ధాంతము మాలమైనది కావునఁ బ్రహ్లాదోపాఖ్యానము విష్ణుద్వైత సిద్ధాంతము నందలి పెక్కు విషయములను నెవరియచున్నదని చెప్పవచ్చును.

ముఖ్యముగా జ్ఞేయ దర్శించి విశ్వయించినట్లు

1. శ్రీమన్నారాయణుడే పరబ్రహ్మమని స్థాపించయత్నించుట చేతను —
2. దివ్యావతార ప్రయోజనములను బాహ్యార్థిక దృష్టితో వివరించుట చేతను —
3. పరబ్రహ్మమగు శ్రీమన్నారాయణుని జేరుటకు భక్తియే ముఖ్యపాదముని ప్రతిపాదించుట చేతను
4. శ్రీమన్నారాయణుడే మోక్షప్రదాయయని ప్రకటించుట చేతను —
[మోక్ష స్వరూపమును గూడ వైకుంఠమున శ్రీమన్నారాయణుని కర్మానంద రూపమైన దానినిగా నుల్లేఖించుట గూడ వివేచించఁదగియున్నది]

ప్రహ్లాదోపాఖ్యానము విశిష్టాద్వైత సిద్ధాంతములైన యనేక ముఖ్యాంశములతో గూడి తత్త్వప్రదాయ సౌరభమును గలిగి యున్నదని చెప్పబడుట దగియున్నది.

విశిష్టాద్వైతము — 'ఉదయ సేదాంతమని' — చెప్పఁబడుటచే ముఖ్యము — ద్రావిడ సేదాంతమని ప్రసిద్ధమగు "నాలాయనమ్" అనఁబడు ద్రావిడ ప్రబంధముల సంపుటిని — అశ్వారుల సూక్తులను బట్టియు నాద్యుల పట్టులను బట్టియు నెట్లు పేర్కొనఁబడినదియుఁవరిశీలించుము —

ముఖ్యముగా నాశ్వారులందఱుకీ సృపింహవతార ఘట్టము శ్రీవిశిష్టాద్వైత సిద్ధాంత ప్రాముఖ్యము కలదగుటచే మిక్కిలి ప్రీతి పాత్రము. అశ్వారులందఱులో ముఖ్యుని (అంగి) చెప్పఁబడు ప్రవక్తాశ్వారులు తమ "తిరునామ మొల" దివ్యప్రబంధమందీ ఘట్టముననేక సందర్భములలో వర్ణించియున్నారు. అందఱుచో నిట్లు వర్ణించియున్నారు —

"చక్రి సర్వోపగతుఁడని చెప్పిన తుమాడుపై మండినదీ హిరణ్యకశిపుడు "ఇక్కడ లేడే?" అని ప్రంభమును బ్రహరింపగా నా ప్రంభమునుండి యాక్షిప్తమే యారక్కసుడు వచ్చునట్లుగా నా విర్యనిలిన సరసహమూర్తియగు నా స్వామి వారి పైఠవము వరిచేసింది యెఱుఁగుటకు శక్యమైవంతటిదా?"¹

ఇందు సృపింహవతారమును గూర్చి విహారంకర్వాప్తలను స్పష్టపరచిన శ్రీమన్నారాయణుని పర్యవృత్తిత్వమును బ్రకంపించి యాతని పరతత్వమును — విరజాస్వాత్వమును — నాశ్వారులు స్థాపించియున్నారు.

భగవద్రామానుజుల ప్రధాన కిమ్యలు కష్టజన మూర్ఖమ్యులువగు శ్రీమారత్త
వాళ్లు నృసింహావతార ఘట్టమును గూర్చి యిట్లు వర్ణించియున్నారు.—

"వరసింహ తమ రగడి వేసెను నమద్యవశ్య క్తగిరః

స్తంభేన సంభవస్తే పికువయతి పరేశతాం వరదః"¹

[వరదా ! నత్వాది గుణమయ ప్రకృతి నందిందము తాని వరసింహ శరీ
రమును, భక్తుని వాక్యము ■■■ వెదలిన వెంటనే స్తంభమునందు బుట్టుటయును
ఏమి నర్వేళ్యుడు(డవని సూచించుచున్నది]

ఈ శ్లోకమున నాళ్లొక్కరి మన్నారాయుని పారమ్యమును, సౌరిధ్యగుణ
వరిహర్షతను బ్రస్తుతించియున్నాడు.

7. పృత్రాసురోపాఖ్యానము

ఈ యుపాఖ్యానము తాగవతమునఁ బ్రముఖ స్థానము నాక్రమించినది.
తాగవతమున నీ పృత్రాంత ప్రాముఖ్యమిట్లు గ్రంథారంభమున వివరింపఁబడినది—

"మత్య పురాణంబులోన గాయత్రి సరికరించి ధర్మ విస్తరంబును పృత్రాసుర
వధంబును నెందుఁ జెప్పంబడునదియ తాగవతంబున వలుకుటం జేసి యీ పురాణంబు
శ్రీ మహా తాగవతంబున నొప్పుచుండు" అని బోతనామాత్యుఁడీ సంవర్చమున వివ
రించియున్నాడు- ఇట్లు తాగవతమున విశిష్ట స్థానము గల యీ పృత్రాసుర పృత్రాం
తమున విశిష్టాద్వైత సిద్ధాంత ప్రసిద్ధములగు ననేక విషయములు నిరూపింపఁబడి
యున్నవి. ఈ పృత్రాసుర పృత్రాంతమునందుఁ జేర్చినఁబడిన విశిష్టాద్వైత సంప్ర
దాయ ప్రసిద్ధములగు సంకములలో ముఖ్యమైన వివి-

1. శ్రీమన్నారాయణ పారమ్యము
2. దివ్య మంగళ విగ్రహ వర్ణనము
3. తాగవతుల మాహాత్మ్యము
4. చక్రియోగ ప్రాశస్త్యము

■ యంశములన్నియు సంప్రదాయ సిద్ధముగా నాతి ముఖ్యముతో వర్ణింపఁ
బడి- శ్రీ వైష్ణవమత ప్రసంగములలో బ్రచురముగాఁ బ్రస్తావించబడుచున్నవి.

1. శ్రీవరదరాజస్తవము 71వ శ్లో.

సూక్ష్మములను తత్త్వాంశములను వివరించిన పుట్టములలో నిదియొకటి.
పైనఁ బేర్కొనిన యంశముల పుట్టమెట్లు నిర్ణయించినదియో వంశీలింగము—

1. శ్రీమన్నారాయణ పారమ్యము

ఋషిశ్రాసుర వృక్షాంతమున శ్రీమన్నారాయణుడే వృష్టి పృథి లయ కారకుఁ
డగు పరబ్రహ్మముగా స్థాపింపఁబడినాడు.

పుత్రాసుర, పీడితులు దేవతలందఱు శ్రీత దీప్తమునకుఁ బోయి
శ్రీమన్నారాయణుని కరణుఁ గోరిరి. ఆ వచిర్వసున గావించిన వారి స్తుతి వాక్య
ముల పఠన శ్రీమన్నారాయణుడే పరబ్రహ్మను నిర్లడి యగుచున్నది—

“తన సేవకులలోనఁ జడఁ బడు రూపము

శ్రీవక్తృ కొప్పుడ శ్రీంఁ తెలువ

వికర్ణముల తోడ పీడ్వడు కన్నుల

కడలు దై వాతెడు కడులుఁ తెలువ

నెల్ల లోకములకు నిలై ప కాగ్యముఁ

గాపుడంబుండెడు కమల తెలువ

మూడు మూర్తులదను మొదలైన శేఱంబు

రాకఁ బుట్టించిన తమ్మి తెలువ

ఁబ్బడిఁ బోల్చురాని పుణ్యంబుఁ దత్పాద

కమలమునకయైన గంగఁ గెలువ

నేత్రమేయుఁ జెదవుఁ దవ్యక్షఁదవ్యయుఁ

పురుషుఁ దథిలమోది యొప్పె” (6-333)

ఈ పద్యము శ్రీమన్నారాయణుని దివ్యమంగళ విగ్రహమును పర్యంతు నెవమున
వాతని పరసుత్యమును వివరించుచున్నది.

అట్లే చిత్రకేతునియొక్క మృత కూడారుని దేహములోఁ బ్రవేశించుచు
వారదునిదే వాదేయములను శివులు తక్కిన జన్మలలో శ్రీమన్నారాయణుడే
చేదబ్రహ్మమని పేర్కొనఁబడినది—

“ఒక్కఁడై నిత్యుడై యొక్కడఁ గదలేక

సొరిది బన్పాదుల హుమ్యుఁదగుతు

పర్వంబువందుంది పర్వంబుఁ దనయందు
 మండంగ వర్షాశ్రయం దనంగ
 సూక్ష్మమై స్థూలమై సూక్ష్మధికములకు
 సామ్యమై వ్యవకాశమున వెలిగి
 యథిలంబుఁ జూచుదు యథిల వ్రణావృద్ధి
 యథిలంబుఁ దనయందు నదఁచి కొనుచు
 వాత్సమాయా గుణంబుల వాత్సమయము
 గాఁగ విశ్వంబుఁ దన వృష్టి మనతఁజెందఁ
 జేయుచుండును పర్వవంశీవసుండు
 రమణ విశ్వాత్మకడయన వారాయణుండు" (6-464)

■ నారాయణ ■ త్వమును శంకరుఁడు పార్వతిలో విట్లు వర్ణించినాఁడు—
 "అతని కిం బ్రియుఁ దప్రియుఁ
 దే తెఱఁగున లేదు నిథిలమెల్లను దానై
 భూతముల కాత్మయగుటయు
 భూత ప్రియుఁ దొక్కఁడాది భుక్తుఁడు తప్పి" (6-500)

మఱియు పర్వ దేవతలందును శ్రీమన్నారాయణుడే శ్రేష్ఠుడని శివుని పలుకులలో
 వెల్లడింపఁబడినది—

"నేనుఁ గుమార వారదులు వీరజగద్యుఁడు దేవ సంఘమున్
 మానిత యోగినర్య ముని మండల మిట్లగువార మందఱున్
 దానవ విద్విదంశ జనితంబుల మయ్యుఁ దదీయ తత్త్వముం
 గానఁగ నేర మీ కు మన గర్వమునం దలపోసి చూచుచున్" (6-499)

ఇట్టి పుట్టమున నారాయణ పారమ్యము నిరూపింపఁబడినది.

2. దివ్యమంగళ విగ్రహ వర్ణనము

పృథ్వి వలనఁ గలిగిన యావదను గూర్చి మొదఁజెట్టు కొనుటకు దేవత
 లందఱు శ్వేత ద్వీపమునకుఁ దోయి శ్రీమన్నారాయణుని ప్రతింపగాఁ గరుణించి
 వారికి నా రైవము సాక్షాత్కరించిన వందర్శమున నా దేవదేవుని దివ్య మంగళ
 విగ్రహమిట్లు వర్ణింపఁబడినది—

తగు కంఠ చక్ర గదాధరుండగు వాని

శ్రీవత్స కౌస్తుభ శ్రీలవానిఁ
గను పీఠ మాణిక్య మన కిరీటము వాని

దివ్యవిటూషణ దీప్తివాని
మండిత కేయూర కుండలంబుల వాని

సిరి యరవ్వలమునఁ జెల్గు వానిఁ
దనుఁ బోలు సేవక తండలు గలవాని

శిలఁగైన పన్నుని పలువవానిఁ
తెల్లదమ్మి విరులఁ దెగడు కన్నుల వాని

సురా ద్రవంపు నవ్వు వానిఁ
గనియె వేల్పు పిండు కన్నరపాలుతోఁ
గన్నులందు నున్న కలపు దీఱు

(6-382)

ఇందు వర్ణితములైన దివ్యాయుధములు, దన్నుఁబోలు సేవక తండము, పుండరీకాక్షులు, దివ్యటూషణములు, నురవ్వలమునఁ జెల్గు పిరి— ఇవి యన్నియు విశిష్టార్థైకత మతమున నిత్యములు — నిత్య వత్సములు — పారమార్థికములు. ఇట్లు శ్రీమన్నారాయణుని దివ్య మంగళ విగ్రహమును వమయము గలిగిననవ్వు తెల్ల వర్ణించుట భాగవత పురాణమునఁ దరచునఁ గావవచ్చు లక్షణము.

3. భాగవతుల మాహాత్మ్యము

ఈ వృత్తాసుర వృత్తాంతమున భాగవతుల విశిష్టత విశేష రూపమున వెల్లడింపఁ బడినది. ఇంద్రునితో వృత్రుఁడు పలికిన పలుకులలో భాగవత నిష్ఠ సుప్తుగా వృద్ధీకరింపఁ బడినది.

“అధేవుని పారైక మూలంబుగా చానులకు
దాసాను దానుండ వగు చుప్పవాడను”

(6-398)

అని వృత్రుఁడు భాగవత ప్రావణ్యమును బ్రకటింపుకొనినాడు.

“నాకును వత్సము పుణ్య
శ్లోకులతోఁగాని తత్త్వ కూస్మణ్య వంసా

రైత విమోచనం తోడం

గాకుండ నొనర్చుచున్నట్లు కంటపూజ

(6.401)

అని తపకు తాగవకులతోడి

వృత్రాసురుడు పూర్వ జన్మమైనఁ జిత్రకేతు మహారాజు. ఆ రాజుయొక్క
తాగవత వర్తనమిట్లు వర్ణింపఁబడినది—

“అడించున్ హరి దివ్య నాటక గుణ వ్యాపార స్తుత్యంబులం
దాడించున్ జరజాత నేత్ర విరుద ప్రత్యాక గీతంబులం
గూడించున్ నకరంబు జిహ్వల కుడిన్ గోవింద నామావళి
ద్రీడం గిన్నర యక్షకామిసుందరే గృష్ణార్చిత స్వాంతుఁడై”

(6.484)

తోడి వారి కాదర్శప్రాయఁడైయున్న తాగవత శ్రీమూలగు చిత్రకేతు
వర్తనమిది—

మఱి కృష్ణార్చిత స్వాంతుఁడగు నీరఁడు కేళవ ప్రతికరముగా పెరిగిన
విభానమిట్లు వర్ణింపఁబడినది -

“వాసిండు నాళ్ళలో వైష్ణవ జ్ఞానంబు
నాకించు తాగవతార్చనంబు
కూసిండు నే ప్రాద్దుఁడందరికాతిరి
తాసిండు హరికథాప్రసాది మెరసి
హెసిండు హరివాసు గుణ విశాఖంబులు
పోసిండుఁ బరకత్వ రోదమరసి
సేసిండు శ్రీకృష్ణ సేవక నికరంబు
సుఖమైనఁ జేయు నీడునకు
పాడుఁ దాసిండు వైకుంఠభర్త నెటిన
రూపవర్తన గుణవాసు దీపిల్వరు
గీత జాత ప్రబంధ కంఠిత
గేళవప్రతిగాఁ జిత్రకేతుఁడపుడు”

(6.485)

ఈతని పరమ తాగవత వర్తనమున తాగవత సేవావిధి పైతమొక వివిక్షణ స్థానము
నాక్రమించినట్లు పై పద్యమునందలి- “అకించు తాగవతార్చనంబు” “సేసిండు

క్రికృష్ట పేవక నికర్తంబు" అను నొక డెక్లియేషన్లున్నది.

చిత్రకేతు" బ్రాహ్మణి కవంపగా నామెను బ్రతికాపము నీయఁగరిగయు కాంతుఁడై యామెకు నమస్కరించి వెడలిపోయిన యారాజును గుఱించి శంకరుఁడు వ్రాసిన పదములు—

"నీకు చెప్పుడు దృష్టంబయ్యె గదా నారాయణదాస దాసానువచుల విష్ణుభా
దావంబు. హరికుల్యార్థ దిక్కునులై నిన్నుమాఁలై న తాగవతులకు స్వర్గావవర్గనరక
దేదదావంబులు లేవు" (6.498)

ఈ వాక్యముల వలన శ్రీమన్నారాయణుని భక్తి గరిగిన తాగవతులు, దచ్చాగవతాను వరులు పరమశ్రేష్ఠులుగా వర్ణింపఁబరిగినారు.

4. భక్తియోగ ప్రాశస్త్య వివరణము

వృత్రుని వలనఁ గరిగిన కష్టములను తరింపలేక దేవతలెల్ల శ్రీమన్నా
రాయణుని కరణుఁజొచ్చిరి.

"భక్తి వరవతులై న" (6.345) వారి వినుతులు విని నారాయణుఁడు వలకులు -

"నా భక్తి దాతము వ్యర్థంబగునే" (6.346)

"ప్రీతుండ నయిన నాయందు భక్తులకుం దొందరాని
యర్థంబు లేదు" (6.347)

ఇత్యాది వాక్యములు భక్తియోగ ప్రాశస్త్య నిర్దాయకములు.

వృత్రుఁ డెల్లద్రునితోఁ బరిగిన పలుకులలో భక్తియోగ వైభవములు వర్ణింపఁ
బడినవి —

"నారాయణుని దాసుండవై న ■■■ స్వర్గమర్త్య పాతాళంబులంగల నంతదోష్
గుఱులు విన్నగింపఁబడవు" (6.398)

వృత్రుని పేదాంత వాసనా వాపితములగు పలుకులు విని నానవుఁడు తరిగిన
పలుకులు—

"నారాయణ రూపామృత
పారావారమును దేలు భక్తుఁడు దా భూ
దార కృత భాత కోదక
హారంబుల నేల కృప్తిఁబొందు మహాత్మా" (6.423)

■ పలుకులలో భక్తియోగ ప్రాశస్త్య ముగ్ధింపఁబడినది.

ఈ విధముగా వృత్రాసుర వృత్రాంత మనేక విశిష్టాద్వైత ప్రసిద్ధములగు
సిద్ధాంతములను నమర్చించుచు శ్రీవైష్ణవ సంక్రమణి కోళ తానురమై వాసిల్లు
చున్నది.

8. ముచికుందో పాఖ్యానము

1171 వృందమునందలి యీ యుపాఖ్యానము శ్రీకృష్ణుడే వారాయణుఁడనియు, వాతఁడే వరప్రహ్లాదునియు, వాతఁడు మోక్షప్రదానము చేయఁగల ననుభూతనియు ప్రబోధించి యాతని పారమ్యమును స్థాపించుచున్నది.

మాందాత తనయుఁడు మచికుందుఁడు ఇచ్చితు కుల సంభవుఁడు. రాక్షస భీతులైన వేల్పులను జాల కాంక్షు వంరక్షించినాఁడు. దేవతలు పెచ్చి మోక్షము తక్కు తక్కిన పరమేదైన విచ్చెదమని పలికినారు—

“వరమిచ్చెద మర్హింపుము
ధరణీశ్వర ! మోక్షవదని దక్కను మేమె
వ్యరమును నిభులము ■ మీ
శ్వరుఁడగు హరిదక్క మోక్షవంగతిఁజేయన్”

(10 - పూ.కా - 1643)

ఈ వలుకులలో విశిష్టాద్వైత సమకములగు సంకము లిమిడి యున్నవి. హరి యీశ్వరుఁడని, అవ్య దేవతల కళకృష్టమైన మోక్ష ప్రదాయకత్వ మీతనికి కలదనియు, నందుచే నవ్యదేవత లందఱి కంటె నీ హరి పరముఁడనియు, మోక్షప్రదాన ముచే నాతఁడే వరప్రహ్లాదునియు ■ వాక్యముల పరిసఁ జెలియవగును. ఈశ్వర శక్తియు వరప్రహ్లాదువాచకముగా శ్రీవైష్ణవ సంప్రదాయము. అద్వైత సంప్రదాయ మున “ఈశ్వరుఁడు” మాయలో బ్రతిపలిందిన వరప్రహ్లాదుని వ్యవహారము. అట్టి యీశ్వరుఁడు శివశేషపురిలో నెవ్వరై ■ వద్వైతమున కత్యంతరములేదు. విశిష్టాద్వైత సంప్రదాయమునఁ బరప్రహ్లాదునునకు ఈశ్వరుఁడని వ్యవహారము. అతఁడు శ్రీమన్నారాయణుఁడు మాత్రమే ■ వస్తుతము. పై పద్య మీ యితిప్రాయ ముల కనుకూలముగా నున్నది.

ముచికుందుఁడు శ్రీకృష్ణుని (వరప్రహ్లాదుగు వారాయణుఁడుగా గ్రహించి భక్తితో స్తోత్రము చేసినాఁడు.

“సంపారియై యున్న ■ దీశ్వర !
నీ కృప యెప్పుడు నెఱయఁగల్గె

సప్సరు బంధంబు లన్నియుఁ దెలివోపు
 • బంధమోక్షంబై నఁ బ్రాప్తమగును
 వత్సంగ మంబు వత్సంగమంబున వీడు
 భక్తి నిర్మించు ■ భక్తి వలన
 నన్యుక్తియగు ■ వత్సంగమము కంటె
 ■ రాజ్యబంధ విరూపిణింబుఁ
 గలిగినది ■ ! ఏ యనుగ్రహము గాదె
 కృష్ణ ! ఏ సేవగాని తక్కినవి వలదు
 ముక్తి నందాయి నగు విష్ణు ముక్తిఁ గొలిచి
 యాత్మబంధం ■ గోరునే యాచ్యుఁడెందు

(10 పూ.తా.1661)

భగవత్కృపచే బంధమోక్షమగుట, వత్సంగమముచే భక్తి గలుగుట భక్తి ■
 ముక్తి కలుగుట యను సంకములును, శ్రీమన్నారాయణుఁడగు శ్రీకృష్ణుడే మోక్ష
 నందాయి యగుట యనుసంకము విశిష్టాద్వైత సంప్రదాయ సంవాసికములు.

ఇట్లే ముచికుంధో పాశ్యాన మీ విధముగా విశిష్టాద్వైత సంప్రదాయ ప్రబో
 ధకము.

కిప అధ్యాయము

“ఆంధ్రభాగవతము-

అశ్వారాధన రచనలతోఁబోలిక”

శ్రీమద్భాగవత మహాపురాణము తత్త్వికఁ జెల్లెను కట్టిక మహాద్రావము. ■ భాగవతము శ్రీమద్భాగవతమునకుఁ జేసినప్పుడుఁ దనియు, తత్త్వికమే హేతు వనియుఁ జెప్పిపొందించుచున్నది. శ్రీవైష్ణవ శాతమునకు లెట్లుకొమ్మయై యున్నది. విశిష్టాద్వైత ప్రపర్రతులగు నాళ్ళారుల యొక్కయు, నాదార్థ్యం యొక్కయు సూక్ష్మ ■ భావముగా నిలిచి సంప్రదాయ వదులగు భాగవతుల కాదర పాత్రమై శోధింపబడుచున్నది.

భాగవతమును దన ప్రవృత్తికిఁ దగినట్లు విశిష్టాద్వైత సంప్రదాయము పారముగా నమనదించిన శోతనము, నాతఁడేర్పరచిన యా మార్గముననే వరునించిన గంగన, సింగన, నారాయణును తమ రచనలను శ్రీవైష్ణవ సంప్రదాయ ప్రావణ్యము గల వారి కాదర పాత్రములుగా నిర్వహించినట్లు పరికింపలోఁ దేలినది.

ఈ పరికింపము నందే భాగవతము సమవదించిన పోతనాదుల యనువాదము లందు — ఉదయ పేదాంత ప్రపర్రతులగు¹ నాళ్ళారుల యొక్కయు, శ్రీవైష్ణవాదార్థ్యం యొక్కయు, శ్రీ శంకర భగవత్పాదుల వంటి మనీషుల యొక్కయు సూక్ష్మంతోఁ గొన్ని కొన్ని పుట్టములలో పామ్యము గోచరించినది. పీఠిలోఁ జెప్పలు కేవల స్వతంత్రములు. మూలమున రేఖామాత్రముగాఁ జెప్పఁబడిన దానిని పీఠ (అనగా భాగవతానువాదకులు) విస్తరించిన పుట్టములు కొన్ని.

అట్టి పుట్టములలోఁ గొన్నిటిని దిక్పర్యవార్థము ప్రదర్శింతును—

1. ఉదయ పేదాంతమునగా విశిష్టాద్వైతము, ‘నాలాయరమ్’ అనెదడు తమిళ

పాకురములు—పేదోవనిషదాది సంస్కృత పేదాంతము వను సుభయము ప్రమాణముగాఁ గలది.

1. తృతీయ స్కంధమున విడుచుడు పాండవులకు రాజ్యము నిమ్మని దృఢ రాష్ట్రనిహో, తెప్పచుఁ బాండవులను జగన్నాథుడగు శ్రీకృష్ణుడు చేవట్టియున్నాఁడని చెప్పు నందర్యమున వృతంత్రముగా నొక వద్యము రచించి యందు శ్రీకృష్ణునకుఁ బాండవులకు గల సంబంధమును వర్ణించియున్నాడు —

“అట్టి జగన్నివాసుఁడు మురాసురభేది వరాపరుఁడు చే
పట్టి నటుండు వియ్యమును బాండవుఁడున్ గురుఁడున్ విడుండునై
యట్లొచ్చెన ప్రేమమున నెప్పుడుఁ బోద్దురుచుడ వారన్
జాక్షన ప్రేరి నెచ్చుకీ బాపఁగవచ్చునె పార్థివోత్తమా ।

(3.31)

ఏ వద్యమున శ్రీకృష్ణునిహో, పాండవులకుఁ గల చేరిమి బారిమి దగమ ద్రామానుజులు తమ కరణాగతి గద్యలోఁ బెక్కిరిస యొక శ్లోకమును జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుదున్నది.

“త్వమేవ మాతాః పితా త్వమేవ
త్వమేవ విష్ణుశ్చ గురుత్వమేవ ।
త్వమేవ విద్యా ద్రవిణం త్వమేవ
త్వమేవ సర్వం మమ దేవదేవ ॥”

భగవంతునకు భర్తనకుఁ గల సంబంధమును బైశ్లోకమునను బోతన సప్త్యమును విపులముగాఁ జూడగలము.

విష్ణుద్వైత వ్యాఖ్యాకాండగు శ్రీ పీఠరామవాద్యులీ ఘట్టమున గల మహాభాగవత శ్లోకములను వ్యాఖ్యానించుచు “మమ ప్రాణాహి పాండవాః” అను భగవంతుని పలుకులను జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చియున్నాడు¹

ఈ నందర్యమున భక్తి తత్త్వ మెఱిగిన “భక్తిపోతన” భక్తిరస తరింగి శాంతరంగుఁడై పాండవులకు శ్రీకృష్ణునకుఁ గల సంబంధమును సమీక్షింపఁగా వ్యక్తీకరించి యున్నాడు.

ఈ యనువాద విధానము శ్రీ శంకర భగవత్పాదులవారి ■ క్రింది శ్లోకముతో పామ్యము కలిగియున్నది.

1. కరణాగతి గద్య

2. శ్రీమద్వా-శ్రీ పీఠరామపీఠ వ్యాఖ్యా 3-1-13

మాతా వృషింహాశ్చ పితా వృషింహః
 త్రాతా వృషింహాశ్చ నతా వృషింహః॥
 విద్యా వృషింహో ద్రవిణం వృషింహః
 ప్రియామీ వృషింహ వృక్షరం వృషింహః॥¹

మఱియు భగవత్పాదల వారి పై క్లృకము భగవద్రామానుజులు పేర్కొన్న క్లృకము నొక్క రీతిలోనుండుట గుర్తింపఁదగిన యంశము.

పోతన యీ పథమునందే యర్థమనిచే నిట్లు పలికించెను—

“మన పారతి మన వచిపురు
 మన నియ్యము నలుండు మన బాంధవుడున్
 మన విటుడు గురుడు దేవర
 మసలను విడనాడి చనియె మనుజాభిళా !

(1 - 358)

క్రికృష్ట నిర్యాణముచేఁ గలిగిన యార్తితో గూడిన భగవత్సంబంధ వర్ణన మర్థ ముండు దర్శనానితోఁ బలికిన యీ పలుకులలో వ్యక్తమగుచున్నది.

2. వన్నిర్దరాశ్వాదులలో నవ్యతములగు శ్రీమహాయోగి పిలువఁబడు పేయాశ్వాదులు తమకు భగవద్గుణానుభవము విధించి, యా శ్రీమన్నారాయణుని యనుగ్రహముచే బరమ భక్తి జనించి, భగవత్పాక్షాత్కారముచేఁ గల్గిన జ్ఞాననైక ద్యానుగుణముగ వ్యరూపోపాయ పురుషార్థముల కర్థ విశేషములను తమ “మాతవ తిరువనాది” యను దివ్య వ్రణంధమున వివరించి యున్నారు. అందొకచో నొక పాశురమున పరపాకర వృత్తాంతమును తలఁచుకొని శ్రీమన్నారాయణుని యద్భుత చేష్టితమున్న వ్యక్తమగుచున్న యాదేవుని పారమ్యమును జ్ఞాపించి యున్నారు. ఆ పాశురార్థమిది—

“భగములకు కారణముగా నున్న ప్రియామి, మును పొకప్పుడు శివరాత్రి చిత్రపై నుంధర వర్షతమును గూర్చురూపమునఁ తన పిత్తునై నులచుకొని, బాకు

1. కరావలంబ స్తోత్రము.

వాగమును జాట్టి, కొండ పైలాగము నొకచేత వదిలివట్టి కెరటముల కుంపరలు
త్రహ్మండపు పైలాగము ■■■ వెగిరివడునట్లు నముద్రమును జరిగెను"¹

■ పాకుర పారాంశము - దేవాసురుల వ్యాజముగాఁ గొని నముద్రమును
భగవంతుడే చిరికినాడు.

ఈ యాశ్వాసుల తాపమునే 'అష్టమస్కంధమున' నముద్రమధన మట్టమునఁ
బోతన యీ క్రింది విధముగ మూలముననుసరించి యనువదించి యున్నాడు -

"తరిగాండ్రలోన నొకఁ డఁబ
తరిగడవకుఁ గుడుచు నాక త్రాడఁడఁ చేరుల్
దరి గవ్వంబునుదానఁబ
హరిహరి ! హరి చిత్రలిం హరియేయెఁబగున్"

(8-205)

ఈ పద్యము హృద్యమైనను మూలాను నరణము వలన పారాభమైనదే. ■
తరువాత గల పద్యము మాత్రము శ్రీమహాయోగి వర్ణ్యుల యాహారో సరివడునట్లు
బోతన యమూలకముగా వ్రాసిన పద్యము -

"జరిరిగడవ పేయ కైలంబుఁ గవ్వంబు
పేయ బోగిఁ బ్రాదుపేయఁ దరువ
పిరియు సుదయుఁ బడయ శ్రీవల్లితుఁడు దక్క
నొరుఁడు శక్తిమంతుఁ బొకఁడు గలఁడె"

(8-206)

■ పద్యమునందుఁ దేయాశ్వాసుల వలెనే శ్రీమహాయోగి వర్ణ్య శక్తిత్వమును
బోతన వ్రస్తుతించి యాతని ప్రగాఢ పారవశ్యమును ముచ్చింపియున్నాడు.

3. ముకుందమాలా కర్తలు. పరమ భక్తగ్రగణ్యులునగు శ్రీ కులశిఖరాశ్వా
సుల దివ్య ప్రబంధము "పెనుమాక్ తిరుమొటి." ■ దివ్య ప్రబంధమున
శ్రీకృష్ణుని యవతార వైభవమును వర్ణించు పదార్థమునఁ గల యొక పాకురార్థ
మిది -

1. ఇయ్యా-మూడవ తిరువనాది 46వ పాకురము.

“సుందలో నున్న వెన్నవంకటిని బాణుకొని యారగించువప్పటి కలాంబుఱు నన్నిచేతమును, గోపించిన కల్లి యశోద త్రాటిని—దేతఁ గొనగనే చూచి భయపడు నన్నిచేతమును, పెరుగంటిన ముఖారవింద స్థితిని, రోదవమును, వెఱపు చూపును, వలిరాసుపైన నదర స్ఫురణమును, గడవట వంజరి బందమును మీ నన్నింటినిఁ గాంచి యశోద నిత్యానందసీమాటామినిఁ గన్నది” ¹

అగ్నియ రీ విధముగా యశోద పొందిన యనుభవమును దమ యాహుతుఁ దెచ్చుకొని సంతోషించి యున్నారు.

పోతన నైత మీ యశోదానందానుభవానందమును దమ యనుభవమునఁ దెచ్చుకొనిన సర్విచేత మొకచో నున్నది. ప్రథమ స్కంధమున నీ క్రింది పద్యము కుంతించి శ్రీ కృష్ణుని స్తుతించు సందర్భములోనిది —

“కోపము తోడ నీవు దదికుంభము భిన్నము నేయుచున్నచో
గోపిక త్రాటఁగట్టిన విసుంధిక సాంజన బాష్పతోయి రా
■ పరిపూర్ణ వక్త్రముఁ గరంబులఁ బ్రాయుచు వెచ్చ నూపుచుం
దావఁడనై నటించుట కృపాపర ! ■ మదిఁ జోద్య మయ్యెడిన్”

(1-192)

ఈ పద్యము వ్యాస భాగవతమున నొక శ్లోకమునకు ననువాదమైనను “పావఁడనై నటించుట కృపాపర ! నా మదిఁ జోద్యమయ్యెడిన్” అను భాగము పోతన స్వీయ కల్పనమై యాకలి స్వానుభవమును జూటుచున్నది. “కృపాపర” యను సంబోధన మీ పుట్టమున భగవానుని యాత్రిక వాత్సల్యమును వ్యజ్యమానము చేయుచున్నది.

వ్యాస భగవానుఁడు దర్శింపఁ జేసిన యా దివ్య దృశ్యమును దన మనో నేత్రముతో దర్శించి కరించిన శ్రీ కుంభేశురులు, పోతన యన్యదాదుల ■ యను భవ సుధనీ విధముగ నందించి యున్నారు.

శ్రీ పేదాంత దేశుల వారి నన్నిచేతమునే తమ “గోపాల వింశతి”లో —

“హర్తుం కుమ్మే వినిహితకరః స్వాదు హై యగ్ల రీసం
దృష్ట్యా రామ గ్రహణ చటులాం మాతరం జాతరోపాం ।

పాయాచీవత్సరిక తరో నావగచ్చ స్తుతిష్వన్

మిత్యా గోవచ్చవది నయనే మీయర్చిత్వగోప్తా¹

అని మృదు మధుర గంభీర వణజిలో వర్ణించియున్నాడు. విశ్వ రక్షకుడగు కుహనా గోపాలదాడు తల్లి వలన బీతిల్లి పెడల లేక నిలువ నేరక కన్నులు మూపకొనిన యహ్వర్య సుందర దృశ్యమును మన కనుల మెదుట సాక్షాత్కరింపఁ జేసినారు శ్రీ వేదాంత దేశికులు. పేరు పోతనకుఁ గొంచెము పూజ్యులు.

శ్రీ నమ్మాళ్వారులు తమ దివ్య ప్రబంధమగు "తిరువాయ్ మొళి" యందు నీ పుట్టమును విరమాచేశవరీత స్వాంతులై వర్ణించియున్నారు. ఆ వివరణమిది—

"తక్కి గలిగి చరణము లాశ్రయించిన వారికి సులదుడు తక్కిన వారికి దుర్లభుడును, నాశ్వర్య భూతుడును, కుసుమ సుకుమారియును లక్ష్మిచే మోహింపఁ బడు వాడును, సుదుర్లభుడును నగు స్వామి కవ్వము నుండి వెన్నను దొంగి లించుటలో చొమ్మకుఁ గట్టఁబడిన తోటతో సుండిన యా సొంత్య గుఱము తానెట్టిదో" //

పోతన పద్యమున నమూలకముగాఁ బ్రయోగింపఁబడిన "కృపాపర" యను సంబోధనమునకు మూల మనఁదగిన దీపాకురమునఁ గల—తక్కి గలిగి చరణముల నాశ్రయించినట్టి వారికి సులదుడు—అనునది. "నా మది దోద్యమయ్యెరిన్" అను చానికి మూల మనఁదగినది "అశ్వర్యభూతుడును" అను నీ పాకురమునందలి భావము.

మూలమున లేకున్నను స్వతంత్రముగాఁ దోతన చేర్చిన పై రెండంశము లును, నదీ పుట్టమును వర్ణించు శ్రీ నమ్మాళ్వారుల పాకురమునందు స్పష్టముగా గోచరించు చుండుటచేఁ దోతన యీ పాకురార్థము నెఱిగియే, దీనిని దృష్టిలో నుంచుకొనియే పై పద్యమును రచించెనని చెప్పవచ్చును.

తగవద్రామానుజుల వ్రియ శిష్యులు మన పోతనకుఁ బూజ్యులు నగు శ్రీ కూరత్తాళ్వారులు వైన పేర్కొన్న శ్రీ నమ్మాళ్వారుల పాకురముచేఁ బ్రతాపితులై కాఁదోలు—

1. గోపాల వింశతి.
2. తిరువాయ్ మొళి 1-3-1.

తమ శ్రీ పరదరాజస్తవమున ■ వర్ణివేళము నిట్లు చక్కగా వర్ణించి యున్నారు —

భవక్తు హత్యక్త హత్యముక్తుకః
వ్రతామ మాత్రాప తరేర్వర వ్రదః
భవేక్య తేషాం నులభో ■ కిన్విదం
యదగ్ల దామ్నా వియతః పురా ౭ రుదః ॥

[ఓ పరదా ! నీవు భక్తులయందు వాత్సల్యముచే ■ లోకమున నవతరించి వారికి నులభఃకనై యుడువుగాక ! త్రాటిచేఁ గట్టఁబడి యేడ్చుట యను ■ యేమి ? అశ్వర్యము !]

ఈ శ్లోకము నందలి - భక్తుల యందు వాత్సల్యముచే - ఇది యేమి ? అశ్వర్యము - అను నీ రెండంశములు పోతన వద్యములో నాతనిచే నమూలకముగా నిశ్చింపఁబడిన "కృపాపర", "నా ■ చోద్యమయ్యెడిన" అను రెండంశము లతో బింబ బ్రతిబింబ రూప సామ్యము కలనై యున్నవి.

కావునఁ బై నన్నివేళమును బ్రతిబింబగా నాశ్వాసులందరిలోఁ బ్రధానులుగాఁ బరిగణింపఁబడుచున్న శ్రీ నమ్మాళ్వారుల దివ్య వ్రణంద సూక్తిచేఁ బ్రధానికులై శ్రీ కురత్తాళ్వారులును - పీరిరువురి దివ్య సూక్తులచేఁ బ్రధానికులై పోతన యు ■ సుందర గోపాలుని బాల్యచేష్ట నిట్లు పరమ రమణీయముగా వర్ణించి యుండినట్లు భావింపవచ్చును. ఇందుచేఁ బోతనకు విశిష్టాద్వైత సంప్రదాయ, వ్రవర్తకుల సూక్తిలతోఁ బ్రగఢ పరిచయము - విశిష్టాదరము కలవని చెప్పవచ్చును.

4. భగవద్రామానుజాలకుఁ బ్రతిపాత్రులును, శ్రీ విశిష్టాద్వైత సంప్రదాయ వ్రవర్తకులలో నగ్రగణ్యులును, పోతనకుఁ బూర్వులును ■ శ్రీ భక్తులవారు ■ శ్రీ రంగరాజస్తవము- ఉత్తర శతకమున వర్ణాపకార పై భవమును బ్రస్తుతించుచు గణించి మోక్షం సుప్రమును వర్ణించియున్నారు ■ నందర్యమున —

"దేవీ హస్తాంఘికేత్యక్షరణ కివయే సంపహర్ష్యోవహ్యత్య
వ్రత్యస్తానస్త లోగం రుటితి చలవుచే చఖిషి విత్తువాన॥

1. శ్రీ పరదరాజస్తవము 70 వ శ్లో.

అపిప్రోకృత్య లక్ష్మ్యే వ్రస కలక కవయ్యం కుమ స్తోమ వంశాత్
దేవ | శ్రీరంగరామా ! ముషితే వ్యాకుల ప్రాప్త్యురోహః"

[గజేంద్రుడు మొరఁబెట్టగాఁ జాదము రాత్తుచున్న శ్రీదేవి హస్తముల నుండి పాదములను దొలఁగించి, కయ్యయైన యనంబుని కరీరమును ద్రోపివైచి, లక్ష్మీవ్రస కలకవంశము నుండి వక్షస్థలము నాకర్షించుకొని కదలుచున్న రెవ్వులుగల నేత్రము లను విస్తరింపఁజేసి వ్యాకులుడై శ్రీరంగనాథుఁడు మా యెదుట సాక్షాత్కరించు గాక !]

ఈ శ్లోకము జాదలోనే పోతన తెలుఁగు సాహిత్యమునఁ జిరశ్రీర్తి వార్ధిందిన కొన్ని వద్యముల నీ యిట్టను స్కందము-గజేంద్ర మోక్షణ పుట్టమున వ్రాసి విశేషము.

అనన్న ప్రపన్నుండు విహ్వల వాగేంద్రము "పాహి పాహి" యనగా "సంరంభియై" బయలుదేరినాఁడని పోతన పెక్కుచినాఁడు. భట్టరువారి పై వద్యమున గూడ శ్రీమన్నారాయణుని సంరంభము "ప్రత్యేకముగా" వర్ణింపఁబడినది గదా !

శ్రీ భట్టరువారి మార్గమునఁ బోతన వ్రాసిన పద్యము—

"పిరికిం తెప్పఁడు కంఠచక్ర యుగముం జేదోయి వందరింపఁ దే
పరివారంబును జీరఁ డ్రుగ పతిం బింపింపఁ జాకర్ణి కాం
తర భమ్మిల్లముఁ జిక్కనొత్తఁడు వివాద ప్రోత్థిత క్రిమిదో
పరి చేలాంచలమైన పీడఁడు గణప్రాణావనో త్సహియై" (8-96)

శ్రీ భట్టరువారి రచనము నందును, పోతన వద్యమునందును గణ ప్రాణావనోత్సాహము పమానము. పిరికిం తెప్పక, యాయుధముల గ్రహింపక, వాహనమును పిర్థము చేసికొనక వివాద ప్రోత్థితమైన క్రిమిచోపరి చేలాంచలమును గూడ పీడక నారాయణుఁడు వరువులు పెట్టినాఁడు. లక్ష్మీదేవి చేతులనుండి పాదములను లాగుకొని, యనఁకునిఁ ద్రోపివైచి, లక్ష్మీ వ్రసకలక కుంకుమము నుండి వక్షస్థలము నాకర్షించుకొని, కమ్మలు విప్పొచ్చుకొని వరుగులు పెట్టినాఁడు శ్రీ భట్టరువారి రంగనాథుఁడు.

1. శ్రీరంగరాజ వ్రసము-ఉత్తర కథకము-56వ శ్లో

భట్టరువారా తరువాతి శ్లోకమున మఱింత విపులముగా నీ ఘట్టమున రంగనాథుని భక్త రక్షణోద్దేశ్యమును వర్ణించియున్నారు.

“అతస్త్రిత చమూపతి ప్రహిత హస్త మష్టికృత
ప్రణేత మణిపాదుకం ■■■ చాకులాంతః పురమ్,
అవాహన సంస్కార్యం వతగరాజ మారోహతః
కరప్రసవ భృంహితే భగవత్ స్వరాయై నమః॥”

[గణేంద్రుడు మొరఁబెట్టగా పేనాపతి యిచ్చిన కయిదండ వనాదరించి, అంతఃపుర జనము తిసికొని వచ్చిన మణిపాదుకలను బిరిగ్రహించిత, యంతఃపురములోని వారందఱిది యేమని వ్యాకుల వడుచుండగా వాహనోచితాస్తరజాదులు లేని గురుత్వంతు నదిరోహించు భగవంతుని త్వరకు సమస్కారము]

■ పరివారమును జీరక పోవుటయు, అగేంద్రునిఁ బన్నింపక పోవుటయుఁ బోతన వర్ణింపగా పేనాపతి హస్తానలంబము పరిగ్రహించక పోవుటయు, వాహనోచిత పన్నద్ధత లేకపోవుటయు భట్టరువారి వర్ణనలోఁ జోటు చేసికొన్నవి. వంరంభము రెండింటిను సమానమే.

ఈ విధముగా నీ యరుఁదిరి నిర్వహణము సాగినది. ముఖ్యముగా నిఁటఁ బరిశీలించఁబడిన యంశము— పైనఁ దేర్చినన భట్టరువారి శ్లోకము, బోతనగారి వద్యము నీ రెండును స్వతంత్రములు. బోతనగారి యమూలక కల్పన మీ వద్యము. భట్టరువారి శ్లోకములను జదివి, ప్రణావికుఁడై యా ఘట్టమున నిట్టి యమూలక కల్పనానల్ప లెల్ల ప్రదర్శనముఁ బోతన కావించి యుండునని నా నమ్మకము.

బోతన వద్యమును జదివినప్పుడు శ్రీ భట్టరువారి శ్లోకములు స్ఫురి పడమున నిలుచుట తప్పనిసరి.

5. పేయాశ్వారులు తమ “మూడపి తిలువనైది” యను దివ్య ప్రబంధ మున శ్రీకృష్ణుని భక్తవశ్యత నిట్లు ప్రస్తుతించి యున్నారు- వారి పాకురమున కర్పమిది—

“కడుపు నింపుకొనకుండలేని గోవ కుమారుఁడు మన్నుఁడినియు రక్కసి చనుదాట ద్రావియు, దొంగిలించిన వెన్న నారగించియు, దృఢి బొందఁదామెను.

1. శ్రీరంగరాజస్తవము-౩ త్తర శతకము 57వ శ్లో

కాని యోగోప కర్తవీయగా వర్తక క్రిమంతుడగుకాను కట్టును నోచి తప్పిపోయి నాడు."¹

■ పాశురములో నావ్యాసులు శ్రీమన్నారాయణుని తత్వవశంవదత్వమును బ్రకటింపియున్నాడు.

విశిష్టాద్వైత సంప్రదాయపేత్రయగు పోరన యీ మార్గముననే యమూలక ముగా దళమ వ్యవహరించును శ్రీకృష్ణుని ద్యామును వర్ణించునెడ నీక్రింది వద్యమును విన్యసింది భగవంతుని భక్తజన పరితగ్రతను చెల్లదీసియున్నాడు—

“జోలను గట్టుకరియి ■
 ద్బాబుడు విరిసిల్లె తల్లి పరితగ్రుండై
 యాలాన నర్పిబద్ధ వి
 కాల మదేభేంద్ర కలర నమించి నదిపా”

ఈ సందర్భమున సుఖంత స్ఫుటముగాఁ దోతన యట్లు పట్టించియున్నాడు—

“చిక్కడు పిరి కొగిటిలో
 తిక్కడు ననరాదియొగి పిల్లలములల
 తిక్కడు శ్రుతితిరి కాపరి
 తిక్కెనతడు పిరిచిల్లెచేతన్ బోలన్”

పై వద్యమున భక్తవశ్యతను వర్ణించి యీ వద్యమున శ్రీకృష్ణుడు వట్టించితిని లోని వైచిత్రిని బోతన వివరించి యున్నాడు. అతడు పిరి కొగిటిలో, ననరాది యొగుల చిత్తములలో, పేద లతలలో, తిక్కినివాడు, యదోచనఁ బట్టవలెదని విచిత్రము. అక్కడల వాక్యములలో మన్నుచిన్నను, రక్కసి చిన్నదాని క్రాగి నను, బొంగ వెన్న తిన్నను దృష్టికరని స్వామి యోగోదయఁ గట్టుకరి రృప్తచక్షుల రెండు సందర్భములందును సామ్యము.

6. శ్రీమన్నారాయణ వరాబ్జములై విషయవాండలచేఁ గట్టువడియున్న మానవుల యజ్ఞావమునకుఁ బరితపించి తమ మాక్తులచే వారిని నవ్యాగ్నేమునకుఁ దెచ్చుటకు శ్రీ కులశేఖరాస్వామిలు తమ ముఖ మారా స్తోత్రమున నీ విధముగాఁ బ్రబోధించియున్నాడు—

1. ఇయత్పా-మూడవ తిరువ్వాది 91 పే నుము

“నాపేషః పురుషోత్తమే త్రిజగతా మేకాదిపే చేతసా
 సేవ్యే వ్యవ్య వదవ్య దాతరి సురే వారాయజే తిష్ఠతి,
 యం కజ్జేర్పురుషాధమం కతివయ గ్రామేక మల్పార్థదం
 పేవాయై మృగయామహి నరమహో మూఢా వరాకావయమ్” 1

[సర్వ జీవులకు వ్యతాస పద్ధతుగాఁ బాలకుఁడును, ముల్లోకములకు నేతైక నియంతయు, మనసార సేవింపఁదగిన వాఁడును, బురుషోత్తముఁడును నగు వారాయణుని పరచర్యమాని, కొలఁది గ్రామముల కధిపతియు, నిండుకంత విత్తము నొసఁగువాఁడు నీచుఁడును, భక్తి హీనుఁడును, నశించువాఁడును, బురుషాధమఁ ఁడునగు నొక మానవునిఁ గొల్చుటకు వత్కంతయత్నము పేయుట యవివేకుల లక్షణము గదా !]

ఈ కులశేఖరాళ్వారుల ప్రబోధమునే త్తప్తిః దెచ్చుచు భాగవతమున ఓకమ స్కంధమునఁ దోతన వ్రాసిన యీ వద్యము వరికిలింపఁ దగినది —

శ్రీ కృష్ణుఁడు దుక్కిచే రమణితో విప్రసంధాలాపము లాడుచు నల్పుని నన్నేల వరింపఁతివని నిఘరముగాఁ బాఠకగా దుక్కిఁ యాతనికి వమాదానము నిచ్చు నంద ర్యముదొనిదీ క్రింది వద్యము —

“విషుల జ్ఞాన నిరూపులైన జనముల్ వీక్షింప మీ పాదకం
 జ మరంద స్ఫుట దివ్య పౌరథము నాస్వాదింపి నిర్వాణ రూ
 పము నత్పూరుష వాగుదీరితము శోభా శ్రీవివాసంబున
 మీము సేవింపక మాన వాధముని దుర్మేళాత్మ్య సేవింతురే”

(10- ౩.౮-255)

శ్రీవాళుని సేవింపక దుర్మేళాత్మ్యఁడగు మానవమాత్రుని సేవింప రమ నద్యవసా యంబున వారాయణ వరాయణత్వమునే విశేషముగాఁ జెర్పొనఁదలచిన దుక్కిఁ జాక్యములివి—

సేవాతరేకముచేఁ దన కైంకర్యముచే స్వామిని మెప్పించిన లక్ష్మీ వ్యరూప యగు దుక్కిఁ వలుతులు- అన్యమెఱుంగక భగవద్భాగవత సేవాతత్పరులై లోక్తిరస

మగ్గులైన శ్రీశంకరాచార్యుల వాక్యములు శ్రీమన్నారాయణ భక్తినే ప్రబోధించుచున్నవి. ఆచార్యుల యొరవడిలో గణానుసారముగ సంధర్శించియుగా, తాత్పర్యముగా, బోధన నోటిమండి వెలువరిన ■ క్రియోగ ప్రాశస్త్య విస్తారక మైన పద్యమిది.

ఈ పద్య నిర్వహణమునఁ బోతన పైనఁ జేర్చున్న యాచార్యుల సుప్రసిద్ధ శ్లోక రావమును మనమున విడుకొని యీతియగు శ్రీమన్నారాయణ పారమ్య బోధక ముగా ■ యనువాదమును సాగించియుండునని నా యభిప్రాయము.

7. ఆచార్యులలో విష్ణు చిత్తులకుఁ బ్రాముఖ్యము మెండు-వారికి సంప్రదాయ మున "పెరియాళ్వార్" అని అనగా- పెద్ద యాచార్యు- అని వ్యవహారము. గోదా దేవికిఁగన్న తండ్రియై శ్రీరంగనాథునకు సాక్షాత్తు మామగాదుగాఁ బ్రసిద్ధులైన యీ యాచార్యులకు విశిష్టాద్వైత సంప్రదాయమున సగణ్యులగు స్థానము కలదు. వారు తమ దివ్య ప్రబంధమున నొక్కచో శరీరావసాన సమయ మున నీ స్మరణము. పాద్యమగునో కాదో కావున నివృద్ధి నిన్ను స్మరింతును. అను గ్రహింపుము-అని పరి పరి విధముల పేరుకొనుట కాంచనగును. ఆ పాశుర సారాంశమిది —

"ఓ రంగేశ్వరా ! శేషశయా ! స్వామీ ! భక్త రక్షణమున దక్షిణతనగు నిన్నాశ్రయించుట సర్వేంద్రియములును శిథిలమైయుండు కాలమున రక్షింతువనియే గదా ! దానికి నధికారియై గణేంద్రుని యావదల నుండి రక్షించిన స్వామి నాయావదలను గూడ దొలఁగించి రక్షింపఁగలఁడనియే యాశ్రయించితిని. ప్రాణా వసాన కాలమునఁ గరణ కళేబరములన్నియు, సర్వేంద్రియములును సన్నగిల్లి పోవును అప్పుడు మిమ్ముదలఁచుటయు దుక్కుకము. కనుక నప్పుడు వచింప వలసిన వాని నన్నింటిని వటుత్వముండిన యిక్కాలమువనే తెల్పితిని"¹

సమయమున్నప్పుడే కార్యము చక్క దిద్దుకొనవలయు సనునట్లు పయ్యు, వటుత్వము నున్నప్పుడే 'ప్రమాదవశక' భగవంతు నారాధింప వలయునని 'పెరి యాచార్యుల' యధ్యవసాయము- తమ "పెరియాళ్వార్ తిరుమొఱియను దివ్య ప్రబంధమున నాల్గవ పత్త ~~పద్యము~~ తిరుమొఱి యందుగల ■ యనుపాశురములందును

1. పెరియాళ్వార్ తిరుమొఱి నాల్గవ పత్త-పదియవ తిరుమొఱి-1 పాశురము.

శ్రీ పెయ్యార్వయ్య ■ విషయమునే పదే పదే మహావేళ వ్రావకురై యవధేరించి
యందులచూడగా పీరి కి యొకప్పున ద్భూతాభిహవము (గలదని నెల్లడియగుచున్నది.

పీరి పలుకులతో పరివశువట్లుగా "శ్రీకృష్ణ కర్ణామృతము" అను గ్రంథమున
రిలాకుక మహాకవి శ్రీ కృష్ణునిట్లు ప్రార్థించియున్నారు—

యావన్నమీ నరధనా దళ మీద్యకోఽపి
రణ్యో దుడేతి తిమిరీ కృర పర్కలావాః
లావణ్య కేరిధవనం తవ తావదేరు
లక్ష్మ్యో నృముత్కృదేత పేయ ముతేస్తు విమృషాః¹

[ఓ కృష్ణా ! నన్ను వదిలివ మనవావస్తయగు ముదిమి చుట్టుకొనుటయేగాక
కన్నులు కూడపోయి వ్రవంచమంతయు నంకకారమయము కాకమునుపే లక్ష్మీ
విహార స్థానమగు పేయగానము పేయ నీ మోము నొక్కవరిఁ జూపుము]

పైనఁ దేహించిన పెద్దల చలుకులతో పాద్యము గలిగి తాగవశమున నేకా
దళ స్కంధమున నారయఁ అవహుత యడుపుల శంఖాక్షణ సందర్శమున నవధూత
వలుకుల నిట్లు వివరించియున్నారు.—

“వరధన పరచార పరదూషణాదులఁ
బరవస్తు చింత ■ బరిహరించి
ముదిమిచే రోగము బాదయింపకట మున్న
తనుష్ట చంచల తమ దగుల కుంఠ
బుద్ధి పంచలతచే బొదబక్షయటమున్న
శ్రేష్ఠులు గగమునఁ జేరకుండ
క క్తి యుత్తలమది పన్నగిల్లకమున్న
భక్తి తాపన చేతఁ బ్రోరుఁడగుచు = ... (11-95)

నారాయణ పేవ గానించి కర్మముక్తుడై యవ్యయానందమును తీపుదందు
■ వట్కాయ, నారయ యీ వద్యమున ముదిమిపైఁ బదకముందే క్రిహరి భక్తి
కలిగి దీపముండగనే యిల్లు చక్కదిద్దు కొనినట్లు పద్గతినిఁబొందవలయునని యుద్దో
■ యున్నాఁడు.

1. శ్రీ కృష్ణ కర్ణామృతము- వ్రతమాళ్నానము-3కి వద్యము.

వారయ నర్కమము విరిగిరించినప్పుడు తత్త్వము
నీకః దా కళింకుకొని విశిష్టాద్వైత సంప్రదాయ వతమున పొగినట్లు గోచరించును.
పందర్శమున విశిష్టాద్వైత సంప్రదాయమునగదు ప్రసిద్ధులగు శ్రీసులేశ్వర
పెరుమాళ్ గారి శ్లోకము—

“కృష్ణ! త్వదీయ పద పద్మజ పక్షరాస్త
మద్వైత మే విళతు మానవ రాజహంసః
ప్రాణప్రయాణ సమయే కపవాత ఏతైః
కణ్ణావరోధన ఏహ స్మరణం కుతస్తే”

[ఓ కృష్ణ! పాదాంబుజములను పంజరము నందు మనస్సనేది రాజహంస
యివ్వదే ప్రవేశించును గాక! ప్రాణములు పోవునప్పుడు విన్ను స్మరింపినః
నని కొండఱుదురు. కాని యా పమయమున వాత ఏత్త కపమాలు గ్రమ్ముకొను
టచే నది పాద్యము కాదేమో]

శ్రీసులేశ్వరాస్వామి శ్లోకమున భగవత్స్మరణము వెంటనే కావలయునని
కోరినారు.

శ్రీ సులేశ్వరులు, లీలాకుమార, పెరియాళ్వారులు ముదిమికి మునుపే శ్రీహరి
స్మరణమును గోరుకొనగా నట్లు స్మరణము లభించినచో సవ్యయానందమును
బొంది జీవి కర్మముప్తుడుకాగలడని వారయ వూరించి సంప్రదాయ బద్ధముగా
నిర్వహించిన వాడాయెను.

8. శ్రీసులేశ్వరాస్వామి తమ దివ్య ప్రబంధముగు “పెరుమాళ్ తిరు
మొట” యందు భక్త జనుల తాదాశ్చ్యదశను వివరికరించి యున్నారు. భక్తుల
యవస్థను దమ కస్థయించుకొని వివరించి యున్నారు. ఒక నందర్శమున వారిట్లు
సక్కాడించి యున్నారు— ఆ పాశురార్థమిది—

“క్షీరపాగరమునఁబడినవిషవాఁడును, రులపదాను భూషితుఁడు 37 వుండఁ
కాక్షిని ప్రేమించువారు, వ్యామోహతికయముచే నర్తించు వారును, బాగుజారును,

దివ్యదేశములయందు వందరించువారును, సుస్మృత కల్పమును వగు భక్తుల విలక్షణ సంపదను జింతించి నా మనస్సు వ్యామోహము నొందుచున్నది.”¹

ఆ సందర్భముననే వారు మతాక పాశురమున

“అనంద బాష్పములెడతెగక కాటుచుండగా దేహములు రోమాండ కండు కితములగుచుండగా మనస్సులు తావానేక వివళములగుచుండగా విలిచిన చోట నిలువక, కోలాహలముగ నాడుచుఁబాడుచు, మ్రొక్కుచు శ్రీరంగవాడుని విషయమున పెద్దెత్తి సందరించువారు పిచ్చివారు కాదు, తక్కిన వారందఱును విజముగఁ దిచ్చివారు”²

అని పేర్కొన్నారు.

కాగవతమున నేకాదశస్కంధమున మారన రచించిన వద్యమొకటి — వద్దశినేసాగి పైనఁబేర్కొనిన శ్రీకులశేఖరుల పాశురములను జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుచున్నది.

విదేహుని కడకు వచ్చిన తొమ్మండుగురు ఋషులలోఁ గవియను ఋషి యిట్లు వరికినాడు -

“నతతంబును గృష్ణసంక్తి ర్తవంబులు
 పీఠుల కింపుగా విరఃగవలయు
 హర్షంబు తోడుత హరినామ కతనంబు
 పాటల వాటలఁ బరఃగ వలయు
 నారాయణుని దివ్యనామాక్షరంబులు
 హృద్యీతి నతతంబు నిలువ వలయుఁ
 గంజాజీ లీలలు కాంతారములనైన
 భక్తియు క్తంబుగాఁ బాడవలయు
 వెట్టి మాడ్కిని లీలతో నిశ్చయముని
 నొడుపుదును లోకబాహ్యత నొందవలయు
 వింతయును విష్ణుమయమని యెఱుగ వలయు
 భేద మొనరింప వలవదు మేదివీ!” (11-44)

■ వద్యమున దివ్యవ్రణంధ పాశురార్థము నందువలె భక్తుల విలక్షణవర్తనము వర్ణింపఁబడినది. అడుట, పాడుట, చరించుట, యుస్మక్తుల వలె వ్యవహరించుట

1. పెరుమాళ్ తిరుమొఱు - ■ ■ ■ ■ ■ - ■ వ పాశురము

2. “ — ” 9 వ పాశురము

యను ■ విపకళా విశేషములు రెండు సందర్భములందు నమానముగా వివరింపఁబడినది.

పై విధముగ వనేక సందర్భములందు విశిష్టాద్వైత సిద్ధాంత వరాయణులగు వాక్యారుల యొక్కయు, నాచార్యుల యొక్కయు శ్రీసూక్ష్మంలోని తాపములు తాగవలెనని వాదకుల యనువాద తాగములందు గోచరించుట యాశ్చర్యకరముగా నున్నది. పైనఁబేర్కొన్నవి దిక్పృథ్వీనాథము ప్రదర్శించిన కొన్ని మాత్రమే. ఇట్టి యుదాహరణము లాంధ్రీకర్తల యనువాద తాగములందు లెక్కకు మిక్కిలి.

ఈ విధముగాఁ బరిశీలించగా వాంధ్రీకర్తలగు పోతనాదులు తమ యనువాదములను విశిష్టాద్వైత మత సంగ్రహాయ శోధితమగునట్లు రచించి రచియు, పీఠికా మత సిద్ధాంతము కరణలామలక మనియు, పీఠికా కేవలము సిద్ధాంతమాత్రైక పేత్తరేకాక తత్సంధాంత బద్ధాంతరంగులై యనువాదము సాగించిరనియుఁ బేర్కొనవచ్చును. పీఠికామూలకముగా తాగవలెననికరణ సందర్భమునందుఁగావించిన వర్ణనాదులు విశిష్టాద్వైత సంగ్రహాయమునఁ బ్రధానులుగా తావింపఁబడు వాక్యారుల దివ్య ప్రబంధముల లోని వర్ణనాదులతోడను, నాచార్యులుగా శ్రీవైష్ణవులు తావింపమన్నందు విశిష్టాద్వైత సంగ్రహాయ ప్రవర్తకులగు వారి రచనలలోని వర్ణనాదులతోడను సత్యంత సామ్యము గల్గియుండుటచేఁ బోతనాదులు నల్వారు పిష్టప్రియులనియు, విశిష్టాద్వైతాను రస్తులనియు నిర్ణయము చేయుట కవకాశమున్నది.

అధ్యాయము

ఉపసంహారము

భాగవతము పేదాంత భావములకు కాకావి. ముముక్షువులకు ముంగొంగు
బంగారము. భక్తి శాస్త్రమిది. బ్రహ్మసూత్రములకుఁ బూర్వ రూప వ్యాఖ్య యిది.
తత్త్వాద్భుతముఁ గెలుతుల నున్న తంగెటి జాన్ను.

అంద్రుల భవ్య సుకృత పరిపాక లభియైన దివ్య భాగదేయ ఫలము
భాగవత పురాణమును బోతవాడు లనువదించుట. వీరి యనువాదము శ్రుతి సుభగము.
రస నిర్మలము-భక్తి భావ పరిపూర్ణము. నరసుల దెండములకు ననుదైన విడు.

ఇట్టి సంస్కృతాంధ్ర భాగవతములను సూక్ష్మముగాఁ బరిశీలించగాఁ బోతవా
దుల యనువాదమున విశిష్టాద్వైత పాలన మతి మాత్రముగా జరిగినట్లు విరూపిం
చుటఁ దెక్కు లాచారములు గోచరించుచున్నది.

ఈ విషయమును నిర్ణయించుటకుఁ దెనుఁగుపకు భాగవత మవతరించిన
వృత్తాంతమును పరిశీలించగాఁ బోతన తన్ను గూర్చియు, బోతనను గూర్చి
సింగనయుఁ బేర్కొన్న విషయముల వలన బోతన విష్ణుప్రీతియు, విశిష్టాద్వైతాను
రక్తియుఁ గల వాఁడుగాఁ దెలియుచున్నది. అతని కాలమున సమాజమున వెలసి
యన్న విశిష్టాద్వైత మత ప్రాబల్యము ఖాడ దోహదపడినట్లుఁబాంచుట కన
కాళము కలదు. అట్లే సింగన తన్ను గూర్చి పేర్కొనిన విషయములాతని విష్ణు
ప్రీతిత్వమును, విశిష్టాద్వైతాను రక్తిని వెల్లడించుచున్నవి. ఇతఁ గంగన నారయలతో
గలిపి మొత్తమీ నలుగురి యనువాదమును సూక్ష్మదృష్టితో, శాస్త్రీయ విరాసమున
విమర్శించి చూడగా వీరి విష్ణుభక్తియు విశిష్టాద్వైత సిద్ధాంత పరిజ్ఞానమును, దన్యత
ప్రీతియు స్పష్టపరుచున్నవి.

అంద్ర భాగవతమున గోచరించు విశిష్టాద్వైత సమన్వయమును విశదీకరించుటకు 'అర్థవేంకట సమన్వయమును' అరికీరింపగాఁ బ్రాప్యఃఠగు వరబ్రహ్మము శ్రీమన్నారాయణఃఠవియఁ, బ్రావృత్యగు జీవఃఠు వరబ్రహ్మము కంటె విన్నఃఠవియ, నా వరబ్రహ్మమువతుఁ బరతంత్రుఁఠవియ, భక్తి యోగస్వీకారముచే భగవదనుగ్రహమును సంపాదించి భగవత్కైంకర్యాసందానుభూతినిఁ బొందుటయే యాతనికీఁ బరమార్థమనియఁ బ్రాప్యపాయము భక్తియోగమనియ, ఫలము నరచు పురిషార్థమగు మోక్షమనియు నది పై కుంతలోకిమున శ్రీమన్నారాయణుని సాయుజ్యము ననుభవించుటయే యనియఁ, రత్నాంబికి విరోధి యనాద్యుద్భయనియఁ గామ క్రోధాదుల రూపమున నా విరోధియే జీవు నాటంక వరచుననియఁ చెరియించున్నది ఇట్టి విర్యహీనము విశిష్టాద్వైత మతముననుఁ బరమార్థముగా నెవ్వరొందును.

అనుబంధ చతుష్టయమును బరికీరింపగా శ్రీమన్నారాయణ వరాయణఁ ఠగు ముముక్షుసే యనికారియనియ, బరబ్రహ్మమగు నారాయణునందలి భక్తి యోగమే ముక్తి పాదసమను విషయము భాగవతమునఁ బ్రతిపాదించఁబడినదనియ 'శ్రీమన్నారాయణసందలి భక్తియే మోక్షపాయము' అను నీ విషయమునను మహా భాగవతమును ప్రమాణమునకుఁగల పంబంధము బోధ్య బోధక రూపమైన దనియ, భక్తి యోగమునకు పంతోషించిన వరబ్రహ్మమగు శ్రీమన్నారాయణునందలి భక్తి ఫలము మోక్షమును పొందుట యనియఁ దెలుచున్నది. ఈ దృశ్యమగు సమన్వయము విశిష్టాద్వైతమునకుఁ బరమార్థముగా నెవ్వరొందుచున్నది.

అంద్రభాగవతమునందలి యుపక్రమోప పంచాదులను బరికీరింపగా నా యంశములన్నియు విశిష్టాద్వైత వరముగా సమన్వయము పొందుచున్నట్లు స్పష్టమగుచున్నది.

భాగవతమున భాగవత ప్రకంఠ యతిసేలముగాఁ జేయబడినది. భాగవత వదమునకు 'భగవద్భక్తులు భాగవతులు. వారి గాథ యిది కావున భాగవతము' అను నొక విర్యవచము లోకమున వివేచింపబడుచున్నది. అందుకుఁ దగినట్లు వివిధ భాగవతుల విశేషములు భాగవతమున విండుగ దండ్రిగ వర్ణించఁబడి యున్నవి. అందుఁ బ్రహ్లాదుఁడు, ద్రుపదుఁడు, పంచరీషుఁడు మున్నగు పరమ భాగవతోత్తముల చరితములు తెలుఁగువారి యాస్థానములందు లాస్యము చేయఁబడుట

యమలవపిట్టమైన వర్కము. తాగవత విష్ణు విర్జిష్టరీతితో ముష్టుగా పురాణ మునఁ బ్రకంపించఁబడినది. తాగవతమున పేవ మోక్షమువచ్చునైత ముపాయముని తాగవత పురాణము ప్రకటించినది. ఈ తాగవత విష్ణు విష్ణుదైవత సంవ్రదాయమునఁ బ్రదానాంశములలో నొకటి కావునఁ దక్కిన మతముల కంటె విష్ణుదైవత మతమే యీ యంశమును బ్రముఖముగా స్వీకరించి యుండుటచే తాగవతము విష్ణుదైవత మతమునకుఁ జక్కగా నన్వయించునని విర్ణయించ వీరు కలుగు చున్నది.

అట్లే యంతిమోపాయ విష్ణు యను పేర విష్ణుదైవత లాభార్థ్య నమాశ్రయణమున కర్కున్నత స్థానము నొనఁగియున్నాడు. వర్క మతముల యందున ప్రాధాన్యము గోచరించుచున్నను దీని నొక మోక్షోపాయముగా స్వీకరించినది విష్ణు దైవతమే. అట్టి గురు ప్రాధాన్య మీ తాగవతమున నమీదినముగా దృక్కరూప మగు చుండుటచే తాగవతమున విష్ణుదైవత సంవ్రదాయమునరణము అరిగినదని చెప్పుట కపకాళము కలుగుచున్నది.

అంధ్రీ కర్తల యనువాద విరాసమును అరికిరించగా విష్ణుదైవత పిడ్డంతమును బూర్తి నెఱిగి, నితాంతాభిముఖ్యముతో తమ యనువాదమును సాగించి నట్లు బాహరణ పూర్వకముగా నిరూపించు నవకాళము కలదు. బోతన, గంగన, పింగన, నారయ యను పేరు నలుగు రొకే ప్రణాళికతో నాంధ్రీకరణము సాగించి నట్లు గోచరించుచున్నది. ఆ ప్రణాళికకు రూపకల్పనఁ గావించిన శిల్పి బోతన. ప్రవృత్తిలోఁ బొలుత కొంత దైవశీలావము న్యక్తమైనను గ్రుచ్చుముగా రామచంద్ర దర్శనముచే నాతఁడు— “మన్నామాంకితంబుగ శ్రీమహా తాగవతంబుఁ దెనుంగు పేయుము పీఠ భవబంధంబులు దెగును” అని యానతి విచ్చుటతోఁ బోతనలో—

“వలికిన భవహారముగదఁట
వలికెద పేక్షించునాత

అనునంతటి దృఢార్థ్యవసాయ మేర్పడి విష్ణుదైవత పెల్లనీకల్లా కట్టికట్టుచు” గ్రంథా రంభ వర్ణములను బట్టి తెలియుచున్నది. తో తాళని తీవ్ర కామున నమూన మున విద్యుద్వ్యగముతో వెలకొన్న విష్ణుదైవత వ్యాప్తి ప్రణాళిను ప్రభుషణను, మాన్యులను సామాన్యులను గదలించి ప్రబల ప్రణాళిములకు గురిచేసినది. దాని

ప్రేరణలోకితఃదోక ప్రకాశకు రూపకల్పనః గాంచి తాననుననిందుటయేగాక తక్కిన ప్రేరణత్వము వహించినట్లు వారి యనువాద విధానము సాక్ష్య మిచ్చుచున్నది. వీరి యనువాద వరణలో - మూలములో లేని యనేక విశిష్టాద్వైతక గోచరములగు సంకములు చోటు చేపొన్నవి. తత్త్వాంశములను వివరించు తావులలో వీరు శ్రీధరీయము ననుసరింపకుండుటయే, దిరస్కరించుటయే, వెక్కు సందర్భ ములలో గానిపించుచున్నది. అయీ తావులలో విశిష్టాద్వైత నమ్మకపుగు రీతిలో ననువదించుటయే గానిపించుచున్నది. తావున ఏరలద్వైత వరముగా నాంధ్రీకరించి ~~గాని~~ గాని - శ్రీ శ్రీధరాచార్యులవాని వ్యాఖ్యనే యనుసరించి యనువదించి వారములకు గాని పలులేరు.

మఱింత సూక్ష్మముగాఁ బరిశీలించగా శ్రీమన్నారాయణ వరబ్రహ్మముతో నవివాదావ సంబంధముగల శ్రీతత్త్వమును తాగవతాంధ్రీకర్తలు నల్వ రతి మాత్ర ముగా, మూలములో నెంతమాత్రము లేని తావులలో స్వీయ్యానివేశముతో తోడించి నట్లు పెక్కులు దృష్టాంతములు గాల్పించుచున్నవి. శ్రీమన్నారాయణుడు నిత్య రక్షిణివానుఁడనియు, రక్షిణహతుఁడై మోక్షప్రదాత యగుననియు విశిష్టాద్వైత సిద్ధాంతము. దోతనాడు రీ విశిష్టాద్వైత సంప్రదాయమును దన్మత తస్యచుత్వముననే యమూలకముగా నిక్షేపించి యుండురనుట కవకాశము గలదు.

అంధ్ర తాగవతమునఁ బ్రతి యుపాఖ్యానము తాగవతముయొక్క సహజ తత్త్వమునకు, దోదాంధ్రీకర్తల కేముప్పిలిచేస వరితముగాఁ జక్కని సమన్వయ ముతో విశిష్టాద్వైత సంప్రదాయమున కన్నివిధముల సరిపడియున్నవి.

అంధ్ర సహజమున నాడు నెలకొన్న సరిస్థితుల ప్రభావము చేతను, సహజ మగు విష్ణుప్రీతియు, విశిష్టాద్వైతాను రక్తియు, దోతగుటచేతను దోతనాడులు నల్వరు "అఖ్యారుల" యొక్కయు "విశిష్టాద్వైతాచార్యుల" యొక్కయు వాక్కుల ననేక సందర్భములందుఁ బుట్టి పుట్టుకొన్నట్లుగా ననువాదము సాగించినారు. అఖ్యారుల వాక్కుల ప్రభావ మీ యాంధ్రీకర్తల వలుకులపై దిరుగులేని యధికార మును నెరవినట్లు పెక్కు స్థలములలో నారారములు గవిపించుచున్నవి. విష్ణుప్రీతితో విశిష్టాద్వైతాను రక్తితో తత్వసంప్రదాయము నావోళనము వట్టివ నైదగ్గముతో వెలు వదినట్లు వీరి వాక్కులు శ్రీనైష్ఠవ సంస్కృతి పురస్కృతములై విరాజిల్లుచున్నవి.

■ హేతువులచే, “నాంధ్ర భాగవత మద్వైతవరమే” యనుటగాని, పోతనాదు లద్వైతం యనుటగాని, వాసుదేవుడు భు.ద. తప్పకుండ కేవలము శ్రీధరాచార్యులవారి వ్యాఖ్యానే యనువలెంచి ~~.....~~ వారనుటగాని ఏదరేదని చెప్పవచ్చును.

అనేక దృష్టాంతములను బట్టి భాగవతాంధ్రీ కర్తలగు పోతన, గంగన, పింగన, నారాయణ విష్ణుప్రీతియు, విశిష్టాద్వైతాచారక్రియుఁ గలవారనియు, వారికా విశిష్టాద్వైత సిద్ధాంతము కరతలామలకమనియు, నభినివేశముతో వారలా మర నంప్రదాయమును దను యనువారమున విశేషించి నారనియు - మొత్తముమీద నాంధ్రభాగవతమున విశిష్టాద్వైత పాలనము విశేషముగా జరిగినట్లు చెప్పుట ~~...~~ కాశము కలదు.

ఉదాహృత గ్రంథములు

1. ఆంధ్ర గ్రంథములు

వరుస	గ్రంథనామము	గ్రంథకర్త
1.	అర్విరాదిపాఠ సంస్కరణము	శ్రీ గోపాలాచార్య
2.	ఆచార్యసూక్తి ముక్తావళి	శ్రీ నంబూరి కేశవరాధ్యులు
3.	ఆంధ్ర భాగవతము	ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ ప్రచురణ
4.	ఆంధ్ర భాగవతము	వావిళ్ళ రామస్వామి శాస్త్రీలు అండ్ సన్స్
5.	ఆంధ్ర భాగవద్విషయము	శ్రీ P. B. అణ్ణంగరాచార్య, కాంచీపురము
6.	ఆంధ్ర భాగవత విమర్శ	శ్రీ ప్రసాదరాయ కులవతి
7.	ఆంధ్ర భాగవతము	చదంవాడ జయరామశాస్త్రి అండ్ సన్స్, నెల్లూరు
8.	ఆంధ్ర మహాభాగవతోపన్యాసములు	వ్యాస సంకలనము
9.	జీయర్ శైత్రయాత్ర	శ్రీ గోపాలాచార్య
10.	భక్త్యత్రయ సారాంశ దీపిక	శ్రీ P. B. అణ్ణంగరాచార్య, కాంచీపురము
11.	తెలుగు విజ్ఞాన సర్వస్వము	తెలుగుభాషా సమితి
12.	పురుషసూక్తము	శ్రీ గోపాలాచార్య
13.	భాగవత పంచకవచీ	వ్యాస సంపుటి
	వీరానందము	
14.	పోతన సాహిత్యగోష్ఠి	వ్యాస సంపుటి
15.	భక్తుని పరమ పదయాత్ర	శ్రీ గోపాలాచార్య
16.	భగవద్గీత	శ్రీ గోపాలాచార్య
17.	భాగవత సుధ	జ్ఞాన వేదంబు సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి
18.	భాగవత వైజయంతిక	వ్యాస సంపుటి
19.	మంత్రరాజ మహాత్యము	శ్రీ గోపాలాచార్య

43. భజగోవింద స్తోత్రము   శ్రీ శంకర భగవద్వాదులు
44. మహాదారతము   వ్యాస భగవానుడు
45. ముకుందమాల   శ్రీ కులశేఖరస్వామిలు
46. యతింద్ర మతదీపికా   శ్రీరాష్ట్రం వెంకట వరప్రసాదా
శాస్త్రికారాధార్య
47. లక్ష్మీతంత్రము   — —
48. విష్ణు పురాణము   వరాహరులు
49. పేదాంత పిద్దాంత కౌముది   శ్రీ గోపాలాచార్య
50. శ్రీమద్భగవద్గీత   వ్యాసభగవానుడు
51. కరణాగతి గద్య   భగవద్రామానుజులు
52. శ్రీకృష్ణ కర్ణామృతము   రీలాకుటులు
53. శ్రీగుణ రత్నకోశము   వరాహర భట్టరు వారు
54. శ్రీమద్భగవద్గీత   వ్యాస భగవానుడు
55. శ్రీరాష్ట్రమ్   భగవద్రామానుజులు
56. శ్రీమద్భగవతమ్   వావిళ్ళ రామస్వామికృష్ణులు అండ్
వన్స్ ప్రెసురులు
57. „   పిద్దాంత చంద్రికా వ్యాఖ్య
58. „   భావార్థ దీపికా వ్యాఖ్య
59. „   విజయ ద్వజీయ వ్యాఖ్య
60. „   శ్రీ పీఠరాఘవీయ వ్యాఖ్య
61. శ్రీవరదరాజ స్తవము   శ్రీ కూరత్తాస్వామి
62. శ్రీవైకుంఠ గద్య   భగవద్రామానుజులు
63. శ్రీరంగరాజ స్తవము —   శ్రీ వరాహర భట్టరు
ఉత్తర శతకము
64. స్తోత్ర రత్నము   ఆశపందారు లేక యామానాచార్యులవారు

3. తమిళ గ్రంథములు

65. ఆయత్తా   — —
66. ఉవదేశ రత్నమాల   శ్రీ మహనాథ మహామునులు
67. తత్వత్రయము   శ్రీ పిళ్ళ లోకాచార్యులు
68. తిరుప్పావై   శ్రీ గోదాదేవి

69.	శివవాదో మొదల	శ్రీ సహ్యాస్వారులు
70.	పెనుమాగ్ శివుమొదల	శ్రీ కులశేఖరాస్వారులు
71.	పెరియతిరు మొదల	శిరుమంగై యాస్వారు
72.	పెరియాళ్వార్ శివుమొదల	పెరియాళ్వారు
73.	ముముక్షుత్వపరి	శ్రీ పళ్ళ రోకాదారులు
74.	శ్రీవచన భాషణమ్	శ్రీ పళ్ళ రోకాదారులు

4. ఆంగ్ల గ్రంథములు

75.	The Philosophy of Visistadvaita	Varadacharya
76.	Visistadvaita	A. Srinivasa Raghavan

రచయిత పరిచయం

పేరు : తట్టా లక్ష్మీనరసింహదామయ్య

జనన తేదీ : కీర్తిశేఖర రంగరామమూలదామయ్యగారు
యతిరాజవల్లి తాయారు

తాత, బిడ్డలు : అర్ధాంగి - వెంకట రామవమ్మ
కుమారుడు - వెంకట శేషరంగరామమూలం
కుమార్తెలు - వనంకలక్ష్మి, మార్గశీర

పరిశ్రమ : రాష్ట్రప్రవీణ: యం.పి: యం పిల్. పి.హెచ్.డి.

- 1) యం. పిల్. కొజుకు - ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయం నుండి
కులశేఖర మహిపాల చరిత్రము - పశుగ్ర పరిశీలనము
(T.T.D. వారి ద్రవ్య వనాయంతో ముద్రించబడినది)
- 2) పి.హెచ్.డి. కొజుకు - ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయం నుండి
ఆంధ్ర లాగవరము - విశిష్టాద్వైత పాలనము
ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయం నుండి ఉత్తమ పరిశోధక వ్యాసంగా
ప్రతిపూర్వేపి గోపిచంద్ మెహరియర్ గోల్డ్ మెడల్
హందింది. T.T.D. వారి ద్రవ్య వనాయంతో ముద్రించ
బడినది.

వృత్తి : శ్రీమతి గెంటేల శకుంతలమ్మ కళాకారి (జగ్గయ్యపేట)లో
ఆంధ్ర కాళాద్యక్షిణి, రీడర్

ప్రస్తుతి : భగవద్రామానుజ గోష్ఠి వ్యవస్థాపకులు - 'కుళం' అనే ఆధ్యాత్మిక
మాసపత్రిక వ్యవస్థాపకులు మరియు గౌరవ సంపాదకులు.
పత్రిక స్థాపన, గ్రంథ ముద్రణ ఉపవ్యావముల ద్వారా ప్రజల్లో
ఆధ్యాత్మిక భావం వ్యాప్తికి కృషి. టౌన్ ఇంప్రూవ్మెంట్
కమిటీ (T.I.C.) అధ్యక్షునిగా సమాజసేవకు కృషి.
కవిత్వం, వ్యాసరచనల ద్వారా, ఆచరణ ద్వారా మానవసేవయే
మార్గవసేవ అనే అంశాన్ని ప్రచారం చేయుట.